

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

К.Г. Чудопалова
Т.І. Шевчук

Україна: історія й сучасність

Навчальний посібник з вивчального читання для іноземних
студентів

Украина: история и современность

Учебное пособие по изучающему чтению для иностранных
студентов

Київ
2017

УДК 811.161.1/.2:81'243(075.8)

ББК 81.2Р-2

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту філології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
(Протокол № 8 від 28.04.2017 р.)

Рецензенти: Л.О.Ткаченко, к. філол. наук, доцент, Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
В.П. Заскалета, к. філол. наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет.

Відповідальний редактор: А.В. Березовенко, канд.філол. наук, доцент, Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського.

Укладачі: К.Г. Чудопалова, Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського;
Т.І. Шевчук, Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського.

Двомовний українсько-російський навчальний посібник складається з чотирьох тематичних частин («Сторінками історії», «Україна сьогодні», «Біографія міст – біографія країни», «Народний побут, звичаї й обряди»), що включають 20 ілюстрованих текстів, які описують історію, сьогодення, культурні традиції та звичаї українського народу, а також систему лексико-граматичних завдань до них.

Тексти супроводжуються передтекстовими, притекстовими й післятекстовими завданнями, метою яких є формування навичок і розвиток умінь вивчального читання, усного й писемного мовлення, підготовка іноземних студентів до читання неадаптованих текстів.

Посібник може бути використаний у роботі з іноземними студентами-нефілологами 1-4 курсів різних профілів і форм навчання вищих навчальних закладів України, а також зі слухачами короткострокових курсів.

Bilingual Ukrainian-Russian guide consists of four thematic units ("On the pages of history", "Ukraine today", "Biography of Cities - biography of country", "People's way of life, customs and rituals"), which includes 20 illustrated texts about the history, present time, cultural traditions and customs of Ukrainian people and also a system of lexical and grammatical tasks to them.

The texts are accompanied by tasks which are before the texts, according to the texts, and tasks after the texts, which purpose is to prepare foreign students to read non-adaptive texts and to develop skills related to oral and written speech activity.

The manual can be used in work with foreign students, not philologists of 1-4 courses of higher educational institutions of Ukraine of different profiles and learning, and to work with students on short courses.

Двуязычное украинско-русское учебное пособие для иностранных студентов состоит из четырех тематических частей («По страницам истории», «Украина сегодня», «Биография городов – биография страны», «Народный быт, обычаи и обряды»), включающих 20 иллюстрированных текстов, которые рассказывают об истории, современности, культурных традициях и обычаях украинского народа, а также систему лексико-грамматических заданий к ним.

Тексты сопровождаются предтекстовыми, притекстовыми и послетекстовыми заданиями, целью которых является формирование навыков и развитие умений изучающего чтения, устной и письменной речи, подготовка иностранных студентов к чтению неадаптированных текстов.

Пособие может быть использовано в работе с иностранными студентами-нефилологами 1-4 курсов высших учебных заведений Украины разных профилей и форм обучения, а также со слушателями краткосрочных курсов.

© К.Г. Чудопалова
© Т.І. Шевчук

ЗМІСТ
СОДЕРЖАНИЕ

Зміст.....	3
Передмова.....	6
Предисловие.....	8
Частина I. Сторінками історії.....	10
1. Українські землі в давні часи.....	10
2. Київська Русь.....	19
3. Про що розповідають фрески Софії Київської.....	25
4. Києво-Печерська Лавра.....	32
Частина II. Україна сьогодні.....	43
1. Національна символіка України.....	43
2. Національні особливості й менталітет українців.....	50
3. Освіта в Україні.....	56
4. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».....	62
5. ЕОМ була створена в Києві.....	70
Частина III. Біографії міст – біографія країни.....	79
1. Київ – столиця України.....	79
2. Харків.....	87
3. Місто біля моря.....	94
4. Місто Лева.....	104
5. Галицький шарм Івано-Франківська.....	111
6. Софіївський заповідник.....	118
Частина IV. Народний побут, звичаї, обряди.....	124
1. Державні й народні свята в Україні.....	124

2. Пирогове – музей під відкритим небом.....	129
3. Найвидатніший винахід людства.....	135
4. Свято Івана Купала.....	140
5. Українські обереги.....	146
Довідкові матеріали з граматики.....	153
Методичні рекомендації.....	157
Часть I . По страницам истории.....	160
1. Украинские земли в древние времена.....	160
2. Киевская Русь.....	171
3. О чём рассказывают фрески Софии Киевской.....	178
4. Киево-Печерская Лавра.....	188
Часть II. Украина сегодня.....	201
1. Национальная символика Украины.....	201
2. Национальные особенности и менталитет украинцев.....	211
3. Образование в Украине.....	218
4. Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»	225
5. ЭВМ была создана в Киеве.....	234
Часть III. Биография городов – биография стран.....	244
1. Киев – столица Украины.....	244
2. Харьков.....	252
3. Город у моря.....	261
4. Город Льва.....	271
5. Галицкий шарм Ивано-Франковска.....	277
6. Софиевский заповедник.....	286
Часть IV. Народный быт, обычаи и обряды.....	294
1. Государственные и народные праздники в Украине.....	294

2. Пирогово – музей под открытым небом.....	299
3. Величайшее изобретение человечества.....	307
4. Праздник Ивана Купала.....	312
5. Украинские обереги.....	317
Справочные материалы по грамматике.....	326
Методические рекомендации	332
Список використаних джерел.....	335

Передмова

Навчальний посібник «Україна: історія й сучасність. Украина: история и современность» призначений для іноземних студентів-нефілологів просунутого етапу навчання.

Навчальний посібник є двомовним і складається з чотирьох тематичних частин («Сторінками історії», «Україна сьогодні», «Біографія міст – біографія країни», «Народний побут, звичаї й обряди»), що містять 20 ілюстрованих текстів і знайомлять студентів з історією, культурою, традиціями й ментальністю українського народу, довідкових матеріалів з граматики й методичних рекомендацій для викладача.

Мета посібника – розвиток умінь вивчального читання, комунікативної й країнознавчої компетенцій студентів-іноземців, які вивчають українську й російську мови.

Робота над текстами передбачає повне й точне розуміння прочитаного, а також подальше використання отриманої інформації для продукування усних і письмових висловлювань різних типів.

Тексти супроводжуються передтекстовими, притекстовими і післятекстовими завданнями. Передтекстові завдання допоможуть студентам зняти лексико-граматичні труднощі, полегшать читання й розуміння текстів, допоможуть удосконалити вміння, необхідні для вибору інформації.

Притекстові завдання мають прогностичний характер. Вони допоможуть орієнтуватися в змістовій організації тексту.

Післятекстові завдання контролюють розуміння тексту й готують до відтворення текстового матеріалу у вигляді різних типів монологічних висловлювань, а також до тематичної бесіди за текстом.

Довідкові матеріали з граматики допоможуть студентам при виконанні деяких післятекстових завдань.

Навчальний посібник може бути використаний у роботі зі студентами-нефілологами 1-4 курсів різних профілів і форм навчання, а також зі слухачами короткострокових курсів з метою розвитку вмінь вивчального читання, усного й писемного мовлення, підготовки до читання неадаптованих текстів країнознавчої тематики.

Навчальний посібник укладено відповідно до навчальних програм дисциплін «Українська мова як іноземна», «Російська мова як іноземна».

Автори висловлюють щиру вдячність колишнім співробітникам кафедри мовної підготовки іноземців ФЛ НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» Большовій Т.П., Вольській Н.М., Сорокіній Л.М., Федорець І.М. за допомогу на початковому етапі роботи над даним посібником.

Предисловие

Учебное пособие «Україна: історія й сучасність. Украина: история и современность» предназначено для иностранных студентов-нефилологов продвинутого этапа обучения.

Учебное пособие является двуязычным и состоит из четырех тематических частей («По страницам истории», «Украина сегодня», «Биография городов – биография страны», «Народный быт, обычаи и обряды»), которые включают 20 иллюстрированных текстов, знакомящих студентов с историей, культурой, традициями и ментальностью украинского народа, справочных материалов по грамматике и методических рекомендацій для преподавателя.

Цель пособия – развитие навыков изучающего чтения, коммуникативной и страноведческой компетенций студентов-иностранцев, изучающих украинский и русский языки.

Работа над текстами предполагает полное и точное понимание прочитанного, а также последующее использование полученной информации для продуцирования устных и письменных высказываний различных типов.

Тексты сопровождаются предтекстовыми, притекстовыми и послетекстовыми заданиями. Предтекстовые задания помогут снять лексико-грамматические трудности, облегчат чтение и понимание текстов, помогут усовершенствовать умения, необходимые для извлечения информации.

Притекстовые задания носят прогностический характер. Они помогут ориентироваться в смысловой организации текста.

Послетекстовые задания контролируют понимание текста и готовят к

воспроизведению текстового материала в виде различных видов монологических высказываний, а также к тематической беседе по тексту.

Справочные материалы по грамматике помогут студентам при выполнении некоторых послетекстовых заданий.

Учебное пособие может быть использовано в работе со студентами 1-4 курсов разных профилей и форм обучения, а также со слушателями краткосрочных курсов с целью развития умений изучающего чтения, письменной и устной речи, подготовки к чтению неадаптированных текстов страноведческой тематики.

Учебное пособие составлено в соответствии с учебными программами дисциплин «Украинский язык как иностранный», «Русский язык как иностранный».

Авторы выражают глубокую благодарность бывшим сотрудникам кафедры языковой подготовки иностранцев ФЛ НТУУ «КПИ им. Игора Сикорского» Большовой Т.П., Вольской Н.М, Сорокиной Л.Н., Федорец И.М. за помощь, оказанную на начальном этапе работы над данным учебным пособием.

ЧАСТИНА I. СТОРІНКАМИ ІСТОРІЇ

1. Українські землі в давні часи

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення поданих слів.

Розкопки, грот, плуг, курган, меч, фортеця, обряд, культ, провінція.

Завдання 2. Прочитайте та спробуйте зрозуміти такі слова й словосполучення:

а) за допомогою синонімів або пояснення:

мешкати	жити
кочові племена	групи людей, що переходили з місця на місце зі своїм житлом, речами, худобою тощо
осілий спосіб життя	життя на одному місці
монумент	великий пам'ятник
рабовласництво	державний устрій, заснований на рабстві
варвари	так називали людей, що прийшли з чужої землі
кувати залізо	за допомогою молотів змінювати форму металу, виготовляючи з нього різноманітні речі
полювати	ловити або вбивати звірів
худоба	домашні тварини (корови, свині, вівці тощо)
городище	стародавнє місто

б) за допомогою контексту:

свердло

За часів трипільської культури з'явився перший механічний пристрій – *свердло*, за допомогою якого робили отвори у камені й дереві.

нащадки

Люди, які живуть в Україні зараз, є **нащадками** людей, що жили на цій території багато століть тому.

занепадати

Через кризу економіка багатьох країн **занепадає**.

урожай

У цьому році великий **урожай** яблук, тому вони дешеві.

Завдання 3. Прочитайте речення, поясніть, що означає префікс роз- .

1. Рух предметів у різні боки: роз'їхатися по домівках, розкласти речі по місцях.

2. Анулювання попередньої дії: зав'язати – розв'язати краватку, застібнути – розстібнути куртку.

3. Повноту дії: розмалювати весь зошит, розпитати про подорож.

1. Археологи **розкопали** залишки давнього міста.

2. Після занять батьки **розвели** дітей по домівках.

3. Вона дуже любить квіти і вже багато років **розводить** нові сорти.

4. В середині Володимирський собор **розписували** видатні художники.

5. Будь-яка інформація за допомогою Інтернету **розповсюджується** дуже швидко.

6. Студентів **розселили** по різних гуртожитках.

7. Машин стало так багато, що дороги в місті треба **розширювати**.

Завдання 4. Прочитайте пари дієслів. Складіть словосполучення.

Зразок: досягати-досягти (чого? у чому?) – досягти успіхів у навчанні

Недоконаний вид (НДВ)

з'являтися

Доконаний вид (ДВ)

з'явитися (де? коли?)

виявляти	виявити (кого? що? де? у чому?)
зображати	зобразити (кого? що? де? як?)
виникати	виникнути (де? коли?)
розводити	розвести (кого? що? де? куди?)
досягати	досягти (чого? у чому?)
розповсюджувати	розповсюдити (що? де?)
завойовувати	завоювати (кого? що?)
розділяти	розділити (кого? що?)
створювати	створити (кого? що?)
розширювати	розширити (що?)
розселяти	розселити (кого?)
виконувати	виконати (що?)

Завдання 5. Від дієслів, що подані в завданні 4, утворіть іменники.

Запишіть їх у зошити. Складіть речення.

Зразок: розповсюджувати-розповсюдити (що?) – розповсюдження (чого?)

Притекстові завдання

Завдання 6. Прочитайте текст по абзацах. Скажіть одним реченням, про що розповідається у кожному абзаці.

Українські землі в давні часи

На території сучасної України людина з'явилася ще в кам'яному віці, тобто приблизно мільйон років тому. Під час розкопок археологи знайшли три десятки стоянок первісних людей. Археологами також було виявлено понад 50 (п'ятдесят) стоянок неандертальців, які мешкали переважно в

Криму, а також на території сучасного Донбасу, під Одесою, на Волині та в Закарпатті.

Найцікавішою пам'яткою духовного життя давніх жителів України є Кам'яна Могила, що знаходиться у Запорізькій області. В її гротах було знайдено більш як тисячу різноманітних зображень. Це фігури людей, тварин, знаки, наскальні малюнки та написи. На думку вчених, їх зробили понад 13 тисяч років тому. Ця пам'ятка належить до найвизначніших археологічних знахідок у світі.

Великі поселення первісних людей виникли за декілька тисячоліть до нашої ери. Залишки одного з них було знайдено й досліджено в 1896 році поблизу села Трипілля Київської області. Тому давню землеробську культуру назвали трипільською. Між 3500-2700 роками до нашої ери трипільці жили великими групами до 600-700 осіб. Вони займалися землеробством, розводили худобу, полювали, ловили рибу.

За часів трипільської культури з'явився перший механічний пристрій – свердло, за допомогою якого робили отвори в дереві й камені. Трипільці використовували дерев'яний плуг. Вони вміли робити керамічний посуд, який розписували складним орнаментом чорною, темно-червоною, білою й жовтою фарбами.

Модель житла трипільської доби

Кожні 50-100 років більшість трипільців переселялися на нові землі, оскільки земля переставала родити. Саме з такими переселеннями пов'язують занепад трипільської культури, що відноситься до 2000 року до

н.е. Крім того, частина трипільців була завойована степовими племенами, частина – змішалася з ними.

До 1200 року до н.е. на цих землях селилися чисельні землеробсько-скотарські племена, що прийшли сюди з різних територій. Ці кочівники населяли територію межиріччя Дону й Дніпра аж до VII століття до н.е.

Вони першими навчилися плавити залізо й кувати з нього мечі, наконечники для стріл.

З початку VII століття до н.е. у причорноморських степах з'явилися кочові племена скіфів, які належали до іраномовних племен. У V-VI століттях до н.е. частина скіфів почали переходити до осілого способу життя: вздовж берегів нижнього Дніпра й у Криму з'явилися окремі скіфські городища. Скіфи створили перше на території України велике політичне об'єднання – Північно-чорноморську Скіфію. У III столітті до н.е. центр цієї держави знаходився в Неаполі Скіфському (на території сучасного Сімферополя). Про значний розквіт скіфської культури свідчить так зване «скіфське золото» – майстерно виконані речі й прикраси, знайдені в царських курганах. Скіфи залишили й чудові пам'ятки монументального мистецтва – кам'яні зображення предків (скіфські баби).

Розквіт скіфської держави припадає на IV століття до н.е. Кількість населення Скіфії сягала 680 тисяч осіб. Джерелом багатства й слави скіфів були війна й торгівля з грецькими колоніями, Македонією, римськими провінціями. Але в 339 році до н.е. вони зазнали поразки від Македонії й незабаром були остаточно завойовані іншими могутніми кочовими племенами зі сходу – сарматами.

На початку 6 століття до н.е., ще за часів Скіфської держави, у Причорномор'ї з'явилися грецькі поселення: Ольвія, Феодосія, Херсонес, Пантікапей (зараз м. Керч) та ін. Вони були значними торговими центрами, мали розвинуту економіку, виливали свої золоті й срібні монети.

Назва «Херсонес» перекладається з давньогрецької як півострів. Руїни Херсонеса знаходяться на околиці сучасного Севастополя. Розквіт цього міста припадає на кінець IV-III ст. до н.е. Територія його становила 33 гектари, населення – близько 15 тисяч жителів. Тут були широкі вулиці (4-6,5 м), торгова площа, багато будинків суспільного та культурного призначення, зокрема театр.

У I ст. до н.е. через загальну кризу рабовласницького ладу й нашествя варварських племен готів і гунів античне Причорномор'я занепало, а з часом було повністю знищене.

Між III століттям до н.е. й I століттям н.е. на Середньому Подніпров'ї, Придністров'ї та Волині почали селитися слов'яни. Саме їхніми нащадками є сучасне населення України.

Найдавнішою слов'янською культурою вважається Зарубинецька (III ст. до н.е. – II ст. н.е.). Сліди її було вперше знайдено археологами під Києвом. Поширювалась вона до кордонів сучасних Харкова, Луганська, басейна Дністра.

У другій половині I тисячоліття слов'янська спільнота розділилася на три гілки: східну, західну та південну. У VII столітті східні слов'яни були зосереджені на правому березі Дніпра, з часом розселившись на території близько 700 тис. кв. км.

Східнослов'янські поселення були не дуже великими, але мали в центрі так звані «гради», тобто укріплені фортеці, що слугували для захисту від ворогів, проведення зборів й обрядів. Вони дали початок першим міським поселенням, найбільшим з яких був Київ. Більшість істориків стверджують, що заснували його у 482 році. У VII-VIII ст. Київ значно розширився й укріпився. У IX ст. під володарюванням князів Аскольда й Діра перебувала територія навкруги Києва, що сягала в радіусі 100 км. На думку деяких істориків, уже в ті часи Київ став політичним і культурним центром першої східнослов'янської держави – Київської Русі.

(За матеріалами енциклопедії «Україна»)

Післятекстові завдання

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли на території України було знайдено стоянки первісних людей?
2. Яка пам'ятка належить до найвидатніших археологічних знахідок у світі?
3. Чому давню землеробську культуру назвали трипільською?
4. Що призвело до занепаду трипільської культури?
5. Як виникла Скіфія?
6. Що свідчить про значний розвиток скіфської культури?
7. Що являв собою Херсонес?
8. Нащадками якого народу є сьогоднішні жителі України?
9. Хто такі Аскольд і Дір?

Завдання 8. Замініть пасивні конструкції активними й навпаки.

1. Археологами були знайдені понад 50 стоянок неандертальців, що мешкали переважно в Криму.
2. Залишки одного з поселень відкрили й дослідили в 1896 році поблизу села Трипілля Київської області.
3. У 339 році до н.е. скіфів завоювали могутні кочові племена зі сходу – сармати.
4. Частина трипільців була завойована степовими племенами.

Завдання 9. У подані речення вставте пропущені дієслова, користуючись словами для довідок.

1. На території сучасної України людина ... ще у кам'яному віці.
2. Археологи ... понад 50 стоянок неандертальців.
3. Давні жителі України ... на скелях фігури людей, тварин, різноманітні знаки й написи.
4. Великі поселення первісних людей ... за декілька тисячоліть до н.е.
5. Незабаром їх остаточно ... інші кочові племена зі сходу – сармати.
6. Трипільці ... дерев'яний плуг.
7. Скіфи ... перше на території України велике політичне об'єднання – Скіфію.
8. Кількість населення Скіфії ... 680 тис. осіб.

Слова для довідок: знайти, використовувати, створити, сягати, виникнути, завоювати, з'явитися, зображати.

Завдання 10. Прочитайте речення. Розташуйте їх відповідно до послідовності інформації в тексті.

1. На території сучасної України людина з'явилася ще в кам'яному віці.

2. З початку VII ст. до н.е. у причорноморських степах з'явилися кочові племена, що належали до іраномовних племен.
3. Залишки одного з поселень первісних людей були знайдені й досліджені у 1896 році.
4. У гротах Кам'яної могили, яка знаходиться у Запорізькій області, було знайдено більш як тисячу різноманітних зображень.
5. Трипільці використовували свердло, дерев'яний плуг, виготовляли керамічний посуд.
6. У 339 році до н.е. скіфи зазнали поразки від Македонії й незабаром після цього були остаточно завойовані сарматами.
7. Назва «Херсонес» перекладається з давньогрецької як півострів, його руїни знаходяться на околиці сучасного Севастополя.
8. Східнослов'янські поселення були не дуже великими, але мали в центрі укріплені фортеці.
9. Розквіт скіфської держави припадає на IV ст. до н.е.
10. Причорноморські грецькі поселення – Ольвія, Феодосія, Херсонес, Пантікапей – були значними торговими центрами, мали розвинуту економіку.
11. Більшість істориків стверджують, що Київ заснували в 482 році.
12. Сліди зарубинецької культури, яка вважається найдавнішою суто слов'янською культурою, було знайдено під Києвом.

Завдання 11. Продовжіть речення так, щоб вони відповідали змісту тексту.

1. Під час розкопок археологами було знайдено...
2. Найцікавішою пам'яткою духовного життя давніх жителів України...
3. Великі поселення первісних людей виникли...
4. За часів трипільської культури з'явилося...

5. Трипільці використовували ..., вміли робити керамічний посуд, який ...
6. Кожні 50-100 років багато трипільців ...
7. З початку VII ст. до н.е. у причорноморських степах з'явилися...
8. Про значний розквіт скіфської культури свідчить так зване «Скіфське золото» - ...
9. Джерелом багатства й слави скіфів були ...
10. Назва «Херсонес» перекладається ...
11. У I ст. до н.е. через загальну кризу рабовласницького ладу й нашествия варварських племен ...
12. У другій половині I тисячоліття слов'янська спільнота розділилася ...
13. Східнослов'янські поселення були не дуже великими, але мали ...
14. У IX ст. під володарюванням київських князів ...

Завдання 12. Виділіть у тексті речення, що передають його головну інформацію. Запишіть скорочений варіант тексту. Перекажіть текст.

2. Київська Русь

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення таких слів.

Язичницький, титул, роздрібненість, занепад, спадкоємець, монастир, традиція.

Завдання 2. Прочитайте речення, поясніть, як ви розумієте виділені слова.

1. Із введенням християнства у державі почалося *літописання*.

2. Найбільшого *розквіту* Київська Русь досягла в роки правління Ярослава.
3. Ярослав *породичався* з багатьма державами Європи.
4. Після *падіння* Києва Галицько-Волинське князівство ще майже сто років зберігало свою незалежність.
5. У 882 році князь Олег *завоював* Київ.

Завдання 3. До поданих дієслів доберіть видову пару. Утворіть від них іменники. Складіть і запишіть словосполучення.

Зразок: завойовувати – завоювати – завоювання – завоювати місто – завоювання міста.

Вводити, поширюватися, формувати, укріплювати, створювати, нападати, зберігати, руйнувати.

Притекстові завдання

Завдання 4. Прочитайте текст.

Завдання 5. Розділіть текст на смислові частини, дайте їм назви.

Київська Русь

У IX столітті у східних слов'ян формується держава, що називалася Київська Русь. Перша згадка про її існування в історичних джерелах пов'язана з іменем новгородського князя Олега, який у 882 році завоював Київ, а потім об'єднав Київське князівство з Новгородом і Псковом. Столицею цієї держави став Київ, названий Олегом «матір'ю городів руських». До X століття Київська Русь була язичницькою. Слов'яни не знали віри в одного бога, а вірили в різних богів: бога грому Перуна, бога

сонця Дажбога, бога вітру Стрибога. У 988 році князь Володимир Великий уводить у Київській Русі нову релігію – християнство, що прийшло до слов'ян із Візантії. Цю подію можна вважати найвизначнішою за часи

правління Володимира (980-1015 рр.), оскільки завдяки введенню християнства у державі почалося літописання, почали поширюватися наука й освіта, розширилися й зміцніли зв'язки з країнами Заходу.

Найбільшого розквіту Київська Русь досягла в роки правління сина Володимира Ярослава Мудрого (1034-1054 рр.). Свій титул він отримав за розум, освіченість, просвітницьку діяльність. У цей час територія

Київської Русі простягалася від Балтійського до Чорного моря, від ріки Оки до Карпатських гір. Для зміцнення її міжнародного становища Ярослав породичався з багатьма державами Європи. Сам він був одружений з дочкою шведського короля Олафа. Його син Всеволод одружився з грецькою принцесою Анною, другий син, Святослав, - з онучкою германського імператора.

Дочка Єлизавета вийшла заміж за норвезького короля Гарольда, дочка Анастасія – за короля Угорщини Андрія, дочка Анна – за короля Франції Генріха I.

Завдяки піклуванню Ярослава зростала церква: засновувались монастирі, які ставали центрами культури й освіти. Було засновано першу на Русі бібліотеку й створено перший збірник державних законів «Руська

правда». Київська Русь за часів князювання Ярослава Мудрого досягла вершини політичної могутності й стабільності, економічного й культурного розвитку, була сильною, єдиною державою.

У XII столітті князі почали воювати один з одним за землі й владу. Друга третина XII – перша половина XIII ст. стали для Київської Русі періодом політичної роздрібненості й занепаду.

На початку XIII ст. на території Центральної Азії

утворилася держава монголів. У них були великі військові сили. На чолі з Чингізханом монголи почали загарбницькі походи й захопили величезні території: Північний Китай, Корею, Середню Азію, Закавказзя, Сибір. У 1223 році вони вперше прийшли на південні землі Київської Русі.

У 1237 році монголи на чолі з ханом Батисем великими силами напали на Київську Русь, захопили її, зруйнували багато міст, а у вересні 1240 року підійшли до Києва. Місто дуже сподобалося ворогам, і вони запропонували мешканцям здати його без бою. За це вони обіцяли зберегти всім життя. Але кияни довго й мужньо захищали своє місто. Тільки у грудні 1240 року монголо-татари захопили Київ. Повне його зруйнування стало трагічним кінцем Київського періоду історії України.

На великій території Східної Європи й Азії монголи заснували свою державу – Золоту Орду. До неї входили землі Сибіру, Середньої Азії, Казахстан, Поволжжя, Крим, більша частина Київської Русі.

Після падіння Києва південно-західна Русь, або Галицько-Волинське князівство, ще майже сто років зберігало свою незалежність. Видатний історик М. Грушевський вважав його безпосереднім спадкоємцем

політичних і культурних традицій Києва. Інший історик, С. Томашевський, навіть називав це князівство першою безумовно українською державою, тому що у XIII ст., у період свого розквіту, воно охоплювало 90% населення, яке проживало тоді в межах нинішніх кордонів України.

(За матеріалами енциклопедії «Україна»)

Післятекстові завдання

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли й як з'явилася Київська Русь?
2. Чому князь Олег назвав Київ «матір'ю городів руських»?
3. Яка віра існувала в Київській Русі?
4. Яку подію вважають найвизначнішою за часів князювання Володимира Великого?
5. Чому введення християнства мало таке велике значення?
6. Яку територію охоплювала Київська Русь у період свого найбільшого розквіту?
7. Чому за Ярослава Мудрого держава досягла вершин свого розвитку?
8. З якими державами мав родинні зв'язки Ярослав Мудрий?
9. Яка подія стала кінцем Київського періоду історії України?
10. Коли й чому настав період занепаду Київської Русі?
11. Що являло собою Галицько-Волинське князівство?

Завдання 7. У поданих реченнях замініть виділені слова синонімами з тексту.

1. Держава Київська Русь **виникла** в IX столітті.
2. У 889 році новгородський князь Олег **захопив** Київ.
3. До X століття слов'яни **не вірили в одного бога**.

4. Введення християнства вважається *найголовнішою* подією за часів *князювання* Володимира.
5. Монголи почали *воювати й окупували* величезні території.
6. Повне *знищення* Києва стало трагічним *завершенням* Київського періоду історії України.

Завдання 8. Замініть активні конструкції пасивними й навпаки.

1. «Матір'ю городів руських» назвав князь Олег Київ.
2. Володимир Великий увів у Київській Русі нову релігію – християнство.
3. Титул Мудрий був отриманий Ярославом за розум, освіченість і просвітницьку діяльність.
4. За Ярослава була створена перша на Русі бібліотека й перший збірник державних законів.
5. У 1237 році монголи захопили Київську Русь, зруйнували багато міст.
6. Монголами була заснована держава Золота Орда.

Завдання 9. Використовуючи інформацію тексту, закінчіть подані речення й розташуйте їх у логічній послідовності.

1. Найвизначнішою подією X століття...
2. У 1240 році на чолі з ханом Батием монголи...
3. З іменем новгородського князя Олега пов'язано...
4. Після падіння Києва ще 100 років...
5. За часів правління Ярослав Мудрого...
6. У другій третині XII – першій половині XIII століття...
7. Ярослав породичався з багатьма державами Європи, щоб...
8. На початку XIII ст. на чолі з Чингізханом монголи...
9. Завершенням Київського періоду історії України стало...
10. В XI столітті територія Київської Русі...

Завдання 10. Виберіть головну інформацію з кожної смислової частини тексту і складіть короткий переказ тексту.

3. Про що розповідають фрески Софії Київської

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення таких слів.

Васал, сага, тесть, вікінг, вбрання, смільчак, скелястий, вишуканий, могутній.

Завдання 2. Прочитайте та спробуйте зрозуміти слова й словосполучення за допомогою пояснення.

Райська земля	красиве, приємне місце
вежа	висока й вузька архітектурна споруда
русичі	жителі Київської Русі
породичатися	стати рідним, родичем
вівтар	головна, східна частина церкви
купець	багатий торговець
свататись, просити руки	просити вийти заміж
княжичі	сини князя

Завдання 3. До поданих дієслів доберіть видову пару, поясніть їхнє значення. Складіть і запишіть з ними словосполучення.

Зразок: укріплювати – укріпити – укріплення – укріпити державу – укріплення держави.

Підкорювати, підноситися, відбивати, відгукуватися, примножувати.

Завдання 4. Назвіть дієслова, від яких утворені наведені іменники.

Складіть і запишіть з ними словосполучення.

Зразок: спорудження – споруджувати – споруджувати церкви.

Збереження, підпис, повернення, зображення, доповнення, допомога, укріплення, відкриття, створення, застосування, відбудова, відновлення.

Притекстові завдання

Завдання 5. Прочитайте текст. Сформулюйте одним реченням, про що розповідається в цьому тексті.

Завдання 6. Розділіть текст на смислові частини, дайте їм назви.

Про що розповідають фрески Софії Київської

Землю Київської Русі іноземці називали райською. Береги Дніпра-Славутича в зеленому вбранні густих лісів. Над ними підносяться кам'яні й дерев'яні вежі городищ, білі палаци, золоті куполи церков.

Деякі володарі сусідніх земель бажали завоювати Київську

Русь. Але прекрасна земля народжувала відважних і сильних, русичі відбивали всі напади. Вони укріпили свою державу і мечем, і розумом, і багатством.

Багато хто з іноземних правителів намагався породичатися з київським князем Ярославом. Шведський король Олаф віддав за нього свою дочку Інгігерду, якій у Київській Русі дали ім'я Ірина.

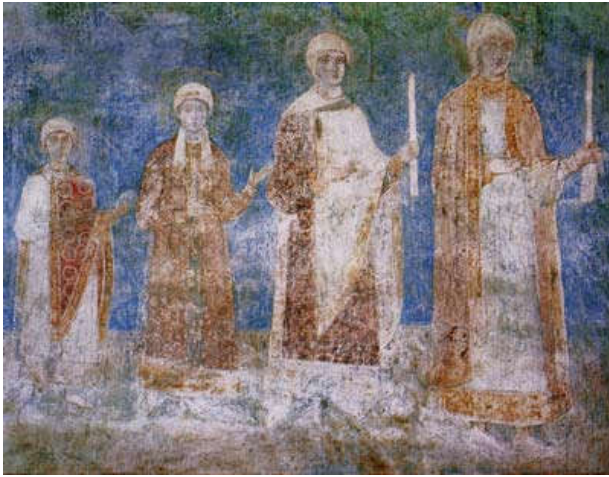
Улюбленого сина Всеволода Ярослав одружив з візантійською царівною, дочкою імператора Костянтина Мономаха, другого сина – Ізяслава – з сестрою польського князя Казимира. А за Казимира видав заміж свою сестру Добронегу. Дочки Ярослава стали королевами європейських держав. «Тесть Європи» - так називали князя за його широкі сімейні зв'язки з європейськими правителями.

1045 рік. У Києві завершується будівництво Софійського собору. Ще пахне в соборі глиною й свіжою фарбою. Подекуди стіни ще не прикрашені розписами, але пишний вівтар сліпить очі золотом.

Усі в храмі очікують прибуття князя Ярослава та його сім'ї. Тут не тільки купці, каравани яких прибули із Праги, Кракова, Любека, Царгорода, Візантії, від арабів. Тут і послы від багатьох можновладних князів і королів, які шукають дружби з князем Русі. Не тільки багаті подарунки, але й повагу своїх правителів і честь княжому дому привезли вони сюди, тому що приїхали сватати його дочок, доля яких – стати королевами.

Серед гостей, що очікують князя, посол відважного вікінга Гаральда. Гаральд покохав горду княжу дочку Єлизавету, сватався до неї, але княжна йому відмовила. Поїхав Гаральд зі своїми воїнами до Італії й Сицилії шукати слави. І знову просив руки Єлизавети майбутній король Норвегії, але освічена й горда княжна вдруге відмовила закоханому Гаральду, тому що хотіла мати чоловіком не тільки хороброго воїна, але й вишуканого розумом й освітою. А неграмотний Гаральд здобув славу сміливця у чужих землях, але не зміг підкорити серце київської княжни. Зупинившись у Новгороді, він втретє відправив своїх послів до Києва.

І ось заходить у храм князь Ярослав Мудрий, зі спокійними, добрими очима, з пишною, довгою, вже сивіючою бородою. Поруч з ним княгиня Ірина. Слідом за ними йдуть їхні сини й дочки. У білих заморських

атласах, прикрашених сріблястою вишивкою. Посли Гаральда не можуть відвести очей від дівчини з золотими косами. Єлизавета має принести в їхній край спокій і мир. І думали послы, що у княжни гаряче серце і не може воно не відгукнутися на палке кохання

Фреска – груповий портрет родини Ярослава Мудрого

їхнього правителя. Нарешті місія мала успіх. У тому ж 1045 році Єлизавета виїхала до Норвегії, до суворих скелястих берегів, що омивають хвилі холодного моря. Княжну не лякала далека путь: вона знала, що чекає на неї тепла зустріч людей, палке кохання Гаральда й корона. Через 20 років Єлизавета овдовіла – Гаральд Суворий загинув у війні з Англією в 1066 році. Згодом стала вона дружиною короля Данії.

Друга дочка князя Ярослава – Анна – стала королевою Франції.

Генріх Капет після смерті першої дружини довго не міг нікого обрати. Дізнавшись про багатство й могутність Ярослава, про красу його дочок, Генріх вирішив просити руки Анни. Цей шлюб обіцяв хороше поповнення його порожньої казни й споріднення з могутніми правителями Європи.

Анна Ярославна

За Анною на початку 1048 року було вислано посольство, яке повернулося з нею навесні 1049 року. Єпископ Готьє Савояр, один із членів посольства короля франків, відзначав, що довго довелося умовляти князя Ярослава породичатися з королівським двором Капетів. Адже Генріх був уже немолодим і, мабуть, князь знав про важке фінансове становище короля.

Анна вразила французів своєю красою й ученістю настільки, що вони відзначали це у своїх хроніках. Було б, звичайно, дивним, якби вона залишилася неосвіченою у тому оточенні, в якому перебувала з дитинства. Як розповідав один з членів весільного посольства, Ярослав вів переговори з ними латинською мовою, Всеволод, брат Анни, знав п'ять іноземних мов. Біля Ярослава завжди було багато освічених людей: художників, музикантів, учених, переписувачів книжок.

4 серпня 1049 року Анна вінчалася з королем Франції Генріхом I у Реймському соборі й стала французькою королевою. Сюди, в далекі галльські землі, вона намагалася принести частку краси рідної землі. Вона побудувала декілька церков, подібних до київських. Одна з них, споруджена в місті Санлісі в 1060 році, існує досі. Анна брала активну участь у державному житті Франції. Про це свідчать грамоти, де стоять підписи Генріха й Анни. Зберігся також лист, написаний у 1059 році папою Ніколаєм II, в якому він вихваляє розум і чесноти королеви.

Від шлюбу з Генріхом Анна мала трьох синів і дочку. Другий син – Гуго, пізніше граф Вермандуа, став засновником ще однієї королівської лінії, яка дала Франції декількох королів. Генріх I помер у 1060 році. Існує думка, що перед смертю він хотів передати владу Анні, але вона відмовилась. Практично Анна стала правителькою країни при малолітньому синові, затверджувала державні закони, підписувала найважливіші державні акти. Це був період, коли під багатьма

документами стоїть підпис Анни або самостійно, або поруч з іменем сина: «Філіп і королева – мати його».

Анна стала вдовою, коли їй було трохи більше ніж 30 років. Вона була гарною, молодою, незалежною, розумною. Серед тих, хто її оточував, вона виділяла графа де Валуа, нащадка Карла Великого. Французькі історики пишуть, що граф не боявся ні короля, ні гніву церкви. Називають його у своїх хроніках «красенем і зірвіголовою». Анна віддала йому своє серце. Одного разу під час полювання Рауль верхи на коні вивіз її у свій замок. Це трапилось десь у 1063 році, оскільки Анна в цьому році востаннє підписує документи як королева. Папа Олександр II наказав Раулю відпустити королеву, а коли граф відмовився, йому оголосили церковне прокляття. Коли граф де Валуа помер у 1074 році, Анна повернулася до королівського палацу до Філіпа I, свого сина. Її ім'я знову з'являється на документах, але ніколи вона вже не підписується «Анна-королева», а тільки «Анна – мати Філіпа».

Останній підписаний Анною документ, що зберігся, датується 1075 роком. У цей час Анні було близько п'ятдесяти років. Як склалося її подальше життя, невідомо. Могили її не знайдено. Але в далекому місті Вільєрі, на старому цвинтарі знаходиться загадкова могила із зображенням на кам'яній плиті жінки в короні. Латинський напис говорить, що там упокоїлася Анна.

Пам'ятник Анні в Санлісі

У пам'яті французів зберігся прекрасний образ жінки, гордої духом і мужньої серцем. У 1921 році біля входу до однієї з будівель монастиря в Санлісі поставили скульптуру Анни. На відкритті пам'ятника

було сказано такі слова: «Королево Анно, ми проголошуємо сьогодні вашу пам'ять і споруджуємо ваше зображення у Франції, якій ви так благородно служили».

В угорських літописах розповідається ще про одну дочку князя Ярослава – Анастасію-Асмунду. Вона принесла на береги Дунаю не тільки кохання до свого чоловіка, короля Андрія I, але й любов до наук і знань.

Сьогодні в прохолодних сутінках Софії Київської у біломармуровій гробниці покоїться прах князя Ярослава Мудрого. І серед багатьох визначних пам'яток собору – велика фреска – груповий портрет його сім'ї, синів і дочок.

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Чому іноземці називали Землю Київської Русі райською?
2. Чому іноземні правителі намагалися породичатися з князем Ярославом?
3. З ким були одружені сини Ярослава?
4. Чому гості з різних країн прибули на відкриття Софійського собору?
5. Як ви думаєте, чому Ярослава називали Мудрим?
6. Хто такий Гаральд?

Завдання 8. Закінчить речення так, щоб вони відповідали змісту тексту.

1. Сюди, у далекі галльські землі Анна намагається...
2. Вона побудувала декілька церков...
3. Ставши королевою, Анна бере участь...
4. Про це свідчать грамоти...

5. Зберігся також лист, який написав папа Микола II,...
6. Існує думка, що король перед смертю хотів передати владу Анні, але...
7. Анна вразила французів...
8. У 1921 році в Санлісі...
9. Серед багатьох видатних пам'яток Софії Київської...

Завдання 9. Опишіть Ярослава Мудрого та його сім'ю.

Завдання 10. Складіть розповідь про дочку Ярослава Анну.

Завдання 11. Розкажіть, що ви дізналися про інших дочок Ярослава.

Завдання 12. Використовуючи передтекстове завдання 6, запишіть план тексту. Підготуйтеся до переказу тексту відповідно до плану.

4. Києво-Печерська Лавра

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення таких слів:

лавра, монастир, печера, громада, систематизувати, жанр, вишуканість, гравюра, подвижник, бароко, спустошувати.

Завдання 2. Прочитайте й спробуйте зрозуміти наведені слова й словосполучення:

а) за допомогою синонімів або тлумачення:

аскетичний   спосіб   суворе життя, відмова від будь-яких задоволень
життя

евакуювати   вивозити з небезпечних місць (під час військових

	дій, стихійних лих, аварій)
нумізматика	1) наука, що вивчає історію грошей; 2) колекціонування старовинних монет, медалей
манускрипт	стародавній рукопис
прославляти	робити відомим, знаменитим
зародитися	виникнути, з'явитися
насолода	велике задоволення
далекозорий	той, що добре бачить на великій відстані
еліта	найкращі представники суспільства
споруджувати	будувати
унікальний	неповторний
пошкодити	зіпсувати, зламати, поранити

б) за допомогою антонімів:

знищувати, знищити – будувати, створювати;
зникати, зникнути – виникати, з'являтися;

в) за допомогою контексту:

викопати

Щоб посадити дерево, треба ***викопати*** яму.

усамітнитися

Він хотів побути сам, тому ***усамітнив***ся в своїй кімнаті.

книгосховище

У цьому ***книгосховищі*** постійна температура й вологість повітря, тому що тут зберігаються старовинні книги.

пожежа

Коли стоїть жарке й сухе літо, часто виникають лісові ***пожежі***.

Завдання 3. Прочитайте видові пари дієслів, складіть словосполучення.

Зразок: засновувати – заснувати монастир у місті.

Засновувати – заснувати (що? де?), створювати – створити (кого? що?),
виникати – виникнути (де?), впливати – вплинути (на кого? на що?),
перетворювати – перетворити (кого? що?), зберігати –
зберегти (кого? що?), розширювати – розширити (кого? що?), руйнувати –
зруйнувати (кого? що?), об'єднувати – об'єднати (кого? що? з ким? з чим?),
спустошувати – спустошити (кого? що?), захищати –
захистити (кого? що? від кого? від чого?), рятувати –
врятувати (кого? що? від кого? від чого?), повертати –
повернути (кого? що? кому?), гинути – загинути (де? від чого? як?),
відновлювати – відновити (кого? що? з ким?), звертатися –
звернутися (до кого?), розповсюджуватися – розповсюдитися (де?),
зароджуватися – зародитися (де? коли?).

Завдання 4. Від дієслів, наведених у завданні 3, утворіть іменники. Випишіть слова з близьким та протилежним значенням.

Зразок: засновувати – заснування.

Притекстові завдання

Завдання 5. Прочитайте текст.

Завдання 6. Розділіть текст на смислові частини. Дайте їм назви.

Києво-Печерська Лавра

Протягом багатьох століть височіє на дніпровських схилах Свято-Успенська Києво-Печерська лавра. А глибоко під землею знаходяться лаврські печери.

Києво-Печерський монастир виник завдяки політичним, економічним, соціальним і культурним змінам, що відбулися після

хрещення Київської Русі в 988-989 роках. Автор «Повісті буремних літ», монах Нестор, у 1051 р. писав, що подвижник Антоній заснував у печері монастир. Повернувшись до Києва зі Святого Афона, він вирішив усамітнитися в давній печері недалеко від

княжого села Берестова. Аскетичний спосіб життя Антонія прославив його по всій Русі. Навколо нього почали збиратися однодумці. У 1062 р., коли монахів стало 12, Антоній переселився на сусідній горб і викопав там нову печеру. Так виникли печери, що пізніше отримали назву Ближні й Дальні. Коли релігійна община нараховувала вже 100 осіб, князь Ізяслав подарував монахам гору над печерами, де була побудована перша дерев'яна церква. Навколо неї будувалися нові келії, куди переселилася майже вся братія. Фактично тут виникає новий монастир, а печери перетворюються на місце поховання. Оскільки монахи раніше жили в печерах, то і монастир став називатися Печерським.

Життя засновників Києво-Печерського монастиря сприймалось як моральний подвиг. Величезний внесок зробив Печерський монастир у розвиток вітчизняної культури, завдяки тому, що в ньому було багато

освічених людей. Ще в XI ст. тут зародилося літописання. Першим відомим нам літописцем був Іларіон (1077-1088 р.р.). Тут жив і працював перший історик нашої країни Нестор Літописець. У 1113 р. він завершив «Повість буремних літ» - перший систематизований літопис з історії нашої Батьківщини. Вже в той час монастир мав значне книгосховище. З XI ст. розвивалося образотворче мистецтво. Монах Аліпій став першим іконописцем Київської Русі, навчившись цього мистецтва у греків.

Печерська обитель вважається також центром медицини Київської Русі. У монастир по медичну допомогу зверталися навіть князі. Тут на початку XII ст. було створено першу лікарню. Медицина в монастирі розвивалася на основі народної лікарської практики, а також використання досягнень медичних знань інших країн.

У зв'язку зі збільшенням кількості монахів була значно розширена площа монастиря, побудовані нові келії. У 1073 р. було урочисто закладено кам'яний Успенський собор. Духовний вплив обителі розповсюджувався далеко за межі Києва. Печерський монастир став центром підготовки православного духовенства. Багато хто з монахів ставали місіонерами й вирушали проповідувати християнство в ті землі, де ще сповідували язичництво. У 1159 р. Печерський монастир стали називати лаврою.

У 1230 р. монастирські споруди постраждали від землетрусу. У 1240 р. Київ був зруйнований і пограбований монголо-татарськими військами. У другій половині XIV ст. українські землі потрапили під владу князівства Литовського, а потім шляхетської Польщі. Завдяки діяльності архімандритів, підтримці козацтва, міщан, селян і значної частини української православної знаті Києво-Печерський монастир зберіг рідну віру попри намагання Польщі схилити його до католицизму.

У боротьбі проти запровадження католицизму й унії велику роль відіграла лаврська друкарня, яка була заснована в 1615 р. Завдяки праці таких граверів, як Ілля, Л. Тарасевич, Д. Галяховський, А. Козачковський та ін. гравюра досягла високого професійного рівня, стала широко відомим жанром мистецтва. Видання Києво-Печерської друкарні користувалися популярністю не тільки завдяки поліграфії й ілюстраціям, але й вишуканості зовнішнього оформлення.

Важливе місце в історії монастиря займає архімандрит, а згодом Київський митрополит Петро Могила. Це був активний церковний діяч, далекозорий і мудрий правитель, який виявляв велику турботу про освіту. У 1631 р. Петро Могила заснував у Києво-Печерській лаврі гімназій, у якому крім богослов'я вивчалися й світські науки: граматики, риторика, геометрія, арифметика та ін. У 1632 р. для підготовки православного духовенства й світської еліти в Україні гімназій було об'єднано з Братською школою на Подолі. Було створено перший вищий навчальний заклад в Україні – Києво-Могилянський колегіум (тепер Києво-Могилянська академія).

Під час боротьби українського народу за національне визволення в 1648-1654 роках Києво-Печерський монастир неодноразово зазнавав руйнувань. Його земельні володіння спустошувалися, численні пожежі знищили значну частину рукописів і лаврських видань.

У ніч з 21 на 22 квітня 1718 р. виникла пожежа, яка знищила всі дерев'яні споруди й пошкодила кам'яні. Пропало багато церковних цінностей, постраждали вироби з коштовних металів і тканин, лаврська бібліотека. З 1720 року почалися відновлювальні роботи, які тривали майже півстоліття. У цей період в українській архітектурі з'явився своєрідний стиль, який отримав назву українського бароко. Саме в цьому стилі відновлюються й прикрашаються Успенський собор, Троїцька

церква. Таким чином до середини XVIII ст. склався архітектурний комплекс Києво-Печерської лаври, який зберігся до нашого часу.

У 1845 р. на території монастиря було побудовано двоповерхову лікарню, а також лікарню для прочан і мандрівників, у яких щороку лікувалося понад 500 хворих.

У 1873 р. у Києві був створений перший загальнодоступний музей міста – Церковно-археологічний, унікальна колекція якого нараховувала більш як 30 тис. експонатів. Метою його створення був захист і збирання церковних старожитностей, вивчення церковної історії.

На початку 20-х років XX ст. завдяки ентузіазму кращих представників творчої інтелігенції було прийнято постанову «Про організацію Музею культур і побуту», який став одним з провідних в Україні. Його фонди нараховували 82 тис. екземплярів і склалися з восьми відділів: металу, живопису, тканин і шиття, нумізматики, культур, історії Лаври, манускриптів і друку.

Друга світова війна призупинила діяльність співробітників заповідника. З перших днів окупації Києва (вересень 1941 р.) фашисти почали грабувати й вивозити до Німеччини найцінніші музейні скарби, у тому числі з колекцій Києво-Печерської лаври. Перед окупацією частина експонатів була евакуйована у віддалені від фронту регіони Росії. Але значний відсоток експонатів, що залишилися, було вивезено до Німеччини або загублено під час війни.

У листопаді 1943 р., після визволення міста, Києво-Печерський заповідник відновив свою діяльність. Поступово з Уралу, Німеччини почали повертатися експонати: ікони, портрети, вироби з металу, колекції нумізматики. Із бібліотеки Академії наук України було передано стародруки, гравюри.

У червні 1988 р. з нагоди святкування тисячоліття хрещення Печерській релігійній общині було передано територію Дальніх печер. На території монастиря відкрили Духовну академію й семінарію.

Києво-Печерська лавра – це видатна пам'ятка не тільки слов'янської, але й всесвітньої культури. Беручи до уваги виключність архітектурного ансамблю, роль у розвитку вітчизняної й світової культури, науки й освіти, Києво-Печерську лавру внесли до «Списку всесвітнього культурного спадку ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури)».

(За матеріалами енциклопедії «Україна»)

Післятекстові завдання

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Якою була роль Антонія у виникненні Печерської лаври?
2. Як виникли Ближні й Дальні печери?
3. Яким чином Печерський монастир зробив великий внесок у розвиток вітчизняної культури?
4. Яку роль в історії монастиря відіграв Петро Могила?
5. Які напади й руйнування пережив монастир?
6. Хто лікувався в лікарні, яку побудували у 1845 р.?
7. З якою метою в 1873 р. був створений Церковно-археологічний музей?
8. Якими були його фонди?
9. Як музей пережив роки Другої світової війни?
10. Що відбулося з нагоди святкування тисячоліття хрещення?
11. Чому Києво-Печерську лавру внесли до «Списку всесвітнього культурного спадку ЮНЕСКО»?

Завдання 8. Замініть пасивні конструкції активними й навпаки.

1. Князь Ізяслав подарував монахам гору над печерами, де було побудовано першу дерев'яну церкву.
2. Навколо церкви будуються нові келії, фактично створюється новий монастир.
3. Печерську обитель вважають також центром медицини Київської Русі.
4. Тут на початку XII ст. була заснована перша лікарня Київської Русі.
5. У зв'язку зі збільшенням кількості монахів була значно розширена територія монастиря, побудовані нові келії.
6. У 1240 р. Київ пограбували й зруйнували війська монголо-татарів.
7. Гімназійон був об'єднаний з Братською школою на Подолі.
8. На початку 20-х років XX ст. завдяки ентузіазму кращих представників творчої інтелігенції була прийнята постанова «Про організацію Музею культур і побуту».

Завдання 9. Користуючись словами для довідок, вставте пропущені дієслова у потрібній формі.

1. Києво-Печерський монастир ... завдяки політичним, економічним, соціальним змінам після хрещення Київської Русі у 988-989 р.р.
2. У 1051 р. автор «Повісті буремних літ» писав , що подвижник Антоній ... у печері монастир.
3. Повернувшись до Києва зі Святого Афона, він вирішив ... у печері недалеко від княжого села Берестова.
4. Аскетичний спосіб життя Антонія ... його по всій Київській Русі.
5. Ще в XI ст. тут ... літописання.
6. У монастир по медичну допомогу ... навіть князі.
7. Медицина в монастирі ... на основі народної лікарської практики.

8. Києво-Печерський монастир ... рідну віру, незважаючи на намагання Польщі схилити його до католицизму.

9. Численні пожежі ... значну частину рукописів і лаврських видань.

Слова для довідок: виникати, усамітнюватися, розвиватися, прославляти, створювати, звертатися, зберігати, засновувати, знищувати, руйнувати, зароджуватися.

Завдання 10. Прочитайте речення. Розташуйте їх відповідно до послідовності інформації тексту.

1. Повернувшись до Києва зі Святого Афона, він вирішив усамітнитися у печері недалеко від княжого села Берестова.

2. Коли релігійна община нараховувала вже 100 осіб, князь Ізяслав подарував монахам гору над печерами, де була побудована перша дерев'яна церква.

3. Києво-Печерський монастир виник завдяки політичним, соціальним і культурним змінам після хрещення Київської Русі у 988-989 рр.

4. Печерська обитель вважається центром медицини Київської Русі.

5. Важливе місце в історії монастиря посідає Петро Могила. Це був активний церковний діяч, далекоглядний і мудрий правитель.

6. Завдяки діяльності архімандритів, підтримці козацтва, міщан, селян і значної частини української православної знаті Києво-Печерський монастир зберіг рідну віру, незважаючи на намагання Польщі схилити його до католицизму.

7. У період відновлення після пожежі 1718 р. в українській архітектурі виник своєрідний стиль, який отримав назву українського бароко.

8. Беручи до уваги виключність архітектурного ансамблю, роль у розвитку вітчизняної та світової культури, Києво-Печерську лавру внесли до «Списку всесвітнього культурного спадку ЮНЕСКО».

Завдання 11. Закінчіть речення так, щоб вони відповідали змісту тексту.

1. Києво-Печерський монастир виник завдяки ...
2. Автор «Повісті буремних літ» писав, що подвижник Антоній...
3. Князь Ізяслав подарував монахам гору над печерами, де ...
4. Величезний внесок зробив Печерський монастир ...
5. Багато хто з печерських монахів ставали місіонерами й ...
6. У 1631 р. митрополит Петро Могила заснував ...
7. Об'єднавши гімназійон з Братською школою на Подолі, ...
8. У 1845 р. на території монастиря ...
9. Метою створення Церковно-археологічного музею були ...
10. Києво-Печерська лавра – це видатна пам'ятка ...

Завдання 12. Виділіть у тексті головну інформацію. Складіть і запишіть план тексту. Перекажіть текст за планом.

ЧАСТИНА II. УКРАЇНА СЬОГОДНІ

1. Національна символіка України

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення поданих слів.

Суверенітет, монета, епоха, полотнище, корона, композиція, ескіз, етнічний.

Завдання 2. Прочитайте й спробуйте зрозуміти наведені слова й словосполучення:

а) за допомогою тлумачення:

символ	те, що є умовним знаком якого-небудь поняття
пальмова гілка	символ миру
герб	розпізнавальний знак держави, міста, відомого роду тощо
гімн	урочиста пісня, що прийнята як символ державної єдності
геральдика	опис гербів та їхньої історії
гетьман	начальник козацького війська й верховний правитель
щит	старовинне озброєння круглої чи прямокутної форми з дерева, шкіри, металу для захисту від ударів
мушкет	старовинна вогнепальна зброя
оберіг	предмет, який охороняє людину, будинок тощо
символ	те, що є умовним знаком якого-небудь поняття

б) за допомогою антонімів:

щедрий – жадібний;

багатий – бідний;

в) за допомогою контексту:

носії

Носіями української мови є жителі України, що говорять українською мовою.

Завдання 3. Поясніть значення складних слів.

Літопис, великокнязівський, загальнонаціональний, одночасно, миролюбний, тризуб, загальновизнаний, благополуччя.

Завдання 4. Визначте, від яких дієслів утворені іменники.

Постанова, походження, згадка, повернення, проголошення, поява, існування, зображення, зміна, значення, відродження, проведення, твердження.

Завдання 5. Складіть словосполучення з поданих іменників, поставивши слова, що стоять праворуч, у родовому відмінку.

Носії	національна символіка
символіка	держава, Україна
герб, прапор, гімн	країна
зображення	тризуб
розквіт	Київська Русь
образ	козак
проголошення	незалежність
символ	щедрість, багатство, благополуччя

характер	народ
багатство	українська земля

Завдання 6. Запишіть словосполучення, поставивши іменники у потрібному відмінку.

побачити (що? де?)	знаки, археологічні знахідки
бути (ким? чим?)	знаки родових старійшин
згадувати (про кого? про що? де?)	тризуб, літописи
вважатися (ким?, чим?)	своєрідний оберіг
карбувати (що?, де?, на чому?)	тризуб, монети, печатки
наслідувати (кого?, що?)	історичний символ
символізувати (що?)	суверенітет, вікові традиції

Притекстові завдання

Завдання 7. Поясніть, що входить до поняття «національна символіка держави».

Завдання 8. Прочитайте текст, розділіть його на смислові частини.

Національна символіка України

Основними носіями національної символіки держави є герб, прапор і гімн.

19 лютого 1992 року Верховна Рада України прийняла постанову, якою затвердила як малий герб держави золотий тризуб на синьому щиті.

Походження цього символу дуже давнє.

Цей знак можна побачити в археологічних знахідках VI-VII століть на Полтавщині й Київщині. Тризуби з давніх поселень свідчать, що вони були знаками родових старійшин у слов'ян.

Перша згадка про тризуб у літописах відноситься до X ст. У ті часи він вважався своєрідним оберегом. У період розквіту Київської Русі він стає великокнязівським знаком. Відомо, що князь Володимир (980-1015 рр.) карбував тризуб на монетах, де з однієї сторони був зображений його портрет, а з другої – тризуб. Цей же знак був знайдений на монетах князя Ярослава Мудрого, а також у гербі його дочки Анни – королеви Франції.

З початком феодалної роздрібненості Русі тризуб поступово витісняється з життя Київської держави, а згодом майже зовсім зникає. Відродження його як українського символу відбувається тільки у 1918 році, після проголошення Української Народної Республіки. У 20-30 роках XX ст. символіку з тризубом використовували різні політичні організації Західної України й Північної Буковини.

Сьогодні малий герб України зображується в назвах закладів, на печатках, грошових знаках тощо. Став тризуб складовою частиною проекту Великого герба держави, який створили у 1997 р. Цей проект успадкував ще два історичні символи, що були характерні для українських земель у різні епохи.

Перший з них – «козак з мушкетом» - був емблемою Війська Запорізького. Часом появи геральдичного образу козака історики вважають 1576 рік. Протягом 1595-1764 років цей символіка карбували

на печатках двадцяти гетьманів України. Використовували його як емблему і в часи національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького. Більш ніж за 400 років існування зображення козака змінювалося, вбираючи прикмети різних часів і місцеві особливості. Але сутність його як загальнонаціонального й етнічного символу залишалася незмінною.

Другою складовою частиною Великого герба України за художнім проектом є зображення коронованого лева. Це один з традиційних і найдавніших геральдичних знаків. На українських землях він з'явився спочатку на печатках галицьких князів. У XIV ст., у період розквіту Галицько-Волинської держави, зображення лева набуває значення державного герба й одночасно є гербом міста Львова.

Усі ці складові частини Великого герба має об'єднати корона князівської доби. Вона вказує на першоджерело української державності – Київську Русь – і символізує суверенітет і вікові державні традиції. Всю композицію герба пропонується прикрасити зображенням грон калини, колосся пшениці – загальноприйнятих символів щедрості й багатства української землі, миролюбного характеру її народу.

Державним прапором України з 28 січня 1992 року визнано прямокутне полотнище з двох горизонтальних смуг: верхня – синього, а нижня жовтого кольорів.

Ці кольори були традиційними для Київської Русі ще в дохристиянські часи. У період монголо-татарського нашествия ця символіка зникла, але з часом відродилася в церковних прикрасах і гербах українських міст. З XVIII ст. з блакитного полотнища робили козацькі прапори Війська Запорізького. Жовтою

фарбою на них зображали хрести, зірки, зброю, фігури святих. Вибір саме цих кольорів пояснюється тим, що блакитний для українців символізував чисте небо, а жовтий – пшеничне поле.

Давня символіка відродилася знову в гербі й прапорі Української Народної Республіки в 1918 році, але ненадовго. За часів радянської влади національними кольорами УРСР були червоний і блакитний. Тільки 2 вересня 1991 року, після проголошення незалежності України, жовто-блакитний прапор знову було піднято над будівлею Верховної Ради.

В основу Державного гімну України було покладено національний гімн, що був створений у 1803 році на музику західноукраїнського композитора й диригента Михайла Вербицького. Текстом для нього став відомий вірш Павла Чубинського «Ще не вмерла Україна» 1862 р. Текст гімну був затверджений парламентом України в січні 2001 року.

(За матеріалами енциклопедії «Україна»)

Післятекстові завдання

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Що являють собою герб, прапор і гімн держави?
2. Що зображено на Малому гербі України?
3. Чому саме зображення тризуба стало символом на гербі?
4. Чому до проекту Великого герба України ввійшли такі історичні символи, як «козак з мушкетом» і княжа корона?
5. Що символізують кольори Державного прапора України?
6. Що стало основою для створення Державного гімну України?

Завдання 10. Слова із дужок поставте в потрібному відмінку, використовуючи прийменники *в(у), до, на, з, про, для*.

1. Малий герб держави – це золотий тризуб ... (синій щит).

2. Цей знак можна побачити ... (археологічні знахідки) городищ VI-VIII ст.. ... (Полтавщина, Київщина).
3. Перша згадка ... (тризуб) у літописах відноситься ... (X століття).
4. Тризуб було знайдено ... (монети) князя Ярослава Мудрого.
5. Державним прапором України ... (січень, 1992 рік) визнано прямокутне полотнище ... (дві горизонтальні смуги).
6. Вибір саме цих кольорів пояснюється тим, що блакитний колір ... (українці) символізував чисте небо, а жовтий – пшеничне поле.

Завдання 11. Продовжіть речення так, щоб вони відповідали змісту тексту.

1. Герб, прапор і гімн є ...
2. Золотий тризуб на синьому щиті був затверджений як Малий герб держави ...
3. Тризуби були знаками родових старійшин у слов'ян, про що свідчить ...
4. Він став великокняжим знаком...
5. Тризуб карбували на монетах київські князі ...
6. У 1997 році був створений проект Великого герба держави, де тризуб став його ...
7. До цього проекту ввійшли ще два історичні символи, які були ...
8. Емблемою Війська Запорізького був ...
9. Як емблему геральдичний образ козака використовували ...
10. Зображення коронованого лева є ...
11. Корона княжої доби вказує на ...
12. Прикрасою всієї композиції герба має стати зображення ...
13. Державний прапор України з 1992 р. – це ...
14. Для українців ці традиційні кольори символізують ...
15. Основою Державного гімну України є ...

16. Відомий вірш Павла Чубинського «Ще не в мерла Україна» став ...

Завдання 12. Прочитайте слова гімну України. Поясніть, як ви розумієте їхній зміст. Перекажіть зміст гімну вашої країни.

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Завдання 13. Складіть і запишіть план тексту. Перекажіть текст за планом.

Завдання 14. Складіть розповідь про національну символіку вашої країни.

2. Національні особливості й менталітет українців

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення таких слів.

Сукупність, навичка, установка, спритний, вправний, винахідливий, приказка, світогляд, честь, гідність, гармонія, етнограф, знущення.

Завдання 2. Прочитайте й спробуйте зрозуміти подані слова й словосполучення:

а) за допомогою синонімів або тлумачення:

втратити	загубити, позбутися
негативно	погано
ледар	лінива людина, людина, що не хоче нічого робити
неодноразово	багато разів
одвічне прагнення	постійне бажання
відвага	сміливість, хоробрість
завойовувати	підкорювати
унікати	ухилятися, утримуватися

б) за допомогою антонімів:

осуджувати – хвалити;

відродження – занепад;

Завдання 3. До даних іменників доберіть прикметники.

Група, учений, світогляд, мораль, діяч, джерело, пам'ятка, нація, культура, сила.

Слова для довідок: соціальний, суспільний, етнографічний, видатний, народний, історичний, український, національний, духовний.

Завдання 4. Прочитайте приказки. Поясніть, як ви їх розумієте.

1. Де хазяїн не ходить, там поле не родить.
2. Трудова копійка все життя годує.
3. Робота – здоров'я, лінь – хвороба.
4. Без сім'ї немає щастя на землі.

Притекстові завдання

Завдання 5. Прочитайте назву тексту, скажіть, про що, на вашу думку, буде йти в ньому мова.

Завдання 6. Прочитайте текст, розділіть його на смислові частини.

Національні особливості й менталітет українців

Слово «менталітет» перекладається з латині як «розумовий». Це поняття означає напрям думок, сукупність навичок й установок, які притаманні окремій людині чи соціальній групі, народу. На думку Д. Чижевського (1894-1977), видатного вченого й суспільного діяча, народний світогляд – це національно обумовлене ставлення цього народу до світу й життя. Воно виявляється в тому, що цей народ у світі любить, чого в житті він уникає, що в людині цінує найвище, до чого ставиться негативно тощо.

Працелюбні, вправні, винахідливі, здібні до сприйняття нового – так характеризуються українці в багатьох етнографічних джерелах й історичних пам'ятках. Основою народної моралі завжди були повага й любов до праці. Саме ставленням до роботи українці визначали, чого варта людина, й засуджували або зневажливо ставились до ледарів. Недарма серед українських приказок кількість присвячених цій темі чи не найбільша. Ось тільки деякі приклади: «Де хазяїн не ходить, там поле не родить», «Трудова копійка все життя годує», «Робота – здоров'я, лінь – хвороба».

Найважливішою особливістю світогляду й ментальності українців було одвічне прагнення до незалежності, бажання захистити свою честь і гідність. Але право на незалежність країні довелося завойовувати

століттями. За час свого існування українська нація неодноразово була позбавлена й державності, й мови, й національної культури, не втративши, проте, своєї національної ідеї суверенності. Саме тому, незважаючи на всі труднощі, вона знаходила в собі духовні сили для відродження.

Поміж інших народів українці славилися своєю сміливістю, відвагою, знанням військової справи. Козацьке військо вважалося одним з найсильніших у Європі. Але часто українці воювали тільки під натиском обставин: коли треба було боронити свої кордони або звільнити з полону своїх співвітчизників. Маючи миролюбний, доброзичливий характер, вони не були воїнами за покликанням. Деякі дослідники навіть вважають, що саме тому, незважаючи на хоробрість і відчайдушність українців у боротьбі ворогами, країна так часто потрапляла в залежність від сусідніх, більш войовничих народів.

Іноземці, що відвідували Україну у давні часи, не завжди розуміли характер її народу. Вони відмічали в ньому багато протилежностей: хитрість поряд з прямодушністю, ощадливість – зі щедрістю, обачливість і розсудливість – з нерішучістю. Це давало їм привід стверджувати, що звичаї у запорожців дивні, вчинки хитрі, а язик і жарти гострі й часто схожі на знуцання. Проте саме весела вдача й гостре слово, які були невід’ємними рисами народного характеру, допомагали їм у скрутні часи.

Миролюбність, доброзичливість і гостинність українців завжди яскраво виявлялися в їхньому суспільному й сімейному житті. Шанобливе ставлення до традицій попередніх поколінь, повага до старших, звичай спільного вирішення важливих питань проявлялися не тільки в братствах, сільських і молодіжних общинах, а й у сім’ях. Українці поважали предків, прагнули злагоди в сімейних стосунках, з любов’ю й ніжністю ставилися до дітей. У народі казали: «Без сім’ї немає щастя на землі». Мир і

порозуміння між людьми, згода з Богом, зовнішня й внутрішня гармонія – таким видавався українцям ідеал людської моралі.

У народному світогляді людина була невіддільна від природи. Улюблені рослини – калину, вербу, тополю – часто наділяли людськими рисами, оспівували в думках і піснях. Без перебільшення можна сказати, що в жодній мові світу не створено стільки народних пісень, як в українській. За свідченням деяких дослідників, кількість тільки тих, які були записані етнографами, становить 200 тисяч.

Музикальність й артистизм українців здобули славу в усьому світі так само, як їхній талант у художній творчості. Живопис, вишиванки, різьблення по дереву, писанки здавна прикрашали побут українців. У цих художніх витворах живе душа народу – чуйна, лірична, талановита, повна високих почуттів і любові до оточуючого світу.

(За матеріалами енциклопедії «Україна»)

Післятекстові завдання

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Як ви можете пояснити поняття «ментальний»?
2. Що являє собою народний світогляд?
3. Як характеризуються українці в етнографічних джерелах й історичних пам'ятках?
4. Що завжди було основою народної моралі?
5. Які українські приказки ви знаєте?
6. Про яку найважливішу особливість світогляду й ментальності українців ви дізналися?
7. Що допомагало українській нації відроджуватися?
8. Що відмічали іноземці в характері українців?

9. Які риси характеру завжди яскраво проявлялися в суспільному й сімейному житті українців?
10. Які таланти притаманні українському народу?
11. Як ви можете охарактеризувати українців, виходячи з досвіду особистого спілкування з ними?

Завдання 8. Замініть активні конструкції пасивними й навпаки.

1. Слово «ментальний» перекладають з латині як «розумовий».
2. Працелюбні, вправні, здібні до сприйняття нового – так характеризуються українці в багатьох етнографічних джерелах.
3. Козацьке військо вважалось одним з найсильніших в Європі.
4. У жодній мові світу не створили стільки пісень, як в українській.

Завдання 9. У поданих реченнях замініть дієприслівникові звороти підрядними реченнями.

1. Маючи миролюбний, доброзичливий характер, українці не були воїнами за покликанням.
2. За час свого існування українська нація неодноразово була позбавлена й державності, й мови, й національної культури, не втративши, проте, своєї національної ідеї – ідеї суверенності.

Завдання 10. Складіть і запишіть план тексту. Перекажіть текст.

Завдання 11. Складіть розповідь про національні особливості вашого народу.

Завдання 12. Наведіть приклади приказок, що змальовують вашу національну ментальність.

3. Освіта в Україні

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення наведених слів.

Витоки, гноблення, перспективний, знатний, передбачити, сприяти, кирилиця, кріпацтво, неписьменність.

Завдання 2. Визначіть, від яких дієслів утворені іменники.

Розвиток, викладання, гноблення, запровадження, навчання, ставлення, твердження, отримання, напрям.

Завдання 3. До поданих іменників доберіть означення, користуючись словами для довідок.

Освіта, викладання, центр, досвід, робота, знання, університет, цінності, навчання.

Слова для довідок: український, європейський, грецький, латинський, освітній, міжнародний, теоретичний, практичний, моральний, етичний, духовий, дистанційний.

Завдання 4. Прочитайте речення, поясніть, як ви розумієте виділені словосполучення.

1. **Посильний внесок** у навчання дітей робили **вчителі-мандрівники**.
2. У другій половині XVIII ст. народна **освіта занепала**.
3. Освіта в Україні має **багатовікову історію**.
4. Ще князь Володимир Великий, за свідченням літописця, «почав брати дітей знатних людей і **віддавати в книжну науку**».
5. Допитливі юнаки **шукали знання** за кордоном.

Притекстові завдання

Завдання 5. Прочитайте текст.

Завдання 6. Розділіть текст на смислові частини. Складіть і запишіть план тексту.

Історія й сучасний стан освіти в Україні

Освіта в Україні має багатовікову історію, що тісно пов'язана з історією країни. Витоки її походять ще з Київської Русі. Розповсюдженню освіти в першу чергу допомагав розвиток писемності на основі кирилиці. Ще князь Володимир Великий, за свідченням літописця, «почав брати дітей знатних людей і віддавати їх у книжну науку». У той самий час, наприкінці X століття в християнських монастирях і церквах з'явилися перші школи.

Засновником освіти в давній Україні став Великий князь Київський Ярослав Мудрий, за якого було засновано першу в Київській Русі бібліотеку й перші книжкові майстерні. Але українська освіта того часу була менше розвинутою, ніж європейська, тому допитливі юнаки шукали знання за кордоном. Характерною рисою тодішньої освіти була її європейська орієнтація.

Реформа української школи відбулася тільки в XVI-XVII ст. Головною її рисою було виникнення колегіумів, академій і університетів. Спочатку це були греко-слов'янські школи, де викладання велося грецькою й латинською мовами. Вивчали поезику, риторика, ази математики, астрономію, музику, співи, малювання.

У 1615 році була заснована Києво-Могілянська академія. Вона стала найвидатнішим освітнім центром Східної Європи. Велику роль у розвитку освіти відіграв її засновник Петро Могила. Його діяльність не забута й у наші часи, тому 1996 рік був оголошений ЮНЕСКО роком пам'яті Петра Могили. У першій половині XVIII ст. в академії почали викладати медицину, архітектуру, живопис.

Києво-Могілянська академія

Однак у другій половині XVIII ст. народна освіта занепала. Це було пов'язано з соціальним гнобленням і введенням кріпацтва. Посильний внесок в освіту дітей робили вчителі-мандрівники. Таким майже 25 років був відомий філософ, просвітник і поет Григорій Сковорода.

З 1960 року всі школи в Україні перейшли на загальну восьмирічну освіту, а через 10 років неписьменність була повністю ліквідована.

Сьогодні базовою ланкою освітньої системи є загальноосвітні навчальні заклади: школи, ліцеї, гімназії й коледжі. Беручи до уваги міжнародний досвід, в Україні з 2002 року ввели 12-бальну шкалу оцінки знань. Більшість учнів отримує знання державною мовою, але в Україні є школи, де навчання ведеться російською, угорською, німецькою, польською мовами. Випускники шкіл мають можливість отримувати вищу освіту не тільки в рідній країні, але й за кордоном.

Наступним рівнем освіти є професійно-технічні навчальні заклади, які забезпечують як повну середню освіту, так і придбання робочої професії.

Кількість їх зараз зменшилась, а загальна кількість навчальних закладів збільшилась. Сьогодні існують навчальні заклади чотирьох рівнів акредитації: I – технікуми, училища, II – коледжі, III - IV – академії,

університети, інститути. Якість вищої освіти завжди була високою. Такою залишається й сьогодні. Випускники вищих навчальних закладів України, особливо фізико-математичного, медичного, авіаційного, морського, інженерно-технічного, хіміко-технологічного напрямів, працюють і мають авторитет практично в усіх країнах світу. За останні роки Україна підписала ряд міжнародних угод в галузі вищої освіти.

Петро Могила

У Всесвітній декларації ЮНЕСКО про вищу освіту (1998 р.) передбачене забезпечення рівноправного доступу до вищої освіти для всіх, хто може і хоче цього, без вікових обмежень. Важливе значення має те, що освіта повинна давати випускникам не тільки теоретичні знання, але й підприємницькі навички відповідно до вимог ринку праці й сприяти їхньому працевлаштуванню. У декларації визначені пріоритетні напрями освіти. Це екологія, біологія, медицина, психологія, соціологія та ін.

Наші суспільство й держава повинні зберігати все те краще, що зібрано протягом віків, викоренити недоліки, які ще існують, і привести освіту у відповідність до світових стандартів.

Сьогодні в Україні діє 670 навчальних закладів I-II рівня акредитації, майже 340 III-IV рівня. Серед них 14 класичних і 45 галузевих університетів, 30 академій. Багато з них мають славне минуле. Гордістю України є Києво-Могилянська академія – один з перших вищих загальноосвітніх навчальних закладів Східної Європи (1615 р.). До найстаріших навчальних закладів України належать Харківський національний університет імені В.М. Каразіна (1805 р.).

*Харківський національний університет
імені В.М. Каразіна*

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

За останні роки відкрито навчальні заклади з різними формами власності: комерційні, приватні, міжнародні, - що дають можливість отримати вищу освіту більшості бажаючих. Особливо перспективним у наш час є впровадження дистанційного навчання, що широко розповсюджене в провідних університетах світу.

Вся система народної освіти впливає на формування духовних, моральних, естетичних і культурних цінностей нації. Національна доктрина розвитку освіти спрямована на створення умов для отримання кожним громадянином України якісної професійної освіти.

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли з'явилися перші школи?
2. Хто був засновником освіти в давній Україні?
3. Яка реформа української школи була проведена в XVI-XVII ст.?
4. Ким і коли була заснована перша академія?
5. Які ви можете назвати загальноосвітні навчальні заклади сьогодення?
6. Якими мовами ведеться навчання в школах?
7. Що ви дізналися про професійно-технічні навчальні заклади?
8. Що ви дізналися про вищу освіту в Україні?
9. Які ви можете назвати найстаріші вищі навчальні заклади України?
10. До якого навчального закладу ви порадите вступити другу, якщо він захоче вчитися в Україні? Чому?

Завдання 8. У поданих реченнях замініть виділені слова синонімами з тексту.

1. Вивчали поезику, риторику, **основи** математики, астрономію, музику, співи, малювання.
2. **Зважаючи** на міжнародний досвід, в Україні з 2002 року ввели 12-бальну шкалу оцінки знань.
3. Більшість учнів **навчається** державною мовою, але в Україні є школи, де навчання ведеться російською, угорською, німецькою, польською мовами.
4. У декларації визначені **найважливіші** напрями освіти.
5. Наші суспільство й держава повинні зберігати все те краще, що зібрано протягом віків, **ліквідувати** недоліки, які ще існують.

Завдання 9. Продовжіть речення так, щоб вони відповідали змісту тексту.

1. Перші школи з'явилися ...
2. У давній Україні Великий князь Київський Ярослав Мудрий ...
3. У греко-слов'янських школах вивчали ...
4. У XVII ст., найвидатнішим освітнім центром Східної Європи стала ...
5. Професійно-технічні навчальні заклади забезпечують ...
6. Забезпечення рівноправного доступу до вищої освіти для всіх передбачене в ...
7. Найстарішими вищими навчальними закладами України є ...
8. Упровадження дистанційного навчання ...

Завдання 10. Користуючись планом, перекажіть текст.

Завдання 11. Розкажіть про систему освіти у вашій країні. Чим вона схожа на українську й чим відрізняється від неї?

4. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Передтекстові завдання

Завдання 1. Прочитайте слова й словосполучення, визначте їхнє значення за допомогою словника.

Доуніверситетська підготовка, післядипломна освіта, інформаційне бюро, підрозділ, галузь, пілотний проект, рейтинг.

Завдання 2. Від поданих дієслів утворіть іменники.

Зразок: навчатися – навчання.

Проводити, будувати, складати, відкривати, вступати, оцінювати, знати, створювати, організувати, підготувати, співробітничати.

Завдання 3. До поданих дієслів доберіть видову пару, складіть і запишіть словосполучення.

Зразок: очолювати – очолити університет.

Звертатися, закликати, обмінювати, навчатися, відкривати, забезпечувати, здійснюватися, очолювати, приєднуватися, засновувати, розвивати.

Завдання 4. Поясніть, як ви розумієте виділені слова й словосполучення.

1. Київський політехнічний інститут *став базою для створення* нових вищих навчальних закладів не тільки в Києві, а й в Україні.
2. Реалізацію принципу *«освіта протягом життя»* має забезпечити діючий у НТУУ «КПІ» Міжгалузевий інститут післядипломної освіти.
3. З 1 грудня 2007 року в університеті виконується *пілотний проект* «Дослідницький університет НТУУ «КПІ».
4. НТУУ «КПІ» активно сприяв тому, що в травні 2005 року Україна офіційно приєдналася до *Болонського процесу*.

Притекстові завдання

Завдання 5. Прочитайте текст.

Завдання 6. Розділіть текст на смислові частини. Складіть і запишіть план тексту.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київський політехнічний інститут – один з найстаріших вищих навчальних закладів України. Головне завдання інституту – не тільки підготовка інженерних кадрів для промисловості України, але й проведення досліджень у різних галузях науки.

Понад 100 років тому було оголошено конкурс проектів майбутнього політехнічного інституту в Києві. У ньому кращим став проект професора І.С. Кітнера. Загальна вартість будівництва складала 2

мільйони 650 тисяч карбованців. Більше одного мільйона карбованців з цієї суми зібрали приватні особи й організації.

31 серпня 1898 року відбулось урочисте відкриття Київського політехнічного інституту. На той час у КПІ було всього 4 факультети: механічний, хімічний, інженерно-будівний і сільськогосподарський. У 1898 році на цих факультетах навчалося 360 студентів. Викладачі й студенти нового інституту багато й серйозно працювали, тому видатний учений-хімік Д.М. Менделєєв, який був головою першої екзаменаційної комісії, дав високу оцінку знанням випускників КПІ.

КПІ пишається своїми викладачами й випускниками. У різні роки тут працювали й навчалися багато вчених, яких сьогодні знають у всьому світі. Це академік Євген Оскарівич Патон – видатний зварювальник і будівник мостів; його син Борис Євгенович Патон – президент Академії

наук України, директор науково-дослідного інституту електрозварювання; С.П. Корольов – конструктор перших у світі космічних ракет; І.І. Сікорський – видатний конструктор вертольотів і багатомоторних літаків і багато інших учених і винахідників.

Київський політехнічний інститут став базою для створення нових вищих навчальних закладів не тільки в Києві, а й в Україні. Починаючи з 1923 року, на основі факультетів й окремих спеціальностей КПІ було створено Київський технічний університет будівництва й архітектури, Національний аграрний університет, Дніпропетровський технічний університет залізничного транспорту, Одеський університет морського флоту та багато інших.

КПІ займає величезну територію. Тут розташовані 23 навчальних і лабораторних корпуси, 22 гуртожитки для студентів й аспірантів, житлові будинки для викладачів, спортивний комплекс, бібліотека, концертний зал, поліклініка для студентів та ін.

Протягом останніх років в університеті відбулися величезні зміни. Відкрито близько 100 нових спеціальностей і спеціалізацій на 19 факультетах і у 9 навчально-наукових інститутах, поглиблюється співробітництво з

Національною академією наук України та іноземними навчальними й науковими закладами і компаніями. Все це дало можливість університету отримати статус «дослідницького».

Особлива увага приділяється якості підготовки спеціалістів. Співробітництво з системою середньої освіти України, робота Інституту доуніверситетської підготовки й профорієнтації, «Політехнічний ліцей

НТУУ «КПІ» призначені допомогти відбору «свого абітурієнта», здібного до інженерно-технічної творчості, науково-дослідницької діяльності. Реалізацію принципу «освіта протягом життя» забезпечує діючий у КПІ Інститут післядипломної освіти.

На базі університету почали свою роботу в Україні «British Council», працює інформаційне бюро Німецької служби академічних обмінів (DAD), реалізується проект «Українсько-Японський центр», ведеться робота зі створення спільно з КОІКА (Республіка Корея) Українсько-Корейського центру інформаційних технологій, працюють інші міжнародні структури.

В університеті функціонує 19 факультетів, 9 навчальних інститутів, 12 науково-дослідних інститутів і 13 наукових підрозділів різного плану. В усіх цих підрозділах працює 45 академіків і член-кореспондентів Національної академії та галузевих академій наук України, 2277 професорів, доцентів і викладачів; навчається близько 40000 студентів та аспірантів, у тому числі й іноземні громадяни з 37 країн світу.

В університеті, крім природничих та інженерних факультетів, відкрито факультети й іншого спрямування: менеджменту та маркетингу, соціології та права, лінгвістики, біотехнології та біотехніки. На території університету працює студентська поліклініка, палац культури й мистецтв, спортивний комплекс. В університеті функціонує підготовче відділення для іноземних громадян.

НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» забезпечує освіту на рівні всесвітньо визнаних університетів як за державним замовленням, так і за контрактною формою навчання. Університет підтримує тісні стосунки зі 112 технічними ВНЗ з 36 країн світу.

З першого грудня 2007 року в університеті функціонує пілотний проект «Дослідницький університет НТУУ «КПІ».

З 2008 року мережу університетів очолює президент Асоціації ректорів вищих технічних навчальних закладів України академік НАНУ, ректор НТУУ «КПІ» М.З. Згуровський.

Одним із перших в Україні НТУУ «КПІ» у вересні 2003 року приєднався до спільноти університетів, які підписали «Велику хартію університетів» Європи «Magna Charta Universitatum», і активно сприяв тому, що в травні 2005 року Україна офіційно приєдналася до Болонського процесу.

У листопаді 2006 року в університеті відкрито центр суперкомп'ютерних розрахунків, оснащений найпотужнішим комп'ютером в Україні, який в рейтингу 50-ти кращих комп'ютерів країн СНД навесні 2007 року зайняв сьоме місце.

У травні 2008 року в місті Славутич був заснований Центрально-Східно-Європейський інститут постійного розвитку, головним завданням якого є підготовка спеціалістів і здійснення наукових досліджень.

Закінчуючи розповідь про НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», варто підкреслити, що кожний шостий студент Києва і кожний третій студент-політехнік – це студент КПІ; кожний 25-ий професор України працює в КПІ; кожний п'ятий факультет і кожна п'ята кафедра політехнічних ВНЗ України знаходиться в КПІ.

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Яке завдання поставлено перед інститутом?
2. За чий проєктом та за чиї гроші він був збудований?
3. Скільки факультетів та скільки студентів було у 1898 році?

4. Скільки різних підрозділів функціонує в КПІ тепер?
5. Які нові факультети відкриті в КПІ?
6. Яких ви знаєте відомих учених, що працювали в різні часи в КПІ?
7. Які важливі зміни відбулися у ВНЗ за останні роки?
8. Що дало можливість НТУУ «КПІ» отримати статус «дослідницького університету»?
9. Що допомагає КПІ підібрати «свого» абітурієнта?
10. Які іноземні центри почали свою роботу в Україні на базі НТУУ «КПІ»?
11. З якими іноземними ВНЗ співпрацює КПІ?
12. Який центр було відкрито в НТУУ «КПІ» в 2006 році?

Завдання 8. Знайдіть у тексті й зачитайте уривки, де говориться:

1. Про будівництво інституту.
2. Про видатних учених, які працювали в КПІ.
3. Про зміни, що відбулися протягом останніх років.
4. Про співробітництво з іноземними університетами й центрами.

Завдання 9. Продовжіть речення так, щоб вони відповідали змісту тексту.

1. Високу оцінку знанням перших випускників КПІ дав ...
2. Учені, яких сьогодні знають у всьому світі, ...
3. Починаючи з 1923 року, КПІ ...
4. Відбору «свого абітурієнта» призначені допомогти ...
5. Крім природничих та інженерних факультетів, в університеті ...
6. Україна офіційно приєдналася до Болонського процесу ...

Завдання 10. Чи знаєте ви,

1. Скільки років НТУУ «КПІ»?
2. Що побудували в КПІ у перші роки існування?
3. Скільки факультетів було в 1898 році й зараз?
4. Скільки студентів було в 1898 році й зараз?
5. Хто був головою першої екзаменаційної комісії?
6. Які відомі вчені вчилися, але не закінчили навчання в КПІ?
7. Що зараз знаходиться у колишньому приміщенні механічної майстерні?
8. Кому поставлено пам'ятники біля музею КПІ?
9. Що побудовано в Києві за проектами Євгена Патона?
10. Хто посадив парк на території КПІ?
11. Скільки факультетів й інститутів у НТУУ «КПІ» сьогодні?
12. Студенти з яких країн навчаються в КПІ?
13. Яке головне завдання університету?
14. Що створено в НТУУ «КПІ» для проведення досліджень у різних галузях науки?
15. Якими видами спорту можна займатися в КПІ?
16. Яким ученим поставлено пам'ятники на території університету?
17. Які музеї розміщено на території університету?
18. Чому НТУУ «КПІ» не тільки науковий, але й культурний центр?
19. Де організують виставки художніх робіт студентів і співробітників університету?

Завдання 11. Перекажіть текст за складеним планом, додавши свої особисті думки й враження.

5. ЕОМ була створена в Києві

Передтекстові завдання

Завдання 1. Прочитайте й спробуйте зрозуміти такі слова й словосполучення за допомогою синонімів чи тлумачення.

Меморіальна дошка	дошка на будинку в пам'ять про відому, видатну людину
жереб	умовний предмет (квиток, монета тощо) для вирішення суперечки
спокуслива пропозиція	цікава, приваблива пропозиція
престижний	той, що користується повагою, любов'ю
зануритися з головою	повністю віддатися чомусь
прорахунок	помилка в розрахунках, обчисленнях

Завдання 2. Знайдіть у словнику й запишіть значення таких слів.

Просторий, копіткий, трудомісткий, зсунути, спроектувати, позбавитися, визначити.

Завдання 3. Від поданих дієслів утворіть іменники, складіть і запишіть словосполучення.

Зразок: розходитися – розходження – розходження результатів.

Створювати, походити, вирішувати, дозволяти, сумніватися, розробляти, перетворюватися, зберігати, з'являтися.

Завдання 4. До поданих іменників доберіть прикметники, користуючись словами для довідок.

Задача, математик, лічба, розходження, зошит, робота, день, комісія, розробка, район.

Слова для довідок: пробний, досвідчений, машинний, незначний, звичайний, учнівський, трудомісткий, копіткий, наступний, спеціальний, аналогічний, житловий.

Завдання 5 . Поясніть значення виділених слів, спираючись на контекст.

1. Перші *спроби* створити в Києві обчислювальний апарат *датується* ще 1905 роком.
2. У 1945 році президент Академії наук України О. Богомолець запропонував відомому московському математику С. Лебедєву *балотуватися* в українські академіки.
3. Для роботи секретної лабораторії було виділено двоповерхове приміщення колишнього *монастирського готелю для паломників*.
4. Коли машину змонтували й включили напругу, шість тисяч електронних ламп перетворили приміщення *на африканські тропіки*.
5. Математики працювали незалежно один від одного, щоб виключити *ймовірність помилки*, і їхні результати *співпали*.

Притекстові завдання

Завдання 6. Прочитайте текст, скажіть, про що він розповідає:

1. Про спробу створення обчислювального апарату.
2. Про створення першої в континентальній Європі електронно-обчислювальної машини.
3. Про академіка Сергія Лебедєва.

Перша ЕОМ була створена в Києві

Перші спроби створити в Києві обчислювальний апарат датують ще 1905 роком! А в 1914 році, якраз напередодні першої світової війни, київський професор Олександр Щукар'юв створив «механічний інтелект» - машину, що вміла розв'язувати логічні задачі й робити елементарні висновки.

І першу в континентальній Європі електронно-обчислювальну машину (ЕОМ) створили теж у Києві. Це відбулося в грудні 1951 року. Її автором став визначний учений, академік Сергій Лебедев. Мало хто знає, що першої ЕОМ у Києві могло не бути. Все вирішив ... жереб! А було це так.

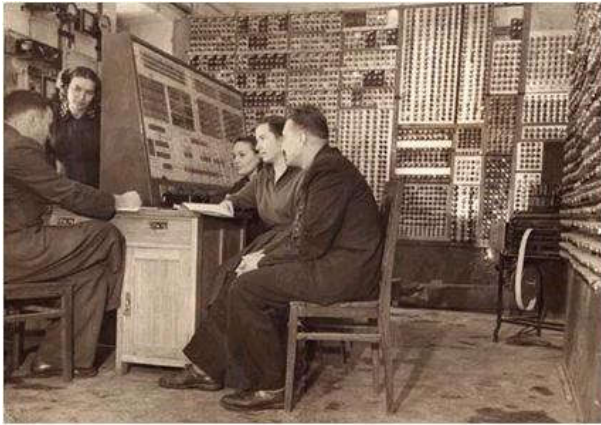
У 1945 році президент Академії наук України Олександр Богомолець запропонував відомому московському математику С. Лебедеву балотуватися в українські академіки. Спокусливу пропозицію в сім'ї вченого сприйняли неоднозначно. Наприклад, його дружина, пов'язана з музичним світом Москви, була проти. Для неї переїзд до Києва означав втрату роботи в престижному оркестрі. І хоча сім'я математика жила у Москві в маленькій двокімнатній квартирі, а в Києві Академія наук пропонувала простору в самому центрі міста, це не вирішило сумнівів. І тоді дружина Лебедева запропонувала кинути жереб. Так і зробили. У шапку поклали два згорнутих папірці, на одному з яких було написано

«Москва», на другому – «Київ». Папірці перемішали і..., на щастя, випало «Київ».

Сорокатрирічний С. Лебедєв і його сім'я переїхали до Києва й оселилися в будинку, що знаходиться на вул. Костьольній, 15. Цей житловий будинок був спеціально зведений для видатних українських учених. Архітектором був Володимир Заболотний, який проектував будівлю Верховної Ради України.

С. Лебедєв з головою занурився в нову роботу. Він очолив Інститут електротехніки, де, як вважалось, займався питаннями сталості енергосистем. Однак зовсім не для того запросили його до Києва. Насправді академік через годину-другу перебування в стінах інституту сідав у службовий автомобіль і їхав на околицю Києва – у Феофанію. Там, на території колишнього монастиря, що був закритий радянською владою, у повній секретності під його керівництвом почалися роботи над створенням першої ЕОМ. Для роботи секретної лабораторії було виділено двоповерхове приміщення колишнього монастирського готелю для паломників. Восени 1948 року лабораторія, що мала дещо абстрактну назву лабораторії моделювання й регулювання, впритул приступила до створення ЕОМ.

Учасники того секретного проекту пригадували, що теоретичні роботи проводились вечорами й у нічний час удома у С. Лебедєва. Розробка теоретичної частини була завершена до березня наступного року. Саме Лебедєв придумав блок-схему ЕОМ, яка без принципних змін використовується й у сучасній обчислювальній техніці. Розроблена ним машина містила в собі основні пристрої: арифметичний, пам'яті, керуючий, вводу-виводу, а також пристрої для підготовки й розшифрування інформації.

Найскладнішою частиною роботи став монтаж ЕОМ. Ці роботи проходили в приміщенні лабораторії в Феофанії. Зразу ж допустили один прорахунок. Під ЕОМ відвели приміщення на першому поверсі лабораторії. Коли

машину змонтували (а вона займала цілу кімнату) і включили напругу, шість тисяч розпечених електронних ламп перетворили приміщення ... на африканські тропіки! Довелося розібрати частину стелі, щоб відвести з кімнати хоча б частину тепла.

Восени 1951 року машина почала працювати, тобто достатньо стійко виконувати комплексну тестову програму. Тепер можна було переходити до виконання пробних реальних задач. І ось тут трапився казус, який мало не вартував київським розробникам пальми першості.

Пробна задача була обрана з галузі балістики. Спочатку два досвідчених математики прорахували складну траєкторію польоту вручну. Вони працювали незалежно один від одного, щоб виключити ймовірність помилки, і їхні результати співпали. Потім цю саму задачу запропонували розв'язати машині. Спочатку все йшло добре. Результати машинної лічби повністю співпадали з тими, що були отримані вручну. Але на восьмому відрізку траєкторії (всього відрізків було 32) виявилось незначне розходження, якого не мало бути. Все повинно було співпасти абсолютно точно!

Програму запустили знову – і знову на восьмому відрізку виникли розходження. Спочатку припустили, що наявні помилки в самій програмі. Її автори – київські математики С. Крейн і С. Авраменко – кинулися шукати помилку. Але лише розвели руками – на їхній погляд, все було

правильно. Тоді почали шукати помилку в конструкції ЕОМ. Але й там нічого не знайшли. Та все ж розходження мали місце, і треба було шукати їхню причину. С. Лебедев, який не вірив у чудеса, сказав: «Давайте я сам перевірю ручні розрахунки до дев'ятого знака». Він зачинився в кабінеті й у звичайному учнівському зошиті в клітинку почав рахувати (при розрахунку в двійковій системі це була дуже копітка й трудомістка робота, але він її нікому не передоверив). Наступного дня академік з'явився усміхнений (що бувало досить рідко), окуляри були зсунуті на чоло (що свідчило про успіх), і сказав: «Не мучте машину – вона права. Не праві люди!» Виявляється, він знайшов помилку в ручних розрахунках! Найрідкісніший випадок: математики, які рахували вручну незалежно один від одного, помилилися в одному й тому самому місці. Таким чином, не залишалось нічого іншого, як визнати, що ЕОМ правильно розв'язала першу реальну задачу, й винахід ЕОМ відбувся!

Наприкінці 1951 року до Феофанії приїхала спеціальна комісія з Москви на чолі зі всесвітньо відомим академіком М. Келдишем. Три дні комісія «екзаменувала» ЕОМ. 25 грудня випробовування було закінчено, і комісія підписала акт про приймання машини в експлуатацію. Цей день і вважається днем створення першої в континентальній Європі ЕОМ. Машина була спроектована, змонтована й налагоджена в рекордно короткі строки – за два роки. В її розробці брали участь 12 осіб, включаючи самого С. Лебедева. На етапі монтажу їм допомагали 15 техніків і монтажників.

Але чому київські комп'ютерники мало не позбулися пальми першості? А справа в тому, що в Кембриджі (Великобританія) паралельно велися аналогічні роботи. Англійські вчені випередили киян усього на чотири місяці. І якби не та помилка в ручних розрахунках, хто знає, чи не стала б київська ЕОМ першою в Європі? Але історію не переробиш. ЕОМ ,

що була створена в Києві, увійшла в історію як перша в континентальній Європі.

Сьогодні Феофанія – частина Києва. Колишня околиця з її лісовими угіддями й дачами за півстоліття перетворилася на густозаселений житловий район. Однак будівля, в якій створювали першу ЕОМ, збереглася. Вулиця, на якій вона розташована, названа на честь С. Лебедева. А на будинку колишнього Інституту електротехніки (вул. О. Гончара, 55-б) С. Лебедеву встановлено меморіальну дошку.

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 7 . Дайте відповіді на запитання.

1. Що ви дізналися про перші спроби створити в Києві обчислювальний апарат?
2. Чому відомий московський математик С. Лебедев переїхав до Києва?
3. Де Лебедев почав працювати?
4. Чому перша ЕОМ створювалася в умовах повної секретності?
5. Чому найскладнішою частиною роботи став монтаж ЕОМ?
6. Коли машина почала працювати?
7. Які труднощі виникли під час запуску програми?
8. Як ЕОМ розв'язала першу реальну задачу?

Завдання 8. У поданих реченнях замініть виділені слова й словосполучення синонімами з тексту.

1. Професор Олександр Щукар'єв створив «механічний інтелект» - машину, що вміла розв'язувати логічні задачі й робити *найпростіші* висновки.

2. Спокусливу пропозицію в сім'ї вченого сприйняли *по-різному*.
3. Розробка теоретичної частини була закінчена до березня наступного року.
4. Саме Лебедев придумав блок-схему ЕОМ, яка без *значних* змін використовується й у сучасній обчислювальній техніці.
5. Зразу ж допустили *одну помилку*.
6. І ось тут стався *дивний випадок*, який мало не вартував київським розробникам пальми першості.
7. Розходження *були*, і треба було шукати їхню причину.

Завдання 9. Продовжіть речення так, щоб вони відповідали змісту тексту.

1. Київський професор Олександр Щукар'єв створив машину, що вміла...
2. У 1945 році президент Академії наук України О. Богомолець запропонував С. Лебедеву...
3. Для дружини С. Лебедева переїзд до Києва означав...
4. С. Лебедева запросили до Києва для...
5. Восени 1951 року машина почала працювати, тобто...
6. День 25 грудня вважається днем...
7. У створенні київської ЕОМ брали участь...
8. Київська ЕОМ вважається першою в континентальній Європі, тому що...

Завдання 10. Знайдіть у тексті, прочитайте й коротко перекажіть уривки, де говориться про:

- а) переїзд С. Лебедева до Києва;
- б) роботу над створенням ЕОМ;
- в) труднощі під час монтажу.

Завдання 11. Складіть і запишіть план тексту. Перекажіть текст за планом.

Завдання 12. Підготуйте розповідь про розвиток обчислювальної техніки сьогодні.

ЧАСТИНА ІІІ. БІОГРАФІЇ МІСТ – БІОГРАФІЯ КРАЇНИ

1. Київ – столиця України

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення слів.

Храм, лавра, друкарня, ремесло, коваль, зброяр, ювелір, тесляр, губернія, каналізація, ярмарок, дворянин, купець, окупація.

Завдання 2. Визначте, як утворено подані слова, поясніть їхнє значення.

Радіологічний, літопис, новгородський, багатолюдний, давньоруський, водопровід, південноросійський, машинобудівний, повоєнний, концтабір, родоначальник.

Завдання 3. Прочитайте речення, поясніть, як ви розумієте виділені слова.

1. *Стрімко* розвивається Київ наприкінці Х століття.
2. Храм вражав сучасників розмірами й *пишністю* оздоблення.
3. Тут приймали важливі державні рішення, збиралися київські *віча*.
4. *Занепад* Києва був викликаний численними суперечками за *князівський престол*.
5. За чотири воєнних роки Київ *втратив* 40% житлових будинків, 800 підприємств.

Притекстові завдання

Завдання 4 . Прочитайте текст.

Завдання 5. Розділіть текст на смислові частини, дайте їм назву.

Запишіть план.

Київ – столиця України

Історія Києва розпочинається в глибині віків. Найдавніші поселення на його території відносяться до кам'яного віку (40-10 тис. років до н.е.). Їхні залишки було знайдено археологами в 90-тих роках ХХ століття. Про виникнення Києва розповідається у найдавнішому і

Пам'ятник засновникам Києва

найвідомішому давньоруському літописі – «Повісті буремних літ». За легендою, яку згадує літописець Нестор, три брати – Кий, Щек, Хорив і їхня сестра Либідь заснували місто й назвали його на честь старшого брата Києвом.

Оскільки достеменних даних про Кия не збереглося, майже неможливо встановити точну дату виникнення міста. Вчені домовилися найдавніші поселення вважати докиївськими, а часом заснування Києва – кінець V століття, 482 рік. Ця дата виникла не випадково: її встановили після визначення радіологічним методом віку будівель, що були знайдені на Подолі під час будівництва метро.

У 882 році князь Олег зі своєю дружиною захопив Київ і зробив його столицею давньоруської держави, до складу якої входили ще Новгородське й Псковське князівства. За час правління Олега Київ стає сильним і багатолюдним містом.

З літописів нам відомі імена наступних князів Києва: князя Ігоря, княгині Ольги, її сина Святослава. Кожен з цих правителів залишив після себе набагато більше легенд, ніж історичних фактів, але всі князі сприяли розширенню території Київської Русі.

Стрімко розвивається Київ наприкінці X століття, в період князювання Володимира Святославовича (980-1015 рр.). Він розширює і зміцнює центральну частину міста, будує нову фортецю, відому під назвою «Місто Володимира». Від його центру йшли вулиці: одна вздовж теперішньої Десятинної, друга йшла на Поділ по Андріївському узвозу, а третя – до Софійських воріт по Володимирській

Пам'ятник князеві Володимирі

вулиці. Головним досягненням Володимира було прийняття в 988 році християнства як державної релігії. На вулицях Києва з'явилися численні церкви. Головною спорудою Києва в X столітті була знаменита Десятинна церква, побудована в 989-996 роках. Це був перший кам'яний храм, що вражав сучасників розмірами й пишністю оздоблення.

Найбільшого розквіту досягає Київ у період правління Ярослава Мудрого (1034-1054 рр.). У 1037 році він заклав місто, що отримало назву

«Місто Ярослава». Центром його став Софійський собор, побудований у 1037-1047 роках. За художнім задумом і високим рівнем будівельного мистецтва це – видатна пам'ятка не тільки давньоруської, але й світової культури. Тут приймалися важливі державні рішення, збиралися київські

віча, відзначалися урочисті події. При Софії Київській була створена перша на Русі бібліотека. За Ярослава Мудрого було засновано Києво-Печерську лавру (1051 р.), що стала одним з культурних центрів Давньої Русі. Саме тут жили й

працювали відомі літописці, з'явилася перша друкарня, були широко розвинуті мистецтво й ремесла.

У X-XI століттях Київ ділився на дві частини: Старий Київ (Верхнє місто), центром якого був Софійський собор і перші будівлі Києво-Печерського монастиря, і Поділ (Нижнє місто), що був одним з найбільш населених районів давнього Києва. Його площа складала близько 200 га, тобто за своїми розмірами він був більшим від багатьох міст Давньої Русі. У житті Подолу важливе місце посідали торгівля й ремесло. Тут жили майстри більш ніж 60 спеціальностей: гончарі, ковалі, зброярі, ювеліри, теслярі та ін.

Після смерті Ярослава Мудрого відбувається поступовий занепад Києва, що був викликаний численними суперечками за князівський престол. У 1240 році війська монгольського князя Батия захопили місто й майже повністю його знищили.

У 1367 році Київ захопила Литва. У 1569 році, після об'єднання Польщі й Литви в одну державу – Річ Посполиту, місто опинилося під контролем поляків.

У другій половині XVI – першій половині XVII століття в містах України існували школи при церквах і монастирях. У Києві згадується школа Михайлівського монастиря. 15 жовтня 1615 року почала діяти школа, що увійшла в історію як Київська братська школа, родоначальниця Києво-Могилянської академії.

Наступний період розквіту Києва припадає на XVII-XIX ст.. Внаслідок визвольного руху під проводом Богдана Хмельницького й рішення Переяславської Ради про вхід України до складу Російської імперії (1654 р.) Київ почав відроджуватися. У 1797 році Київ отримує статус губернського міста, а потім стає столицею Київської губернії. Це сприяло швидкому його зростанню. У середині XIX ст. населення Києва перевищувало 65 тис.. Наприкінці XIX ст. кияни отримали можливість користуватися каналізацією, водопроводом, електрикою, з'явився перший трамвай.

Щороку в Києві проходило сім ярмарків. Найбільший з них – Контрактовий, – починаючи з 1798 року, проходив з 15 січня до 1 лютого на Подолі. Для укладання контрактів сюди приїжджало до 10 тис. дворян і купців. Площа, де влаштовувався ярмарок, тепер має назву Контрактової.

8 листопада 1833 року російський імператор Микола I підписав указ про заснування в Києві університету. 15 липня 1834 року відбулось урочисте відкриття університету Святого Володимира (тепер Київський національний університет імені Тараса Шевченка). У Києві працювали 122 підприємства, серед яких такі великі, як Південноросійський машинобудівний завод, «Арсенал», Київські залізничні майстерні. У 1940 році Київ став третім за розміром містом Радянського Союзу після Москви й Ленінграда (тепер Санкт-Петербург).

Під час Другої світової війни Київ був майже знищений. За чотири воєнні роки він втратив 40% житлових будинків, 800 підприємств. Старовинні будинки, які прикрашали столицю, були зруйновані. Але найстрашнішою втратою для міста були люди. У Бабиному Яру й концтаборах загинуло близько 200 тис. киян. Окупація тривала з 1941 по 1943 рік. Київ було звільнено 6 листопада 1943 року, за що віддали життя 418 тис. бійців і командирів Червоної Армії.

У повоєнні роки одним з перших відновили Хрещатик – центральну вулицю Києва, що є одним з його символів.

Сьогодні площа Києва понад 836 квадратних кілометрів. Тут є більше ніж 2 тис. пам'яток історії, культури й архітектури, працює 34 театри, 38 музеїв, багато великих і малих підприємств й організацій. Київ – одне з найзеленіших міст Європи. У межах міста розташовано 14 парків, перший з яких був заснований у 1631 році. За площею зелених насаджень Київ займає одне з перших місць у світі.

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли на території Києва почали селитися люди?
2. Що розповідає легенда про заснування Києва?
3. Як установили дату заснування Києва?
4. З іменами яких князів пов'язана історія Києва до кінця X століття?
5. Що ви знаєте про часи Володимира Великого?
6. Що змінилося в місті за період князювання Ярослава Мудрого?
7. Як розвивалася історія після смерті Ярослава?
8. Чому наступний період розквіту Києва починається в XVII ст.?
9. Що ви дізналися про Київ XIX століття?
10. Якими були для міста наслідки Другої світової війни?
11. Що ви можете розповісти про сучасний Київ?

Завдання 7. У поданих реченнях замініть виділені слова синонімами з тексту.

1. Історія Києва розпочинається в глибині *століть*.
2. У 882 році князь Олег зі своєю дружиною *завоював* Київ.
3. *Інтенсивно* розвивається Київ наприкінці X століття, в період князювання Володимира Святославовича.
4. Найбільшого *розвитку* досягає Київ у період правління Ярослава Мудрого.
5. У 1240 році війська монгольського князя Батия захопили місто й майже повністю його *зруйнували*.
6. Старовинні будинки, які *були окрасою* столиці, були зруйновані.
7. Київ було звільнено 6 листопада 1943 року, за що *загинули* 418 тис. бійців і командирів Червоної Армії.

Завдання 8. Використовуючи інформацію тексту, закінчіть подані речення й розташуйте їх у логічній послідовності.

1. У 882 році новгородський князь Олег...
2. В XI - XII ст. Київ ділився на дві частини...
3. Після смерті Ярослава Мудрого через боротьбу за князівський престол...
4. Найдавніші поселення на території Києва...
5. Десятинна церква, побудована в 989-996 роках, – це...
6. Родоначальницею Києво-Могилянської академії була...
7. Центром «Міста Ярослава» був...
8. У XIX ст. в Києві...
9. Київський університет було засновано...
10. З 1941 по 1943 рік ...
11. У Києво-Печерській лаврі, заснованій у 1051 році,...
12. Сьогодні Київ – це...
13. На площі, яка сьогодні називається Конtrakтовою,...
14. За час Другої світової війни Київ...

Завдання 9. Використовуючи головну інформацію кожної смислової частини тексту й особисті враження, складіть свою розповідь про Київ.

Завдання 10. Використовуючи цей текст як модель, складіть письмову розповідь про столицю своєї країни.

2. Харків

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення слів.

Дзвіниця, костел, синагога, бароко, шедевр, ініціатива, внесок, співдружність.

Завдання 2. Спробуйте зрозуміти подані слова й словосполучення:

а) за допомогою тлумачення:

Форпост   укріплений пункт

Урбанізація   створення великих міст

Регіон   місце, що відноситься до якої-небудь області

Купець   власник приватних торгових підприємств

а) за допомогою антонімів:

створювати – знищувати,

ховати – шукати,

б) за допомогою контексту:

(по)страждати

Харків дуже ***постраждав*** у роки війни: це було одне з найбільш зруйнованих міст України.

переселенець

Переселенці прийшли не на пусте місце – там вже було давнє ***городище***, що було засноване ще в домонгольський період.

Піднесення

Промислове піднесення другої половини XIX ст. перетворило Харків на один з найбільших торгових, промислових, наукових і культурних центрів.

спадок

Історичний спадок міста становить велика кількість пам'яток різних століть.

Завдання 3. З поданих іменників складіть словосполучення, поставивши слова з правої колонки в родовому відмінку.

Розповсюдження	ідея
Центр	культура, освіта, наука
Розширення	співдружність
Назва	місто, річка
Розвиток	ремесло, наука, промисловість
Поява	фабрики
Роки	війна
Кількість	пам'ятки
на честь	перемога
Ініціатива	учений, суспільний діяч В.Н. Каразін
Кошти	дворяни, купецтво

Завдання 4. До поданих дієслів доберіть видову пару, складіть словосполучення.

Зразок: знищувати – знищити, знищити пам'ятки архітектури.

Розповсюджувати, розширювати, зберігати, перетворювати, відкривати, створювати, знищувати, будувати, піднімати, відбуватися, ховатися, славитися, з'являтися.

Завдання 5. Наведені дієслівні словосполучення замініть іменниковими.

Зразок: відкрити перший університет – відкриття першого університету.

Розповсюджувати ідеї європейської єдності; розширювати загальну європейську співдружність; зберігати оборонне значення; перетворити Харків на один з найбільших центрів України; створити перший аеропорт, першу дитячу залізницю, найкращий танк; знищити пам'ятки архітектури; будувати театри, музеї, метро.

Притекстові завдання

Завдання 6 . Прочитайте текст.

Завдання 7 . Читаючи текст по абзацах, поставте один одному запитання й дайте відповіді на них.

Харків

Центральна частина міста

Харків – одне з історичних міст України. За видатний внесок у розповсюдження ідеї європейської єдності, загальної європейської співдружності й на честь 350-річчя від дня заснування в Харкові на площі Конституції було піднято прапор Ради Європи.

Колись, у VII-VIII ст., у межах міста знаходився укріплений форпост Київської Русі – місто Донець. Сучасна назва міста походить від назви ріки Харків, що в перекладі з тюркської означає «тиха вода».

Харків став містом, коли в 1654 році сюди переселилися понад 500 козаків із сім'ями. Але, як свідчать документи, переселенці прийшли не на порожнє місце – там вже було давнє городище, засноване ще в домонгольський період. Саме тоді були прориті знамениті підземні ходи, в яких жителі ховалися від завойовників.

До XVIII ст. Харків зберігав оборонне значення. У другій чверті XVIII ст. починається новий період в історії міста – торговий. Вісімдесят днів на рік у Харкові йшла жвава торгівля на ярмарках. Одночасно розвивалися ремесла й з'являлися фабрики, що випускали тканину (мануфактури).

У 1805 році на кошти дворян і купецтва та за ініціативою відомого вченого й громадського діяча В.Н. Каразіна в Харкові був відкритий перший в Україні університет, який став видатним центром культури, науки й освіти.

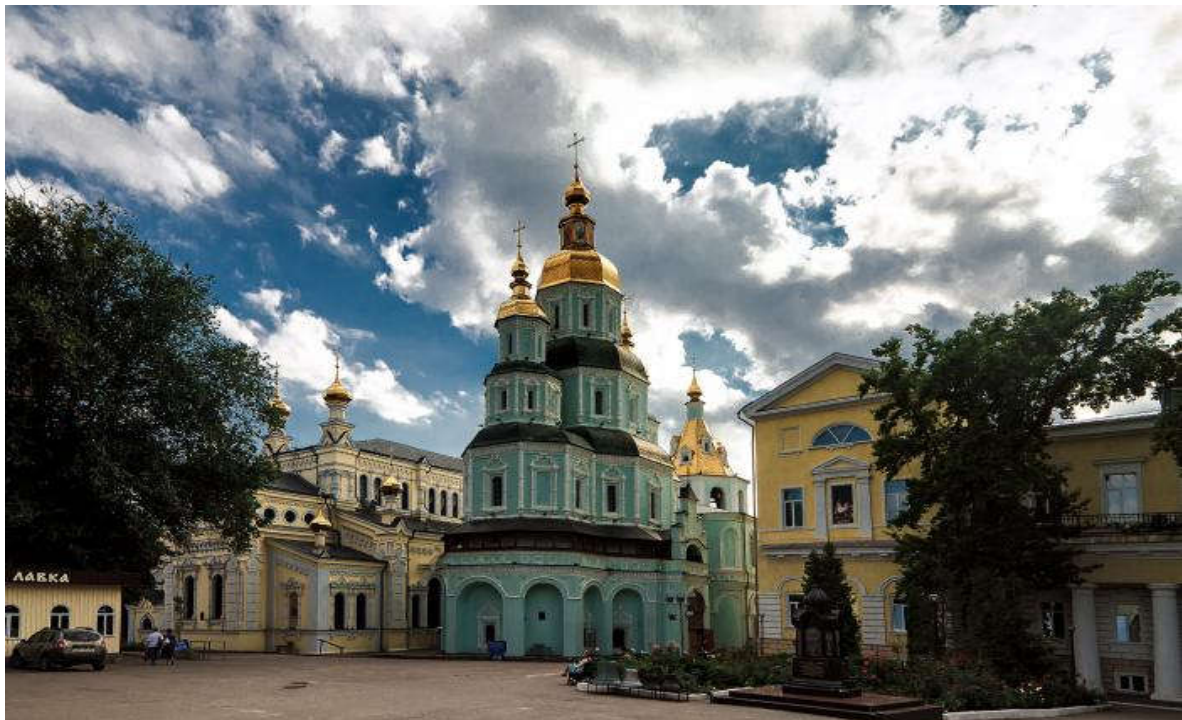
З 1918 по 1934 рік Харків був столицею Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР). Тоді тут жили і працювали класики української літератури О. Гончар, О. Вишня, П. Тичина, О. Довженко, всесвітньо відомі фізики А. Йоффе, Л. Ландау, розпочинав свою творчу кар'єру Д. Шостакович.

З історією Харкова дуже часто пов'язане слово «перший». Тут відкрито перший в Україні аеропорт, першу дитячу залізницю, збудовано перший в СРСР висотний будинок, який увійшов у майже всі архітектурні довідники як шедевр нового стилю – конструктивізму. Першим чемпіоном з футболу в СРСР стала харківська збірна команда. У цьому місті був створений найкращий танк Другої світової війни Т-34.

Під час війни місто було вщент зруйновано, знищені пам'ятки архітектури, вивезені в Німеччину численні художні цінності, картини Рубенса й Веласкеса.

Зараз у Харкові проживає майже півтора мільйона жителів. Площа міста становить близько 306 кв. кілометрів.

Історична спадщина Харкова складається з великої кількості пам'яток різних століть. Особливо це стосується архітектурних пам'яток IX-XX ст., але є чимало більш раннього періоду історії. Це, наприклад, унікальний взірець українського бароко – Покровський собор (1689), Успенський собор (1777), в якому побували всі російські царі, починаючи з Катерини II. Дзвіницю собору було побудовано на честь перемоги над військами Наполеона.

Покровський собор

Харків має одну з найбільших в Україні і третю за величиною в Європі площу Свободи, на якій знаходиться з 1935 року один з найкращих

пам'ятників Кобзарю. В драматичному театрі ім. Т. Шевченка свого часу виступали Сара Бернар, Айседора Дункан, Віра Холодна та ін.

Харків – обласний центр. В області проживає майже 6 відсотків населення держави. Це один з найбільш урбанізованих регіонів (78,9%). На території області можуть розміститися такі держави, як Бельгія, Люксембург, Ватикан, Мальта і Ліхтенштейн разом узяті.

(За матеріалами енциклопедії «Україна»)

Післятекстові завдання

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

1. Що знаходилось у межах міста в VII-VIII ст.?
2. Від чого походить сучасна назва міста Харків?
3. Про що свідчать документи?
4. Для чого були прориті підземні ходи?
5. Коли і на чий гроші був відкритий університет?
6. Хто був ініціатором відкриття університету?
7. У які роки Харків був столицею України?
8. Що сталося з містом під час війни?
9. Що ви знаєте про Харківську область?

Завдання 9. Замініть пасивні конструкції активними й навпаки.

1. На честь 350-річчя від дня заснування в Харкові на площі Конституції був піднятий прапор Ради Європи.
2. Дзвіниця собору була побудована на честь перемоги над військами Наполеона.
3. У 1805 році на кошти дворян і купецтва та за ініціативою відомого

вченого і громадського діяча В.Н Каразіна в Харкові відкрили перший в Україні університет.

4. Під час війни місто вщент зруйнували загарбники.

Завдання 10. Замість крапок вставте потрібні дієслова з тексту.

1. До XVIII ст. Харків ... оборонне значення.
2. Зараз у Харкові ... майже півтора мільйона жителів.
3. Історична спадщина Харкова ... з великої кількості пам'яток різних століть.
4. Дзвіницю собору ... на честь перемоги над військами Наполеона.
5. Першим чемпіоном з футболу в СРСР ... харківська збірна команда.
6. У цьому місті ... найкращий танк другої світової війни Т-34.

Завдання 11. Використовуючи інформацію тексту, закінчіть речення й розташуйте їх у логічній послідовності.

1. Історична спадщина Харкова складається ...
2. Коли Харків був столицею УРСР, ...
3. На площі Конституції було піднято прапор Ради Європи на честь ...
4. Торговий період в історії міста ...
5. З історією Харкова часто пов'язане слово «перший», тому що ...
6. Від назви річки Харків ...

Завдання 12. Виділіть в абзацах основну інформацію. Об'єднайте ці речення в короткий текст, перекажіть його.

Завдання 13. Складіть розповідь про своє рідне місто.

3. Місто біля моря

Передтекстові завдання

Завдання 1. Прочитайте та спробуйте зрозуміти слова й словосполучення за допомогою синонімів і тлумачення.

Орієнтувати	направити, допомогти досягти мети
Резиденція	місце перебування уряду
Оазис	місце в пустелі, де є рослинність і вода
Орнамент	графічна або скульптурна прикраса з поєднання геометричних, рослинних або тваринних елементів
пам'ятка	місце або предмет, що заслуговує на увагу
Баласт	те, що заважає
Зодчий	архітектор
Суперництво	змагання
Стилізація	твір, що є наслідуванням чогось чи когось
Парапет	невисока стінка, перила
Каскад	водоспад

Завдання 2. Знайдіть у словнику і запишіть значення слів.

Пророкувати, скасувати, арка, вежа, непорушний, ремісник.

Завдання 3. Прочитайте і поясніть за допомогою синонімів чи антонімів подані слова й словосполучення.

Споруджувати, відсуватися, переглядати, існувати, нечувано дорого, розкішно прикрашений, ліпні орнаменти, непролазне болото, екзотичний матеріал.

Завдання 4. Визначте, від яких дієслів утворені іменники.

Оновлення, звільнення, спорудження, зміцнення, будова, уточнення, розташування, виконання, оформлення, прагнення.

Завдання 5. Прочитайте речення, поясніть, як ви розумієте виділені слова й словосполучення

1. Наскільки не було б *широким чергове видання* про це місто, авторам ніколи не вдасться *охопити все*.
2. Одеса, що увібрала в себе багатющі літературні та музичні традиції, є унікальною *скарбницею архітектурних перлин*.
3. Історія Одеси багата на *знаменні події*.
4. У плані передбачено *геометрично правильну забудову* вулиць.
5. Протягом ХІХ століття план не раз *переглядався*.
6. Місто спочатку було *досить непоказне*.
7. За Бухарестським мирним договором з Туреччиною *кордон різко відсунувся на захід*.
8. Одеса ще зовсім юне місто, але і до неї *безжальний швидкоплинний час*.

Притекстові завдання

Завдання 6. Скажіть, чи доводилося вам бувати в Одесі? Чи сподобалось вам це місто? Що ви знаєте про Одесу?

Завдання 7. Прочитайте текст. Розділіть його на смислові частини.

Місто біля моря

Одеса ... Море книг, океан літератури – томи і фоліанти, підшивки газет і журналів, що зібрали під своїми обкладинками історичні, географічні, соціологічні та всілякі інші дослідження, спостереження, репортажі й замальовки про життя Одеси й одеситів. Наскільки не було б широким чергове видання про це місто, авторам його ніколи не вдасться охопити все. Адже місто – це грандіозний соціальний організм, що безперервно оновлюється, ні на мить не застигає у своєму розвитку. Що й казати, це ж – Одеса, яка увібрала в себе багатючі літературні та музичні традиції, здравниця, притулок мореплавців і унікальна скарбниця архітектурних перлин. Одеса юна. Але історія її багата на знаменні події, які наклали свій відбиток на її архітектурний вигляд, характер жителів, їхнє ставлення до своєї батьківщини – найколеритнішого південного міста.

Хаджибейська затока

Історія зародження Одеси пов'язана з боротьбою за звільнення Північного Причорномор'я від османських завойовників. У 1793 році для захисту узбережжя від можливих набігів яничарів була споруджена фортеця на березі Хаджибейської затоки. З цього укріплення і почалася Одеса. Тоді ще ніхто не пророкував їй майбутньої популярності, але вдале

місце розташування ставало все більш очевидним. 27 травня 1794 Катерина II видала указ про заснування на березі Хаджибейської затоки військового і торгового порту.

Недалеко від нинішнього Приморського бульвару, де в ту пору височіли руїни яничарської цитаделі, за планом, складеним інженерами Деволаном і Карповим, солдати споруджують нову фортецю. Грізні бастіони втратили військове значення вже в 1812 році: за Бухарестським мирним договором з Туреччиною кордон різко відсувався на захід. Фортеця втратила своє оборонне значення. У 1875 році проклали дорогу до моря і знесли більшість споруд. Залишки укріплень – сім горбатих арок і дозорну вежу – можна і сьогодні бачити в парку імені Шевченка.

Перші портові споруди спроектував О. М. Дерибас. Одеса будувалася за задалегідь складеним планом, автором якого був Ф. Деволан. Він передбачав геометрично правильну забудову вулиць, вирізнявся прагненням орієнтувати міські магістралі від моря до центру міста найкоротшими шляхами. Протягом XIX століття план цей не раз переглядався – доповнювався і уточнювався, але його основна ідея залишалася непорушною.

Одеський національний академічний театр опери та балету

Місто спочатку було досить непоказним. Складалося переважно з селянських мазанок. Але мало-помалу стали з'являтися цінні в архітектурному відношенні будівлі. Наприклад, перший одеський театр (він згорів у ніч на Новий 1873 рік). Накреслити проект нового міського театру було запропоновано віденським архітекторам Ф. Фельнеру й Г. Гельмеру. Відкриття театру відбулося 1 жовтня 1887 року. Будівля Одеського театру виконана в стилі віденського бароко, який був основним у європейському мистецтві з кінця XVI і до середини XVIII століття. Найкрасивіша частина будівлі – це зал для глядачів. Архітектура його витримана в стилі французького рококо. Він розкішно прикрашений різними ліпними орнаментами з тонкою позолотою. Особливий інтерес викликає стеля. В основу її композиції покладено чотири картини художника Лефлера у вигляді медальйонів. На них зображені сцени з творів Шекспіра. Площа сцени 500 кв. метрів. Унікальна акустика дає змогу доносити навіть шепіт зі сцени в будь-який куточок залу.

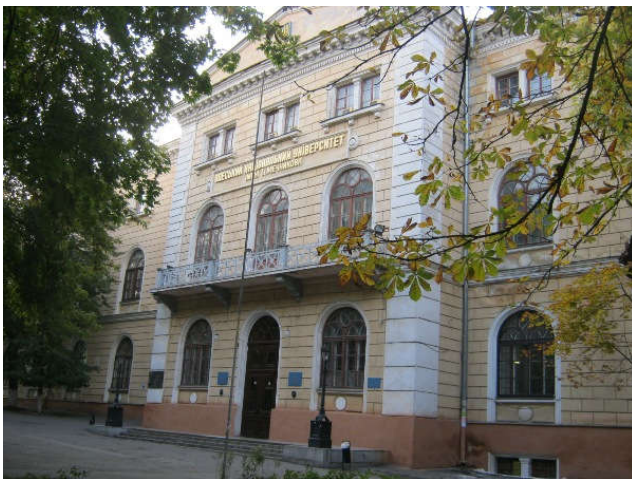
Говорячи про будівництво величних палаців і пересічних житлових будинків, не можна не розповісти й про те, що собою являло міське господарство Одеси майже два століття тому. Благоустрій був поганий. Досить сказати, що в негоду в місті всюди було непролазне болото. У непогожі дні проїзд, наприклад, Поштовою, яка круто спускалася вниз, був просто небезпечним для життя. В окрузі не було придатного матеріалу для спорудження бруківок, тротуарів. Тільки Херсонський і Карантинний спуски – найбільш необхідні – зміцнили гранітом, який цінувався буквально ледь не на вагу золота, адже його везли із-за моря на кораблях. З часом вулиці стали подекуди покривати темно-синіми плитами вулканічної лави – цей екзотичний матеріал діставався вже за більш низькою ціною. Його італійські моряки використовували як баласт, коли

заходили в порт Одеси за хлібом. Ці плитки і сьогодні можна відшукати на бруківках міста.

Страждали одесити і від нестачі прісної води. Скажімо, в 1808 році біднота просила магістрат провести хоча б водопровід від джерела Великого Фонтану. Але тільки через сімдесят років одесити полегшено зітхнули: прийшла вода з Дністра трубопроводом.

Всі ці труднощі, однак, компенсувалися благодатним південним сонцем, бірюзовим морем та й самим враженням від прекрасного міста, народженого любов'ю, працею й завзятістю безлічі людей.

У середині XIX століття Одеса зробила крок ушир. Заселялися пустирі, піднімалися на вулицях шеренги «дохідних» будинків. Як правило, в більшості своїй вони були безликі, позбавлені будь-якої індивідуальності. Але, на щастя, були й винятки. Будувалися й такі будинки, які мали виняткову архітектурну цінність. Неповторний колорит старої Одеси зберігається насамперед у таких спорудах, як новий оперний театр, будівля філармонії, банки.

Одеський державний університет ім. Мечникова

Тоді ж, у другій половині XIX століття, архітектор А. Шашин будує на початку вулиці Петра Великого нову будівлю Рішельєвського ліцею –

Вдало складалося для Одеси й те, що в місті одночасно працювало чимало обдарованих зодчих. Вони і змагалися один з одним, але і вчилися один в одного, взаємно один одного збагачували.

величну, монументальну. Зараз це головний корпус Одеського державного університету ім. Мечникова.

А на вулиці Пушкінській в ту ж саму пору будується розкішний палац Абази (в ньому зараз Музей західного і східного мистецтва). Багато вулиць Одеси відрізняються яскравими, що запам'ятовуються, будівлями. Наприклад, дуже гарна вулиця Гоголя. Один будинок кращий за інший. Але чому так приваблює всіх будинок, розташований на самому початку цієї вулиці? А він і справді незвичайний. Зведена над крутим обривом будівля вдало стилізована під середньовічний британський замок – ті ж вежі, стрілчасті арки.

Вулиця Дерibasівська – улюблена вулиця одеситів. З цією вулицею пов'язано багато незабутніх сторінок історії міста. У канцелярії генерал-губернатора на вулиці Дерibasівській, 24 у 1823-1825 рр. на посаді колезького секретаря працював А. С. Пушкін. Будівлю Рішельєвського ліцею прикрашає меморіальна дошка з барельєфом Адама Міцкевича.

Поруч з Міським садом знаходиться затишна маленька вуличка – Гаванна. На цій вулиці в 1876 році був збудований особняк палацового типу для представника промислової еліти того часу А.Я. Новикова. Зараз тут розташовується експозиція Одеського історико-краєзнавчого музею. Він був

Вулиця Дерibasівська

сформований на базі Музею оборони Одеси та Одеського обласного краєзнавчого музею. Документи, друковані видання, нумізматичні колекції, зброя XVII - XIX століть, пов'язані з історією міста і краю, що

входили колись до зібрання Музею Одеського товариства історії і старожитностей, Музею книги, Музею старої Одеси, стали складовою частиною його фондів.

І, звичайно ж, легендарні Потьомкінські сходи... Ідея створення парадних сходів належала видатному архітектору А. І. Мельникову і входила до планування бульвару. Вони створювалися на місці інших, вирубаних у черепашнику, які вели до турецької фортеці Ені-Дунья. Потім були дерев'яні сходи – 220 східців, що спускалися до моря. 15 червня 1826 проект бульвару схвалив цар Микола І. Грандіозні сходи були побудовані в 1841 р. Автор проекту – архітектор Боффо дуже вдало розробив їхні пропорції (ширина вгорі 12,5 метра, внизу - 21,6). Сходи налічують 200 східців; 10 маршів по 20 сходинок кожен і 10 майданчиків. Довжина їх 142 метри, висота – 24. Спускаються вони до самого моря.

Цікаві деякі особливості сходів. Так, при погляді зверху видно тільки майданчики (окрім верхнього маршу). Парапети сходів здаються паралельними. Цей зоровий ефект досягнуто за рахунок поступового розширення донизу. Якщо дивитися

Потьомкінські сходи

знизу, майданчики зникають. Перед нами суцільний каскад сходинок, які ніби виростають.

Сходи та майданчики покривалися Трієстським каменем, що доставлявся суднами, які приходили в місто за хлібом. Бічні двометрові парапети будувалися з місцевого черепашника. У 1933 році при реконструкції облицьовалися рожево-сірим гранітом.

Сходи в різний час мали різні назви: Гігантські, Бульварні, Міські. Після виходу кінофільму Сергія Ейзенштейна "Броненосець «Потьомкін»" вони отримали назву Потьомкінські, оскільки окремі сцени фільму знімалися на них. Одеський письменник Юрій Олеша писав: «Знамениті одеські сходи після картини «Броненосець Потьомкін» увійшли в пам'ять людства як Міланський собор й Ейфелева вежа». Зараз сходи мають 192 східці. Вісім засипали, коли Приморська вулиця (Суворова) була піднята до теперішнього рівня.

Завдяки поєднанню різних архітектурних стилів і напрямів створюється неповторний і своєрідний вигляд міста – цілісний і оригінальний.

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

1. З якими подіями пов'язана історія зародження Одеси?
2. Чому був виданий указ про заснування на березі затоки військового і торгового порту?
3. Розкажіть про будівництво нової фортеці. Чому вона втратила військове значення в 1812 році?
4. Коли був побудований одеський порт?
5. Що являло собою в той час міське господарство?
6. Які зміни відбулися в середині XIX століття?
7. Що ви дізналися про Одеський оперний театр?
8. Чому вулиця Дерibasівська – найулюбленіша вулиця одеситів?
9. Які відомі музеї розташовані в Одесі?
10. Що ви дізналися про Потьомкінські сходи?

Завдання 9. Виділені слова замініть синонімами або близькими за значенням словами з тексту.

1. У 1793 році для захисту узбережжя від можливих *нападів* яничар була побудована Суворовим ще одна фортеця.
2. У *дощові дні* деякими вулицями неможливо було проїхати.
3. У середині XIX століття Одеса *розширилася*.
4. Заселялися пустирі, піднімалися на вулицях *ряди «прибуткових»* будинків.

Завдання 10. Замініть дієприкметникові звороти підрядними означальними реченнями й навпаки.

1. Потьомкінські сходи створювалася на місці інших, вирубаних в ракушняку.
2. Але чому так приваблює всіх будинок, що розташували на самому початку цієї вулиці?
3. Недалеко від нинішнього Приморського бульвару за планом, складеним інженерами Деволаном і Карповим, солдати споруджують нову фортецю.
4. Всі ці труднощі компенсувалися благодатним південним сонцем, бірюзовим морем та й самим враженням від прекрасного міста, що народили любов, праця й завзятість безлічі людей.

Завдання 11. Використовуючи інформацію тексту, закінчіть подані речення й розташуйте їх у логічній послідовності.

1. З вулицею Дерibasівською ...
2. Сходи отримали назву Потьомкінські ...
3. Архітектору А. І. Мельникову належала ідея ...
4. Історія зародження Одеси пов'язана ...
5. У 1823-1825 рр. А. С. Пушкін ...

6. 1 жовтня 1887 року відбулося ...

7. І сьогодні в парку імені Шевченка можна побачити залишки ...

Завдання 12. Складіть і запишіть план тексту. Перекажіть текст за планом.

Завдання 13. Якщо у вашій країні є міста, розташовані біля моря, розкажіть про них.

4. Місто Лева

Передтекстові завдання

Завдання 1. У даних реченнях поясніть значення виділених словосполучень.

1. Укріплення Львова *відіграли велику роль* у захисті міста від зовнішніх ворогів.
2. У 1939 році Львів *увійшов до складу* України.
3. Упродовж віків місто *переходило із рук у руки*.
4. Краса та багатство краю *не давали спокою* сусіднім державам.
5. У цьому місці *сходилися караванні шляхи*.
6. Львів – центр *декоративно-прикладного мистецтва*.

Завдання 2. Прочитайте однокореневі слова, вставте їх у речення.

держава, державний, одержати, додержуватися

1. В усій Європі Данила Галицького знали як ... діяча, тонкого політика й дипломата.

2. Перебуваючи в лабораторії, треба неодмінно ... правил безпеки.
3. Місто ... свою назву на честь сина Данила Галицького Лева.
4. Львів у різні часи входив до складу різних ... : Австрії, Польщі, Угорщини, Росії.

укріплення, укріпити, укріплений

1. Лев був вірним помічником свого батька і дбав про ... міста.
2. Добре ... Львів витримав багато ворожих нападів.
3. Князь добре ... свій замок.
4. У мальовничому місті безліч давніх ... , релігійних храмів, монастирів.

князь, князувати, князювання, княжий

1. Володимир Великий ... у XII столітті.
2. Серце древнього Львова – ... замок.
3. Львів був заснований за часів ... Данила Галицького.
4. Ярослав Мудрий – один з найвидатніших ... Київської Русі.

краса, окраса, прикрашати, прикраса, прекрасний

1. Львів'яни люблять своє місто й ... його.
2. Тут можна купити ... сувеніри: різноманітні вироби з дерева й металу, кераміку, жіночі ....
3. Композитори й поети створили багато пісень про ... свого краю.
4. Старовинні храми є ... міста.

міць, міцний, зміцнити, зміцнити, зміцнення

1. Ярослав Мудрий багато уваги приділяв ... міжнародних зв'язків.
2. Данило Галицький дбав про ... своєї держави, про її захист від зовнішніх ворогів.

3. Завдяки введенню християнства Київська Русь ... зв'язки з країнами Заходу.
4. Між цими країнами давно встановилися ... економічні зв'язки.

Завдання 3. У поданих реченнях знайдіть слова й словосполучення, вжиті в переносному значенні. Наведіть приклади з їх прямим значенням.

1. Серце стародавнього Львова – Княжа гора.
2. У всій Європі Данила Галицького знали як державного діяча, тонкого політика й дипломата.
3. Протягом IV- XX століть місто багаторазово переходило з рук у руки різних правителів.
4. Поступово навколо замку вирости інші споруди.
5. У 1939 році Львів нарешті назавжди повернувся до України.

Притекстові завдання

Завдання 4. Прочитайте текст. Значення незнайомих слів визначте за словником.

Завдання 5. Розділіть текст на смислові частини, дайте їм назви. Запишіть план.

Місто Лева

Львів – одне з найстаріших міст України. Заснував його близько 1250 року князь Данило Галицький, один з відомих князів давньої Русі-України. Серце стародавнього Львова – Княжа гора. Саме тут, на горі, князь Данило побудував перший замок. Здалеку він нагадує княжу корону.

З часом навколо замку і вниз від нього почало забудовуватися і рости місто, якому князь Данило дав ім'я свого улюбленого сина Лева.

Данило Галицький був хоробрим і мудрим князем, якого боялися вороги. У всій

Європі Данила Галицького знали як державного діяча, тонкого політика й дипломата. Він дбав про міць своєї держави, про її захист від зовнішніх ворогів.

Данило вибрав для забудови міста гору не тільки тому, що вона була недоступна для ворогів, а й тому, що тут, в цьому мальовничому куточку, перетиналися вигідні караванні шляхи зі сходу на захід, з півночі на південь. Пізніше місто Лева стало містом торгівлі та ремесел.

Залишки княжого замку

Князь Данило зібрав тут купців і ремісників з усіх кінців землі, які з любов'ю прикрашали місто.

Син Данила Лев був вірним помічником свого батька і дбав про зміцнення міста. Це місто відіграло велику роль у боротьбі західних держав з монголо-татарами. Поступово навколо замку вирости інші споруди, які красувалися на горі. Навколо були багаті поля, ліси, виноградники.

Краса і багатство краю не давали спокою сусіднім державам. Протягом IV- XX століть місто багаторазово переходило з рук у руки різних правителів. Спочатку його захопили польські феодалі. Потім місто входило до складу австро-угорської монархії, Російської імперії. У 1939 році Львів нарешті назавжди повернувся до України.

Кожен період залишив у Львові багато історичних і архітектурних пам'яток. У мальовничому місті безліч давніх укріплень, релігійних храмів, монастирів, старовинних будівель.

Найдавнішу частину Старого міста занесено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО

Сучасний Львів – великий культурний центр України. Тут є кілька університетів, багато різних інститутів, консерваторія, декілька

*Король Лев I Данилович на тлі Львова.
Портрет XVII століття.*

театрів, музеїв, чимало різних клубів і спортивних споруд. Львівський університет Франка (1661 р.) та Університет «Львівська Політехніка» (1844 р.) є одними з найстаріших вищих навчальних закладів Східної Європи й України. Львівська опера (1900 р.) – один з найгарніших театрів країни – зображена на двадцятигривневій купюрі. Для відвідувачів у місті відкриті двері понад 40 музеїв, серед яких багато галузевих музеїв, як, наприклад, музеї пива, пошти, друкарства, скла, релігії тощо. У 2012 році Львів був одним із приймаючих міст Чемпіонату Європи з футболу.

Львів – центр декоративно-прикладного мистецтва. Тут можна придбати чудові творіння рук мешканців краю: яскраві килими, ліжники,

вироби з глини, дерева, шкіри, хутра, металів, неповторні писанки та вишиванки.

Але найбільше багатство краю – щирі, добрі, привітні люди. Незважаючи на століття, різних правителів, львів'яни зберегли рідну мову, культуру, пісні, танці та народні звичаї.

(За В.М. Вінницькою)

Післятекстові завдання

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання:

1. Коли і ким було засновано місто Львів?
2. З чого почалася історія Львова?
3. Якою людиною був Данило Галицький?
4. Чому для створення міста була обрана Княжа гора?
5. Чому місто має таку назву?
6. Який слід залишили у Львові різні правителі?
7. Що являє собою сучасний Львів?
8. Люди яких професій живуть у Львові і Львівській області?
9. Чи є у вашій країні міста, схожі на Львів?

Завдання 7. У поданих реченнях замініть виділені слова синонімами з тексту.

1. З часом почало забудовуватися і рости місто, яке князь Данило **назвав іменем** свого улюбленого сина Лева.
2. Він **підкувався** про міць своєї держави, про її захист від зовнішніх ворогів.
3. У мальовничому місті **дуже багато** давніх укріплень, релігійних храмів, монастирів, старовинних будівель.

4. Данило зібрав тут купців і ремісників з усіх кінців землі, які з любов'ю **оздоблювали** місто.

Завдання 8. Використовуючи інформацію тексту, закінчіть подані речення.

1. Князь Данило Галицький, один з відомих князів давньої Русі-України, ...
2. Перший замок, що здалеку нагадує княжу корону, був ...
3. У всій Європі знали Данила Галицького, тому що ...
4. Одні з найстаріших вищих навчальних закладів Східної Європи й України – це ...

Завдання 9. Прочитайте пункти плану, запишіть їх у логічній послідовності. Порівняйте зі своїми записами (завдання 4).

1. Лев Галицький – вірний помічник батька.
2. Сучасний Львів.
3. Заснування Львова.
4. Львів – центр декоративно-прикладного мистецтва.
5. Данило Галицький як засновник Львова й державний діяч.
6. Люди – найбільше багатство краю.
7. Львів у IV-XX віках.

Завдання 10. Перекажіть текст за планом, додавши свої враження від міста, якщо ви там були.

5. Галицький шарм Івано-Франківська

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення поданих слів.

Привітний, одвічний, руїна, зневірюватися – зневірися, куштувати – скуштувати, насолоджуватися – насолодитися, привид, тамплієр, зловісний, розбійницький, форпост.

Завдання 2 . Прочитайте слова й спробуйте зрозуміти їх за допомогою тлумачення.

Смерека	хвойне вічнозелене дерево
Магдебурзьке право	система феодального міського права, що закріпила права й свободи городян
носитися галопом	дуже швидко рухатися
Костел	католицький собор, церква
Ротонда	кругла споруда (храм, павільйон, зал) з куполом нагорі

Завдання 3. Скажіть, від яких дієслів походять іменники.

Розвага, нагромадження, споруда, поховання, набіг, суміш, зйомка.

Завдання 4. Поясніть значення поданих слів, виходячи з їхнього складу.

Середньовічний, гірськолижний, умиротворений, багатоповерхівка, хмарочос, металочерепиця, склопакет.

Завдання 5. Поясніть, як ви розумієте виділені словосполучення.

1. Нікому й на думку не спаде мчати на зламану голову по Івано-Франківську, тому що атмосфера тут *напрочуд спокійна й умиростворена*.
2. Андрій Потоцький *назвав* це місто *на честь свого сина* – Станіславом.
3. Піднімаючись до серця замку, можна уявити, як *вирують події*: відбувається боротьба між королями Габсбургами і князями Трансільванії, замок *переходить з рук в руки*.
4. Якщо постояти кілька хвилин біля криниці, неодмінно можна відчутти, як *по спині бігають мурашки*.

Передтекстові завдання

Завдання 6. Прочитайте текст. Скажіть, про що розповідається в тексті:

- а) про зимовий відпочинок у Карпатах;
- б) про чарівність Івано-Франківська;
- в) про замки ужгородського краю.

Галицький шарм Івано-Франківська

Не випадково українські туристи обирають зимовий відпочинок у Карпатах. Привітні жителі цього краю зуміли зберегти одвічні національні традиції. Інша справа – куди вирушити? Можна обрати насичену екскурсійну програму або насолоджуватися традиційними зимовими розвагами: кататися на санчатах і лижах.

Якщо в запасі тільки два вихідних, можна поїхати до Івано-Франківська. Погуляти тихими вуличками, скуштувати смачних страв і

міцної запашної кави, помилуватися архітектурою цього милого західного містечка.

Маючи кілька вільних днів і бажання доторкнутися до історичних загадок, можна поїхати в ужгородський край. Тут зосереджено багато середньовічних замків, у кожного з яких своя славна історія, свої нерозгадані таємниці...

А якщо хочеться як слід відпочити тиждень-другий, краще вирушити до Славського, до зимового сонця й смерек. Не вмієте кататися на лижах? Не втрачайте надію! Місцеві інструктори за кілька занять навчать вас основ гірськолижної майстерності. Але найголовніше – карпатські канікули принесуть багато яскравих, по-справжньому зимових вражень.

У таких містечках поспішати не варто. Хоча, правду кажучи, нікому й на думку не спаде мчати по Івано-Франківську, тому що атмосфера тут напрочуд спокійна й умиротворена.

Офіційною датою заснування міста вважається 7 травня 1662 року – день отримання Магдебурзького права. У ті часи воно слугувало фортецею від

нападів кримських татар. Андрій Потоцький назвав це місто на честь свого сина Станіславом.

Насправді поселення тут виникло набагато раніше. Ще з давніх часів у цій

місцевості жили племена, що вклонялися язичницьким богам. Тут навіть збереглися сліди святилища, якому близько ста тисяч років! Як і більшість європейських міст, Станіслав починався з Ринкової площі й Ратуші, які проіснували до

Міська ратуша

нашого часу. При першому знайомстві з містом особливо радує те, що ані багатоповерхівок, ані тим більше хмарочосів зі скла й металу тут практично немає. Найвища споруда – та сама Ратуша: майже 50 метрів заввишки, а будиночки й церкви схожі на іграшкові декорації до казкових сюжетів. Містечко дуже акуратне й доглянуте: замість металочерепиці й склопакетів надають перевагу натуральному дереву. Затишні маленькі площі, скромні костели, церкви без позолочених маківок, ротонда з фонтаном і фігурою Діви Марії, відкрита до 2000-ліття християнства на площі митрополита Шептицького, – архітектура виглядає напрочуд цілісно, без надмірностей і нагромаджень.

Кожен храм Івано-Франківська цікавий по-своєму. Найстаріша споруда міста – костел Пресвятої Діви Марії, що розташований на площі Шептицького. У ньому ошатні елементи бароко химерно переплелися з витонченими лініями епохи Ренесансу. Цікава історія Кафедрального собору св. Воскресіння, побудованого на початку XVIII століття. Його перебудували відразу після зведення: у проекті припустилися помилок. Але з тих часів він майже не змінив свого первозданного вигляду.

Ужгородські замки: легенди, примари, тамплієри...

Недалеко від закарпатської столиці (місто Ужгород), у селі Невицьке, про численні війни й руйнування нагадують стародавні стіни Невицького замку, зведеного в XI столітті. Є свідчення, що його будували з каменю за допомогою суміші вапна, ячного білка, молока й крові тварин. Але навіть це не рятує від руйнування часом. У Середні віки за цей замок і навколишні землі йшла боротьба між австрійськими королями династії Габсбургів і трансільванськими князями. Кажуть, що власники замку були жахливо жорстокими, тому за Новицьким замком збереглася слава розбійницького. Піднімаючись до серця замку, побудованого на вулканічній вершині, можна уявити, як вирують події: відбувається боротьба між королями Габсбургами і князями Трансільванії, замок переходить з рук у руки.

Із замком пов'язана й така легенда. Кажуть, що у цих стінах переховували дівчат з аристократичних сімей. І сьогодні з'явилася традиція: ескорти молодят з усього Закарпаття пару годин проводять біля Замку наречених.

Між Ужгородом і Мукачевом заховався, можливо, найбільш таємничий замок Закарпаття, один з останніх у світі форпостів Ордену тамплієрів – Середнянський. Загадкові руїни заросли бузиною: приморожені й засипані снігом чорні ягоди надають стародавньому камінню зловісного вигляду. Якщо постояти кілька хвилин біля криниці, неодмінно можна відчутти, як по спині бігають мурашки... До речі, недавні космічні зйомки NASA зафіксували в районі Середнянського замку потужний енергетичний стовп. Ще одна загадка. Що шукали тамплієри далеко від торгових шляхів, де закопані їхні скарби, чому не знайдене жодне лицарське поховання?

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Чому українські туристи люблять відпочивати у Карпатах?
2. Як можна відпочити в Славському?
3. Яка атмосфера в Івано-Франківську?
4. Який день вважається офіційною датою заснування Івано-Франківська?
5. Як раніше називалося місто?
6. Чому можна стверджувати, що поселення тут виникло значно раніше?
7. Яка споруда міста найвища?
8. Чому за Невицьким замком збереглася слава розбійницького?
9. Яка сучасна традиція пов'язана з давньою легендою про замок?
10. Який замок вважається найтаємничішим?
11. Які загадки приховує цей замок?

Завдання 8. Прочитайте речення. Розташуйте їх відповідно до послідовності інформації в тексті.

1. Кажуть, що в цих стінах переховували дівчат з аристократичних сімей.
2. При першому знайомстві з містом особливо радує те, що ані багатоповерхівок, ані тим більше хмарочосів зі скла й металу тут практично немає.
3. В Івано-Франківську можна погуляти тихими вуличками, скуштувати смачних страв і міцної запашної кави, помилуватися архітектурою цього милого західного містечка.
4. У Середні віки за цей замок і навколишні землі йшла боротьба між австрійськими королями династії Габсбургів і трансільванськими князями.
5. Тут навіть збереглися сліди святилища, якому близько ста тисяч років!
6. Не вмієте кататися на лижах? Не втрачайте надію!

7. Кожен храм Івано-Франківська цікавий по-своєму.
8. Між Ужгородом і Мукачевом заховався, можливо, найбільш таємничий замок Закарпаття.

Завдання 9. Доповніть подані речення інформацією з тексту.

1. Є свідчення, що його будували з каменю...
2. І сьогодні з'явилася традиція:...
3. Якщо постояти кілька хвилин біля криниці, ...
4. Його перебудували відразу після зведення –...
5. Місцеві інструктори за кілька занять...
6. Недавні космічні зйомки NASA...
7. Найстаріша споруда Івано-Франківська –...
8. Станіслав починався з...
9. Офіційною датою заснування міста...

Завдання 10. Знайдіть у тексті речення, які ілюструють такі твердження.

1. Не вмієте кататися на лижах? Не втрачайте надію!
2. Насправді поселення тут виникло набагато раніше.
3. Архітектура виглядає напрочуд цілісно, без надмірностей і нагромаджень.
4. За Невицьким замком збереглася слава розбійницького.

Завдання 11. Складіть план тексту. Перекажіть текст за планом.

Завдання 12. Складіть розповідь про ті місця у вашій країні, де ви порадили б побувати туристам у різні пори року.

6. Софіївський заповідник

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення наведених слів.

Пейзаж, наречена, валун, стовбур, русло, граніт, чин, оранжерея, скеля, обеліск, магнат, альтанка, брила.

Завдання 2. Прочитайте речення, поясніть, як ви розумієте виділені слова й словосполучення.

1. У 1929 році парк отримав *статус державного заповідника*.

2. У цьому парку головне не план, не *композиція* зелених насаджень. Тут *створювався особливий настрій*.

3. У відвідувачів парку створюється враження, що вся його територія являє *собою природний лісовий масив*.

4. Є у парку й Нептунова *арфа*: потік води, прикритий плитою, *звучить музикою*.

Завдання 3. Назвіть:

а) від яких іменників утворені такі прикметники:

пейзажний, прохолодний, урочистий, природний, лісний, музичний, левовий;

б) від яких дієслів утворені подані іменники:

засновник, будівництво, укладка, відвідувач, вхід, споруда, ревіння.

Завдання 4. До поданих іменників доберіть прикметники, користуючись словами для довідок.

Парк, магнат, чин, брила, міст, альтанка, масив, каштани, дерево, статуя.

Слова для довідок: вищій, лісовий, пейзажний, польський, кам'яний, романтичний, кінський, тюльпановий, мармуровий, висячий.

Притекстові завдання

Завдання 5. Прочитайте текст. Скажіть, про що в ньому йдеться:

- а) про польського магната графа Фелікса Потоцького;
- б) про створення Уманського парку;
- в) про прекрасну й мудру жінку Софію;
- г) про велику любов, на честь якої був створений парк.

Визначте найбільш точний варіант або сформулюйте свій.

Софіївський заповідник

Софіївка у місті Умань – один з найцікавіших пейзажних парків. Він розташований уздовж русла річки Кам'янки на площі близько 140 га.

Комплекс Уманського парку було створено у 1796-1800 роках. Його засновником був польський магнат граф Фелікс Потоцький, якого Катерина II нагородила найвищими чинами й орденами. Граф Потоцький доручив своєму економу – бельгійському інженеру Метцелю – облаштувати в Умані великий пейзажний парк для своєї нареченої – гречанки Софії Клавоне-Вітт, яка незабаром стала його дружиною.

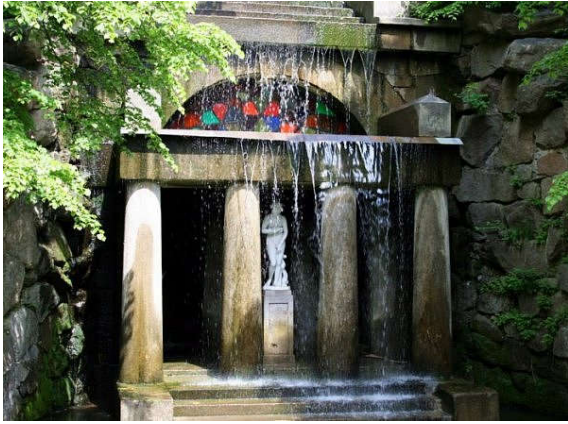
Парк будувався без попереднього проекту. У місцевості, що була призначена для парку, не росли дерева. Тут були тільки круті й пологі схили, а вся територія була вкрита брилами рожевого мармуру. Для роботи в парку зігнали до 10 тисяч кріпаків із маєтків Потоцького. Тільки завдяки їхній праці можна було за такий короткий термін створити ансамбль з найскладнішими гідротехнічними спорудами, укладкою величезного каміння, посадкою дорослих дерев, оранжереями, скульптурами.

У цьому парку головне не план, не композиція зелених насаджень. Тут створювався особливий настрій. Тут багато великих каменів, вода, що падає з висоти або спокійно тече в кам'яній галереї, прохолодні гроти, кам'яні й висячі містки, ущелини й романтичні альтанки, мармурові скульптури. Все це створює враження «уманського дива». Парк є витвором садово-паркового мистецтва, видатним за красою, майстерністю й технічною досконалістю.

Парк був урочисто відкритий у день іменин Софії у 1800 році. На одному з обелісків біля входу в сад було зроблено напис: «Кохання підносить Софії». З того часу парк став називатися Софіївкою.

У відвідувачів парку створюється враження, що вся його територія являє собою природний лісовий масив. На схилах ростуть дуби-велетні, а також граби, ясени, клени, липи, білі акації. Головна алея, що йде від входу в парк, обсаджена кінськими каштанами. Деякі рослини привозили за тисячі кілометрів. Так в парку опинилися разом західний платан і біла сосна, тюльпанове дерево й мексиканський кипарис.

Є група дерев з чотирьох тополь, що зрослися. У них спільна основа і три стовбури, які на висоті близько 3,5 метрів зростаються, а четвертий відхиляється й росте окремо. Вважають, що ця група символічно зображувала чотирьох синів Потоцького, з яких троє були в тісній дружбі, а четвертий відокремився.

У парку багато споруд. Тут розташований грот, або храм, Венери. Мармурова статуя богині стоїть у глибокій ніші, на високому п'єдесталі. Вода, що падає з Верхнього ставка, створює прозору завісу, через яку видно Венеру, що ніби купається. У

гроті «Дзеркало Діани» зі скелі течуть дрібні джерела. Богиня полювання ніби дивиться у дзеркало води, що падає вниз. Є у парку й Нептунова арфа: потік води, прикритий плитою, звучить музикою. Левовий, або Громовий, грот справляє враження самої справжньої печери. Біля входу висічена голова лева, а зайдеш у печеру – почувеш його «ричання». У звуках води, що надходить сюди під напором, чується чи то левове ревіння, чи то гуркіт грому. Нижче за течією Кам'янки стоїть «Колона смутку» й тече струмок, або каскад «Три сльози».

За легендою, їх створено в пам'ять про померлих дітей Софії й Фелікса.

У парку багато водойм. Тут є невеликі басейни й величезні ставки. Верхній ставок займає понад 80 тис. кв. м. Вода з нього тече підземною

галереєю (ріка Стікс), яка з'єднує Верхній ставок з так званим Мертвим озером. У середині Верхнього ставка розташований штучно створений Острів кохання. Тут стоїть храм Венери. Є в Софіївці й лабіринт, який в'ється поміж камінням.

У 1929 році парк отримав статус державного заповідника. У 1985 році мала планета № 2259 отримала назву «Софіївка» на честь Уманського парку.

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Де знаходиться пейзажний парк Софіївка?
2. Коли було створено його комплекс?
3. Хто був засновником парку? З яких причин?
4. На якій місцевості створювався парк?
5. Чиєю працею було створено парк?
6. Коли його відкрили?
7. Які дерева ростуть у парку?
8. Які паркові архітектурні й гідротехнічні споруди ви можете назвати?
9. Який офіційний статус сьогодні має парк?
10. Чи є у вашій країні подібні парки?

Завдання 7. Закінчіть речення відповідно до змісту тексту.

1. Граф Потоцький доручив своєму економому...
2. Парк будувався...
3. Для роботи в парку...
4. Парк являє собою...
5. Парк був урочисто відкритий...
6. Грот Венери – це...
7. Чотири тополі, що зрослися, символізують...
8. «Колона смутку» й каскад «Три сльози» створені...
9. Якщо зайдеш у Громовий грот,...
10. Верхній ставок з'єднується з Мертвим озером...

Завдання 8. Знайдіть у тексті уривки, де розповідається про паркові місця – символи сімейного життя Потоцьких. Перекажіть їх.

Завдання 9. Складіть і запишіть план тексту. Перекажіть текст за планом.

Завдання 10. Розкажіть про парки вашої країни, міста.

ЧАСТИНА ІV. НАРОДНИЙ ПОБУТ, ЗВИЧАЇ, ОБРЯДИ

1. Державні й народні свята в Україні

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення слів.

Урочистості, традиція, звичай, барвистий, ототожнюватися, супроводжувати, утілювати.

Завдання 2. Поясніть значення слів, виходячи з їхнього складу.

Літочислення, різноманітний, працелюбний, Водохреще, повсякденний, Великдень, Богородиця.

Завдання 3. Визначте, від яких дієслів утворені подані іменники.

Придбання, повернення, побажання, супровід, покриття, повага, гуляння, закінчення, ставлення, прикрашання, прикраса.

Завдання 4. Визначте, від яких іменників утворені прикметники.

Працелюбний, можливий, професійний, масовий, християнський, державний, традиційний, творчий, солідарний, календарний, національний.

Завдання 5. Прочитайте речення. Поясніть, як ви розумієте виділені слова й словосполучення.

1. У *буденному житті*, незважаючи на всі *негаразди*, важлива *роль надається* святам й урочистостям.

2. Свята роблять різноманітним і живим *повсякденне життя*.
3. Останнім часом державні свята в Україні все більше набувають *національних рис*.
4. Повертається багато *прекрасних звичаїв*.
6. Багато релігійних свят *супроводжуються давніми народними обрядами*.

Притекстові завдання

Завдання 6. Прочитайте текст. Скажіть, які свята є спільними для України й вашої держави.

Державні й народні свята в Україні

Український народ дуже працелюбний. Але в буденному житті, незважаючи на всі негаразди, велика роль надається святам, у яких утілюється душа народу, національні особливості й традиції українців. Вони роблять різноманітним і живим повсякденне життя, дають змогу відпочити, набратися духовних і творчих сил. Урочистості, концерти, масові народні гуляння, барвисті салюти відбуваються в усіх містах і селах України.

Українські свята поділяються на державні, релігійні, професійні, народні й сімейні. Державні офіційно оголошуються вихідними днями. До них належать і найбільші релігійні свята, які відзначає весь християнський світ.

Державними святами в Україні є: Новий рік (1 січня), Різдво Христове (7 січня), Міжнародний жіночий день (8 березня), День міжнародної солідарності трудящих (1-2 травня), День Перемоги (9

травня), Великдень, або Пасха (святкується за церковним календарем), День Конституції України (28 червня), День незалежності України (24 серпня).

Свято Нового року завжди було одним з найулюбленіших в Україні.

Багато радості дарує воно дітям і дорослим: новорічні гуляння, подарунки від Діда Мороза й Снігуроньки, веселі зимові канікули й головна прикраса свята – ялинка. До речі, традиція встановлювати ялинку вдома

прийшла в Україну з Польщі та Литви ще наприкінці XIV століття, майже одночасно з прийняттям січневого літочислення. До того часу українці ототожнювали початок нового року з приходом весни.

Ще одним популярним зимовим святом є день Святого Миколая (19 грудня). Напередодні до дітей має завітати Святий Миколай і покласти під подушки або в чобітки «миколайчики» – приємні подарунки від доброго святого за гарну поведінку протягом року.

Останнім часом державні свята в Україні все більше набувають національних рис. Повертається багато прекрасних давніх народних звичаїв, обрядів.

Відзначають українці й понад 20 релігійних свят. Крім Різдва, Великодня, дуже урочисто святкуються Водохреще (19 січня), Різдво Богородиці (21 вересня), Трійця, або Зелені свята (на 50-тий

день після Великодня, у неділю) та інші.

Всі релігійні свята супроводжуються давніми народними звичаями. Так, на Трійцю прикрашають оселі зеленими гілками клена, липи, ясеня тощо, а підлогу застеляють травами з приємним запахом м'яти, чабрецю.

У серпні святкують три свята, які зветься Спасами. Перший – медовий, або Маковій (14 серпня). За традицією в цей день робили вареники й пиріжки з маком. За народними уявленнями, від цього дня бджоли вже не дають меду.

Другий Спас – яблучний (19 серпня). У церкві в цей день святять фрукти, мед і пшеницю. Колись вважали, що саме від цього дня можна їсти яблука.

Третій Спас – горіховий (25 серпня). У цей час у лісах досягають горіхи. Третій Спас – ще хлібний: печуть хліб із зерна нового врожаю. У народі кажуть: «Третій Спас хліба припас».

Широко розповсюджені в Україні, особливо в селах, народні свята, пов'язані з початком та закінченням сільськогосподарських робіт.

Близько 60 свят вважаються в Україні неофіційними. Вони не відзначені в календарі. Здебільшого це професійні й міжнародні свята, які ввійшли в наше життя останніми роками. Серед них – День Святого Валентина (14 лютого), День національної культури (9 березня), День знань (1 вересня), День матері (14 травня) та ін.

(За матеріалами енциклопедії «Україна»)

Післятекстові завдання

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Чому важлива роль надається святам й урочистостям?
2. Як поділяються українські свята?

3. Які є державними?
4. Які релігійні свята найвизначніші?
5. Чому Новий рік вважається одним з найулюбленіших свят?
6. Звідки походить традиція встановлювати ялинку?
7. Які свята вважають неофіційними?
8. Що таке Спас?

Завдання 8. Закінчіть речення відповідно до змісту тексту.

1. У різноманітних святах утілюється ...
2. До державних свят в Україні ...
3. Найпопулярнішими зимовими святами є ...
4. Давні народні обряди й традиції супроводжують ...
5. З Польщі та Литви в Україну прийшла традиція ...
6. «Миколайчики» – це ...
7. У народі кажуть: «Третій Спас хліба припас», – тому що ...

Завдання 9. Складіть письмову розповідь на одну із запропонованих тем.

1. Державні свята в моїй країні.
2. Релігійні свята в моїй країні.
3. Національні особливості зустрічі Нового року.
4. Які свята мені найбільше подобаються й чому.

Завдання 10. Підготуйтеся до діалогу-бесіди «Національні святкові звичаї й обряди моєї країни».

2. Пирогове – музей під відкритим небом

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення слів.

Етнографічний, вінчання, млин, експозиція, вишивальниця, ткаля, складув, плетіння, садиба, різьбяр, гребля, скринька.

Завдання 2. Прочитайте й спробуйте зрозуміти дані слова й словосполучення за допомогою синонімів або тлумачення.

Вишиванка	сорочка, вишита національним орнаментом
писанка	пасхальне яйце, розписане орнаментом
вітряк	вітряний млин
скансен	музей під відкритим небом

Завдання 3. Визначте значення однокореневих слів. Перевірте себе за словником. Складіть і запишіть словосполучення з новими для вас словами.

Сусід, сусідство, сусідній, сусідський, сусідити.

Співробітник, співробітництво, співробітничати.

Володіти, володар, володіння.

Уміти, уміння, умілець, умілий.

Догляд, доглядач, доглядати.

Завдання 4. Визначте, від яких дієслів утворені подані іменники.

Становлення, ознайомлення, відвідувач, ілюстрація, планування, інсценізація.

Притекстові завдання

Завдання 5. Прочитайте текст. Доберіть до тексту іншу назву.

Пирогове – музей під відкритим небом

Спеціалісти стверджують, що мало який європейський народ зберіг до наших днів самобутність національної культури так, як українці. У цьому допомогла не тільки їхня суб'єктивна консервативність, а й об'єктивно невисокий добробут народу, особливо в сільській місцевості.

У світі існує близько 600 музеїв під відкритим небом. В Україні славляться етнографічні скансени в Ужгороді, Львові, Чернівцях, Переяславі-Хмельницькому, Галичі. Однак найвідоміший – у Пироговому. «Пирогове» – це слово прекрасно знайоме кожному киянину й багатьом гостям столиці з різних куточків країни й з-за кордону. Так вони називають парк-музей під Києвом. Насправді, Пирогове – це селище, з яким сусідить цей унікальний заклад. А сам він має назву «Музей народної архітектури та побуту НАН України». Музей був створений у 1969 році. Тоді під штучне Київське море затопили багато сіл, у тому числі частину старовинного села Козаровичі, де можна було побачити будинки 200-300-

річного віку. Постановою уряду УРСР було засновано музей народної архітектури й побуту, що відкрився в 1976 році.

Його територія – 150 гектарів, на якій знаходиться близько 300 об'єктів. Можливо, це найбільший у світі скансен. Точно відомо, що він найбільший у Східній Європі. Щоб обійти весь музей, стандартної тригодинної екскурсії не вистачить. Окрім площі, київський музей відрізняється від своїх вітчизняних побратимів тим, що його експозиція представляє всю країну, а не один регіон.

Садиби з сільськими будинками й господарськими будівлями згруповані з документальною достовірністю й відповідно до особливостей планування поселень того чи іншого регіону України. Представлено шість етнографічних регіонів: «Середнє Придніпров'я», «Полтавщина й Слобожанщина», «Полісся», «Поділля», «Південь», «Карпати». Також є експозиції «Вітряки», «Ярмаркове поле» й «Сучасне село».

Переважно музей відтворює сільську Україну XVIII-XX століть. Старовинні хати – оригінали. Їх розбирали в різних кінцях країни по дощці, перевозили на територію музею й тут будували заново. Багато експонатів унікальні за своїм віком. Наприклад, козацька церква 1600 року, селянська хата 1587 року – жоден музей не має такої пам'ятки. За словами директора музею, це найбільш давня пам'ятка народного будівельного мистецтва на території колишнього Радянського Союзу. Також серед особливих експонатів – хата, що колись належала родичам Т.Г. Шевченка. Музей має неповторну колекцію вітряків, з якої

починається експозиція. Коли сюди приїхав власник млинів з Німеччини, він сказав, що не бачив такої унікальної колекції ніде в світі.

«Сучасне село» знайомить з сільською архітектурою й інтер'єрами 60-70 років минулого століття. Музейні працівники наповнювали й декорували будинки продукцією фабрик і заводів тих областей, які представлені в експозиції. Можна сказати, що це точний макет.

Усі експонати музею потребують постійного догляду й реставрації: як мінімум, хати потрібно обмазувати глиною й білити, ремонтувати вітряки й плетені огорожі. Крім того, в музеї зберігаються ще пам'ятки, яких ніхто, крім працівників, не бачив, оскільки не було коштів їх поставити. Так, унікальна мальована хата з Полтавщини, дерев'яні стіни якої розписані, довгий час лежить розібраною. Ще одна яскрава відмінна риса Пирогового – театралізація.

Інші музеї сконцентровані на експозиції матеріальної культури й тільки зараз починають запозичувати київський досвід ознайомлення відвідувачів зі старовинними народними звичаями. Різноманітні культурні й святкові

заходи з інсценуванням історичних подій і народних обрядів приваблюють численних відвідувачів. Біля садиб і в полі звучать народні пісні, часто можна побачити народних умільців за роботою: різьбярів, ковалів, гончарів, складувів, ткаць, вишивальниць, майстрів плетіння. Завжди тут можна купити вишиванки, рушники, посуд й іграшки з кераміки, дерев'яні скриньки, прикраси.

Музей приймає відвідувачів без вихідних, продаючи протягом року 120-130 тис. квитків. Тут працює понад двісті співробітників, а влітку

набирають ще й сезонних наглядачів. Усі вони прагнуть зробити музей ще більш цікавим і комфортним для його гостей.

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Як українцям вдалося зберегти самобутність національної культури?
2. Скільки музеїв під відкритим небом відомо у світі?
3. Чому слово «Пирогове» добре знайоме українським й іноземним туристам?
4. Яка територія музею? Скільки експонатів він нараховує?
5. Чим Пирогове відрізняється від інших скансенів України?
6. Які експонати є найстарішими?
7. В якому році відкрили музей?
8. Скільки етнографічних регіонів представлено в експозиції? Як вони називаються?
9. Експонати музею є оригіналами чи макетами?
10. Чи проводиться в музеї реставрація експонатів?
11. Що можна побачити під час театралізованих заходів?
12. Чи були ви у Пироговому? Які ваші враження?

Завдання 7. Замініть виділені слова синонімами або близькими за значенням словами з тексту.

1. Насправді, Пирогове – це селище, що *знаходиться поруч* із цим унікальним закладом.
2. Багато експонатів *неповторні* навіть за своїм віком.

3. Біля садиб і в полі лунають народні пісні, часто можна побачити народних *майстрів* за роботою.
4. За словами директора музею, це найдавніша пам'ятка народної *архітектури*.
5. У світі існує близько 600 *музеїв під відкритим небом*.
6. Унікальна полтавська *хата з розписами багато років* лежить розібраною.
7. Тут завжди можна купити *вишиті сорочки*, рушники, посуд.
8. Старовинні хати й вітряки *автентичні*, а експонати «Сучасного села» є точними *копіями*.

Завдання 8. Знайдіть у тексті факти, що ілюструють такі твердження.

1. Пирогове – найграндіозніший скансен у Східній Європі.
2. Пирогове знайомить відвідувачів зі старовинними народними звичаями.
3. Багато експонатів музею – оригінали.
4. Одна з відмінних рис Пирогового – театралізація.

Завдання 9. Продовжіть речення так, щоб вони відповідали змісту тексту.

1. Українці зберегли до наших днів...
2. Музей відтворює...
3. Київський музей відрізняється від своїх побратимів тим, що...
4. Музей має неповторну колекцію вітряків, і коли ... .
5. Тоді під штучне Київське море...
6. Тут завжди можна побачити...
7. Інші музеї сконцентровані на експозиції...
8. Найдавніший експонат музею – ...
9. Численних відвідувачів приваблюють...

Завдання 10. Складіть і запишіть план тексту. Перекажіть текст за планом. Якщо ви відвідували Пирогове, розкажіть про ваші враження.

Завдання 11. Розкажіть, чи є у вашій країні подібні музеї, які в них експозиції.

3. Найвидатніший винахід людства

Передтекстові завдання

Завдання 1. Знайдіть у словнику й запишіть значення слів.

Аристократ, делікатес, жито, пшениця, корж, розпушування, дріжджі, калач, медяник, коровай, хрестини, новосілля, поминки, колядник.

Завдання 2. Поясніть значення слів, виходячи з їхнього складу.

Молочнокислий, хлібопекарський, давньогрецький, Великдень.

Завдання 3. Від поданих прикметників утворіть найвищий ступінь порівняння, утворені слова вставте у такі речення.

Зразок: смачний – смачніший – найсмачніший.

Видатний, великий, поширений, давній

1. У кожного народу хліб – ...багатство.
2. Відомий вчений К.А.Тімірязєв назвав хліб ... винаходом людства.
3. З хлібом пов'язані ... обряди слов'ян.
4. Хлібом-сіллю зустрічати гостей - ... традиція.

Завдання 4. До поданих слів доберіть однокореневі, складіть і запишіть з ними речення.

Пекти, горіти, селитися, вірити, прикрашати.

Притекстові завдання

Завдання 5. Прочитайте текст. Доберіть до тексту інші назви.

Найвидатніший винахід людства

Людина не може жити без води, сонця, їжі. Першість тут належить хлібові. У кожного народу хліб – найбільше багатство. Гомер порівнював пшеницю з мозком людини, маючи на увазі її значення у житті людей. Видатний учений К.А. Тімірязєв назвав хліб

найвидатнішим винаходом людського розуму.

Перший хліб з'явився на світі понад 15 тисяч років тому. Навряд чи сподобався б нам пригорілий корж, випечений на гарячому камінні. А п'ять тисячоліть тому єгиптянам удалось виготовити хліб, який за своєю якістю не поступався сучасному. Вони оволоділи секретом розпушування тіста, використавши дріжджі та молочнокислі бактерії.

З часом хлібопекарським мистецтвом оволоділи греки й римляни. У 776 році до н. е. під час відкриття перших Олімпійських ігор спортсменів

пригостили делікатесом. Це був білий пшеничний хліб. Давньогрецькі аристократи їли його як окрему страву.

Історія хліба в нашій країні теж почалася в давні часи. У III тисячолітті до н.е. в поселеннях Трипільської культури (територія сучасної України) також вирощували зернові культури. В XI столітті наші пращури подавали до столу житній та пшеничний хліб, калачі, медяники. Хліб у кожній оселі обов'язково лежав на столі, а біля нього стояла сіль.

Випікання хліба мало свої правила. Траплялося, що хазяйка, виймаючи його з печі, забувала десь у кутку буханець чи пиріжок. Цей хліб, що знаходили, коли наступного дня розпалювали піч, називали «забудько», тобто забутий. З ним пов'язано багато повір'їв. Людям не можна було його їсти: загублять пам'ять, будуть усе забувати. Особливо небезпечним вважався «забудько» для дітей, тому що, відкусивши його, будуть рости без пам'яті, та для молодих дівчат: старости «забудуть» їхню оселю. Якщо дівчина сама хотіла, щоб парубок не ходив до неї, вона потайки пригощала його «забудьком». Його давали молодій дружині, щоб не тужила за рідною домівкою й легше звикала до нової, худобі, що купили на ярмарку, щоб швидше забула попереднього хазяїна.

Їжею й окрасою був хліб під час різноманітних свят й обрядів. З хлібом на вишитому рушнику йшли навесні орати поле, сіяти, восени – збирати врожай. Досі жодне весілля не обходиться без короваю. З хлібом

ідуть на хрестини, новосілля, поминки. На Різдво й Новий рік обов'язково печуть пироги, медяники, які роздають дітям, колядникам. На Великдень на столі має бути обрядовий хліб – паска. А найпоширеніша традиція – хлібом-сіллю зустрічати й проводити гостей.

(За матеріалами Інтернет-видань)

Післятекстові завдання

Завдання 6. Дайте відповіді на питання.

1. Яке значення в житті людини має хліб?
2. Коли з'явився перший хліб? Чи був він смачним?
3. Хто й коли випік хліб, схожий на сучасний?
4. Як використовували хліб у Давній Греції?
5. Коли почалася історія хліба в Україні?
6. Що таке «забудько»? Які традиції з ним пов'язані?
7. У яких випадках використовували й використовують зараз хліб як обрядову страву?
8. Які види хліба випікають у вашій країні?
9. Які традиції вашої країни пов'язані з хлібом?

Завдання 7. У поданих реченнях замініть виділені слова синонімами з тексту.

1. В XI ст. наші *предки* подавали до столу житній та пшеничний хліб.
2. Хліб у кожному *помешканні* обов'язково лежав на столі, а біля нього стояла сіль.
3. Іноді дівчина сама давала *хлопцеві* «забудька».
4. «Забудька» давали молодій дружині, щоб не *сумувала* за рідною домівкою, *свійським тваринам*, що *придбали* на ярмарку.

Завдання 8. У поданих реченнях замініть дієприслівникові звороти підрядними реченнями, визначте тип підрядних.

1. Єгиптяни оволоділи секретом розпушування тіста, використавши дріжджі й молочнокислі бактерії.
2. Особливо небезпечним вважався «забудько» для дітей, тому що, відкусивши його, будуть рости без пам'яті.
3. Гомер порівнював пшеницю з мозком людини, маючи на увазі її значення у житті людей.
4. Цей хліб, що знаходили наступного дня, розпалюючи піч, називали «забудько».

Завдання 9. Використовуючи інформацію тексту, закінчіть подані речення й розташуйте їх у логічній послідовності.

1. «Забудьком» називали ... .
2. Коли єгиптяни оволоділи секретом розпушування тіста, ...
3. Найвидатнішим винаходом людства назвав ... .
4. «Забудька» давали ... .
5. Хліб для українців був не тільки їжею, а й ... .
6. Такий хліб називали «забудько», тому що вірили, що ... .
7. У Давній Греції білий пшеничний хліб вважався ... .

Завдання 10. Прочитайте українські приказки й прислів'я, поясніть, як ви їх розумієте. Які є у вас прислів'я, пов'язані з хлібом?

Багато снігу — багато хліба.

Без солі, без хліба немає обіда.

Хліб — усьому голова.

Хліб — батько, вода — мати.

Хліб — над усією їжею пан.

Хліб та вода — то козацька їда.
Яка пшениця, така й паляниця.
Легкого хліба захотів.
Завжди є їдець на готовий хлібець.
З неба хліб не падає.
Умирати збирайся, а хліб сій.
Краще їсти хліб з водою, ніж жити чужиною.

Завдання 11. Складіть і запишіть план тексту. Перекажіть текст за планом.

4. Свято Івана Купала

Передтекстові завдання

Завдання 1. Прочитайте назви квітів і рослин, незнайомі знайдіть у словнику.

Гіацинт, лілія, лотос, папороть, сакура, троянда, тюльпан, хризантема.

Завдання 2. У поданих реченнях поясніть значення виділених слів і словосполучень.

1. Свято Івана Купала *сягає своїм корінням глибини віків*.
2. Той, хто переможе *нечистого*, зірве квітку папороті, буде щасливим, стане *ясновидцем*.
3. Скатертину треба згорнути й *сховати за пазуху*.
4. Купальське вогнище має велику *магічну* силу.

5. Якщо вінок пливе добре й гарно горить свічка, то дівчина вийде заміж, а якщо крутиться на місці, то ще *дівуватиме*.
6. Святкують Івана Купала 7 липня, у період *літнього сонцестояння*.

Завдання 3. У поданих реченнях знайдіть слова, вжиті в переносному значенні. Складіть речення з ними у прямому значенні.

1. Не знайти, мабуть, на земній кулі людей, яких не чарувала б світла музика квітів.
2. Той, хто здобуде вогняну квітку, буде читати думки інших людей.
3. Через купальське вогнище стрибають усі, проходячи таким чином своєрідний ритуал очищення.
4. Якщо піде дощ, через п'ять днів сонце засміється.

Притекстові завдання

Завдання 4. Прочитайте текст.

Завдання 5. Виділіть частину, в якій розповідається легенда про квітку папороті.

Свято Івана Купала

У всіх людей багато спільного: любов до дітей, прекрасного, прагнення миру. Не знайти, мабуть, на земній кулі людей, яких не чарувала б світла музика квітів.

У Давній Греції влаштовували свята на честь лілій і гіацинтів. У Франції святкують День троянд. У Голландії щороку влаштовують грандіозні карнавали, де з мільйона тюльпанів майстри споруджують величезні кошики, башти, фонтани. Різнокольорова процесія рухається

містом. У центрі її на квітковому троні – найкрасивіша дівчина – королева квітів. Не менш пишними й вражаючими є свята сакури й хризантем у Японії, лотоса в Індії.

Свято Івана Купала – найпоетичніше з усіх слов'янських свят – сягає

своїм корінням глибини віків. Під різними назвами його знають у багатьох європейських країнах. Святкують його 7 липня, у період літнього сонцестояння, коли буйно квітне природа. Відзначають Купала подекуди й на американському континенті, зокрема в Бразилії, куди його завезли європейці. Спільним для всіх народів є дохристиянське походження свята та його головні прикмети. Цього дня наші предки збирали різноманітні трави, плели вінки з квітів, стрибали через багаття, купалися й обливалися водою. Вважалося, що трави, зібрані в цей день, мають цілющі властивості.

Багатьом європейським народам відома легенда про дивовижну таємничу квітку папороті. Нібито квітне папороть всього декілька хвилин у ніч на Івана Купала, тому зірвати цю квітку дуже важко, та й охороняють її чорти. Але той, хто переможе нечистого, знайде й здобуде вогняну квітку, буде щасливим, стане ясновидцем, буде знати все добро й зло та

читати думки інших людей.

До заздалегідь обраного куща папороті сміливець вирушає ввечері напередодні Івана Купала. Він розстеляє біля рослини скатертину,

креслить ножем довкола себе й папороті коло, кропить святою водою. Після дев'ятої вечора чорт робить все, щоб налякати сміливця: стріляє в нього, кидає каміння. Треба не боятися й не озиратися, тому що нечистий має силу тільки до кола, що накреслене ножем. Опівночі папороть розцвітає, куш

загоряється якимось особливим світлом – і квітка за мить злітає на розстелену скатертину, яку треба зразу згорнути й заховати за пазуху.

В Україні свято Івана Купала було широко розповсюджене в минулому, подекуди й зараз збереглося в традиційних формах. Обов'язково розкладається велике вогнище, через яке стрибають дівчата й хлопці поодиночі або в парі. Купальське вогнище згідно з переказами має велику магічну силу. Через купальське вогнище стрибають всі, проходячи таким чином своєрідний ритуал очищення. Так, вважалось, що коли дівчина і хлопець, які кохають одне одного, узявшись за руки, стрибають у парі через вогнище і їхні руки залишаються з'єднаними, то вони, побравшись, все життя проживуть разом.

Дівчата тікають від хлопців до води, дістають свічки, запалюють їх і, прилаштувавши до своїх вінків, пускають на воду. Поки вінки пливуть, дівчата ідуть понад річкою й співають. Згідно з народним повір'ям, якщо вінок пливе добре й гарно горить свічка, то дівчина вийде заміж, а якщо він крутиться на місці, то ще дівуватиме, а як потоне — заміж не вийде

взагалі. Якщо ж вінок відпливе далеко й пристане до якогось берега, то значить, що туди дівчина заміж піде.

(За матеріалами енциклопедії «Україна та українці »)

Післятекстові завдання

Завдання 6 . Дайте відповіді на запитання.

1. Про які свята, пов'язані з квітами, ви знали раніше, а про які дізналися вперше?
2. Чому присвячене свято Івана Купала?
3. Коли його святкують?
4. Де поширене це свято?
5. Які обряди й традиції з ним пов'язані?
6. Які квіти поширені у вашій країні? Які ви любите найбільше?
7. Чи є у вашій країні свята, пов'язані з рослинами? Які?

Завдання 7. Використовуючи інформацію тексту, закінчіть подані речення й розташуйте їх у логічній послідовності.

1. У купальську ніч дівчата плетуть вінки ... .
2. Зірвати квітку папороті дуже важко, тому що ... .
3. Свята на честь квітів і рослин влаштовують у ... .
4. У багатьох європейських країнах знають легенду ... .
5. Цього дня наші предки збирали різні трави, тому що ... .
6. У купальську ніч хлопці й дівчата ... .

Завдання 8. Прочитайте прикмети, що пов'язані зі святом Івана Купала. Поясніть, як ви їх розумієте. Чи є у вас схожі прикмети? Якщо в день Івана Купала сильна роса, буде багатий урожай огірків.

Якщо в ніч на Івана Купала в небі багато зірок, буде багато грибів.
Якщо піде дощ, через 5 днів сонце засміється.

Завдання 9. Перекажіть легенду про квітку папороті.

Завдання 10. Пригадайте яку-небудь легенду, пов'язану з квітами або рослинами. Запишіть її.

Завдання 11. Прочитайте вірш сучасного українського поета Юрія Рибчинського. Скажіть, символом якого почуття є квітка папороті.

Папороть цвіте

Ю. Рибчинський

В ніч на Івана, в ніч на Купала,
В темному лісі папороть цвіте,
В ніч на Івана, в ніч на Купала,
Хто зірве квітку - диво-скарб знайде.
Кохання квітка - як зірка ясна,
Якщо ти любиш - вона горить,
Якщо ти любиш - вона не гасне,
Зорить крізь марево століть.
В ніч на Івана, в ніч на Купала
В темному лісі папороть цвіте,
В ніч на Івана, в ніч на Купала
В той ліс казковий дівчина іде.
Візьми ту квітку в дівочі руки,
Її, як зірку свою, неси,
Крізь сум туманів і біль розлуки
Неси вогонь її краси.

5. Українські обереги

Передтекстові завдання

Завдання 1. Прочитайте слова й поясніть їхнє значення. Незнайомі слова знайдіть у словнику.

Рушник, вишиванка, писанка, глечик, вінок, заступник, оберег, емблема.

Завдання 2. Прочитайте речення, поясніть, як ви розумієте виділені слова й словосполучення.

1. Хрест вважався надійним оберегом від *«темних» сил*.
2. Такі горщики мав право виготовляти лише *визнаний* у своїй місцевості *майстер*.
3. Вишиванка – символ здоров'я, краси, любові, *родової пам'яті*.
4. Зображення кола – це *магічний знак*, символ сонця.
5. Рушниками на весіллі пов'язують *молодих та сватів*.

Завдання 3. До поданих іменників доберіть однокореневі дієслова, складіть з ними словосполучення.

Хрест, вишиванка, писанка, оберег, служба, збір, псування.

Завдання 4. У речення вставте пропущені прикметники, користуючись словами для довідок.

1. З вогнем пов'язане ... уявлення про очищувальну, ... стихію.
2. Зустрічаються такі глечики й у ... Європі, зокрема в XII - XIV ст. в Німеччині.
3. До вінка в'язали ... стрічки.
4. Вінок був постійним атрибутом ... одягу.

5. Ще один ... оберіг дому й родини - ... рушник.

Слова для довідок: святковий, кольоровий, старовинний, цілющий, язичницький, вишиваний, середньовічний.

Притекстові завдання

Завдання 5. Прочитайте текст.

Завдання 6. Знайдіть у тексті приказки, пов'язані з оберегами, й поясніть, як ви їх розумієте.

Українські обереги

Життя наших предків не обходилося без речей, що були покликані захистити від злих сил, забезпечити здоров'я, добробут і спокій у родині. Хрест, вишиванка, рушник, великодня писанка, вінок тощо були не просто предметами, а знаками добра й сили, заступниками від нещастя – вони були оберегами.

Чи не найбільшого розповсюдження не тільки у слов'ян, але й у багатьох інших народів набув хрест, що носили на шії. Він був поширений задовго до виникнення християнства та вважався надійним оберегом від «темних» сил з усіх чотирьох сторін – сходу, заходу, півночі й півдня.

Здавна хрест вважався ще й емблемою вогню, пізніше – сонця як вогню небесного. З вогнем пов'язане язичницьке уявлення про очищувальну, цілющу стихію.

Відомо, що глечики з хрестиками трапляються у скіфо-сарматській культурі II ст. до н. е. у Давній Греції. трапляються вони й у середньовічній Європі, зокрема в XIII - XIV ст. в Німеччині.

У християн такі горщики мав право виготовляти лише визнаний у своїй місцевості майстер і лише раз на рік: у першу суботу Великого посту, під час богослужіння. Гончар

сідав формувати ці горщики з першим дзвоном і робив їх стільки, скільки встигав до кінця служби, помічаючи кожен хрестиком. Вірили, що в такому посуді буває найкращий збір вершків, що захищає він від псування корів.

Вишиванка – символ здоров'я, краси, щасливої долі, любові, родової пам'яті. Вишивалися комір і низ сорочки, манжети рукавів. Таким чином вишиванка ніби обрамляла тіло людини й захищала її від зла. Вишивка на грудях захищала душу. За традицією, матері вишивали сорочки своїм дітям, дівчата – своїм нареченим на знак вірності й кохання. Вишиванки зберігалися й передавалися з покоління в покоління, з роду в рід як родинні реліквії. Відомо, що

зображення кола – це магічний знак, символ сонця. Оберегом від зла був вінок, що плели дівчата. У повному українському вінку було дванадцять квіток, кожна з яких була символом: безсмертник – символ здоров'я, деревій – нескореності, барвінок – життя та безсмертя людської душі,

цвіт вишні та яблуні – символ материнської відданості, любисток та волошка – вірності в коханні, ромашка – дівочої чистоти, ружа, мальва та півонія – віри, надії та любові, хміль – гнучкості та розуму. До вінка в'язали кольорові стрічки. Посередині світло-коричнева стрічка – символ землі-матері, зліва та справа дві жовті – символ сонця, світло-зелена й темна – символи живої природи, краси та юності, далі йдуть синя й блакитна – символи неба й води; потім з одного боку помаранчева – символ хліба, з іншого фіолетова – символ розуму, малинова – символ щирості та рожева – символ багатства; по краях вінка в'язали білі стрічки – символ чистоти, на лівій внизу вишивали сонце, на правій – місяць. Не вишита стрічка не пов'язувалася, це був символ пам'яті про померлих.

Вінок недаремно є одним з основних образів, що фігурують у народній творчості. З ним дівчата ворожили, пускаючи його за водою, він був постійним атрибутом святкового одягу, особливо на весіллі.

Оберегом був у давнину й пасок. Про це свідчить обряд «зав'язування пояса» (підперезування) для хлопчиків, які досягли трьох років. Про людину, яка поводиться не так, як слід, негідно, у народі кажуть: «Він зовсім розперезався».

Ще один старовинний оберіг дому й родини, обов'язковий атрибут народних обрядів (весілля,

хрещення, зустріч і проводи гостей, похорон тощо) – тканий або вишиваний рушник. У дохристиянський період рушники виконували роль, схожу на ту, що надалі перейшла до ікон. І зараз ними прикрашають оселю, пов'язують молодих та сватів на весіллі, хлібом-сіллю на рушнику зустрічають гостей. «Хай стелиться вам доля рушниками!» - кажуть, бажаючи людям щастя, добра, миру, злагоди й любові.

(За матеріалами енциклопедії «Україна та українці »)

Післятекстові завдання

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Про які українські обереги ви дізналися?
2. Що символізував собою хрест у дохристиянські часи та після введення християнства?
3. Що таке вишиванка?
4. З чого складається український вінок? Які квіти з нього вам знайомі?
5. Що символізують кольори стрічок? Чи є аналогічна символіка у вашій країні?
6. Обов'язковим атрибутом яких обрядів є рушник?
7. Як використовуються всі описані обереги в сучасному житті?
8. Які українські обереги, не згадані в тексті, ви знаєте?

Завдання 8. У поданих реченнях замініть виділені слова синонімами з тексту.

1. Це були не просто предмети, а знаки добра й сили, *захисники* від нещастя.
2. Чи не найбільшого *поширення* набув хрест.
3. Відомо, що *горщики* з хрестиками траплялися ще в Античній Греції.

4. Вінок є одним з основних образів, що фігурують у *фольклорі*.
5. Оберегом був у давнину й *пояс*.

Завдання 9. Використовуючи інформацію тексту, закінчіть речення й розташуйте їх у логічній послідовності.

1. Відомо, що зображення кола – це ...
2. З давніх часів хрест вважався ...
3. Матері вишивали сорочки своїм дітям, дівчата - ...
4. Про те, що пасок був оберегом, свідчить ...
5. Не просто предметами, а оберегами були ...
6. Гончар глечики з хрестиками міг робити ...
7. Тканий або вишиваний рушник у дохристиянський період ...

Завдання 10. Прочитайте вірші. Визначте, яким оберегам вони присвячені.

Дмитро Павличко

Два кольори

Як я малим збирався навесні
Піти у світ незнаними шляхами,-
Сорочку мати вишила мені червоними і чорними,
Червоними і чорними нитками.
Два кольори мої, два кольори,
Оба на полотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори:
Червоне - то любов, а чорне - то журба.
Мене водило в безвісті життя,
Та я вертався на свої пороги.
Переплелись, як мамине шиття,

Щасливі і сумні мої, щасливі і сумні мої дороги.
Мені війнула в очі сивина,
Та я нічого не везу додому,
Лиш згорточок старого полотна
І вишите моє життя, і вишите моє життя на ньому.

Андрій Малишко

Рідна мати моя, ти ночей не доспала.
І водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя дала.
Хай на ньому цвіте росяниста доріжка,
І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.
Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю,
І дитинство, й розлука, і вірна любов.

Завдання 11. Виберіть головну інформацію з тексту й коротко перекажіть його.

Завдання 12. Складіть усну розповідь про обереги, що існують у вашій країні. Наведіть приклади приказок, що з ними пов'язані.

ДОВІДКОВІ МАТЕРІАЛИ З ГРАМАТИКИ

І. Активний і пасивний звороти

Активним зворотом є таке речення, в якому підмет означає діючу особу або предмет, а додаток означає предмет, на який переходить дія.

Наприклад: Студент читає (читав, буде читати) книгу. Збори вирішили (вирішать) важливе питання.

Пасивним зворотом є таке речення, в якому підмет означає предмет, на який переходить дія, а додаток означає діючу особу або предмет.

Наприклад: Студентом читається (читалася, буде читатися) книга. Зборами було вирішене (буде вирішене) важливе питання.

Активний зворот можна замінити пасивним і навпаки.

АКТИВНИЙ ЗВОРОТ	↔	ПАСИВНИЙ ЗВОРОТ
1. <u>Підмет</u> (Н.в.,1)	↔	1. <u>Додаток</u> (О.в.,5)
2. <u>Додаток</u> (З.в.,4)	↔	2. <u>Підмет</u> (Н.в.,1)
3. <u>Присудок</u> :	↔	3. <u>Присудок</u> :
а) дієслово НВ	↔	а) дієслово з часткою –ся
б) дієслово ДВ	↔	б) дієслово <i>бути</i> + пасивний дієприкметник минулого часу

У пасивному звороті може не бути додатку в орудному відмінку, що означає діючу особу або предмет: У цьому магазині продається взуття. Задача розв'язана двома способами. При заміні такого пасивного звороту активний зворот буде неозначено-особовим реченням (відсутній підмет,

присудок – дієслово у формі 3 особи множини): *У цьому магазині продають взуття. Задачу розв'язали двома способами.*

II. Дієприкметниковий зворот і підрядне означальне речення

Дієприкметник із залежними від нього словами називається *дієприкметниковим зворотом*. Він має таке ж значення, як підрядні означальні речення зі словами *який, котрий, що*. Дієприкметниковий зворот завжди можна замінити підрядним реченням. **Наприклад:** *У кущах, заплетених осокою, шарудів вітер – У кущах, які заплела осока, шарудів вітер.*

Заміна підрядного речення дієприкметниковим зворотом не завжди можлива. Це зумовлюється специфікою самого дієприкметника в сучасній українській мові, якій мало властиві форми активних дієприкметників.

Перетворити підрядне означальне речення на дієприкметниковий зворот можна за умов, якщо:

1. Сполучні слова **який, котрий** стоять лише в Н.в.(1) та З.в.(4) без прийменника.
2. Присудок підрядного речення виражений дієсловом теперішнього або минулого часу, безособовою формою на -но, -то.

Зразки заміни

Сад, розквітаючий кожної весни, милував око.	Сад, який розквітає кожної весни, милував око.
Небо, збіліле від спеки, вже сивіє.	Небо, що збіліло від спеки, вже сивіє.
Степ, оповитий тишею, мирно дрімав.	Степ, який оповила тиша, мирно дрімав.
Квіти, посаджені в скверах міста, палахкотять на сонці веселкою.	Квіти, які посадили в скверах міста, палахкотять на сонці

	веселкою. Квіти, які посаджено в скверах міста , палахкотять на сонці веселкою.
Пес, загублений дівчинкою на ярмарку, зустрів її біля будинку.	Пес, якого загубила дівчинка на ярмарку , зустрів її біля будинку.

III. Заміна дієприслівникових зворотів підрядними реченнями

Дієприслівник із залежними від нього словами називають *дієприслівниковим зворотом*. У реченні його виділяють комами. Дієприслівникові звороти синонімічні підрядним реченням часу, причини, умови, допустовим: *Повертаючись додому*, ми обговорювали переглянутий фільм. – *Коли ми поверталися додому*, ми обговорювали переглянутий фільм. *Не зрозумівши запитання*, студент не зміг дати відповідь. – *Оскільки студент не зрозумів запитання*, він не зміг дати відповідь.

Підрядні речення більш точно вказують на час, причину або умову дії, ніж дієприслівниковий зворот. Іноді один і той самий зворот можна замінити різними підрядними реченнями: *Почувши шум на вулиці*, вона підійшла до вікна. – *Коли вона почула шум на вулиці*, вона підійшла до вікна. – *Оскільки вона почула шум на вулиці*, вона підійшла до вікна.

Заміна підрядного речення дієприслівниковим зворотом можлива тільки тоді, коли в головному й підрядному реченнях підметом є слово, що позначає одну й ту ж діючу особу.

Тип підрядного речення	Сполучники	Приклади
Часу (коли?)	Коли, після того як, під час того як	Склавши всі екзамени , студенти поїхали додому. – Коли студенти склали всі екзамени , вони поїхали додому.

<p>Причини (чому? з якої причини?)</p>	<p>Оскільки, через те що, завдяки тому що, внаслідок того що, у зв'язку з тим що</p>	<p>Погано знаючи українську мову, він не зрозумів нашої розмови.– Оскільки він погано знає українську мову, він не зрозумів нашої розмови.</p>
<p>Умови (за якої умови?)</p>	<p>Якщо</p>	<p>Повернувшись раніше, я зможу зайти до тебе.– Якщо я повернусь раніше, я зможу зайти до тебе.</p>
<p>Допустове (незважаючи на що?)</p>	<p>Незважаючи на те що, хоча, попри те що</p>	<p>Швидко продивившись статтю, професор все ж помітив протиріччя в міркуваннях автора.– Хоча професор швидко продивився статтю, він помітив протиріччя в міркуваннях автора.</p>

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Пропонований двомовний навчальний посібник «Україна: історія й сучасність. Украина: история и современность» є складовою частиною комплексу навчальних матеріалів для іноземних студентів, що забезпечує лінгвокраїнознавчий аспект у вивченні української й російської мов як іноземних. Саме тому він може вибірково використовуватись для вивчального читання зі студентами-нефілологами 1-4 курсів вищих навчальних закладів при опрацюванні відповідних комунікативних тем навчальних програм дисциплін «Українська мова як іноземна», «Російська мова як іноземна».

Мета посібника – розвиток умінь вивчального читання, усного й писемного мовлення, комунікативної й лінгвокраїнознавчої компетенцій студентів-іноземців, підготовка до читання неадаптованих текстів країнознавчої тематики.

Вивчальне читання є одним з головних видів читання, що використовуються при вивченні української й російської мов як іноземних. Його мета – максимально повне сприйняття й розуміння тексту, що читається. Читання відбувається в більш повільному темпі, супроводжується повторним читанням окремих фрагментів тексту. Цей вид передбачає ретельну попередню роботу над текстом, метою якої є зняття лексико-граматичних труднощів, що ускладнюють сприйняття змісту тексту (передтекстові завдання), а також систему вправ і завдань, пов'язаних з різними рівнями розуміння тексту після його читання, з виходом в усне й писемне мовлення (післятекстові завдання).

Наявні в пропонованому посібнику передтекстові завдання рекомендується виконувати в аудиторії під керівництвом і контролем викладача.

Читання власне тексту може відбуватися частково в аудиторії (за необхідності удосконалення й контролю техніки читання), частково – як домашнє завдання.

Післятекстові усні завдання обов'язково виконуються в аудиторії, оскільки це дає викладачу можливість організувати колективні форми роботи (фіксування й виправлення студентами помилок один одного, взаємоопитування, діалог-бесіда, презентація тощо). Післятекстові письмові завдання можуть виконуватися як домашні з подальшим обговоренням в аудиторії.

До кожного тексту в навчальному посібнику є завдання зі складання плану до тексту. Укладачі свідомо не конкретизували тип планів (питальний, називний, простий, складний, тезовий), залишаючи це на вибір викладача з огляду на рівень кожної групи й мету заняття.

На опрацювання кожного тексту посібника рекомендується відводити від 4 до 6 аудиторних годин і до 3 годин самостійної роботи студентів.

Згідно з навчальними програмами дисциплін «Українська мова як іноземна», «Російська мова як іноземна» й програмами кредитних модулів для бакалаврів (1-4 курси) Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» рекомендується використовувати матеріали навчального посібника «Україна: історія й сучасність. Украина: история и современность» таким чином.

1 курс: «Київ – столиця України», «Києво-Печерська Лавра», «Пирогове – музей під відкритим небом» (1 семестр); «ЕОМ була створена

в Києві», «Освіта в Україні», «Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (2 семестр).

2 курс: «Українські землі в давні часи», «Київська Русь», «Про що розповідають фрески Софії Київської», «Національна символіка України», «Державні й народні свята в Україні», «Найвидатніший винахід людства», «Свято Івана Купала», «Українські обереги», «Національні особливості й менталітет українців» (3 семестр).

3 курс: «Софіївський заповідник», «Харків», «Місто біля моря», «Місто Лева», «Галицький шарм Івано-Франківська» (5-6 семестри).

4 курс: матеріали навчального посібника рекомендуються для самостійного опрацювання й повторення студентами з метою підготовки монологічних висловлювань і до діалогів-бесід з тем, що виносяться за програмою на екзамен у кінці 7 семестру.

ЧАСТЬ 1. ПО СТРАНИЦАМ ИСТОРИИ

1. Украинские земли в древние времена

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов.

Раскопки, грот, плуг, курган, меч, конница, крепость, обряд, культ, провинция.

Задание 2. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания:

а) с помощью синонимов или толкования:

обитать	жить
кочевые племена	группы людей, которые переходили с места на место со своим жильём и имуществом
оседлый способ жизни	жизнь на одном месте
степь	ровное пространство в зоне сухого климата с травянистой растительностью
монумент	большой памятник
раб	человек, у которого нет прав и средств и который является собственностью хозяина - рабовладельца
рабовладельческий строй	строй, основанный на рабстве
варварские племена	так называли чужеземцев, т.е. людей, пришедших с чужой земли
плавить железо	нагревать при высокой температуре до жидкого состояния

ковать железо	при помощи тяжёлых молотов менять форму металла и делать из него различные изделия
охотиться	ловить или убивать зверей (животных)
рыбачить	ловить рыбу
скот	домашние животные, такие как коровы, овцы
городище	место, где в древности стоял город
отверстие	дыра, скважина

б) с помощью контекста:

сверло

Во времена трипольской культуры появилось первое механическое приспособление - ***сверло***, при помощи которого делали отверстия в камне и дереве.

потомки

Люди, которые живут в Украине сейчас, являются ***потомками*** людей, которые жили на этой территории много веков назад.

упадок

Из-за кризиса экономика некоторых стран пришла в ***упадок***.

урожай

В этом году большой ***урожай*** яблок, поэтому они очень дешёвые.

Задание 3. Прочитайте слова. Попробуйте определить, что обозначает приставка раз- (рас-).

1. Движение предметов в разные стороны: разъехаться по домам, разойтись по аудиториям, разложить вещи по местам, расставить мебель по комнатам.

2. Аннулирование действия, которое сделали раньше: завязать - развязать галстук, шнурки на туфлях; застегнуть – расстегнуть куртку,

рубашку; полюбить – разлюбить девушку; понравиться – разонравиться заниматься спортом.

3. Полноту действия: разрисовать всю тетрадь, расспросить о поездке, разработать проект дома.

Раскопать, разводить, расписывать., распространять(ся), расселять(ся), расширять(ся).

1. Археологи *раскопали* остатки древнего города.
2. После занятий родители *развели* детей по домам.
3. Он очень любит цветы, и уже много лет *разводит* новые сорта цветов.
4. Внутри Владимирский собор *расписывали* выдающиеся художники: В. Васнецов, М. Врубель, М. Нестеров и др.
5. Любая информация с помощью Интернета *распространяется* очень быстро.
6. Студентов *расселили* по разным общежитиям.
7. Машин стало так много, что дороги в городе необходимо *расширять*.

Задание 4. Прочитайте видовые пары глаголов, составьте словосочетания.

Образец: достигать – достигнуть/достичь (чего? в чём?) успехов в учебе.

Несовершенный вид	Совершенный вид
(НСВ)	(СВ)
появляться	появиться (где? когда?)
обнаруживать	обнаружить (кого? что? где? в чём?)
изображать	изобразить (кого? что? как? где?)
возникать	возникнуть(где? когда?)
разводить	развести (что? где?)
достигать	достигнуть (чего? в чём?)

распространять	распространить (что? где?)
завоёвывать	завоевать (кого? что?)
разделять	разделить (кого? что?)
создавать	создать (кого? что?)
расширять	расширить (что?)
расселять	расселить (кого?)
выполнять	выполнить (что?)

Задание 5. От глаголов, данных в задании 4, образуйте имена существительные. Запишите их в тетради. Обратите внимание на управление образованных отглагольных существительных.

Образец: выполнить (что?) – выполнение (чего?).

Притекстовые задания

Задание 6. Прочитайте текст по абзацам. Скажите одним предложением, о чём говорится в каждом из абзацев.

Украинские земли в древние времена

На территории современной Украины человек появился ещё в каменном веке, т.е. примерно миллион лет назад. Во время раскопок археологи нашли три десятка стоянок первобытных людей. Археологами также были обнаружены более 50 (пятидесяти) стоянок неандертальцев, которые обитали в основном в Крыму, а также на территории современного Донбасса, под Одессой, на Волыни и в Закарпатье.

Интереснейшим памятником духовной жизни древних жителей Украины является Каменная Могила, которая находится в Запорожской

области. В её гротах было обнаружено более тысячи разнообразных изображений. Это фигуры людей, животных, знаки, наскальные рисунки и надписи. По мнению учёных, их сделали более 13 тысяч лет назад. Этот памятник принадлежит к самым выдающимся археологическим находкам в мире.

Большие поселения первобытных людей возникли за несколько тысячелетий до нашей эры. Остатки одного из них были найдены и исследованы в 1896 году недалеко от села Триполье Киевской области. Вот почему древнюю земледельческую культуру называли трипольской. Между 3500 – 2700 годами до нашей эры трипольцы жили большими группами до 600 – 700 человек. Они занимались земледелием, разводили скот, охотились, рыбачили.

Во времена трипольской культуры появилось первое механическое приспособление – сверло, при помощи которого делали отверстия в дереве и камне. Трипольцы использовали деревянный плуг. Они умели делать керамическую посуду, которую расписывали сложным орнаментом чёрной, тёмно-красной, белой и жёлтой красками.

Каждые 50-100 лет многие трипольцы переселялись на новые земли, так как земля переставала давать урожай. Именно с такими переселениями связывают упадок трипольской культуры,

относящийся к 2000 году до н.э. Кроме того, часть трипольцев была завоёвана степными племенами, часть смешалась с ними.

До 1200 года до н.э. здесь селились многочисленные земледельческо-скотоводческие племена, пришедшие сюда из разных мест. Эти кочевники населяли территорию междуречья Дона и Днепра вплоть до VII столетия до н. э. Они первыми научились плавить железо и ковать из него мечи и наконечники для стрел.

С начала VII столетия до н.э. в причерноморских степях появились кочевые племена скифов, которые принадлежали к ираноговорящим племенам. В V-VI столетии до н.э. часть скифов стала переходить к оседлому способу жизни: вдоль берегов нижнего Днепра и в Крыму появились отдельные скифские городища. Скифы создали первое на территории Украины большое политическое объединение – Северно-черноморскую Скифию. В III в. до н.э. центр этого государства находился в Неаполе Скифском (на территории современного Симферополя). О значительном расцвете скифской культуры свидетельствует так называемое «Скифское золото»- мастерски выполненные вещи и украшения, найденные в царских курганах. Оставили скифы и замечательные памятники монументального искусства – каменные изображения предков (скифские бабы).

Расцвет скифского государства относится к IV столетию до н.э. Количество населения Скифии достигало 680 тыс. человек. Источником богатства и славы скифов были война и торговля с греческими колониями, Македонией и римскими провинциями. Но в 339 году до н.э. они потерпели поражение от Македонии и вскоре после этого были окончательно завоёваны другими могучими кочевыми племенами с востока – сарматами.

Интересно, что название сарматов происходит от иранского слова «саоромант», что значит – опоясанный мечём. Действительно, меч был главным предметом религиозного культа. Сарматская конница, в которой кроме мужчин были женщины и девушки, считалась непобедимой.

В начале VI века до н.э. ещё во времена Скифского государства, в Причерноморье появились греческие поселения – Ольвия, Феодосия, Херсонес, Пантикапей (сейчас город Керч) и другие. Они являлись значительными торговыми центрами, имели развитую экономику, отливали свои золотые и серебряные монеты.

Название «Херсонес» переводится с древнегреческого как полуостров. Руины Херсонеса находятся на окраине современного Севастополя. Расцвет этого города приходится на конец III-IV веков до н. э. Территория его составляла 33 га., население около 15 тысяч жителей. Тут были широкие улицы (4-6,5м), торговая площадь, много зданий общественного и культурного назначения, в частности театр.

В I в. до н.э. в результате общего кризиса рабовладельческого строя и нашествия варварских племён готов и гуннов античное Причерноморье пришло в упадок, а со временем было полностью уничтожено.

Между III в. до н.э. и I в.н.э. в Среднем Поднепровье, Приднестровье и Волыни начали селиться славяне. Именно их потомками является нынешнее население Украины.

Древнейшей славянской культурой считается зарубинецкая (III в. до н.э. – II в. н.э.). Следы её впервые были найдены археологами под Киевом. Распространялась она до границ современных Харькова, Луганска, бассейна Днестра.

Во второй половине I тысячелетия славянское сообщество разделилось на три ветви: восточную, западную и южную. В VII веке восточные славяне были сосредоточены на правом берегу Днепра, со временем расселившись на территории около 700 тыс. кв. км.

Восточнославянские поселения были не очень большими, но имели в центре так называемые «грады», т.е. укрепленные крепости, служившие для защиты, проведения племенных собраний и обрядов. Они положили начало первым городским поселениям, крупнейшим из которых был Киев. Большинство историков утверждают, что основали его в 482 году. В VII-VIII вв. Киев значительно расширился и укрепился. В IX веке под властью киевских князей Аскольда и Дира находилась территория вокруг Киева, достигавшая в радиусе 100 км. По мнению некоторых историков, уже в те времена Киев стал политическим и культурным центром первого восточнославянского государства – Киевской Руси.

(По материалам энциклопедии «Украина»)

Послетекстовые задания

Задание 7. Ответьте на вопросы.

1. Когда на территории современной Украины были обнаружены стоянки первобытных людей?
2. Какой памятник принадлежит к самым выдающимся археологическим находкам в мире?
3. Почему древнюю земледельческую культуру называли трипольской?

4. Что привело к упадку трипольской культуры?
5. Как появилась Скифия?
6. Что свидетельствует о значительном расцвете скифской культуры?
7. Кто такие сарматы?
8. Что представлял собой Херсонес?
9. Потомками какого народа являются современные жители Украины?
10. Кем были Аскольд и Дир.

Задание 8. Прочитайте предложения. Расположите их в соответствии с последовательностью информации в тексте.

1. На территории современной Украины человек появился ещё в каменном веке.
2. С начала VII столетия до н.э. в причерноморских степях появились кочевые племена, которые принадлежали к ираноговорящим племенам.
3. Остатки одного из поселений первобытных людей были найдены и исследованы в 1896 году.
4. В гротах Каменной могилы, которая находится в Запорожской области, были обнаружены более тысячи разнообразных изображений.
5. Трипольцы использовали сверло, деревянный плуг, делали керамическую посуду.
6. В 339 году до н.э. скифы потерпели поражение от Македонии и вскоре после этого были окончательно завоёваны другими племенами с востока – сарматами.
7. Название «Херсонес» переводится с древнегреческого как полуостров, и его руины находятся на окраине современного Севастополя.
8. Восточнославянские поселения были не очень большими, но имели в центре укреплённые крепости.
9. Расцвет скифского государства относится к IV столетию до н.э.

10. Причерноморские греческие поселения – Ольвия, Феодосия, Херсонес, Пантикапей - являлись значительными торговыми центрами, имели развитую экономику, отливали свои золотые и серебряные монеты.

11. Большинство историков утверждают, что Киев основали в 482 году.

12. Следы зарубинецкой культуры, которая считается древнейшей славянской культурой, были найдены под Киевом.

Задание 9. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. Во время раскопок археологами было обнаружено более ...

2. Интересным памятником духовной жизни древних жителей Украины ...

3. Большие поселения первобытных людей возникли ...

4. Во времена трипольской культуры появилось ...

5. Трипольцы использовали ..., умели делать керамическую посуду, которую ...

6. Каждые 50 - 100 лет многие трипольцы ...

7. С начала VII столетия до н.э. в причерноморских степях появились ...

8. О значительном расцвете скифской культуры свидетельствует «Скифское золото» ...

9. Источником богатства и славы скифов были ...

10. Название «Херсонес» переводится ...

11. В I веке до н.э. в результате общего кризиса рабовладельческого строя и нашествия варварских племён...

12. Во второй половине первого тысячелетия славянское сообщество разделилось ...

13. Восточнославянские поселения были не очень большими, но имели ...

14. В IX веке под властью киевских князей ...

Задание 10. Вставьте пропущенные глаголы, пользуясь словами для справок.

1. На территории современной Украины человек ... ещё в каменном веке.
2. Археологи ... более 50 стоянок неандертальцев.
3. Древние жители Украины ... на скалах фигуры людей, животных, различные знаки и надписи.
4. Большие поселения первобытных людей ... за несколько тысячелетий до н.э.
5. Вскоре их окончательно ... другие кочевые племена с востока – сарматы.
6. Трипольцы ... деревянный плуг.
7. Скифы ... первое на территории Украины большое политическое объединение - Скифию.
8. Количество населения Скифии ... 680 тыс. человек.

Слова для справок: обнаружить, использовать, создать, достигать, возникнуть, завоевать, появиться, изображать.

Задание 11. Замените пассивные конструкции активными и наоборот.

1. Археологами было обнаружено более 50 (пятидесяти) стоянок неандертальцев, которые обитали в основном в Крыму.
2. Остатки одного из поселений были найдены и исследованы в 1896 году недалеко от села Триполье Киевской области.
3. Часть трипольцев завоёвали степные племена.
4. В 339 году до н.э. скифы были завоёваны могучими кочевыми племенами с востока - сарматами.
5. Следы зарубинецкой культуры впервые были найдены археологами под Киевом.
6. Ученые нашли около тридцати стоянок первобытных людей.

Задание 12. Передайте содержание предложений, используя придаточные определительные предложения.

1. С такими переселениями связывают упадок трипольской культуры, *относящийся к 2000 году до н.э.*
2. До 1200 года до н.э. здесь селились многочисленные земледельческо-скотоводческие племена, *пришедшие сюда из разных мест.*
3. Восточнославянские поселения имели в центре укрепленные крепости, *служившие для защиты, проведения племенных собраний и обрядов.*
4. В IX веке под властью киевских князей Аскольда и Дира находилась территория вокруг Киева, *достигавшая в радиусе 100 км.*
5. «Скифское золото» - это мастерски выполненные вещи и украшения, *найденные в царских курганах.*

Задание 13. Выделяя в абзацах главную информацию, составьте сокращённый вариант текста. Перескажите его. Используйте в рассказе следующие глаголы и словосочетания: обнаруживать, заниматься, появляться, селиться, кочевые племена, непобедимые воины, упадок культуры, расцвет государства, распространиться до границ.

2. Киевская Русь

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов.

Языческий, титул, раздробленность, упадок, преемник, монастырь, традиция.

Задание 2. Прочитайте предложения, объясните, как вы понимаете выделенные слова.

1. С введением христианства в государстве началось *летописание*.
2. Наибольшего *расцвета* Киевская Русь достигла в годы правления Ярослава.
3. Ярослав *породнился* со многими государствами Европы.
4. После *падения* Киева Галицко-Волынское княжество еще почти сто лет сохраняло свою независимость.
5. В 882 году князь Олег *завоевал* Киев.

Задание 3. К данным глаголам подберите видовую пару. Образуйте от них существительные. Составьте с ними словосочетания.

Вводить, распространяться, формировать, укреплять, создавать, нападать, сохранять, разрушать.

Образец: сохранять – сохранить (что?) – сохранение(чего?) – сохранение исторических памятников.

Притекстовые задания

Задание 4. Прочитайте текст. Разделите текст на смысловые части и озаглавьте их.

Киевская Русь

В IX веке у восточных славян формируется государство, которое называлось Киевская Русь. Первое упоминание о его существовании в исторических источниках связано с именем новгородского князя Олега, который в 882 году завоевал Киев, а потом объединил Киевское княжество

с Новгородом и Псковом. Столицей этого государства стал Киев, названный Олегом «матерью городов русских».

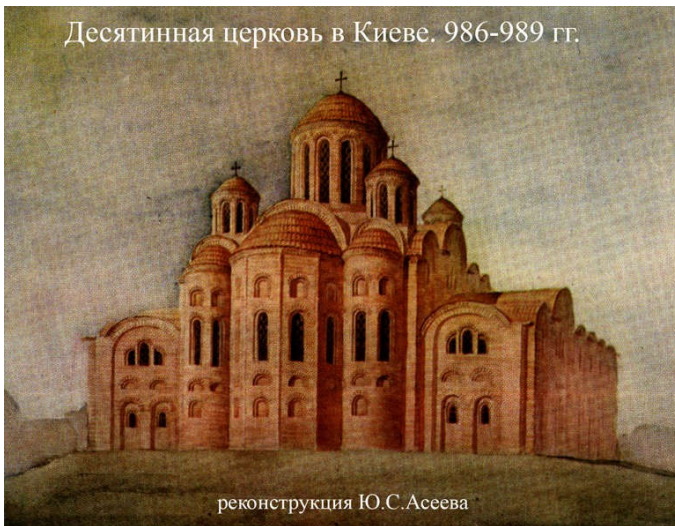
До X века Киевская Русь была языческой страной. Славяне не знали веры в одного бога, а верили в разных богов: бога грома Перуна, бога солнца Дажьбога, бога ветра Стрибога. В 988 году князь Владимир Великий вводит в Киевской Руси новую религию – христианство, которое пришло к славянам из Византии. Это событие можно считать самым выдающимся за время правления Владимира (980-1015 г.г.), так как с введением

христианства в государстве началось летописание, стали распространяться наука и просвещение, расширились и укрепились связи со странами Запада.

Наибольшего расцвета Киевская Русь достигла в годы правления Ярослава Мудрого (1034-1054 г.г.), который был сыном Владимира Великого. Свой титул он получил за ум, образованность, просветительскую деятельность. В это время территория Киевской Руси простиралась от Балтийского до Черного моря, от реки Оки до Карпатских гор. Чтобы укрепить ее международное положение, Ярослав породнился со многими государствами Европы. Сам он был женат на дочери шведского короля Олафа. Его сын Всеволод женился на греческой принцессе Анне, второй сын, Святослав, - на внучке германского императора. Дочь

Елизавета вышла замуж за норвежского короля Гарольда, дочь Анастасия – за короля Венгрии Андрея, дочь Анна – за короля Франции Генриха I.

Благодаря заботе Ярослава разрасталась церковь: основывались монастыри, которые становились центрами культуры и просвещения. При нем была создана первая на Руси библиотека и первый письменный

сборник государственных законов «Русская правда». Киевская

Русь во время княжения Ярослава Мудрого достигла вершины политического могущества и стабильности, экономического и культурного развития, была сильным,

единым государством. В XII веке князья начали воевать друг с другом за земли и власть. Вторая треть XII - первая половина XIII века стали для Киевской Руси периодом политической раздробленности и упадка.

В начале XIII века на территории Центральной Азии образовалось государство монголов. У них были большие военные силы. Во главе с Чингисханом монголы начали военные походы и захватили огромные территории: Северный Китай, Корею, Среднюю Азию, Закавказье, Сибирь. В 1223 году они впервые пришли на южные земли Киевской Руси.

В 1237 году монголы во главе с ханом Батыем большими силами напали на Киевскую Русь, захватили ее, разрушили много городов, а в сентябре 1240 года подошли к Киеву. Город очень понравился врагам, и они предложили жителям сдать его без боя. За это они обещали сохранить всем жизнь. Однако жители Киева долго и мужественно защищали свой город. Только в декабре 1240 года монголо-татары захватили Киев. Полное

его разрушение стало трагическим концом Киевского периода истории Украины.

На большой территории Восточной Европы и Азии монголы основали свое государство – Золотую Орду. В него входили земли Сибири, Средней Азии, Казахстан, Поволжье, Крым, большая часть Киевской Руси.

После падения Киева юго-западная Русь, или Галицко-Волынское княжество, еще почти сто лет сохраняло свою независимость. Выдающийся историк М. Грушевский считал его непосредственным преемником политических и культурных традиций Киева. Другой историк, С. Томашевский, даже называл это княжество первым безусловно украинским государством, потому что в XIII веке, в период своего расцвета, оно охватывало 90% населения, которое проживало тогда в пределах нынешних границ Украины.

(По материалам энциклопедии «Украина»)

Послетекстовые задания

Задание 5. Ответьте на вопросы.

1. Когда и как появилась Киевская Русь?
2. Почему князь Олег назвал Киев «матерью городов русских»?
3. Какая вера существовала на Руси?
4. Какое событие считают самым выдающимся за время правления Владимира Великого?
5. Почему введение христианства имело такое большое значение?
6. Какую территорию занимала Киевская Русь в период своего наибольшего расцвета?
7. Почему при Ярославе Мудром государство достигло вершин своего развития?

8. С какими государствами имел родственные связи Ярослав Мудрый?
9. Какое событие стало концом Киевского периода истории Украины?
10. Когда и почему наступил период упадка Киевской Руси?
11. Что представляло собой Галицко-Волынское княжество?

Задание 6. В данных предложениях замените выделенные слова синонимами из текста.

1. Государство Киевская Русь *образовалось* в IX веке.
2. В 882 году новгородский князь Олег *захватил* Киев.
3. До X века славяне *не верили в одного бога*.
4. Введение христианства считается *самым главным* событием за время *княжения* Владимира.
5. Монголы начали *воевать* и *оккупировали* огромные территории.
6. Полное *уничтожение* Киева стало трагическим *завершением* Киевского периода истории Украины.

Задание 7. Используя информацию текста, закончите данные предложения и расположите их в логической последовательности.

1. Самым выдающимся событием X века...
2. В 1240 году во главе с ханом Батыем монголы...
3. С именем новгородского князя Олега связано...
4. После падения Киева еще сто лет...
5. В годы правления Ярослава Мудрого...
6. Во второй трети XII - первой половине XIII века...
7. Ярослав породнился со многими государствами Европы, чтобы...
8. В начале XIII века во главе с Чингисханом монголы...
9. Концом Киевского периода истории Украины стало...
10. В XI веке территория Киевской Руси...

Задание 8. От глаголов, данных в скобках, образуйте причастия и поставьте их в нужной форме.

1. В IX веке у восточных славян формируется государство, (называться) Киевская Русь.
2. Первое упоминание о нем связано с именем князя Олега, (завоевать) Киев, а потом (объединить) Киевское княжество с Новгородом и Псковом.
3. Князь Владимир вводит новую религию – христианство, (прийти) к славянам из Византии.
4. Благодаря заботе Ярослава основывались монастыри, (становиться) центрами культуры и просвещения.
5. В XIII веке Галицко-Волынское княжество охватывало 90% населения, (проживать) тогда в пределах нынешних границ Украины.

Задание 9. Замените активные конструкции пассивными и наоборот.

1. «Матерью городов русских» назвал князь Олег Киев.
2. Владимир Великий ввел в Киевской Руси новую религию – христианство.
3. Титул Мудрый был получен Ярославом за ум, образованность и просветительскую деятельность.
4. При Ярославе была создана первая на Руси библиотека и первый сборник государственных законов.
5. В 1237 году монголы захватили Киевскую Русь, разрушили много городов.
6. Монголами было основано государство Золотая Орда.

Задание 10. Выберите главную информацию из каждой смысловой части текста (см. задание 2) и составьте краткий пересказ текста.

3. О чем рассказывают фрески Софии Киевской

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов.

Тесть, викинг, смельчак, убор, возвышаться - возвыситься, отражать - отразить, покорять - покорить, приумножать - приумножить, откликаться - откликнуться, могущественный, изысканный, скалистый.

Задание 2. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания:

а)с помощью толкований:

райская земля	красивое, богатое место
башня	высокое и узкое архитектурное сооружение
луковка церкви	круглая верхушка церкви
русичи	жители Киевской Руси
алтарь	главная, восточная часть церкви
купцы	богатые торговцы
караван	группа животных, перевозящих грузы, людей
свататься	просить выйти замуж
покорить	1.) подчинить своей власти, завоевать 2.) внушить любовь к себе
княжичи	сыновья князя
приумножить	увеличить
родич	родственник
овдоветь	остаться без мужа после его смерти
просить руки	просить выйти замуж

3. И неграмотный Гаральд *добыл славу* смельчака в боях, *но не смог покорить сердце* киевской княжны.
4. Князь Ярослав задумчиво разглядывает своих сыновей, стоящих за ним: будут ли они *достойными продолжателями* его дела.
5. Поймут ли они, что не *только силой оружия можно укрепить и приумножить богатства* своего государства.

Притекстовые задания

Задание 5. Прочитайте текст. Разделите текст на смысловые части.

О чем рассказывают фрески Софии Киевской

Землю Киевской Руси называли райской. Берега Днепра-Славутича утопают в зелени густых лесов. Среди лесов возвышаются каменные и деревянные башни городищ, белые дворцы, золотые луковки церквей, похожие на шлемы русских богатырей.

Некоторые владетельные хозяева соседних земель мечтали завоевать рай земной - Киевскую Русь. Но прекрасная земля рождала отважных и сильных людей, русичи отражали все нападения. Они укрепляли свое государство и мечом, и умом, и богатством.

Многие иноземные правители старались породниться с Киевским князем Ярославом. Шведский король Олаф отдал за князя Ярослава свою дочь Ингигерду, которой в Киевской Руси дали имя Ирина.

Сыновья Ярослава брали в жены иностранных принцесс, дочери одна за другой стали королевами европейских государств. "Тесть Европы" - так называли Ярослава за его обширные семейные связи с европейскими правителями.

1045 год. В Киеве заканчивается строительство замечательного Софийского собора. Еще пахнет в соборе глиной и свежей краской. Кое-где стены еще не украшены росписями, но пышный алтарь слепит глаза золотом.

Все в храме ожидают появления князя и его семьи. Здесь не только купцы, караваны которых прибыли из Праги, Кракова, Царьграда, Византии. Здесь и послы от франков, угров, ляхов, варяг - от многих владетельных князей и королей, которые ищут дружбы с князем Руси. Не только богатые подарки, но и уважение своих государей привезли они сюда, и честь княжескому дому, потому что приехали сватать его дочерей, судьба которых - стать королевами.

И вот вступает в храм князь Ярослав Мудрый, со спокойными, добрыми глазами, с пышной, длинной, уже седеющей бородой. Рядом с ним его круглолицая княгиня Ирина. Следом за ними идут их сыновья и дочери. В белых заморских атласах, украшенных серебристой вышивкой, в дорогих накидках из мехов.

Фреска-портрет семьи Ярослава Мудрого

Князь Ярослав задумчиво разглядывает своих сыновей, будут ли они достойными продолжателями его дела? Поймут ли они, что не только силой оружия можно укрепить и приумножить богатства своего государства, но и миром, науками,

книгами, так как в них высшая мудрость и высшая сила народа.

Не только купцы, но и владетельные князья тянутся к Руси, приехали свадебные посольства. Среди гостей, ожидающих князя, послы отважного викинга Гаральда. Гаральд полюбил княжескую дочь Елизавету, сватался к ней, но княжна ему отказала. Отправился Гаральд со своими воинами в Италию и Сицилию искать славы. И снова просил руки Елизаветы будущий король Норвегии, но образованная и гордая Елизавета во второй раз отказала влюбленному князю Гаральду, потому что желала иметь мужа не только храброго воина, но умного и образованного. Неграмотный Гаральд добыл славу смельчака в боях, но не смог покорить сердце киевской княжны. Остановившись в Новгороде, он отправил в третий раз своих послов в Киев.

Миссия послов Гаральда увенчалась успехом. В том же, 1045 г., Елизавета выехала в Норвегию, к суровым скалистым берегам, омываемым волнами холодного моря. Княжну не пугал далекий путь: она знала, что ждет ее теплый прием людей, любовь Гаральда и корона. Судьба распорядилась иначе: через 20 лет она овдовела - Гаральд Суровый погиб в войне с Англией в 1066 г. Елизавета Ярославна стала женой короля Дании Свена Эстридсена.

Анна Ярославна

Вторая дочь князя Ярослава - Анна - стала французской королевой. Генрих Капет после смерти первой жены долго не мог ни на ком остановить свой выбор. Только прослышав о богатстве и могуществе Ярослава, о красоте его дочерей, Генрих решил просить руки Анны. Этот брак обещал хорошее пополнение его пустой казны и родство с могущественными владыками Европы. За Анной было

послано в Киев посольство, состоявшее из важнейших вельмож. Выехало оно в начале 1048 года и вернулось с Анной весной 1049 года.

Епископ Готье Савояр, один из членов посольства короля франков, отмечал, что долго пришлось уговаривать князя Ярослава породниться с королевским домом Капетов. Ведь Генрих был уже немолод и, вероятно, князь Ярослав знал о тяжелом финансовом положении Генриха, хотя послы скрывали это.

Послы надеялись благодаря браку короля Генриха помочь Франции, раздробленной на мелкие владения графами и герцогами, дружины которых разоряли страну. Анна поразила французов своей красотой и ученостью настолько, что они отметили это в своих хрониках. Было бы, конечно, удивительно, если бы она осталась необразованной в том мире, который окружал ее с детских лет. Как рассказывает один из членов свадебного посольства, Ярослав вел переговоры с ними на латинском языке, а Всеволод Ярославич, брат Анны, знал пять иностранных языков. При дворе Ярослава постоянно находились образованные люди, переписчики книг, ученые, многочисленные художники, музыканты. Парижан особенно удивили роскошные подарки, золоченые византийские ткани и иконы, которые привезла Анна.

4 августа 1049 года Анна венчалась с королем Франции Генрихом I в Реймском соборе и стала французской королевой.

Сюда, в далекие галльские земли Анна стремится принести частицу красоты родины. Она строит несколько церквей, подобных киевским. Фрески и мозаики их напоминают киевские. Одна из них, сооруженная в городе Санлисе в 1060 году, сохранилась до сих пор.

Став королевой, Анна принимает активное участие в государственной жизни Франции. Об этом свидетельствуют многие документы, где стоят подписи Генриха и Анны. Сохранилось также

письмо, написанное в 1059 г. папой Николаем II, в котором он восхваляет ум и добродетели королевы.

От брака с Генрихом Анна имела троих сыновей и дочь. Вторым сыном - Гуго, позднее граф Вермандуа, стал основоположником боковой королевской линии, которая дала Франции несколько королей. Король Генрих I умер в 1060 г. после одиннадцатилетнего брака с Анной. Существует мнение, что король перед смертью хотел передать власть Анне, но она отказалась. Однако и во вдовстве Анна продолжала оставаться королевой. Это был период, когда под целым рядом документов стоит подпись Анны или самостоятельно, или рядом с именем сына: "Филипп и королева - мать его". Анна - стала практически правительницей страны при малолетнем сыне, утверждала государственные законы, подписывала важнейшие государственные акты.

Анна Ярославна овдовела, когда ей было немногим более 30 лет. Она была красива, молода, независима, умна. Среди своих приближенных Анна выделяла графа де Валуа, потомка Карла Великого. Французские историки пишут, что граф не боялся ни короля, ни гнева церкви, называют его в своих хрониках "красавцем и сорвиголовой". И Анна отдала ему свое сердце. Однажды во время охоты Рауль верхом на коне увез Анну в свой замок. Это случилось где-то в 1063 году, так как Анна в этом году в последний раз подписывает документы как королева. Папа Александр II приказал Раулю отпустить королеву, а когда граф отказался, его предали церковному проклятию. Но папе не удалось сломить Рауля и Анну. Когда Рауль умер в 1074 году, она сразу же вернулась в королевский дом к Филиппу I, своему сыну. Ее имя снова появляется на документах, но никогда Анна уже не подписывается "Анна-королева", а только "Анна - мать Филиппа".

Последний сохранившийся документ, подписанный Анной,

датируется 1075 годом. В это время Анне было около пятидесяти лет. Как сложилась ее дальнейшая жизнь, пока неизвестно. Она могла уйти в монастырь, вернуться на родину, в Киев, или спокойно доживать век во Франции. Могила Анны не найдена. Но в далеком городе Вильере на старом забытом кладбище находится загадочная могила с изображением на каменной плите женщины в короне. Латинская надпись гласит, что там упокоилась Анна. Легенды дополняют это скупое сообщение: это могила дочери Ярослава Мудрого - Анны, королевы Франции. Она принесла на галльскую землю мир и любовь к науке, она строила прекрасные храмы и дворцы. Она помогала своему мужу - королю Франции укреплять свою власть в борьбе с вассалами.

В памяти французов сохранился прекрасный образ женщины, гордой духом и мужественной сердцем. В 1921 году при входе в одно из зданий монастыря в Санлисе поставили скульптуру Анны. На открытии памятника были провозглашены следующие слова: "Королева Анна, мы возглашаем сегодня вашу память и воздвигаем ваше изображение во Франции, которой вы так благородно служили".

А в венгерских летописях рассказывается еще об одной дочери князя Ярослава - об Анастасии - Асмунде. Она принесла с собой на берега Дуная не только любовь к своему мужу - королю Андрею I, но и любовь к наукам и знаниям.

Вот мы в прохладных сумерках Киевской Софии, где в беломраморной гробнице веками покоится прах князя Ярослава Мудрого, возвеличившего свою землю силой ума и духовного прогресса. И среди многих достопримечательностей собора - групповой портрет его семьи.

(По материалам Интернет-изданий)

Послетекстовые задания

Задание 6. Ответьте на вопросы.

1. Почему иностранцы называли землю Киевской Руси райской?
2. Почему иностранные правители старались породниться с князем Ярославом?
3. Почему сыновья Ярослава брали в жены иностранных принцесс?
4. Почему гости из разных стран приехали к открытию Софийского собора?
5. Кто такой Гаральд и почему его послы приехали в Киев?
6. Зачем приехали свадебные посольства из других стран?
7. Что вы узнали о детях Ярослава?
8. Как вы думаете, почему Ярослава называли мудрым?
9. О чём думает Ярослав, глядя на сыновей?

Задание 7. Проверьте, как вы запомнили новые слова. Вставьте в предложения слова, данные справа, в нужной форме.

В памяти французов сохранился ... женщины, ... прекрасный образ
и мужественной сердцем. гордая духом

В 1921 году при входе в одно из зданий скульптура
монастыря в Санлисе поставили ... Анны.

Сюда, в дальние гальские земли Анна стремится красота родины
принести частицу ...

В мелодичных сагах норвежской земли золотая гривна
сохранилась память о гордой русской девушке в

...

Задание 8. Выделенные слова замените синонимами или близкими по значению из текста.

1. Землю Киевской Руси *иностранцы* называли райской.
2. Некоторые владетельные хозяева соседних земель *считали, что лучше* завоевать рай земной – Киевскую Русь.
3. Многие иноземные правители *старались стать родственниками* князя Ярослава.
4. Сыновья Ярослава *женились* на иностранных принцессах.
5. В Киеве заканчивается строительство *прекрасного* Софийского собора.

Задание 9. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. Сюда в далекие галльские земли Анна стремится ...
2. Она строит несколько церквей ...
3. Став королевой, Анна принимает участие ...
4. Об этом свидетельствуют многие грамоты ...
5. Сохранилось также письмо, написанное в 1059 г. папой Николаем II, ...
6. Существует мнение, что король перед смертью хотел передать власть Анне, ...

Задание 10. Составьте словосочетания со следующими глаголами.

Образец: становиться – стать (кем?) – стать родственником.

Назвать – называть (что? как?), возвыситься – возвышаться (над чем?), ожидать (кого? что? где?), предпочитать (что? чему?), жениться (на ком?), выходить замуж (за кого?), отправиться (куда? с кем? для чего?), просить (кого? у кого?), покорить (кого? что?), разглядывать (кого? что?).

Задание 11. Опишите Ярослава Мудрого и его семью.

Задание 12. Расскажите о судьбе дочери Ярослава Анне. Почему во Франции очень полюбили Анну?

Задание 13. Что вы узнали о дочерях Ярослава Елизавете и Анастасии?

4. Киево-Печерская Лавра

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов.

Пещера, община, просвещённый, систематизировать, летопись, монастырь, склонить, жанр, изысканность, гравёр, гравюра, подвижник, барокко, опустошать.

Задание 2. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания:

а) с помощью синонимов или толкования:

аскетический образ жизни   строгий образ жизни с отказом от удовольствий

эвакуировать   вывозить людей из опасных мест (во время военных действий, стихийных бедствий)

оккупация   захват чужой территории (обычно во время военных действий)

нумизматика   1) наука, изучающая историю денег;
2) собирание старинных монет и медалей;

преподобный	святой
манускрипт	древняя рукопись
прославлять	делать известным, знаменитым
зародиться	возникнуть, появиться
наслаждение	большое удовольствие
дальнозоркий	тот, кто хорошо видит на большом расстоянии
элита	лучшие представители общества
сооружать	строить
уникальный	неповторимый
повредить	испортить, поломать, поранить

б) с помощью антонимов:

уничтожать - строить

исчезать - возникать, появляться

в) с помощью контекста:

выкопать

Чтобы посадить дерево, надо ***выкопать*** яму.

уединиться

Он хотел побыть один, поэтому ***уединился*** в своей комнате.

книгохранилище

В этом ***книгохранилище*** постоянная температура и влажность воздуха, так как здесь находятся (хранятся) старинные книги.

пожар

Когда лето жаркое и сухое, в лесах часто начинаются ***пожары*** из-за брошенных сигарет.

Задание 3. Прочитайте видовые пары глаголов, составьте с ними словосочетания.

Образец: возобновлять - возобновить (что? с кем?) - возобновлять дружеские отношения с соседями.

возникать - возникнуть (где?)

влиять - повлиять (на кого? на что?)

превращать - превратить (кого? что? во что?)

разрушать - разрушить (что?)

объединять - объединить (кого? что? с кем?)

опустошать - опустошить (что?)

спасать - спасти (кого? что? от кого? от чего?)

возвращать - вернуть (кому? что?)

погибать - погибнуть (где? от чего? как?)

возобновлять - возобновить (что? с кем?)

зарождаться - зародиться (когда? где?)

Задание 4. От глаголов, данных в задании 3, образуйте существительные. Составьте с ними словосочетания.

Образец: сооружать - соорудить (что?) – сооружение (чего?) храма.

Притекстовые задания

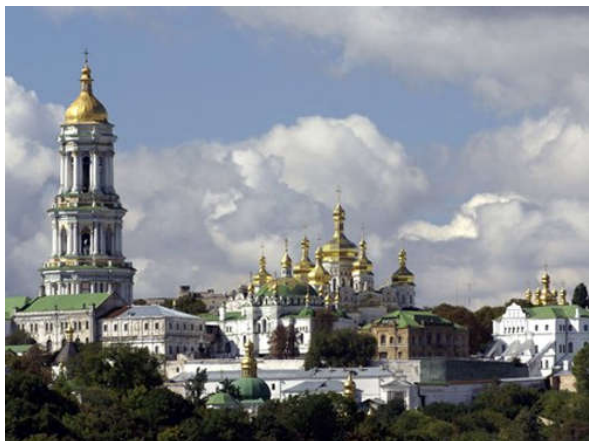
Задание 5. Прочитайте текст. Разделите его на смысловые части.

Киево – Печерская лавра

На протяжении многих столетий возвышается на днепровских склонах Свято-Успенская Киево-Печерская лавра. А глубоко под землей

расположены лаврские пещеры.

Киево-Печерский монастырь возник благодаря политическим, экономическим, социальным и культурным изменениям после крещения

Киевской Руси в 988-989 гг. Автор "Повести временных лет", монах Печерской обители Нестор, в 1051 году писал, что подвижник Антоний основал в пещере монастырь. Возвратившись в Киев из Святого Афона, он решил уединиться в

древней пещере неподалеку от княжеского села Берестово. Аскетический образ жизни Антония прославил его по всей Русской земле. Вокруг него начали собираться единомышленники.

В 1062 году, когда количество братии достигло 12 человек, Антоний переселился на соседний холм и выкопал там новую пещеру. Так возникли пещеры, позднее получившие название Ближние и Дальние.

Вокруг первых подвижников была создана крепкая религиозная община. Когда число братии возросло до ста, князь Изяслав подарил монахам гору над пещерами, где была построена первая деревянная церковь. Вокруг нее строятся новые кельи, куда переселяется почти вся братия. Фактически здесь создается новый монастырь, а пещеры превращаются в место погребения. Поскольку раньше монахи жили в пещерах, то и монастырь стал называться Печерским.

Жизнь основателей Киево-Печерского монастыря воспринималась как духовный подвиг. Огромный вклад внес Печерский монастырь в развитие отечественной культуры, так как в нём было большое количество просвещенных людей. Еще в XI в. здесь зародилось летописание. Первым известным нам летописцем был Илларион (1077-1088 гг.). Здесь жил и

творил первый историк нашей страны Нестор Летописец. В 1113 г. он закончил "Повесть временных лет" - первую систематизированную летопись по истории нашей Родины.

Уже в то время монастырь имел значительное книгохранилище. В Печерском монастыре в XI в. развивалось и изобразительное искусство. Монах Алипий стал первым иконописцем Киевской Руси, научившись этому искусству у греков.

Печерская обитель считается также центром медицины Киевской Руси. В монастырь за медицинской помощью обращались даже великие князья. Здесь в начале XII в. была создана первая больница Киевской Руси. Медицина в монастыре развивалась на базе народной врачебной практики, а также использования достижений медицинских знаний зарубежных стран.

В связи с увеличением количества монахов была значительно расширена территория монастыря, построены новые кельи. В 1073 г. в торжественной обстановке был заложен каменный Успенский собор. Духовное влияние обители распространялось далеко за пределы Киева. Печерский монастырь стал также центром подготовки православного духовенства. Многие монахи становились миссионерами и отправлялись проповедовать христианство в те земли, которые еще исповедовали язычество. В 1159 г. Печерский монастырь стали называть лаврой.

В 1230 г. монастырские сооружения пострадали от землетрясения. В 1240 г. Киев был разрушен и ограблен войсками монголо-татар. Во второй половине XIV в. украинские земли попали под власть княжества Литовского, а затем шляхетской Польши. Благодаря деятельности архимандритов, поддержке казачества, крестьян и значительной части украинской православной шляхты, Киево-Печерский монастырь сохранил родную веру, несмотря на старания Польши склонить его к католицизму.

В борьбе против насаждения католицизма и унии немалую роль сыграла лаврская типография, которая была основана в 1615 г. Благодаря работе таких граверов, как Илья, Л. Тарасевич, Д. Галяховский, А. Козачковский и других, гравюра достигла высокого профессионального уровня, стала широко известным жанром искусства. Издания Киево-Печерской типографии пользовались популярностью не только благодаря полиграфии и иллюстрациям, но и изысканности внешнего оформления.

Важное место в истории монастыря занимает архимандрит, а впоследствии Киевский митрополит Петр Могила. Это был активный церковный деятель, дальновзоркий и мудрый правитель. Одной из главных сфер деятельности Петра Могилы была забота об образовании. В 1631 г. митрополит Петр Могила основал в Киево-Печерской лавре гимназию, в которой изучалось не только богословие, но и светские предметы: грамматика, риторика, геометрия, арифметика и др. В 1632 г. для подготовки православного духовенства и светской элиты в Украине, гимназия была объединена с Братской школой на Подоле. Было создано первое высшее учебное заведение в Украине - Киево-Могилянский коллегиум.

Во время борьбы украинского народа за национальное освобождение в 1648-1654 гг. Киево-Печерский монастырь неоднократно подвергался нападениям и разрушениям. Его земельные владения опустошали татары, а многочисленные пожары уничтожили значительную часть рукописей и лаврских изданий.

В ночь с 21 на 22 апреля 1718 г. возник пожар, который уничтожил все деревянные здания и повредил каменные сооружения. Погибло немало церковных ценностей, пострадали изделия из драгоценных металлов и тканей, лаврская библиотека.

С 1720 г. начались восстановительные работы, которые длились почти полстолетия. В этот период в украинской архитектуре сложился своеобразный стиль, который получил название украинского барокко. Именно в этом стиле восстанавливаются и украшаются Успенский собор, Троицкая надвратная церковь. Таким образом, к середине XVIII в. сложился архитектурный комплекс Киево-Печерской лавры, который сохранился до нашего времени.

В XIX в. вокруг Нижней территории лавры была сооружена каменная крепостная стена.

Обитель проявляла заботу о здоровье монахов и богомольцев. В 1845 г. на территории монастыря была построена двухэтажная больница, а также больница для паломников и путешественников, в которых каждый год лечилось свыше 500 больных.

В 1873 г. в Киеве был создан первый общедоступный музей города - Церковно-Археологический, уникальная коллекция которого насчитывала более 30 тыс. экспонатов. Целью его создания была защита и собирание церковных древностей, а также изучение церковной истории.

В начале 20-х годов благодаря энтузиазму лучших представителей творческой интеллигенции было принято постановление «Об организации Музея культов и быта», который стал одним из ведущих в Украине. Его фонды насчитывали 82 тысячи экспонатов и состояли из восьми отделов: металла, станковой живописи, тканей и шитья, нумизматики, культов, истории Лавры, манускриптов и книгопечатания.

В годы "воинствующего атеизма" в Лавре не было разрушено ни одного здания. Наоборот - создан музейный городок и открыт ряд музеев и выставок. Именно благодаря музею сотни тысяч памятников истории, искусства и культуры сохранились до наших дней. Сохранились благодаря

сотрудникам музея, которые вопреки всем режимам и войнам старались спасти и вернуть духовное наследие прошлого.

Деятельность сотрудников Заповедника была приостановлена Второй мировой войной и оккупацией Киева в сентябре 1941 г. С первых дней оккупации Украины немцы начали грабить и вывозить в Германию ценнейшие музейные сокровища, в том числе из коллекции Киево-Печерского заповедника. Перед оккупацией часть экспонатов была эвакуирована в отдаленные от фронта регионы России. Но значительный процент оставшихся музейных экспонатов был либо вывезен в Германию, либо утерян во время войны. В ноябре 1943 г., после освобождения города, Киево-Печерский заповедник возобновил свою деятельность. Постепенно с Урала, из Германии начали возвращаться экспонаты: иконы, портреты, изделия из металла, коллекция нумизматики. Из библиотеки Академии наук Украины были переданы старопечатные книги, гравюры. Были найдены свыше пяти тысяч изделий из драгоценных металлов и свыше двух тысяч изделий из драгоценных тканей.

В июне 1988 г. в связи с празднованием 1000-летия крещения печерской религиозной общине была передана территория Дальних пещер. А в 1990 г. и территория Ближних пещер. На территории монастыря была открыта Духовная академия и семинария. Киево-Печерская лавра - это выдающийся памятник не только славянской, но и всемирной культуры. Принимая во внимание исключительность архитектурного ансамбля, роль Лавры в развитии отечественной и мировой культуры, науки и образования Киево-Печерскую лавру внесли в "Список Всемирного Культурного Наследия ЮНЕСКО (Организация Объединённых Наций по вопросам образования, науки и культуры)".

Сегодня Заповедник - крупнейший музейный комплекс Украины - является туристическим центром, который ежегодно посещают сотни тысяч туристов из разных стран мира.

(По материалам энциклопедии «Украина»)

Послетекстовые задания

Задание 6. Ответьте на вопросы.

1. Какую роль сыграл Антоний в возникновении Печерской лавры?
2. Как возникли Ближние и Дальние пещеры?
3. Как был создан первый монастырь и почему он стал называться Печерским?
4. Каким образом Печерский монастырь внёс огромный вклад в развитие отечественной культуры?
5. Где и как Печерские монахи проповедовали христианство?
6. Какую роль в истории монастыря сыграл Петр Могила?
7. Каким нападениям и разрушениям подвергался монастырь?
8. Кто лечился в больнице, которую построили на территории монастыря в 1845 г.?
9. С какой целью в 1873 г. в Киеве был создан Церковно-археологический музей?
10. Из чего состояли фонды музея?
11. Какая судьба была у музея в годы "воинствующего атеизма"?
12. Как музей пережил годы Второй мировой войны?
13. Что изменилось в жизни музея в связи с празднованием 1000-летия крещения?
14. Почему Киево-Печерскую лавру внесли в "Список Всемирного Культурного Наследия ЮНЕСКО"?

Задание 7. Прочитайте предложения. Расположите их в соответствии с последовательностью информации в тексте.

1. Возвратившись в Киев из Святого Афона, он решил уединиться в древней пещере неподалеку от княжеского села Берестово.
2. Когда число братии возросло до 100, князь Изяслав подарил монахам гору над пещерами, где была построена первая деревянная церковь.
3. Киево-Печерский монастырь возник благодаря политическим, экономическим, социальным и культурным изменениям после крещения Киевской Руси в 988-989 гг.
4. Печерская обитель считается также центром медицины Киевской Руси.
5. Огромный вклад внес Печерский монастырь в развитие отечественной культуры, так как в нём было большое количество просвещенных людей.
6. Важное место в истории монастыря занимает архимандрит, а впоследствии Киевский митрополит Петр Могила. Это был активный церковный деятель, дальновзоркий и мудрый правитель.
7. Благодаря деятельности архимандритов поддержке казачества, мещан, крестьян и значительной части украинской православной шляхты Киево-Печерский монастырь сохранил родную веру, несмотря на старания Польши склонить его к католицизму.
8. Земельные владения Печерской лавры опустошали татары, а многочисленные пожары уничтожили значительную часть рукописей и лаврских изданий.
9. В период восстановительных работ после пожара 1718г. в украинской архитектуре сложился своеобразный стиль, который получил название украинского барокко.
10. Благодаря сотрудникам музея, которые вопреки всем режимам, войнам старались спасти и вернуть духовное наследие прошлого, сотни тысяч памятников истории, искусства и культуры сохранились до наших дней

11. Принимая во внимание исключительность архитектурного ансамбля, роль Лавры в развитии отечественной и мировой культуры, науки и образования Киево-Печерскую лавру внесли в "Список Всемирного Культурного Наследия ЮНЕСКО".

12. Фонды Музея культов и быта насчитывали 82 тысячи экспонатов и состояли из восьми отделов: металла, станковой живописи, тканей и шитья, нумизматики, культов, истории Лавры, манускриптов и книгопечатания.

Задание 8. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. Киево-Печерский монастырь возник благодаря ...

2. Автор «Повести временных лет» писал, что подвижник Антоний ...

3. Князь Изяслав подарил монахам гору над пещерами, где была построена ...

4. Огромный вклад внес Печерский монастырь ... , так как в нём было большое количество просвещенных людей.

5. В монастырь за медицинской помощью ...

6. Многие Печерские монахи становились миссионерами и отправлялись проповедовать христианство в те земли, ...

7. В 1631 г. митрополит Петр Могила основал в Киево-Печерской лавре гимназию, в котором наряду с богословием изучались и ...

8. Объединив гимназию с Братской школой на Подоле, создали ...

9. Киево-Печерский монастырь неоднократно подвергался ...

10. В XIX в. вокруг Нижней территории Лавры была сооружена ...

11. Обитель проявляла заботу о здоровье монахов и богомольцев, поэтому в 1845г. на территории монастыря ...

12. Целью создания Церковно-археологического музея была защита и собирание ...
13. Киево-Печерская лавра - это выдающийся памятник не только ...
14. Сегодня, Заповедник - крупнейший музейный комплекс Украины, является туристическим центром, который ...

Задание 9. Вместо точек вставьте нужные глаголы.

1. Киево-Печерский монастырь ... благодаря политическим, экономическим, социальным и культурным изменениям после крещения Киевской Руси в 988-989 гг.
2. В 1051г. автор "Повести временных лет", монах Печерской обители Нестор, писал, что подвижник Антоний ... в пещере монастырь.
3. Возвратившись в Киев из Святого Афона, он решил ... в древней пещере неподалеку от княжеского села Берестово.
4. Аскетический образ жизни Антония ... его по всей Русской земле.
5. Вокруг первых подвижников ... крепкую религиозную общину.
6. Еще в XI в. здесь ... летописание.
7. В монастырь за медицинской помощью ... даже великие князья.
8. Медицина в монастыре ... на базе народной врачебной практики.
9. Киево-Печерский монастырь ... родную веру, несмотря на старания Польши склонить его к католицизму.
10. В годы "воинствующего атеизма" в Лавре не ... ни одного здания.
11. Многочисленные пожары ... значительную часть рукописей и лаврских изданий.

Слова для справок: возникнуть, уединиться, развиваться, прославить, создать, обращаться, сохранить, основать, уничтожить, разрушить, зародиться.

Задание 10. Замените пассивные конструкции активными и наоборот.

1. Князь Изяслав подарил монахам гору над пещерами, где была построена первая деревянная церковь.
2. Вокруг нее строятся новые кельи, куда переселяется почти вся братия. Фактически здесь создается новый монастырь,
3. Печерская обитель считается также центром медицины Киевской Руси.
4. Здесь в начале 12 века была создана первая больница Киевской Руси.
5. В связи с увеличением количества монахов была значительно расширена территория монастыря, построены новые кельи.
6. В 1240 году Киев был разграблен и разрушен войсками степных кочевников.
7. Гимназию объединили с Братской школой на Подоле.
8. Вокруг Нижней территории Лавры была сооружена каменная крепостная стена.
9. В 1873 г. в Киеве был создан первый общедоступный музей города.
10. В начале 20-х годов благодаря энтузиазму лучших представителей творческой интеллигенции было принято постановление "Об организации Музея культов и быта.
11. Деятельность сотрудников Заповедника приостановила Вторая мировая война.
12. Перед оккупацией часть экспонатов была эвакуирована в отдаленные от фронта регионы России.

Задание 11. Выделите в абзацах главную информацию. Соедините эти предложения так, чтобы получился сокращённый вариант текста. Перескажите его.

ЧАСТЬ II. УКРАИНА СЕГОДНЯ

1. Национальная символика Украины

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов.

Суверенитет, монеты, эпоха, полотнище, украшение, правитель, корона, композиция, эскиз, этнический, традиция.

Задание 2. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания:

а) с помощью толкования:

символ	то, что служит условным знаком какого-нибудь понятия
пальмовая ветвь	символ мира
символика	совокупность каких-либо символов
герб	отличительный знак государства, города, известного рода
гимн	торжественная песня, принятая как символ государственного единства
геральдика	описание гербов и их истории
гетман	в Украине в старину: начальник казацкого войска и верховный правитель
щит	старинное ручное вооружение круглой или прямоугольной формы из дерева, кожи, металла для защиты от ударов
мушкет	старинное ружьё
оберег	какой-либо предмет, который охраняет и оберегает человека, дом и т.д.

б) с помощью антонимов:

щедрый – жадный

богатый – бедный

в) с помощью контекста:

носители

Носителями украинского языка являются жители Украины, говорящие на украинском языке.

Задание 3. Определите значение сложных слов:

Летопись, великокняжеский, общенациональный, одновременно, миролюбивый, трезубец, общепризнанный, благополучие.

Задание 4. Определите, от каких глаголов образованы данные существительные.

Образец: утверждение - утверждать.

Постановление, происхождение, упоминание, возвращение, провозглашение, появление, существование, изображение, изменение, значение, возрождение, проведение, утверждение, украшение.

Задание 5. Составьте словосочетания из данных существительных.

носители   национальная символика

символика   государство, Украина

герб, флаг, гимн   страна

изображение   трезубец

расцвет   Киевская Русь

образ   казак

провозглашение	независимость
символ	щедрость, богатство, благополучие
выбор	цвет
характер	народ
богатство	украинская земля

Задание 6. Прочитайте данные словосочетания. Замените их конструкцией с отглагольными существительными.

Образец: изображать трезубец на монетах – изображение трезубца на монетах.

Утверждать малый герб страны;
упоминать о трезубце в летописях;
изображать трезубец на монетах;
возвращать трезубец как украинский символ;
провозглашать украинскую народную республику;
использовать героический образ казака как эмблему;
приобретать значение государственного герба ;
создавать государственный гимн Украины.

Задание 7. Запишите глаголы с данными справа существительными в нужном падеже. Запомните глагольное управление.

Увидеть (что? где?)	знаки, археологические находки
быть (кем? чем?)	знаки родовых старейшин
упоминать (о ком? о чём? где?)	трезубец, летописи
считаться (кем? чем?)	своеобразный оберег
стать (кем? чем?)	великокняжеский знак
чеканить (что? где? на чём?)	трезубец, монеты, печати

вытеснять (кого? что? из чего?)	трезубец, жизнь
изображать (что? где?)	название учреждений, денежные знаки
наследовать (кого? что?)	исторический символ
являться (кем? чем?)	герб города
символизировать (что?)	суверенитет и вековые традиции

Притекстовые задания

Задание 8. Прочитайте текст. Объясните, что входит в понятие «национальная символика государства».

Национальная символика Украины

Основными носителями национальной символики государства являются герб, флаг и гимн.

19 февраля 1922 года Верховный Совет Украины принял постановление, которым утвердил как малый герб страны золотой трезубец на синем щите.

Происхождение этого символа очень давнее. Этот знак можно увидеть в археологических находках городищ XI-VII веков на Полтавщине и Киевщине. Трезубцы из древних поселений свидетельствуют, что они были знаками родовых старейшин у славян.

Первое упоминание о трезубце в летописях относится к X веку. В те времена он считался своеобразным оберегом. Во времена расцвета Киевской Руси он становится великокняжеским знаком.

Известно, что Киевский князь Владимир (980 – 1015) чеканил трезубец на монетах, где с одной стороны был изображён его портрет, а с другой - трезубец. Этот же знак был найден на монетах князя Ярослава Мудрого, а также в гербе его дочери Анны Ярославны – королевы Франции.

С началом феодальной раздробленности Руси трезубец постепенно вытесняется из жизни Киевского государства, а потом почти совсем исчезает. Возрождение его как украинского символа происходит только в 1918 году, после провозглашения Украинской Народной Республики. В 20 - 30 годах XX века символику с трезубцем использовали разные политические организации Западной Украины и Северной Буковины.

Сегодня малый герб Украины изображается в названиях учреждений, на печатях, денежных знаках и т.п. Стал трезубец и составной частью проекта Большого герба государства, который создали в 1997 году. Этот проект унаследовал ещё два исторических символа, которые были характерны для украинских земель в разные эпохи.

Первый из них – «казак с мушкетом» - был эмблемой Войска Запорожского. Временем появления геральдического образа казака историки считают 1576 год. На протяжении 1595 – 1764 годов этот герб чеканили на печатях двадцати гетманов Украины. Использовали его как эмблему и во время национально–освободительной войны под руководством Б. Хмельницкого.

За более чем 400 лет своего существования изображение казака изменялось, вбирая приметы разного времени и местные особенности. Но

суть его как общенационального и этнического символа осталась неизменной.

Второй составной частью Большого герба Украины по художественному проекту является изображение коронованного льва. Это один из традиционных и древнейших геральдических знаков. На украинских землях он появился сначала на печатях Галицких князей. В XIV в., в период расцвета Галицко–Волынского государства, изображение льва приобретает значение государственного герба, одновременно являясь гербом города Львова.

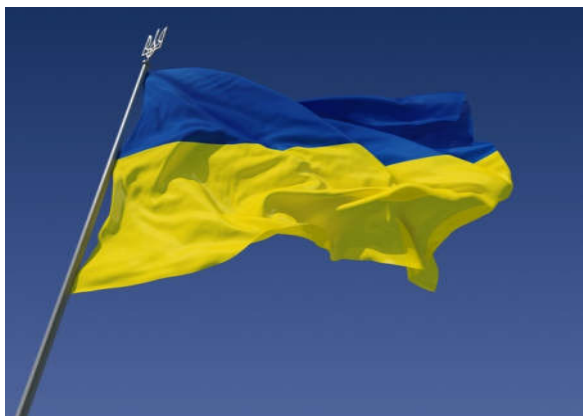
Все эти составные части Большого герба должна объединить корона княжеской эпохи. Она указывает на первоисточник украинской государственности – Киевскую Русь – и символизирует суверенитет и вековые государственные традиции. Всю композицию герба предлагается украсить изображением кистей калины, колосьев пшеницы – общепринятых символов щедрости и богатства украинской земли, миролюбивого характера её народа.

Государственным флагом Украины с 28 января 1992 года признано прямоугольное полотнище из двух горизонтальных полос: верхняя – синего, а нижняя – желтого цветов.

Эти цвета были традиционными для Киевской Руси ещё в дохристианские времена.

В период татаро-монгольского нашествия эта символика исчезла, но со временем возродилась в церковных украшениях и гербах украинских городов. С VIII века из голубого полотнища делались казацкие флаги Войска Запорожского. Жёлтой краской на них изображали кресты, звёзды, оружие, фигуры святых. Выбор именно этих цветов объясняется тем, что голубой для украинцев символизировал чистое небо, а жёлтый – пшеничное поле.

Древняя символика возродилась снова в гербе и флаге Украинской Народной Республики в 1918 году, но ненадолго. Во времена советской

власти национальными цветами СССР были красный и голубой. Только 2 сентября 1991 года, после провозглашения независимости Украины, жёлто – голубой флаг снова был поднят над зданием Верховного Совета.

В основу Государственного гимна Украины был положен национальный гимн, созданный в 1803 году на музыку западноукраинского композитора и дирижёра Михаила Вербицкого. Текстом для него стало известное стихотворение Павла Чубинского «Ще не вмерла Украина» (ещё не умерла Украина) 1862 г. Текст гимна был утверждён парламентом Украины в январе 2001 года. Работа над окончательным вариантом Большого герба и гимна Украины продолжается. Постановлением Кабинета Министров Украины от 2 марта 2000 г. утверждён состав Государственной комиссии по подготовке и проведению конкурса на лучший эскиз и текст.

(По материалам энциклопедии «Украина»)

Послетекстовые задания

Задание 9. Ответьте на вопросы.

1. Чем являются герб, флаг и гимн государства?
2. Что изображено на Малом гербе Украины?
3. Почему именно изображение трезубца стало символом на Малом гербе государства?

4. Почему в проект большого герба Украины вошли такие исторические символы как «казак с мушкетом» и княжеская корона?
5. Что символизируют цвета Государственного флага Украины?
6. Что явилось основой при создании Государственного гимна Украины?

Задание 10. Выделенные слова замените синонимами из текста.

1. Происхождение этого символа очень *древнее*.
2. Этот же знак *находился* на монетах князя Ярослава Мудрого
3. С началом феодального *раздела* Руси трезубец постепенно вытесняется из жизни Киевского государства.
4. Древняя символика *появилась* снова в гербе и флаге Украинской Народной Республики в 1918 году.
5. Трезубец стал и составным *элементом* проекта Большого герба государства.

Задание 11. Слова из скобок поставьте в нужном падеже, используя предлоги *в, с, на, о, к, над, по, для, из*.

1. Малый герб страны – это золотой трезубец ... (синий щит)
2. Этот знак можно увидеть ... (археологические находки) городищ VI-VIII веков ... (Полтавщина и Киевщина).
3. Первое упоминание.... (трезубец) в летописях относится.....(X век).
4. Трезубец был найден ....(монеты) князя Ярослава Мудрого.
5. Государственным флагом Украины .... (январь, 1992 год) признано прямоугольное полотнище, состоящее ... (две горизонтальные полосы).
6. Выбор именно этих цветов объясняется тем, что голубой цвет ... (украинцы) символизировал чистое небо, а жёлтый – пшеничное поле.
7. Работа ... (окончательный вариант) Большого герба Украины продолжается.

Задание 12. Поставьте слова, данные в скобках, в нужной форме.

1. Трезубцы из (древние поселения) свидетельствуют, что они были (знаки) родовых старейшин у славян.
2. Первое упоминание о (трезубец) в (летопись) относится к X веку.
3. Этот же знак был найден на монетах (князь Ярослав Мудрый), а также в гербе его (дочь Анна Ярославна, королева Франции).
4. Возрождение его как (украинский символ), происходит только в 1918 году, после провозглашения (Украинская Народная Республика).
5. Стал трезубец и (составная часть) проекта Большого герба государства, который создали в 1997 году.
6. Коронованный лев - это один из (традиционные и древнейшие геральдические знаки)
7. Государственным флагом Украины с 28 января 1992 года признано прямоугольное полотнище из (две горизонтальные полосы): верхняя – синяя, а нижняя - желтого цветов.
8. Выбор именно (эти цвета) объясняется тем, что голубой для (украинцы) символизировал чистое небо, а жёлтый – пшеничное поле.

Задание 13. Передайте содержание предложений, используя причастные обороты.

1. Трезубец стал составной частью проекта Большого герба государства, который создали в 1997г.
2. Изображение коронованного льва - это один из традиционных и древнейших геральдических знаков, который появился на украинских землях.
3. В основу государственного гимна Украины был положен национальный гимн, который был создан в 1803 году.

Задание 14. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. Герб, флаг и гимн являются...
2. Золотой трезубец на синем щите был утверждён как Малый герб страны...
3. Трезубцы были знаками родовых старейшин у славян, о чём свидетельствует...
4. Он стал великокняжеским знаком...
5. Трезубец чеканили на монетах киевские князья...
6. В 1997 году был создан проект Большого герба государства, где трезубец стал его ...
7. В этот проект вошли ещё два исторических символа, которые были ...
8. Эмблемой Войска Запорожского был ...
9. Гетманы Украины на протяжении 1595 1764 гг. этот герб ...
10. Как эмблему геральдический образ казака использовали и во время ...
11. Суть этого символа ...
12. Изображение коронованного льва является...
13. Это один из традиционных и ...
14. Корона княжеской эпохи указывает на ...
15. Государственный флаг Украины с 1992 г. – это...
16. Для украинцев эти традиционные цвета символизируют...
17. Основой Государственного гимна Украины является...

Задание 15. Прочитайте «Гимн Украины» в переводе Е. Болтушкиной.

Как вы понимаете слова гимна?

Не пропала Украины ни слава, ни воля,
Вновь нам, братья молодые, улыбнется доля.
Сгинут наши вороженьки утренней росой.

Править сами будем, братья, мы своей строною.
За свободу, не жалея ни души, ни тела,
Встанет гордо перед миром род казацкий смелый.

Задание 16. Составьте план текста. Перескажите текст по плану.

Задание 17. Составьте рассказ о государственной символике вашей страны.

2. Национальные особенности и менталитет украинцев

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов.

Совокупность, навык, установка, ловкий, находчивый, источник, поговорка, мировоззрение, честь, достоинство, обстоятельство, гармония, этнограф, издевательство.

Задание 2. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания:

а) с помощью синонимов или толкования:

утратить	лишиться, потерять
негативно	отрицательно, плохо
лодырь	ленивый человек, который ничего не хочет делать
извечное стремление	постоянное желание
неоднократно	много раз

отвага	смелость, храбрость
завоёвывать	подчинять
избегать	сторониться, воздерживаться

б) с помощью антонимов:

осуждать - хвалить

возрождение - упадок

Задание 3. К следующим существительным подберите прилагательные, используя слова для справок

Группа, учёный, мировоззрение, мораль, деятель, источник, памятник, нация, культура, сила.

Слова для справок: социальный, общественный, этнографический, выдающийся, народный, исторический, украинский, национальный, духовный.

Задание 4. Скажите, от каких глаголов образованы следующие существительные.

Образец: вышиванка – вышивать.

Мысль, отношения, корм, защита, утрата, оборона, стремление, согласие, вышиванка, резьба.

Задание 5. Скажите, как вы понимаете следующие поговорки:

1. Где хозяин не ходит, там нивка не родит.
2. Трудовая копейка всю жизнь кормит.
3. Работа – здоровье, лень – болезнь.
4. Без семьи нет счастья на земле.

Притекстовые задания

Задание 6. Прочитайте название текста, скажите, о чём, по вашему мнению, будет говориться в тексте. Сравните свой ответ с ответом других учащихся. Определите более точный вариант.

Задание 7. Прочитайте текст, разделите его на смысловые части.

Национальные особенности и менталитет украинцев

Слово «менталитет» переводится с латыни как «умственный». Это понятие обозначает направление мыслей, совокупность навыков и установок, которые присущи отдельному человеку или социальной группе, народу. По мнению Д. Чижевского, выдающегося учёного и общественного деятеля (1894 – 1977), народное мировоззрение – это национально обусловленное отношение данного народа к миру и жизни. Оно проявляется и в том, что этот народ в мире любит, чего в жизни он избегает, что в человеке ценит выше, к чему относится негативно и т. д.

Трудолюбивые, ловкие, находчивые способные к восприятию нового – так характеризуются украинцы во многих этнографических источниках и исторических памятниках. Основой народной морали всегда были уважение и любовь к труду. Именно отношением к работе украинцы определяли, чего стоит человек, и осуждали или неуважительно относились к лодырям. Недаром огромное количество украинских поговорок посвящены этой теме. Вот только некоторые примеры: «Где хозяин не ходит, там нивка не родит», «Трудовая копейка всю жизнь кормит», «Работа – здоровье, лень – болезнь».

Важнейшей особенностью мировоззрения и ментальности украинцев было извечное стремление к независимости, желание защитить свою честь и достоинство. Но право на независимость стране пришлось завоевывать столетиями. За время своего существования украинская нация неоднократно лишалась и государственности, и языка, и национальной культуры, не утратив, однако, своей национальной идеи суверенности. Именно поэтому, несмотря на все трудности, она находила в себе духовные силы для возрождения.

Среди других народов украинцы славились своей отвагой, смелостью, знанием военного дела. Казацкое войско считалось одним из самых сильных в Европе. Но часто украинцы воевали только под давлением обстоятельств: когда нужно было оборонять свои границы или освобождать из плена соотечественников. Имея миролюбивый, доброжелательный характер, они не были воинами по призванию. Некоторые исследователи даже считают, что именно поэтому, несмотря на храбрость и отчаянность украинцев в борьбе с врагами, страна так часто попадала в зависимость от соседних, более воинственных народов.

Иностранцы, посещавшие Украину в древние времена, не всегда понимали характер её народа. Они отмечали в нём немало противоположностей: хитрость рядом с прямотушием, бережливость - со щедростью, расчётливость и рассудительность – с нерешительностью. Это давало им повод утверждать, что обычаи у запорожцев странные, поступки хитрые, а язык и шутки острые и часто похожи на издевательство. Однако именно весёлый нрав и острое слово, которые были неотъемлемыми чертами народного характера, помогали им в трудный час.

Миролюбие, доброжелательность и гостеприимство украинцев всегда ярко проявлялись в их общественной и семейной жизни. Почтительное отношение к традициям предыдущих поколений, уважение к

старшим, обычай совместного решения важных вопросов проявлялись не только в братствах, сельских и молодёжных общинах, но и в семьях.

Украинцы уважали предков, стремились к согласию в семейных отношениях, с любовью и нежностью относились к детям. В народе говорили: «Без семьи нет счастья на земле».

Мир и понимание между людьми, согласие с Богом, внешняя и внутренняя гармония – таким представлялся украинцам идеал человеческой морали.

В народном мировоззрении человек был неотделим от природы. Любимые растения – калину, вербу, тополь – нередко наделяли человеческими чертами, воспевали в думах и песнях. Без преувеличения можно сказать, что ни на одном языке мира не создано столько народных песен, как на украинском. По свидетельству некоторых исследователей, количество только тех, которые были записаны этнографами, составляет 200 тысяч.

Музыкальность и артистизм украинцев прославились во всём мире так же, как их талант к художественному творчеству. Живопись, вышивка, резьба по дереву, писанки с давних пор украшали быт украинцев. В этих художественных творениях живёт душа народа – чуткая, лиричная, талантливая, полная высоких чувств и любви к окружающему миру.

(По энциклопедии «Украина»)

Послетекстовые задания

Задание 8. Ответьте на вопросы.

1. Как вы можете объяснить понятие «ментальный»?
2. Что представляет собой, по мнению Д. Чижевского, народное мировоззрение?

3. Как характеризуются украинцы в этнографических источниках и исторических памятниках?
4. Что всегда являлось основой народной морали?
5. Какие украинские поговорки вам известны?
6. Какая важнейшая особенность мировоззрения и ментальности украинцев вам известна?
7. Что часто теряла украинская нация за время своего существования?
8. Что помогало украинской нации возрождаться?
9. Чем славились украинцы по сравнению с другими народами?
10. Почему Украина часто попадала в зависимость от соседних, более воинственных народов?
11. Что отмечали иностранцы в характере украинского народа?
12. Какие черты характера всегда ярко проявлялись в общественной и семейной жизни украинцев?
13. Какие таланты свойственны украинскому народу?
14. Как можно характеризовать душу украинского народа?

Задание 9. Составьте словосочетание со следующими глаголами.

Образец: отмечать (что?) – отмечать государственный праздник.

Обозначать (что?), проявляться (в чём?), стремиться (к чему?), защищать (что?), завоёвывать (что?), славиться (чем?), освобождать (кого? откуда?), отмечать (что?), прославиться (где?)

Задание 10. Прочитайте предложения. Замените активные конструкции пассивными и наоборот.

1. Слово «ментальный» переводят с латыни как «умственный».

2. Трудолюбивые, ловкие, находчивые, способные к восприятию нового – так характеризуются украинцы во многих этнографических источниках.

3. Казацкое войско считалось одним из самых сильных в Европе.
4. Ни на одном языке мира не создано столько песен, как на украинском.

Задание 11. Прочитайте предложения. Замените причастные обороты придаточным определительным предложением.

1. Количество поговорок, посвящённых теме труда, чуть ли не самое большое.
2. Иностранцы, посещавшие Украину в древние времена, не всегда понимали характер её народа.
3. В художественных творениях живёт душа народа – чуткая, лиричная, талантливая, полная высоких чувств и любви к миру, окружающему её.

Задание 12. Прочитайте предложения. Замените деепричастный оборот синонимичной конструкцией.

1. Имея миролюбивый, доброжелательный характер, они не были воинами по призванию.
2. За время своего существования украинская нация неоднократно лишалась и государственности, и языка, и национальной культуры, не утратив, однако, своей национальной идеи – идеи суверенности.

Задание 13. Составьте план текста, перескажите текст по плану.

Задание 14. Расскажите о национальных особенностях своего народа.

3. Образование в Украине

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов.

Истоки, перспективный, знатный, предусмотреть, ликвидировать, угнетать, способствовать.

Задание 2. Определите, от каких глаголов образованы следующие существительные.

Образец: обучение – обучать.

Развитие, преподавание, угнетение, введение, обучение, получение, направление, утверждение.

Задание 3. К данным существительным подберите определения, пользуясь словами для справок.

Образование, преподавание, центр, опыт, профессия, работа, знания, университет, ценности, обучение.

Слова для справок: украинский, европейский, греческий, латинский, образовательный, международный, теоретический, практический, моральный, этический, духовный, дистанционный.

Задание 4. Прочитайте предложения, объясните, как вы понимаете выделенные слова и словосочетания.

1. **Посильный вклад** в обучение детей вносили **учителя-путешественники**.

2. В настоящее время **базовой цепочкой** украинской образовательной системы являются **общеобразовательные учебные заведения**.

3. Однако во второй половине XVIII века народное образование *пришло в упадок*.
4. Образование в Украине имеет *многовековую историю*.
5. Ещё князь Киевский Владимир Великий, по словам летописца, «начал брать детей знатных людей и *отдавать в книжную науку*».
6. Любознательные юноши *искали знания* за границей.
7. Через 10 лет *неграмотность* была полностью *ликвидирована*.
8. Большую *роль* в культурном развитии страны *сыграл* Петр Могила.
9. Высшее *образование* по своему качеству всегда *было высоким*.

Притекстовые задания

Задание 5. Прочитайте текст.

Задание 6. Разделите текст на смысловые части. Составьте и запишите план текста.

История и современное состояние образования в Украине

Образование в Украине имеет многовековую историю, которая тесно связана с историей страны. Истоки ее идут еще из Киевской Руси. Распространению образования в первую очередь помогало развитие письменности на основе кириллического алфавита. Ещё князь Киевский Владимир Великий, по словам летописца, «начал брать детей знатных людей и отдавать их в книжную науку». В то же время, в конце X столетия в христианских монастырях и церквах появились первые школы.

Основоположником образования в древней Украине является Великий князь Киевский, Ярослав Мудрый, при котором была основана

первая на землях Украины библиотека и первые книжные мастерские. Но украинское образование того времени было менее развито, чем европейское, поэтому любознательные юноши искали знания за границей. Характерными чертами образования того времени была его европейская ориентация.

Реформа украинской школы произошла только в XVI—XVII столетиях. Основной её чертой было возникновение коллегиеумов, академий и университетов. Сначала это были греко-славянские школы, где преподавание велось на греческом и латинском языках. Изучали поэтику, риторику, азы математики, астрономию, музыку, пение, рисование.

В 1615 году была основана Киево-Могилянская академия. Она стала самым выдающимся образовательным центром в Восточной Европе. В первой половине XVIII века в Киево-Могилянской академии начали преподавать медицину, архитектуру, живопись. Большую роль в развитии образования сыграл Пётр Могила. Его деятельность не забыта и в наше время, поэтому 1996 год был объявлен ЮНЕСКО годом памяти Петра Могилы.

*Киево-Могилянская
академия*

Пётр Могила

Однако во второй половине XVIII века народное образование пришло в упадок. Это было связано с социальным угнетением и введением крепостного права. Посильный вклад в обучение детей вносили учителя-путешественники. Таким почти 25 лет был известный философ, просветитель и поэт Григорий Сковорода.

С 1960 года все школы перешли на общее восьмилетнее образование, а через 10 лет неграмотность была полностью ликвидирована.

В настоящее время базовой цепочкой украинской образовательной системы являются общеобразовательные учебные заведения: школы, лицеи, гимназии, и колледжи. Учитывая международный опыт, в Украине с 2002 года введена 12-бальная сетка оценки знаний.

Большинство учащихся получает знания на государственном языке, Но в Украине есть школы, где обучение ведется на русском, венгерском, немецком, польском языках. Выпускники школ имеют возможность получить высшее образование не только в родной стране, но и в лучших вузах мира.

Следующим уровнем образования являются профессионально-технические учебные заведения, которые обеспечивают как полное среднее образование, так и приобретение рабочей профессии. Количество таких учебных заведений значительно уменьшилось, а общее количество учебных заведений возросло. Сегодня существуют учебные заведения четырёх уровней аккредитации: I – техникумы, училища; II – колледжи; III-IV – академии, университеты, институты, консерватории.

Высшее образование по своему качеству всегда было высоким. Таким оно остается и сегодня. Выпускники высших учебных заведений Украины, особенно физико-математического, медицинского, авиационного, морского, инженерно-технического, химико-технологического направлений, работают и имеют авторитет практически

во всех странах мира. За последние годы Украиной подписан ряд международных договоров в области высшего образования.

Во всемирной декларации ЮНЕСКО о высшем образовании (1998) предусмотрено обеспечение равноправного доступа к высшему образованию для всех, кто может и хочет этого, без возрастных ограничений. Важное значение имеет то, что образование должно давать выпускникам не только теоретические знания, но и предпринимательские навыки соответственно требованиям рынка труда и способствовать их трудоустройству. В декларации определены приоритетные направления образования. Это экология, биология, медицина, психология, социология и другие.

Наше общество и государство должны сохранять всё то, что собрано на протяжении веков, искоренить недостатки, которые еще имеются, и привести образование в соответствие с мировыми стандартами.

Сейчас в Украине действует 670 учебных заведений I – II уровня аккредитации и почти 340 вузов III – IV уровня. Среди них 14 классических и 45 технических отраслевых университетов, 30 академий. Многие из них имеют славное прошлое.

***Харьковский университет
имени В.Н. Казарина***

***Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко***

Гордостью Украины является Киево-Могилянская академия – одно из первых высших общеобразовательных учебных заведений в Восточной Европе (1615 г.).

К самым старым учебным заведениям Украины относится Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (1833 г.), ныне – Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (1898 г.) Харьковский национальный университет имени В.Н.Каразина (1805 г.).

В последние годы открыты высшие учебные заведения с разными формами собственности: коммерческие, private, международные, которые дают возможность получить высшее образование большинству желающих.

Особенно перспективным в настоящее время является внедрение дистанционного обучения, которое широко используется в ведущих университетах мира.

Вся система народного образования влияет на формирование духовных, моральных, эстетических и культурных ценностей нации. Национальная доктрина развития образования направлена на создание условий для получения каждым гражданином Украины качественного профессионального образования.

(По материалам энциклопедии «Украина»)

Послетекстовые задания

Задание 7. Ответьте на вопросы.

1. Когда появились первые школы?
2. Кто являлся основоположником образования в Киевской Руси?
3. Какая реформа украинской школы проведена в XVI – XVII столетиях?

4. Кем и когда была основана первая академия?
5. С чем был связан упадок народного образования во второй половине XVIII века?
6. Какой вклад вносили в обучение детей учителя-путешественники?
7. Какие вы знаете общеобразовательные учебные заведения в настоящее время?
8. На каких языках ведется обучение в школах?
9. Что вы узнали о профессионально-технических учебных заведениях?
10. Что вы узнали о высшем образовании в Украине?
11. Какие вы знаете старейшие высшие учебные заведения в Украине?

Задание 8. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. В конце X столетия ...
2. При князе Ярославе Мудром ...
3. В греко-славянских школах изучали ...
4. Киево-Могилянская академия – это ...
5. Из-за социального угнетения и введения крепостного права ...
6. В Украине сегодня существуют следующие учебные заведения: ...
7. Практически во всех странах мира работают выпускники ...
8. Приоритетными направлениями образования сегодня являются ...

Задание 9. В данных предложениях замените придаточные определительные предложения причастными оборотами.

1. Образование в Украине имеет многовековую историю, которая тесно связана с историей страны.
2. Следующим уровнем образования являются профессионально-технические учебные заведения, которые обеспечивают как полное

среднее образование, так и приобретение рабочей профессии.

3. В последние годы открыты высшие учебные заведения с разными формами собственности, которые дают возможность получить высшее образование большинству желающих.

4. Особенно перспективным в настоящее время является внедрение дистанционного обучения, которое широко используется в ведущих университетах мира.

Задание 10. Перескажите текст по составленному вами плану.

Задание 11. Расскажите о системе образования в вашей стране.

4. Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Предтекстовые задания

Задание 1. Прочитайте слова и словосочетания, определите их значение с помощью словаря.

Доуниверситетская подготовка, последипломное образование, информационное бюро, функционировать, учебно-научный институт, подразделение, отрасль, всемирно признанный, пилотный проект, центр суперкомпьютерных расчетов, рейтинг.

Задание 2. Образуйте существительные от глаголов, составьте с ними словосочетания.

Образец: поступать – поступление, поступление в университет.

Подготовить, проводить, строить, составлять, открывать, поступать, оценивать, знать, гордиться, создавать. организовывать, сотрудничать, получать.

Задание 3. Скажите, от каких глаголов образованы существительные.

Образец: открытие – открывать.

Изменение, открытие, подготовка, организация.

Задание 4. Скажите, от каких существительных образованы прилагательные.

Образец: творческий - творчество.

Инженерный, научный, теоретический, будущий.

Задание 5. К следующим существительным подберите прилагательные, пользуясь словами для справок.

Подготовка, творчество, образование, технология, институт, подразделение, академия, граждане, факультет, поликлиника.

Слова для справок: доуниверситетский, технический, последипломный, информационный, исследовательский, научный, отраслевой, иностранный, инженерный, студенческий.

Задание 6. Подберите видовую пару к глаголам, образуйте от них активные причастия настоящего и прошедшего времени.

Образец: возглавлять – возглавить, возглавляющий, возглавлявший – возглавивший.

Обращаться, действовать, сотрудничать, обеспечить, призывать
осуществиться, обменивать, возглавить, образовывать, присоединиться,
обучаться, основать, открывать, развить.

Задание 7. Объясните, как вы понимаете выделенные слова и словосочетания.

1. Киевский политехнический институт *стал базой* для создания новых учебных заведений не только в Киеве, но и в Украине.
2. *Реализацию принципа «образование на протяжении жизни» призван обеспечить* действующий в НТУУ «КПИ» Институт последипломного проектирования.
3. С 1 декабря 2007 года в университете *осуществляется пилотный проект* «Исследовательский университет НТУУ «КПИ».
4. НТУУ «КПИ» активно способствовал тому, что в мае 2005 года *Украина официально присоединилась к Болонскому процессу.*

Притекстовые задания

Задание 8. Прочитайте текст. Разделите текст на смысловые части. Составьте и запишите назывной план текста.

Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Киевский политехнический институт – одно из старейших высших учебных заведений Украины. Главная задача института – не только подготовка инженерных кадров для промышленности Украины, но и проведение научных исследований в различных областях науки.

Более 100 лет назад был объявлен конкурс проектов будущего политехнического института в Киеве. В этом конкурсе лучшим стал проект профессора И.С. Китнера. И сегодня, когда мы идем по территории КПИ, мы видим здания, построенные 100 лет

назад. Это главный корпус, химический корпус, механическая мастерская. Общая стоимость строительства политехнического института составляла 2 миллиона 650 тысяч рублей. Более одного миллиона рублей из этой суммы собрали на строительство политехнического института люди, которые думали о будущем Украины.

31 августа 1898 года состоялось торжественное открытие Киевского политехнического института. Тогда в КПИ было всего 4 факультета: механический, химический, инженерно-строительный и сельскохозяйственный. На них поступило учиться 360 студентов. Преподаватели и студенты нового института много и серьезно работали, поэтому великий ученый-химик Дмитрий Менделеев, который был председателем первой экзаменационной комиссии, высоко оценил знания выпускников КПИ.

КПИ гордится своими преподавателями и выпускниками. В разные годы здесь работали и учились многие ученые, о которых сегодня знают во всем мире. Это академик Евгений Оскарович Патон – выдающийся сварщик и мостостроитель; его сын Борис Евгеньевич Патон – президент Академии наук Украины, директор научно-исследовательского института электросварки; Сергей Павлович Королев – создатель первых в мире

космических ракет; Игорь Сикорский – конструктор вертолетов и многомоторных самолетов и многие другие ученые и изобретатели.

Киевский политехнический институт стал базой для создания новых учебных заведений не только в Киеве, но и в Украине. Начиная с 1923 года, на основе факультетов и отдельных специальностей КПИ были созданы Киевский технический университет строительства и архитектуры, Национальный аграрный университет, Днепропетровский технический университет железнодорожного транспорта, Одесский университет морского флота и многие другие.

Киевский политехнический институт занимает огромную территорию. Здесь находится 23 учебных и лабораторных корпуса, 22 общежития для студентов и аспирантов, жилые дома для преподавателей.

В последние годы в университете произошли огромные изменения. Открыто около 100 новых специальностей и специализаций на 18 факультетах и в 8 учебно-научных институтах, углубляется сотрудничество с Национальной академией наук Украины и иностранными компаниями. Все это дало возможность НТУУ «КПИ» получить статус «исследовательского университета».

Особое внимание коллектива обращается на качество подготовки специалистов. Сотрудничество с системой среднего образования Украины, работа Института доуниверситетской подготовки и профориентации, центра тестирования и мониторинга знаний, «Политехнический лицей НТУУ КПИ» призваны помочь селекции «своего абитуриента», призванного к

инженерно – техническому творчеству, научно – исследовательской деятельности. Реализацию принципа «образование на протяжении жизни» призван обеспечить действующий в НТУУ «КПИ» Институт последипломного образования.

На базе университета начали свою работу в Украине «British Council», работает информационное бюро Немецкой службы академических обменов (DAAD), реализуется проект J ICA – КПИ «Украинско – Японский центр», ведутся работы по образованию совместно с КОИКА (республика Корея) Украинско – Корейского центра информационных технологий, работают другие международные структуры.

На факультетах, в институтах и научных подразделениях работают 45 академиков и членов-корреспондентов Национальной академии и отраслевых академий наук Украины, 2277 профессоров, доцентов и преподавателей, обучается около 40000 студентов и аспирантов, в том числе иностранные граждане из 37 стран мира.

В университете наряду с естественно – научными и инженерными факультетами открыт ряд новых факультетов: менеджмента и маркетинга, социологии и права, лингвистики, биотехнологии и биотехники.

НТУУ «КПИ» обеспечивает образование на уровне всемирно признанных университетов как по государственному заказу, так и на контрактной основе обучения. На территории университета работает студенческая поликлиника, дворец культуры и искусств, спортивный комплекс. В университете работает подготовительное отделение для иностранных граждан.

НТУУ «КПИ» сотрудничает с 112 техническими университетами из 36 стран мира, со многими известными фирмами.

С 1 декабря 2007 года в университете осуществляется пилотный

проект «Исследовательский университет НТУУ «КПИ»».

Одним из первых в Украине НТУУ «КПИ» в сентябре 2003 года присоединился к содружеству университетов, которые подписали «Большую хартию университетов» Европы «Magna Charta Universitatum», активно способствовал тому, что в мае 2005 года Украина официально присоединилась к Болонскому процессу.

В ноябре 2006 г. в НТУУ «КПИ» открыт центр суперкомпьютерных расчетов, оснащенный компьютером, который по всем показателям является самым мощным в Украине, а в рейтинге 50 лучших компьютеров стран СНГ весной 2007 года занял 7 место.

В мае 2008 года в городе Славутич основан Центрально – Восточно – Европейский институт постоянного развития, главной задачей которого является подготовка специалистов и проведение научных исследований в этой отрасли.

Заканчивая рассказ о КПИ, хочется отметить, что каждый шестой студент Киева и каждый третий студент-политехник Украины является студентом КПИ, каждый 25-ый профессор Украины работает в КПИ, а каждый пятый факультет и каждая пятая кафедра политехнических вузов Украины находится в КПИ.

(По материалам Интернет-изданий)

Послетекстовые задания

Задание 9. Ответьте на вопросы.

1. Какая задача поставлена перед институтом?
2. По чьему проекту был построен институт?
3. На чьи деньги был построен институт?
4. Сколько студентов было в институте в 1898 году?

5. Какие известные ученые в разное время работали в институте?
6. Какие изменения произошли в университете за последние 10 лет?
7. Что дало возможность НТУУ «КПИ» получить статус «исследовательского университета»?
8. Что помогает НТУУ «КПИ» подобрать «своего» абитуриента?
9. Какие иностранные центры начали свою работу в Украине на базе НТУУ «КПИ»?
10. Сколько подразделений функционирует в университете?
11. Какие новые факультеты открыты в университете?
12. С какими зарубежными вузами сотрудничает НТУУ «КПИ»?
13. Какой центр открыт в НТУУ «КПИ» в 2006 году?

Задание 10. Выделенные слова и словосочетания замените близкими по значению из текста.

1. Менделеев дал *высокую оценку* знаниям выпускникам НТУУ «КПИ».
2. Сергей Павлович Королев – *творец* первых в мире космических ракет.
3. Киевский политехнический университет занимает *очень большую* территорию.
4. *Осуществление* принципа «образование на протяжении жизни» *должен* обеспечить действующий в НТУУ «КПИ» Институт последипломного образования.

Задание 11. Найдите в тексте и прочитайте отрывки, где говорится:

1. О строительстве института.
2. О выдающихся ученых, которые работали в КПИ.
3. Об изменениях, которые произошли в последние годы.
4. О сотрудничестве с зарубежными университетами и центрами.

Задание 12. Знаете ли вы ...

1. Сколько лет НТУУ «КПИ»?
2. Какие здания построили в КПИ 110 лет назад?
3. Сколько факультетов было в 1898году и сколько сейчас?
4. Сколько студентов было в 1898году и сколько сейчас?
5. Кто был председателем первой экзаменационной комиссии?
6. Какие известные ученые учились, но не закончили учебу в КПИ?
7. Что сейчас находится в бывшем здании механической мастерской?
8. Кому поставлен памятник против музея КПИ?
9. Что построили в Киеве по проектам Евгения Патона?
10. Кто посадил парк, в котором расположен КПИ?
11. Сколько факультетов и институтов в НТУУ «КПИ»?
12. Из каких стран приехали студенты учиться в университете?
13. Сколько корпусов в НТУУ «КПИ»?
14. Какие здания находятся на центральной площади НТУУ «КПИ»?
15. Что создано в НТУУ «КПИ» для проведения исследований в разных областях науки?
16. Какими видами спорта можно заниматься в спортивном корпусе?
17. Каким ученым поставлены памятники на территории университета?
18. Какие музеи размещаются на территории университета?
19. Почему НТУУ «КПИ» не только научный, но и культурный центр?
20. Где организуются выставки художественных работ студентов и сотрудников НТУУ «КПИ»?

Задание 14. Перескажите текст по составленному вами плану, добавив свои впечатления от учебы в НТУУ «КПИ».

5. Электронно-вычислительная машина (ЭВМ)

была создана в Киеве

Предтекстовые задания

Задание 1. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания с помощью синонимов или толкования.

Мемориальная доска	доска, служащая для увековечения памяти кого–то
жребий	условный предмет (билетик, монета и т.д.) для разрешения спора
соблазнительное предложение	привлекательное, заманчивое
престижный оркестр	пользующийся уважением, любовью
окунуться с головой	целиком отдаться чему–то
паломник	странствующий богомолец
просчет	ошибка в подсчете или в расчетах
смонтировать	произвести монтаж

Задание 2. Найдите в словаре значения следующих слов.

Просторный, кропотливый, трудоемкий, сдвинуть, спроектировать, лишиться, определить.

Задание 3. Образуйте существительные от следующих глаголов и составьте с ними словосочетания.

Образец: решать - -решение, решение задачи.

Датироваться, создавать, происходить, решать, разрешать, сомневаться, разрабатывать, превращаться, сохранять, появляться.

Задание 4. Скажите:

1. От каких глаголов образованы существительные:

возникновение, ошибка, просчёт, совпадение.

2. От каких существительных образованы прилагательные:

комплексный, электронный.

Задание 5. К данным существительным подберите прилагательные, пользуясь словами для справок.

Задача, математик, счет, расхождение, тетрадка, работа, день, комиссия, разработка, район.

Слова для справок: пробный, опытный, машинный, незначительный, обычный, ученический, трудоемкий, кропотливый, следующий, специальный, аналогичный, жилой.

Задание 6. Постарайтесь понять значение выделенных слов при помощи контекста. Проверьте себя по словарю.

1. Первые *попытки* создать в Киеве вычислительный аппарат *датируются* еще 1905 годом.

2. В 1945г. президент Академии наук Украины Александр Богомолец предложил известному московскому математику С.Лебедеву *баллотироваться* в украинские академики.

3. Для работы секретной лаборатории было выделено двухэтажное помещение бывшей *монастырской* гостиницы для *паломников*.

4. Когда машину смонтировали (а она занимала целую комнату) и включили под напряжение, шесть тысяч раскаленных электронных ламп превратили помещение *в африканские тропики*.

5. Математики работали независимо друг от друга, чтобы исключить *вероятность ошибки*, и их результаты *совпали*.

6. Предложение переехать в Киев было *воспринято неоднозначно*.

Притекстовые задания

Задание 7. Прочитайте текст. Скажите, о чем в нем говорится:

1. О попытке создания вычислительного аппарата.
2. О создании первой в континентальной Европе электронно-вычислительной машины.
3. Об академике Сергее Лебедеве.

Первая ЭВМ была создана в Киеве

Первые попытки создать в Киеве вычислительный аппарат датируют еще 1905 годом! А в 1914 г., как раз накануне первой мировой войны, киевский профессор Александр Щукарёв создал «механический интеллект» - машину, умеющую решать логические задачи и делать элементарные выводы. И первую в континентальной Европе электронно-вычислительную машину (ЭВМ) создали тоже в Киеве. Это произошло в декабре 1951 года. Ее автором стал замечательный ученый, академик Сергей Лебедев.

Мало кто знает, что первой ЭВМ в Киеве, в общем-то, могло и не быть. Все решил жребий! А было так. В 1945 г. президент Академии наук Украины Александр Богомолец предложил известному московскому математику С. Лебедеву баллотироваться в украинские академики. Соблазнительное предложение в семье ученого было воспринято неоднозначно. Например, его жена, связанная с музыкальным миром Москвы, была против. Для нее переезд в Киев означал потерю работы в престижном оркестре. И хотя семья математика жила в Москве в

маленькой двухкомнатной квартире, а в Киеве Академия наук предлагала просторную в самом центре города, это не разрешило сомнений. И тогда жена С. Лебедева предложила бросить жребий. Так и сделали. В шапку положили две сложенные бумажки. На одной было написано «Москва», на другой - «Киев». Бумажки перемешали и ..., к счастью, выпало «Киев».

43-летний С. Лебедев и его семья переехали в Киев и поселились в доме, находящемся на ул. Костельной, 15. Этот жилой дом был построен специально для знаменитых украинских ученых. Любопытно, что архитектором дома был Владимир Заболотный – тот самый, что проектировал здание Верховной Рады Украины.

С. Лебедев с головой окунулся в новую работу. Он возглавил Институт электротехники, где, как считалось, занимался вопросами устойчивости энергосистем. Однако вовсе не для этого его пригласили в Киев.

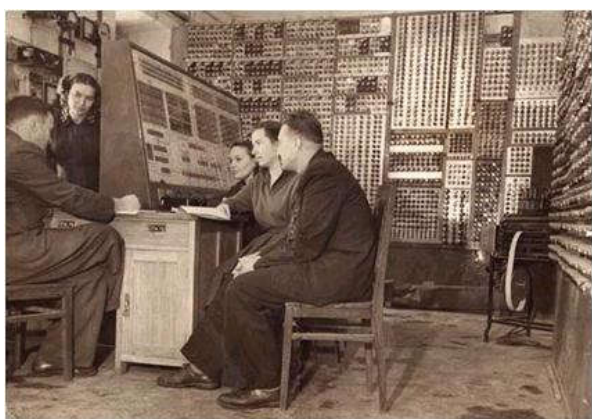
На самом же деле академик, проведя час-другой в стенах своего института, сел в служебный автомобиль и ехал на окраину Киева - в Феофанию. Там, на территории бывшего монастыря, закрытого советской властью, в обстановке полной секретности под его руководством начались работы по созданию первой ЭВМ (тогда ее называли электронно-счетной машиной). Для работы секретной лаборатории было выделено двухэтажное помещение бывшей монастырской гостиницы для паломников. С осени 1948 года лаборатория, носившая несколько абстрактное название лаборатории моделирования и регулирования, вплотную приступила к созданию ЭВМ.

Участники того секретного проекта вспоминают, что теоретические работы обычно проводились по вечерам и в ночное время дома у

С. Лебедева. Разработка теоретической части была завершена к марту следующего года. Именно Лебедев придумал блок-схему ЭВМ, которая без принципиальных изменений используется и в современной вычислительной технике. Разработанная им машина содержала основные устройства: арифметическое, запоминающее, управляющее, ввода-вывода, а также устройства для подготовки и расшифровки информации.

Однако самой сложной частью работы явилось практическое создание ЭВМ. Эти работы проходили в здании лаборатории в Феофании. Сразу же был допущен один просчет. Под ЭВМ было отведено помещение на первом этаже лаборатории. Однако когда машину смонтировали (а она занимала целую комнату) и включили под напряжение, шесть тысяч раскаленных электронных ламп превратили помещение ... в африканские тропики! Пришлось разобрать часть потолка, чтобы отвести из комнаты хотя бы часть тепла.

К осени 1951 г. машина начала работать, т. е. достаточно устойчиво выполнять комплексную тестовую программу. Теперь можно было переходить к выполнению реальных задач. И вот тут случился казус, чуть было ни стоивший киевским разработчикам пальмы первенства.

Пробная задача была выбрана из области баллистики. Вначале два опытных математика просчитали сложную траекторию полета вручную. Они работали независимо друг от друга, чтобы исключить вероятность ошибки, и их результаты совпали. Затем эту же задачу предложили решить компьютеру. Вначале все шло хорошо. Результаты машинного счета полностью совпадали с теми, что были получены вручную. Но на восьмом отрезке

траектории (всего отрезков было 32) обнаружилось совершенно незначительное расхождение, которого не должно было быть. Все должно было совпасть абсолютно точно!

Программу запустили вновь - и опять на восьмом отрезке возникли расхождения. Вначале предположили, что имеются ошибки в самой программе. Ее разработчики - киевские математики С. Крейн и С. Авраменко - бросились искать ошибку. Но в итоге лишь развели руками - на их взгляд, все было верно... Тогда начали искать ошибку в конструкции ЭВМ. Но и там ничего не обнаружили. Тем не менее, расхождения имелись, и надо было искать их причину. С. Лебедев, не веривший в чудеса, сказал: «Дайте-ка я сам проверю ручной счет до девятого знака». Он заперся в кабинете, и в обычной ученической тетрадке в клеточку принялся считать (при расчете в двоичной системе это была очень кропотливая и трудоемкая работа, но он ее никому не передоверял). На следующий день академик появился улыбающийся (что бывало весьма редко), очки были сдвинуты на лоб (что свидетельствовало об удаче) и сказал: «Не мучайте машину - она права. Не правы люди!» Оказывается, он нашел ошибку в ручном счете! Редчайший случай: математики, считавшие вручную независимо друг от друга, ошиблись в одном и том же месте... Таким образом, не оставалось ничего иного, как признать, что ЭВМ верно решила первую реальную задачу и что изобретение ЭВМ состоялось!

В конце 1951 г. в Феофанию приехала специальная комиссия из Москвы во главе со всемирно известным академиком М. Келдышем. Три дня комиссия «экзаменовала» ЭВМ. 25 декабря испытания были закончены, и комиссия подписала акт о приемке машины в эксплуатацию. Этот день и считается днем создания первой в континентальной Европе ЭВМ. Машина была спроектирована, смонтирована и отлажена в рекордно короткие сроки - за два года. В ее разработке участвовали 12 человек,

включая самого С. Лебедева, на этапе сборки им помогали 15 техников и монтажников.

Но почему киевские компьютерщики чуть было не лишились пальмы первенства? А дело в том, что в Кембридже (Великобритания) параллельно велись аналогичные разработки. Английские ученые опередили киевлян всего на четыре месяца. И если бы не та ошибка в ручном счете, кто знает, не стала ли бы киевская ЭВМ первой в Европе? Но - историю не переделаешь. Как бы там ни было, кембриджские специалисты обогнали украинских. Созданная в Киеве ЭВМ вошла в историю как первая в континентальной Европе.

Нынче Феофания - часть Киева. Бывшая окраина с ее лесными угодьями и дачами за полстолетия превратилась в густонаселенный жилой район. Однако здание, в котором создавалась первая ЭВМ, сохранилось. Улица, на которой оно расположено, теперь носит имя С. Лебедева. А на здании бывшего Института электротехники (современный адрес: ул. О. Гончара, 55-6) С. Лебедеву установлена мемориальная доска.

(По материалам Интернет-изданий)

Послетекстовые задания

Задание 8. Ответьте на вопросы.

1. Что вы узнали о первых попытках создать в Киеве вычислительный аппарат?
2. Почему известный московский математик Сергей Лебедев переехал в Киев?
3. Где Лебедев начинает работать?
4. Почему первая ЭВМ создавалась в обстановке полной секретности?

5. Почему самой сложной частью работы явилось практическое создание ЭВМ?
6. Когда машина начала работать?
7. Какие трудности возникли при запуске программы?
8. Как ЭВМ решила первую реальную задачу?
9. Когда был подписан акт о приемке машины в эксплуатацию?

Задание 9. Выделенные слова замените синонимами из текста (или близкими по значению).

1. Программу запустили вновь – и опять на восьмом отрезке *появились* расхождения.
2. Разработчики – киевские математики С. Крейн и С. Авраменко *начали* искать ошибку.
3. Но и там ничего не *нашли*.
4. Он закрылся в кабинете и в обычной ученической тетрадке *начал* считать.
5. Таким образом, не оставалось ничего иного, как признать, что ЭВМ *правильно* решила первую реальную задачу.

Задание 10. Прочитайте предложения. Расположите их в соответствии с последовательностью событий в тексте.

1. К осени 1951 г. машина начала работать, т.е. достаточно устойчиво выполнять комплексную тестовую программу.
2. Пришлось разобрать часть потолка, чтобы отвести из комнаты хотя бы часть тепла.
3. Лебедев возглавил Институт электротехники, где, как считалось, занимался вопросами устойчивости энергосистем.

4. Участники того секретного проекта вспоминают, что теоретические работы обычно проводились по вечерам и в ночное время дома у С. Лебедева.

Задание 11. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. Киевский профессор Александр Щукарев создал машину ...
2. В 1945г. президент Академии наук Украины Александр Богомолец предложил С. Лебедеву....
3. Для жены С. Лебедева переезд в Киев означал потерю работы в.....
4. В Киеве Академия наук предлагала просторную квартиру в центре города, но это.....
5. Этот жилой дом был построен специально для....
6. На самом же деле академик, проведя час другой в стенах своего института, сел в служебный автомобиль и ....

Задание 12. В данных предложениях замените причастные обороты придаточными определительными предложениями.

1. Жена С. Лебедева, связанная с музыкальным миром Москвы, была против.
2. С. Лебедев и его семья переехали в Киев и поселились в доме, находящемся на ул. Костельной, 15.
3. С осени 1948г. лаборатория, носившая несколько абстрактное название лаборатории моделирования и регулирования, вплотную приступила к созданию ЭВМ.
4. Редчайший случай: математики, считавшие вручную независимо друг от друга, ошиблись в одном и том же месте.

Задание 13. Найдите в тексте и кратко перескажите отрывки, где говорится:

а) о переезде С. Лебедева в Киев;

б) о работе по созданию ЭВМ;

в) о сложности работы по практическому созданию ЭВМ.

Задание 14. Составьте и запишите план текста. Перескажите текст по плану.

ЧАСТЬ III. БИОГРАФИИ ГОРОДОВ – БИОГРАФИЯ СТРАНЫ

1. Киев – столица Украины

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значения следующих слов.

Храм, лавра, типография, ремесло, кузнец, оружейник, ювелир, плотник, губерния, канализация, ярмарка, дворянин, купец, оккупация.

Задание 2. Определите, как образованы данные слова, объясните их значение.

Образец: концлагерь – концентрационный лагерь.

Радиологический, летопись, новгородский, многолюдный, древнерусский, водопровод, южнорусский, машиностроительный, послевоенный, концлагерь, родоначальник.

Задание 3. Прочитайте предложения, объясните, как вы понимаете выделенные слова.

1. *Стремительно* развивается Киев в конце X века.
2. Храм поражал современников размерами и *великолепием* отделки.
3. Здесь принимали важные государственные решения, собирались киевские *веча*.
4. *Упадок* Киева был вызван многочисленными спорами за *княжеский престол*.

5. За четыре военных года Киев *потерял* 40% жилых домов, 800 предприятий.

Притекстовые задания

Задание 4. Прочитайте текст.

Задание 5. Разделите текст на смысловые части, дайте им название.

Запишите план.

Киев – столица Украины

Памятник основателям Киева

История Киева начинается в глубине веков. Древнейшие поселения на его территории относятся к каменному веку (40-10 тыс. лет до н.э.). Их остатки были найдены археологами в 90-х годах XX в. О возникновении Киева рассказывается в древнейшей и самой известной древнерусской летописи – «Повести временных лет». По легенде, которую упоминает летописец Нестор, три брата – Кий, Щек, Хорив и их сестра Лыбедь основали город и назвали его в честь старшего брата Киевом. Так как достоверных сведений о Кие не сохранилось, почти невозможно установить точную дату создания города. Ученые договорились древнейшие поселения считать докиевскими, а временем основания Киева – конец V века, 482 год. Эта дата возникла не случайно:

ее установили после определения радиологическим методом возраста строений, найденных на Подоле во время строительства метро.

В 882 году новгородский князь Олег со своей дружиной захватил Киев и сделал его столицей древнерусского государства, в состав которого входили еще Новгородское и Псковское княжества. Во время правления Олега Киев становится сильным и многолюдным городом.

Из «Повести временных лет» нам известны имена последующих князей Киева: князя Игоря, княгини Ольги, ее сына Святослава. Каждый из этих правителей оставил после себя намного больше легенд, чем исторических фактов, но все князья способствовали расширению территории Киевской Руси.

Стремительно развивается Киев в конце X века, в период княжения Владимира Святославовича (980 -1015 г.г.). Он расширяет и укрепляет центральную часть города, строит новую крепость, известную под названием «Город Владимира». От его центра шли улицы: одна вдоль нынешней Десятинной, вторая шла на Подол по Андреевскому спуску, а третья – к Софийским воротам по Владимирской улице. Главным достижением Владимира было принятие в 988 г. христианства как государственной религии. На улицах Киева появляются многочисленные церкви. Главным сооружением Киева в X веке была знаменитая Десятинная церковь, построенная в 989 – 996 годах. Это был первый каменный храм, который поражал современников размерами и пышностью убранства.

Наибольшего расцвета достигает Киев в период правления Ярослава Мудрого (1034-1054 г.г.). В 1037 г. он заложил город, получивший название «Город Ярослава». Центром его стал Софийский собор, построенный в 1037-1047 годах. По художественному замыслу и высокому

уровню строительного искусства это – выдающийся памятник не только древнерусской, но и мировой культуры.

Здесь принимались важные государственные решения, собирались киевские вече, отмечались торжественные события. При Софии Киевской

была создана первая на Руси библиотека. При Ярославе Мудром была основана Киево-Печерская лавра (1051 г.), ставшая одним из культурных центров Древней Руси. Именно здесь жили и работали известные летописцы, появилась первая типография, были широко развиты искусство и ремесло.

В XI-XII в.в. Киев делился на

Памятник князю Владимиру

две части: Старый Киев (Верхний город), центром которого был Софийский собор и первые строения Киево-Печерского монастыря, и

Подол (Нижний город), который был одним из наиболее населенных районов древнего Киева.

Его площадь составляла около 200 га, т.е. по своим размерам он был крупнее многих городов Древней Руси. В жизни Подола важное место

Софийский собор

занимали торговля и ремесло. Здесь жили мастера более 60 специальностей: гончары, кузнецы, оружейники, ювелиры, обработчики дерева и др.

После смерти Ярослава Мудрого начинается постепенный упадок Киева, что было вызвано многочисленными спорами за княжеский престол. В 1240 г. войска монгольского хана Батые захватили

город и почти полностью его разрушили.

В 1362 г. Киев захватила Литва. В 1569 г., после объединения Польши и Литвы в единое государство – Речь Посполитую, город оказался под контролем поляков.

Во второй половине XVI – первой половине XVII века в городах Украины существовали школы при церквях и монастырях. В Киеве упоминается школа Михайловского монастыря. 15 октября 1615 г. начала действовать школа, которая вошла в историю как Киевская братская школа, родоначальница Киево-Могилянской академии.

Следующий период расцвета Киева приходится на XVII-XIX в.в. В результате освободительного движения под руководством Богдана Хмельницкого и решения Переяславской Рады о вхождении Украины в состав Российской империи (1654 г.) Киев стал возрождаться. В 1797 г. Киев получает статус губернского города, а потом становится столицей Киевской губернии. Это способствовало его быстрому росту. В середине XIX в. население Киева превышало 65 тыс. человек. В конце XIX в. киевляне получили возможность пользоваться канализацией, водопроводом и электричеством, появился трамвай. Ежегодно в Киеве проходило семь ярмарок. Самая большая из них – Контрактовая, - начиная с 1798 г., проходила с 15 января до 1 февраля на Подоле. Для заключения контрактов сюда приезжало до 10 тыс. дворян и купцов. Площадь, где устраивалась эта ярмарка, теперь называется Контрактовой.

8 ноября 1833 года российский император Николай I подписал указ об основании в Киеве университета. 15 июля 1834 г. состоялось торжественное открытие университета Святого Владимира

Контрактовая площадь

(теперь Национальный университет имени Тараса Шевченко).

В Киеве работали 122 предприятия, среди которых такие большие, как Южнороссийский машиностроительный завод, «Арсенал», Киевские железнодорожные мастерские. В 1940 г. Киев стал третьим по величине городом в СССР после Москвы и Ленинграда (теперь Санкт-Петербург).

Во время Великой Отечественной войны Киев был почти уничтожен. За четыре военных года он потерял 40% жилых домов, 800 предприятий. Старинные здания, которые украшали столицу, были стерты с лица земли. Но страшнейшей потерей для города были люди. В Бабьем Яру и концлагерях погибло около 200 тысяч киевлян. Оккупация длилась с 1941 по 1943 год. Киев был освобожден 6 ноября 1943 года, за что была отдана жизнь 418 тысяч бойцов и командиров Красной Армии.

В послевоенные годы одним из первых восстановили Крещатик – центральную улицу Киева, которая является одним из его символов. Сегодня площадь Киева около 836 квадратных километров. Тут находится более 2 тысяч памятников истории, культуры и архитектуры, работает 34 театра, 38 музеев, множество крупных и малых предприятий и организаций. Киев – один из самых зеленых городов Европы. В черте города находится 14 парков, первый из которых был основан в 1631г. По площади зеленых насаждений Киев занимает одно из первых мест в мире.

(По материалам энциклопедии «Украина»)

Послетекстовые задания

Задание 6. Ответьте на вопросы.

1. Когда на территории Киева стали селиться люди?
2. Что рассказывает легенда об основании Киева?
3. Как установили дату основания Киева?
4. С именами каких князей связана история Киева до конца X века?
5. Расскажите о Киеве времен Владимира Великого.
6. Что изменилось в Киеве за период правления Ярослава Мудрого?
7. Как развивалась история города после смерти Ярослава?
8. Почему следующий период расцвета Киева начинается в XVII в.?
9. Расскажите о Киеве XIX века.
10. Какими для города были последствия Великой Отечественной войны?
11. Что вы можете рассказать о сегодняшнем Киеве?

Задание 7. Используя информацию текста, закончите данные предложения и расположите их в логической последовательности.

1. В 882 году новгородский князь Олег...
2. В XI-XII в.в. Киев делился на две части...
3. После смерти Ярослава Мудрого из-за борьбы за княжеский престол...
4. Древнейшие поселения на территории Киева...
5. Десятинная церковь, построенная в 989-996 г.г. – это ...
6. Родоначальницей Киево-Могилянской академии является...
7. Центром «города Ярослава» был...
8. В XIX в. в Киеве...
9. Киевский университет был основан...
10. С 1941 по 1943 г....
11. В Киево-Печерской Лавре, основанной в 1051 г.,...

12. Сегодня Киев – это...
13. На площади, которая сегодня называется Контрактовой, ...
14. За время Великой Отечественной войны Киев ...

Задание 8. В данных предложениях выделенные слова замените синонимами из текста.

1. *Наиболее давние* поселения на территории Киева относятся к каменному веку.
2. *Точных* сведений о Кие не сохранилось.
3. Все князья *заботились об увеличении* территории Киева.
4. Подол по своим размерам был *больше* многих городов Древней Руси.
5. Следующий период *значительного развития* Киева *относится* к XVII-XIX в. в.
6. Площадь, где *организовывалась* эта ярмарка, теперь называется Контрактовой.
7. За освобождение Киева *погибли* 418 тыс. бойцов и командиров Красной Армии.

Задание 9. Выберите главную информацию из каждой смысловой части текста. Используя эту информацию и собственные впечатления о Киеве, составьте свой рассказ о городе.

Задание 10. Используя прочитанный текст как модель, составьте письменный рассказ о столице вашей страны.

2. Харьков

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов.

Колокольня, костёл, барокко, шедевр, инициатива, крепость, вклад, содружество.

Задание 2. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания:

а) с помощью толкования:

форпост

укреплённый пункт

урбанизация

создание больших городов

регион

место, относящееся к какой-нибудь области

купец

владелец частных торговых предприятий

б) с помощью антонимов:

создавать - разрушать

прятать – искать

в) с помощью контекста:

пострадать

Харьков сильно ***пострадал*** в годы войны: это был один из самых разрушенных городов Украины.

переселенец

Переселенцы пришли не на пустое место - там уже было древнее городище, которое было основано еще в до монгольский период.

промышленный подъем

Промышленный подъем второй половины XIX в. превратил Харьков в один из крупнейших торговых, промышленных, научных и культурных центров не только Украины, но и России.

наследие

Историческое ***наследие*** города составляет большое количество памятников разных веков.

Задание 3. Составьте словосочетания с данными существительными.

Образец: средства - дворяне, купечество - средства дворян и купечества.

Распространение - идея;

центр - культура, образование, наука;

расширение - содружество украинцев;

название - город, река;

развитие - ремесло, наука, промышленность;

появление - фабрики (мн.ч.);

инициатива - учёный, деятель В.Н. Каразин;

средства - дворяне, купечество;

годы – война;

количество - памятники (мн.ч.);

в честь – победа.

Задание 4. К данным глаголам подберите видовую пару и составьте с ними словосочетания.

Распространять, расширять, сохранять, превращать, открывать, создавать, уничтожать, строить, поднимать, происходить, прятаться, славиться, появляться.

Задание 5. Прочитайте данные словосочетания. Замените их конструкцией с отглагольными существительными.

Образец: создать лучший танк – создание лучшего танка.

Распространять идеи европейского единства;

расширять общее европейское содружество;

сохранять оборонное значение;

превращать Харьков в один из самых больших центров Украины;

открыть первый университет, аэропорт, первую детскую железную дорогу;

создать лучший танк;

уничтожать памятники архитектуры;

строить театры, музеи, метро.

Притекстовые задания

Задание 6. Прочитайте текст.

Задание 7. Читая текст по абзацам, задавайте друг другу вопросы и отвечайте на них.

Харьков

Харьков – один из исторических городов Украины. За выдающийся вклад в распространение идеи европейского единства, общего европейского содружества и в честь 350-летия со дня основания в Харькове на площади Конституции был поднят флаг Совета Европы.

Когда-то, в VII-VIII веках, в пределах города находился укрепленный форпост Киевской Руси – город Донец. Современное название города происходит от названия реки Харьков, которое в переводе с тюркского обозначает «тихая вода».

Харьков стал городом, когда в 1654 году сюда переселилось более 500 казаков с семьями. Но, как свидетельствуют документы, переселенцы пришли не на пустое место – там уже было древнее городище, основанное ещё в домонгольский период. Именно тогда были прорыты знаменитые подземные ходы, в которых жители прятались от завоевателей.

До XVIII века Харьков сохранял оборонное значение. Во второй четверти XVIII века начинается новый период в истории Харькова – торговый. Восемьдесят дней в году в городе шла оживлённая торговля на ярмарках. Одновременно развивались ремёсла и появлялись фабрики, выпускающие ткань (мануфактуры).

В 1805 году на средства дворян и купечества по инициативе известного ученого и общественного деятеля В.Н. Каразина в Харькове был открыт первый в Украине университет, который стал выдающимся центром культуры, образования и науки.

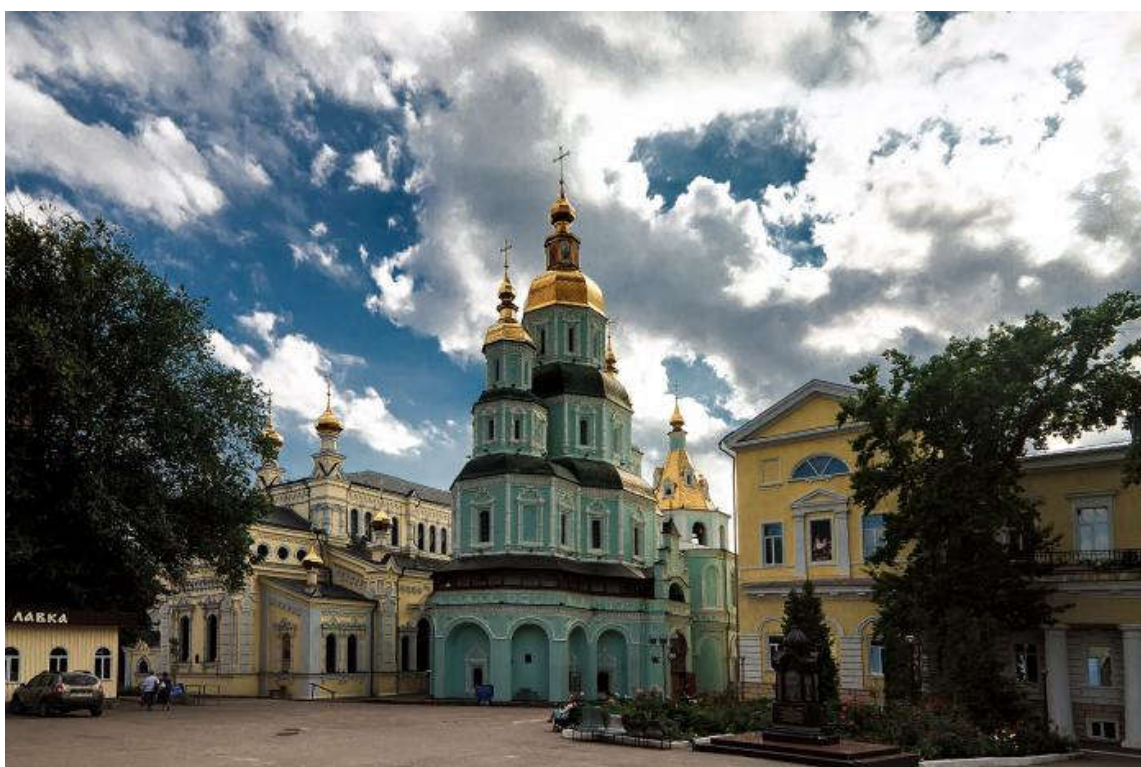
Центральная часть города

С 1918 по 1934 год Харьков был столицей Украинской Советской Социалистической Республики. Тогда здесь жили и работали классики украинской культуры О. Гончар, О. Вишня, П. Тычина, А. Довженко, всемирно известные физики А. Йоффе и Л. Ландау, начинал свою карьеру композитор Д. Шостакович.

С историей Харькова очень часто связано слово «первый». Тут был открыт первый в Украине аэропорт, первая в стране детская железная дорога, построено первое высотное здание СССР, которое вошло во все архитектурные справочники мира как шедевр нового стиля – конструктивизма. И первым чемпионом Украины в СССР стала харьковская сборная по футболу. Именно здесь был создан лучший танк Второй мировой войны Т-34.

Харьков очень пострадал в годы войны. Это был один из наиболее разрушенных городов Европы. Фашисты уничтожили десятки памятников архитектуры, вывезли в Германию многочисленные художественные ценности, в том числе картины Рубенса и Веласкеса.

Сейчас в Харькове проживает более полутора миллиона человек. Это второй после Киева город в Украине. Его площадь составляет 306 квадратных километров.

Покровский собор

Историческое наследие города составляет большое количество памятников разных столетий. Особенно богат город выдающимися архитектурными памятниками XIX – XX веков, но есть сооружения и более раннего периода. Это в первую очередь уникальный образец украинского барокко – Покровский собор (1689 г.), Успенский собор (1777 г.), который известен тем, что в нём побывали все русские цари, начиная с Екатерины II. Колокольня собора построена в честь победы над Наполеоном. Харьков имеет одну из крупнейших в Украине и третью по величине в Европе площадь Свободы, на которой находится с 1935 года один из лучших памятников Кобзарю. В драматическом театре им. Т. Шевченко в свое время выступали Сара Бернар, Айседора Дункан, Вера Холодная и др.

Харьков - областной центр. В области проживает почти 6 процентов населения страны. Это один из самых урбанизированных регионов (78,9%). На территории области могут разместиться такие государства, как Бельгия, Люксембург, Ватикан, Мальта и Лихтенштейн вместе взятые

(По материалам энциклопедии «Украина»)

Послетекстовые задания

Задание 8. Ответьте на вопросы.

1. Что находилось в пределах города Харькова в VII-VIII веках?
2. От чего происходит современное название города?
3. Почему Харьков сразу стали считать городом?
4. О чём свидетельствуют документы?
5. Для чего были прорыты подземные ходы?
6. Как долго Харьков сохранял оборонное значение?
7. Когда начался новый период развития в истории города?

8. Когда и на какие средства был открыт университет в Харькове и кто был инициатором его открытия?
9. В какие годы Харьков был столицей Украины?
10. Почему с историей Харькова часто связано слово «первый»?
11. Каково историческое наследие города?
12. Что вы узнали о Харьковской области?

Задание 9. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. Город получил современное название от ...
2. Харьков имел и сохранял оборонное значение до ...
3. В городе шла оживлённая торговля на ярмарках и одновременно ...
4. Одновременно с торговлей развивались .... и появлялись ...
5. В 1905 году по инициативе известного ученого и общественного деятеля В.Н. Каразина в Харькове был открыт ....
6. Харьков был столицей СССР ...
7. В Харькове был открыт первый в Украине ..., первая в стране ..., первое..., построено....
8. В годы войны Харьков ....., были уничтожены ...
9. Особенно богат город выдающимися архитектурными ....
10. Харьковская область - это один из наиболее ...
11. На территории Харьковской области могут разместиться ...

Задание 10. Вместо точек вставьте нужные глаголы или краткие причастия, пользуясь словами для справок.

1. Современное название города ... от названия реки Харьков.
2. Харьков сразу стал городом, когда в 1654 году сюда ... более 500 казаков с семьями.

3. До 18 века Харьков .... оборонное значение.
4. В городе ... оживлённая торговля на ярмарках.
5. Одновременно ... ремёсла и ... фабрики, выпускающие ткань.
6. Тут ... заводы – гиганты - тракторный, турбинный, станкостроительный.
7. Тут был ... первый в Украине аэропорт, ... первое высотное здание, был... лучший танк второй мировой войны Т-34 и впервые в мире... управляемые радиомины.
8. Харьков очень ... в годы войны.
9. Фашисты ... десятки памятников архитектуры, ... в Германию художественные ценности.
10. Сейчас в Харькове ... более полутора миллиона человек.
11. Историческое наследие города .... большое количество памятников разных столетий.
12. По количеству памятников Харьков ... второе после Киева место в Украине.
13. В его музеях .... сотни тысяч документальных материалов прошлого.
14. По количеству высших учебных заведений (более 20 академий, университетов и институтов) город .... первое место в стране.
15. В Харьковской области ... почти 6 процентов населения Украины.

Слова для справок: открыть, происходить, переселиться, сохранять, идти, развиваться, появляться, составлять, возродиться, построен, создан, использован, пострадать, уничтожить, проживать, занимать, храниться, вывезти.

Задание 11. Замените пассивные конструкции активными и наоборот.

1. В честь 350-летия со дня основания в Харькове на площади Конституции был поднят флаг Совета Европы.

2. В 1905 году в Харькове был открыт первый в Украине университет, который стал выдающимся центром культуры, образования и науки.
3. Тут открыли первый в Украине аэропорт, первая в стране детская железная дорога, построено первое высотное здание СССР, которое вошло во все архитектурные справочники мира как шедевр нового стиля – конструктивизма
4. Именно здесь был создан лучший танк второй мировой войны Т-34 и впервые в мире использованы управляемые радиомины.

Задание 12. Замените причастные обороты придаточными определительными предложениями.

1. Переселенцы пришли не на пустое место: там уже было древнее городище, основанное в домонгольский период.
2. Колокольня собора, построенная в честь победы над Наполеоном, – самое высокое сооружение Харькова.
3. В Харькове был открыт пятый в России и первый в Украине университет, ставший выдающимся центром культуры, образования и науки.
4. В его музеях хранятся сотни тысяч документальных материалов прошлого, среди них уникальные, имеющие общенациональное значение.
5. Уникальный образец украинского барокко – Покровский собор (1689 г.), входивший когда-то в укрепления Харьковской крепости.

Задание 13. Выделите в абзацах главную информацию. Соедините эти предложения так, чтобы получился сокращённый вариант текста. Перескажите его.

Задание 14. Подготовьте рассказ о своём родном городе.

3. Город у моря

Предтекстовые задания

Задание 1. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания:

а) с помощью синонимов или толкования:

Ориентировать	направить, помочь достичь цели
резиденция	место пребывания правительства
оазис	место в пустыне, где есть растительность и вода
орнамент	графическое или скульптурное украшение
достопримечательность	место или предмет, заслуживающий внимания
предание	Легенда
балласт	то, что мешает
зодчий	Архитектор
соперничать	Соревноваться
стилизация	произведение, являющееся подражанием чему-либо
нумизматическая коллекция	собрание монет
парапет	невысокая стенка, перила моста
каскад	водопад

Задание 2. Найдите в словаре и запишите значения слов.

Пророчить, упразднить, арка, башня, незыблемый, ремесленник.

Задание 3. Прочитайте и объясните при помощи синонимов или антонимов данные слова и словосочетания.

Образец: отодвигаться = отдаляться.

Сооружать, отодвигаться, пересматривать, существовать, баснословно дорого, роскошно украшен, лепные орнаменты, непролазная грязь, экзотический материал.

Задание 4. Определите, от каких глаголов образованы данные существительные.

Образец: стремление – стремиться.

Обновление, освобождение, сооружение, укрепление, строение, уточнение, расположение, исполнение, оформление, стремление.

Задание 5. Прочитайте предложения, значения незнакомых слов определите по словарю.

1. Как бы ни было обширно очередное издание об этом городе, авторам никогда не удастся охватить всего.
2. Одесса, вобравшая в себя богатейшие литературные и музыкальные традиции, является уникальной сокровищницей архитектурных жемчужин.
3. История Одессы богата многими знаменательными событиями.
4. План предусматривал геометрически правильную застройку улиц.
5. На протяжении XIX века план не раз пересматривался, дополнялся и уточнялся.

Притекстовые задания

Задание 6. Скажите, приходилось ли вам бывать в Одессе, понравился ли вам этот город, что вы знаете об Одессе.

Задание 7. Прочитайте текст. Разделите его на смысловые части.

Город у моря

Одесса... Море книг, океан литературы — тома и фолианты, подшивки газет и журналов, собравших под своими обложками исторические, географические, социологические и всевозможные другие исследования, наблюдения, репортажи и зарисовки о жизни Одессы и одесситов. Как бы ни было обширно очередное издание об этом городе, авторам его никогда не удастся охватить всего. Ведь город - это непрерывно обновляющийся грандиозный социальный организм, ни на мгновение не застывающий в своём развитии. Что же говорить, если город этот - Одесса, вобравшая в себя богатейшие литературные и музыкальные традиции, здравница, приют мореходов и уникальная сокровищница архитектурных жемчужин. Одесса юна. Но история её богата многими знаменательными событиями, наложившими свой отпечатки на её архитектурный облик, характер жителей, их отношение к своей родине — колоритнейшему южному городу.

История зарождения Одессы связана с борьбой за освобождение Северного Причерноморья от османских завоевателей. В 1793 году для защиты побережья от возможных набегов янычар была сооружена Суворовым ещё одна крепость на берегу Хаджибейского залива. С этого укрепления и началась Одесса. Тогда ещё никто не пророчил ей будущей известности, но удачное местоположение становилось всё более очевидным. 27 мая 1794 года Екатериной Второй издан указ об основании на берегу Хаджибейского залива военного и торгового порта.

В стороне от нынешнего Приморского бульвара, где в ту пору высились руины янычарской цитадели, по плану, составленному

инженерами Деволаном и Карповым, солдаты сооружают новую крепость. Грозные бастионы утратили военное значение уже в 1812 году: по Бухарестскому мирному договору с Турцией граница резко отодвигалась на запад. Крепость упразднили, а в 1875 году прокладывали дорогу к морю и снесли большинство сооружений. Остатки укреплений – семь горбатых арок и дозорную башню – можно и сегодня видеть в парке имени Шевченко.

Первые портовые сооружения спроектировал О. М. Дерибас. Одесса строилась по заранее составленному плану, автором которого являлся Ф. Деволан.

Хаджибейский залив

Он предусматривал геометрически правильную застройку улиц, отличался стремлением ориентировать городские магистрали от моря к центру города по кратчайшим путям. На протяжении XIX века план этот не раз пересматривался – дополнялся и уточнялся, но его основополагающая идея оставалась неизменной.

Город поначалу был довольно неказист. Состоял в основном из крестьянских мазанок. Но мало-помалу стали появляться ценные в архитектурном отношении постройки. Например, первый одесский театр, (он сгорел в ночь на Новый 1873 год). Составить проект нового городского театра было предложено венским архитекторам Ф. Фельнеру и Г. Гельмеру. Открытие театра состоялось 1 октября 1887 года. Здание Одесского театра исполнено в стиле венского барокко, который был основным в европейском искусстве с конца XVI и до середины XVIII века. Самая красивая часть здания - это зрительный зал. Архитектура его выдержана в стиле французского рококо. Он роскошно украшен

различными лепными орнаментами с тонкой позолотой. Особый интерес вызывает потолок. В основу его композиции положены четыре картины художника Лефлера в виде медальонов. На них изображены сцены из произведений Шекспира. Площадь сцены 500 кв. метров. Уникальная акустика позволяет доносить даже шепот со сцены в любой уголок зала.

Говоря о строительстве величественных палат и заурядных обывательских домов, нельзя не рассказать о том, что собой представляло городское хозяйство Одессы

Оперный театр

почти два века назад. Благоустройство было скверное. Достаточно сказать, что в непогоду в городе повсюду была непролазная грязь. В ненастные дни проезд, к примеру, по Почтовой, которая круто спускалась вниз, был попросту чреват гибельными последствиями. В округе не было подходящего материала для сооружения мостовых. Лишь только Херсонский и Карантинный спуски – самые жизненно необходимые – укрепили гранитным камнем, ценившимся буквально чуть ли не на вес золота – ведь его везли из-за моря, на кораблях. Со временем улицы стали кое-где покрывать тёмно-синими плитами вулканической лавы – этот экзотический материал покупался уже по более сходной цене, его итальянские моряки использовали как балласт, когда шли в порт Одессу за хлебом. Эту лаву и сегодня можно отыскать на мостовых города.

Страдали одесситы и от недостатка воды. Пресной, конечно. Вот, скажем, в 1808 году беднота просит магистрат провести водопровод от источника Большого Фонтана. Только через семьдесят лет одесситы облегчённо вздохнули: пришла вода из Днестра по трубам.

Все эти трудности, тем не менее, компенсировались благодатным южным солнцем, бирюзовым морем, да и самим впечатлением от прекрасного города, рождённого любовью, трудом и упорством множества людей среди безжизненной пустыни.

В середине XIX века Одесса шагнула вширь. Заселялись пустыри, вставали на улицах шеренги «доходных» домов. Как правило, в большинстве своём они были безлики, лишены какой-либо индивидуальности. Но, к счастью, находились исключения. Строились и такие дома, которые имели исключительную архитектурную ценность. Неповторимый колорит старой Одессы сохраняется прежде всего в таких сооружениях, как новый оперный театр, здание филармонии, банки...

Удачно складывалось для Одессы и то, что в городе в прошлом столетии одновременно трудилось немало даровитых зодчих. Они и соперничали друг с другом, но и учились друг у друга, взаимно друг друга обогащали.

Тогда же, во второй половине прошлого века, архитектор А. Шашин строит в начале улицы Петра Великого новое здание Ришельевского лицея – величественное, монументальное. Сейчас это главный корпус Одесского государственного университета им. Мечникова.

А на улице Пушкинской в ту же пору строится роскошный дворец Абазы (в нём сейчас Музей западного и восточного искусства). Многие улицы Одессы отличаются яркими, запоминающимися зданиями. Скажем, очень красива улица

Одесский государственный университет им. Мечникова

Гоголя. Один дом лучше другого. Но почему так привлекает всех дом, расположенный в самом начале этой улицы? А он и впрямь необычен. Возведённое над крутым обрывом здание удачно стилизовано под средневековый британский замок: те же башни, стрельчатые арки.

Улица Дерибасовская - любимая улица одесситов. С этой улицей связаны многие незабываемые страницы истории города. В канцелярии генерал-губернатора на улице Дерибасовской, 24 в 1823-1825 гг. в качестве коллежского секретаря работал А. С. Пушкин. Здание Ришельевского лицея украшает мемориальная доска с барельефом Адама Мицкевича.

Улица Дерибасовская

Документы, печатные издания, нумизматические коллекции, оружие XVII - XIX веков, связанные с историей города и края, входившие когда-то в собрания Музея Одесского общества истории и древностей, Музея книги, Музея старой Одессы, стали составной частью его фондов.

И, конечно же, легендарная Потёмкинская лестница... Идея устройства парадной лестницы принадлежала выдающемуся архитектору А. И. Мельникову и входила в планировку бульвара. 15 июня 1826 года проект бульвара одобрил царь Николай I. Грандиозная лестница была построена в 1841 году. Автор проекта - архитектор Боффо очень удачно

Рядом с Городским садом находится уютная маленькая улочка - Гаванная. На этой улице в 1876 году был выстроен особняк для представителя промышленной элиты А. Я. Новикова. Сейчас здесь располагается экспозиция Одесского историко-краеведческого музея.

разработал её пропорции (ширина вверху 12,5 метра, внизу - 21,6). Лестница насчитывала 200 ступеней; 10 маршей по 20 ступеней каждый и 10 площадок. Длина её 142 метра, высота - 24. Спускалась она к самому

морю.

Интересны некоторые особенности лестницы. Так, при взгляде сверху видны только площадки (кроме верхнего марша). Парапеты лестницы кажутся параллельными. Этот зрительный эффект достигнут за

Потёмкинская лестница

счёт постепенного расширения лестницы книзу. Если смотреть снизу, площадки исчезают.

Перед нами сплошной каскад ступеней, а лестница будто выросла. В этом заключён был замысел её создателей. Искусственно усилить перспективу, тем самым зрительно увеличить длину лестницы, придать ей величественный вид. Ступени и площадки покрывались триестским камнем, доставляемым судами, приходившими в город за хлебом. Боковые двухметровые парапеты строились из местного ракушечника. В 1933 году при реконструкции ступени облицевали розово-серым гранитом.

Лестница в разное время носила названия: Гигантской, Бульварной, Городской. После выхода кинофильма Сергея Эйзенштейна "Броненосец Потёмкин" получила название Потёмкинской, так как отдельные сцены фильма снимались на ней. Одесский писатель Юрий Олеша писал: "...Знаменитая одесская лестница после картины "Броненосец Потёмкин" вошла в память человечества как Миланский собор и Эйфелева башня".

Сейчас лестница имеет 192 ступени. Восемь ступеней засыпали, когда Приморская улица (Суворова) была поднята к теперешнему уровню.

Благодаря соединению таких разных архитектурных стилей и направлений создаётся неповторимый и своеобразный облик города – цельный и оригинальный.

(По материалам Интернет-изданий)

Послетекстовые задания

Задание 8. Ответьте на вопросы.

1. С какими событиями связана история зарождения Одессы?
2. Почему был издан указ об основании на берегу залива военного и торгового порта?
3. Когда был построен одесский порт?
4. Почему одесский порт считается одним из лучших в мире?
5. Что представляло собой в то время городское хозяйство?
6. Какие изменения произошли в середине XIX века?
7. Почему улица Дерибасовская – самая любимая улица одесситов?
8. Какие известные музеи находятся в Одессе?
9. Что вы узнали о Потёмкинской лестнице?

Задание 9. Вставьте в предложения слова, данные справа в нужной форме.

1. Удачно складывалось для Одессы и то, что в городе в XIX веке одновременно трудилось немало . . .	даровитые зодчие
2. Остатки укреплений – семь . . . можно и сегодня увидеть в парке имени Шевченко.	горбатые арки дозорная башня
3. Театр роскошно украшен различными . . . с тонкой	лепные

позолотой.

орнаменты

4. . . . акустика позволяет доносить даже шепот со сцены
в любой уголок зала.

уникальный

Задание 10 Выделенные слова замените синонимами или близкими по значению словами из текста.

1. В 1793 году для защиты побережья от возможных *нападений* янычар была *построена* Суворовым ещё одна крепость.
2. Приморского бульвара тогда ещё *не было*.
3. Зал *богато* украшен различными лепными *украшениями* с тонкой позолотой.
4. *Немало предметов, заслуживающих внимания*, уже отошли в *прошлое*.
5. В *дождливые* дни по некоторым улицам невозможно было проехать.
6. В середине XIX века Одесса *расширилась*.
7. Здание Ришельевского лицея украшает мемориальная доска с *изображением* Адама Мицкевича.

Задание 11. Объясните, как вы понимаете выделенные словосочетания.

1. Как бы ни было *обширно очередное издание* об этом городе, авторам никогда *не удастся охватить всего*.
2. Одесса – *уникальная сокровищница* архитектурных жемчужин.
3. По Бухарестскому мирному договору с Турцией *граница резко отодвинулась* на запад.
4. Город поначалу *был довольно неказист*.
5. Потёмкинская лестница создавалась на месте другой, *вырубленной в ракушечнике*.

6. Этот *экзотический материал* покупался уже *по* более *сходной цене*.

Задание 12. Замените причастные обороты придаточными определительными предложениями.

1. Строились дома, имеющие исключительную архитектурную ценность.
2. Потёмкинская лестница создавалась на месте другой, вырубленной в ракушечнике.
3. Почему так привлекает внимание дом, расположенный в самом начале улицы?
4. История Одессы богата знаменательными событиями, наложившими свой отпечаток на её архитектурный облик.

Задание 13. Составьте и запишите план текста, перескажите текст по плану.

Задание 14. Если в вашей стране есть приморские города, расскажите о них.

4. Город Льва

Предтекстовые задачи

Задание 1. В данных предложениях объясните значение выделенных словосочетаний.

1. Укрепления Львова *сыграли большую роль* в защите города от внешних врагов.
2. В 1939 году Львов *вошел в состав* Украины.

3. В течение веков город *переходил из рук в руки*.
4. Красота и богатство края *не давали покоя* соседним государствам.
5. В этом месте *сходились караванные пути*.
6. Львов - центр *декоративно-прикладного искусства*.

Задание 2. Прочитайте однокоренные слова, вставьте их в предложения.

государство, государственный

1. Во всей Европе Данила Галицкого знали как ... деятеля, тонкого политика и дипломата.
2. Львов в разные времена входил в состав различных ...: Австрии, Польши, Венгрии, России.

укрепление, укрепить, укрепленный

1. Лев был верным помощником своего отца и заботился об ... города.
2. Хорошо ... Львов выдержал много вражеских нападений.
3. Князь хорошо ... свой замок.
4. В живописном городе множество древних ..., религиозных храмов, монастырей.

князь, княжить, княжение, княжеский

1. Владимир Великий ... в XII веке.
2. Сердце древнего Львова - ... замок.
3. Львов был основан во времена ... Данила Галицкого.
4. Ярослав Мудрый - один из величайших ... Киевской Руси.

красота, украшение, украшать, красивый

1. Львовяне любят свой город и ... его.
2. Здесь можно купить ... сувениры: разнообразные изделия из дерева и металла, керамику, женские ....
3. Композиторы и поэты создали много песен о ... своего края.

4. Древние храмы являются ... города.

укрепить, укрепление, крепкий

1. Ярослав Мудрый много внимания уделял ... международных связей.

2. Данила Галицкий заботился об ... своего государства, о его защите от внешних врагов.

3. Благодаря введению христианства Киевская Русь ... связи со странами Запада.

4. Между этими странами давно установились ... экономические связи.

Задание 3. В данных предложениях найдите слова и словосочетания, употребленные в переносном значении. Приведите примеры употребления этих слов в прямом значении.

Образец: выросли сооружения – выросли дети.

1. Сердце древнего Львова - Княжеская гора.

2. Во всей Европе Данилу Галицкого знали как тонкого политика и дипломата.

3. В течении IV-XX веков город многократно переходил из рук в руки разных правителей.

4. Постепенно вокруг замка выросли другие сооружения.

5. В 1939 году Львов наконец навсегда вернулся в Украину.

Притекстовые задания

Задание 4. Прочитайте текст.

Задание 5. Разделите текст на смысловые части, дайте им названия.

Город Льва

Львов - один из старейших городов Украины. Основал его около 1250 года князь Данила Галицкий, один из известных князей древней Руси-Украины.

Сердце древнего Львова - Княжеская гора. Именно здесь, на горе, князь Данила построил первый замок. Издалека он напоминает княжескую корону. Со временем вокруг замка и вниз от него начал застраиваться и расти город, которому князь Данила дал имя своего любимого сына Льва.

Данила Галицкий был храбрым и мудрым князем, которого боялись враги Русской земли. Во всей Европе Данилу Галицкого знали как государственного деятеля, тонкого политика и дипломата. Он заботился о мощи своего государства, о его защите от внешних врагов. Данила выбрал для застройки города гору не только потому, что она была недоступна для врагов, но и потому что здесь, в этом живописном уголке, пересекались выгодные караванные пути с востока на запад, с севера на юг.

Позднее город Льва стал городом торговли и ремесел. Князь Данила собрал здесь купцов и ремесленников со всех концов земли, которые с любовью украшали город.

Сын Данилы Лев был

верным помощником своего отца и заботился об укреплении города. Этот

город сыграл большую роль в борьбе западных государств с монголо-татарами. Постепенно вокруг замка выросли другие сооружения, которые красовались на горе. Вокруг были богатые поля, леса, виноградники.

Красота и богатство края не давали покоя соседним государствам. В течении IV-XX веков город многократно переходил из рук в руки разных правителей. Сначала его

Король Лев I Данилович

захватили польские феодалы, которые воспользовались смертью последнего русского князя Юрия. Потом город входил в состав австро-венгерской монархии, Российской империи, был под властью Польши. В 1939 году Львов наконец навсегда вернулся в Украину.

Каждый период оставил во Львове много исторических и архитектурных памятников. В живописном городе множество укреплений, религиозных храмов, монастырей, государственных учреждений. Древнейшая часть Старого города внесена в список Всемирного наследия ЮНЕСКО.

Современный Львов - большой культурный центр Украины. Здесь есть несколько университетов, много разных институтов, консерватория, несколько театров, музеев, немало разных клубов и спортивных сооружений. Львовский университет им. И. Франко (1661 г.), университет «Львовская политехника» (1844 г.) являются одними из старейших высших учебных заведений восточной Европы и Украины. Львовская опера (1900 г.) – один из красивейших театров страны – изображена на

двадцатигривневой купюре. Для посетителей в городе открыты двери более 40 музеев, среди которых много отраслевых, например, музеи пива, почты, книгопечатания, стекла, религии и др. В 2012 году Львов был одним из принимающих городов Чемпионата Европы по футболу.

Львов - центр прикладного и декоративного искусства. Здесь можно приобрести замечательные творения рук жителей края: яркие ковры, одеяла, изделия из глины, дерева, кожи, меха, металлов, неповторимые писанки и вышиванки.

Но самое большое богатство края - искренние, добрые, приветливые люди. Несмотря на века, разных правителей, львовяне сохранили родной язык, культуру, песни, танцы и народные обычаи.

(По М.В. Винницкой)

Послетекстовые задания

Задание 6. Ответьте на вопросы.

1. Когда и кем был основан город Львов?
2. С чего началась история Львова?
3. Каким человеком был Данила Галицкий?
4. Почему для создания города была выбрана Княжеская гора?
5. Почему город носит такое название?
6. Какой след оставили во Львове разные правители?
7. Что представляет собой современный Львов?
8. Люди каких профессий живут во Львове и Львовской области?

Задание 7. Прочитайте пункты плана, запишите их в логической последовательности. Сравните со своими записями (задание 5).

1. Лев Галицкий - верный помощник отца.

2. Современный Львов.
3. Основание Львова.
4. Львов - центр декоративно-прикладного искусства.
5. Данила Галицкий как основатель Львова и государственный деятель.
6. Люди - главное богатство края.
7. Львов в IV-XX веках.

Задание 8. Перескажите текст по плану, добавив свои впечатления от города, если вы там бывали.

5. Галицкий шарм Ивано - Франковска

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значения следующих слов.

Радужный, исконный, руина, отчаиваться – отчаяться, сберечь – сберечь, отведывать – отведать, носиться – нестись, наслаждаться – насладиться.

Задание 2. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания с помощью толкований.

Смерека	пихта (на местном диалекте)
Магдебургское право	система феодального городского права, которая закрепила права и свободы горожан
незапамятные времена	далёкое прошлое
возводить – возвести (что?)	построить

костёл	католический собор, церковь
первозданный	изначальный
ротонда	круглая постройка, храм, павильон, зал, обычно увенчанная куполом
предание	легенда
призрак	приведение
тамплиер	монах, входящий в орден Тамплиеров
разбойничий	принадлежащий разбойникам
зловещий	пугающий
форпост	передовая позиция, пост

Задание 3. Скажите, от каких глаголов образованы следующие существительные.

Образец: смесь – смешивать.

Развлечение, нагромождение, сооружение, захоронение, набег, смесь, съёмка.

Задание 4. Определите, сложением каких основ образованы слова.

Средневековый, горнолыжный, умиротворённый, многоэтажка, небоскрёб, металлочерепица, стеклопакет, многочисленный, водоворот.

Задание 5. Определите, от каких существительных и при помощи каких уменьшительных суффиксов образованы данные слова.

Улочка, городок, неделька, домик, церквушка.

Задание 6. Объясните, как вы понимаете выделенные выражения.

носиться галопом

Никому и в голову не придет *галопом носиться* по Ивано-Франковску,

потому что атмосфера здесь удивительно спокойная и умиротворенная.

назвать в честь кого-то

Андрей Потоцкий *назвал* этот город ***в честь своего сына*** Станиславом.

бурлит водоворот событий

Поднимаясь к сердцу замка, можно представить, как ***бурлит водоворот событий***: происходит борьба между австрийскими королями Габсбургами и князьями Трансильвании, замок переходит из рук в руки.

по спине бегут мурашки

Если постоять несколько минут возле колодца — непременно можно почувствовать, как ***по спине бегут мурашки...***

Притекстовые задания

Задание 7. Прочитайте текст. Скажите, о чём этот текст:

- а) о зимнем отдыхе в Карпатах;
- б) об очаровании Ивано-Франковска;
- в) о замках ужгородского края.

Галицкий шарм Ивано-Франковска

Не случайно украинские туристы выбирают зимний отдых в Карпатах. Приветливые жители этого края сумели сохранить вечные национальные традиции. Другое дело - куда отправиться? Можно выбрать насыщенную экскурсионную программу или наслаждаться традиционными зимними развлечениями: кататься на санках и лыжах.

Если в запасе только два выходных, можно поехать в Ивано-Франковск, побродить тихими улочками, отведать вкусных блюд и

крепкого ароматного кофе, полюбоваться архитектурой этого милого западного городка.

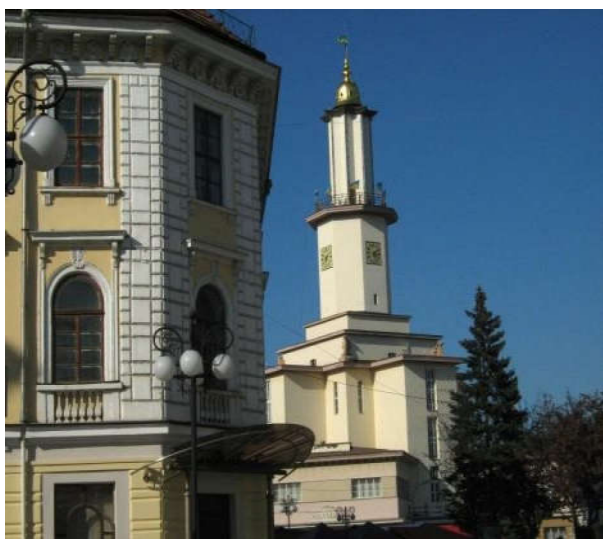

Имея несколько свободных дней и желание прикоснуться к историческим загадкам, можно поехать в ужгородский край. Здесь сосредоточено много средневековых замков, у каждого из которых своя славная история, свои неразгаданные тайны.

А если хочется как следует отдохнуть недельку-другую, лучше отправиться в Славское, в край зимнего солнца и елей. Не умеете кататься на лыжах? Не теряйте надежду! Местные инструкторы за несколько занятий научат вас основам горнолыжной мастерства. Но самое главное - карпатские каникулы принесут много ярких, по-настоящему зимних впечатлений. В таких городках торопиться не стоит. Хотя, по правде говоря, никому и в голову не придет носиться галопом по Ивано-Франковску, потому что атмосфера здесь удивительно спокойная и умиротворенная.

Официальной датой основания города считается 7 мая 1662 года - день получения Магдебургского права. В те времена оно служило

крепостью от нападений крымских татар. Андрей Потоцкий назвал этот город в честь своего сына Станиславом.

На самом деле поселение здесь возникло гораздо раньше. Еще с древних времен в этой местности жили племена, которые поклонялись языческим богам. Здесь даже сохранились следы святилища, которому около ста тысяч лет! Как и большинство европейских городов, Станислав

Городская ратуша

начинался с Рыночной площади и ратуши, которые просуществовали до нашего времени. При первом знакомстве с городом особенно радует то, что ни многоэтажек, ни тем более небоскребов из стекла и металла здесь практически нет. Самое высокое здание - та самая Ратуша: почти 50 метров высотой, а домики и церкви похожи на игрушечные декорации к сказочным сюжетам. Городок очень аккуратный и ухоженный: вместо металлочерепицы и стеклопакетов предпочитают натуральное дерево. Уютные маленькие площади, скромные костелы, церкви без позолоченных куполов, ротонда с фонтаном и фигурой Девы Марии, открытая к 2000-летию христианства на площади Шептицкого, - архитектура выглядит удивительно целостно, без излишеств и нагромождений.

Каждый храм Ивано-Франковска интересен по-своему. Самая старая постройка города - костел Пресвятой Девы Марии, который расположен на площади Шептицкого. В нем нарядные элементы барокко причудливо переплелись с изящными линиями эпохи Ренессанса. Интересна история Кафедрального собора св.Воскресения, построенного в начале XVIII века.

Его перестроили сразу после возведения - в проекте были допущены ошибки. Но с тех пор он почти не изменил своего первоначального вида.

Ужгородские замки: легенды, призраки, тамплиеры

Недалеко от закарпатской столицы (город Ужгород), в селе Невицкое, о многочисленных войнах и разрушения напоминают древние стены Невицкого замка, построенного в XI веке. Есть свидетельства, что его строили из камня с помощью смеси извести, яичного белка, молока и крови животных. Но даже это не спасает от разрушения временем. В Средние века за этот замок и окружающие земли шла борьба между австрийскими королями династии Габсбургов и трансильванскими князьями. Говорят, что владельцы замка были ужасно жестокими, поэтому за Невицким замком сохранилась слава разбойничьего. Поднимаясь к сердцу замка, построенного на вулканической вершине, можно представить, как бурлят события: происходит борьба между королями Габсбургами и князьями Трансильвании, замок переходит из рук в руки.

С замком связана и следующая легенда. Говорят, что в этих стенах прятали девушек из аристократических семей. И сегодня появилась традиция: эскорты молодоженов со всего Закарпатья пару часов проводят у Замка невест.

Между Ужгородом и Мукачево спрятался, возможно, самый таинственный замок Закарпатья, один из последних в мире форпостов Ордена тамплиеров - Среднянский. Загадочные развалины заросли бузиной: примороженные и засыпанные снегом черные ягоды придают древним камням зловещий вид. Если постоять несколько минут у колодца, непременно можно почувствовать, как по спине бегают мурашки ... Кстати, недавние космические съемки NASA зафиксировали в районе Среднянского замка мощный энергетический столб. Еще одна загадка.

Что искали тамплиеры вдали от торговых путей, где закопаны их сокровища, почему не найдено ни одного рыцарского захоронения?

(По материалам Интернет-изданий)

Послетекстовые задания

Задание 8. Ответьте на вопросы.

1. Почему украинские туристы любят отдыхать в Карпатах?
2. Как можно отдохнуть в Славском?
3. Какова атмосфера Ивано-Франковска?
4. Какой день считается официальной датой основания Ивано-Франковска?
5. Как раньше назывался город и в честь кого он был назван?
6. Как можно определить, что поселение здесь возникло намного раньше?
7. Почему говорят, что Ивано-Франковск очень аккуратный и ухоженный городок?
8. Какое здание города самое высокое?
9. Почему за Невицким замком сохранилась слава разбойничьего?
10. Какая современная традиция связана с древней легендой о замке?
11. Какой замок считается самым таинственным?
12. Какие загадки скрывает этот замок?

Задание 9. Замените выделенные слова синонимами или близкими по значению словами из текста.

1. *Гостеприимные* жители этого края сумели сберечь исконные национальные традиции.
2. Если в запасе всего лишь *выходные дни*, можно отправиться в Ивано-Франковск.
3. Хотя, по правде говоря, никому и в голову не придет *спешить* в Ивано-

Франковске.

4. Еще *в глубокой древности* в этой местности жили племена.
5. Нарядные элементы барокко причудливо *смешались* с изящными линиями эпохи Ренессанса.
6. Зато с той поры он почти не изменил своего *первоначального* вида.
7. Замок *меняет своих хозяев*, его владельцы отличаются бессердечием и жадностью.
8. Говорят, в этих стенах прятали девушек из *знатных* семей.
9. *Таинственные развалины* поросли бузиной.
10. Недавние космические съемки NASA *отметили* в районе замка энергетический столб.
11. Где зарыты их *сокровища*?

Задание 10. Прочитайте предложения. Расположите их в соответствии с последовательностью изложения в тексте.

1. Говорят, в этих стенах прятали девушек из аристократических семей.
2. При первом знакомстве с городом особенно радуется, что ни многоэтажек, ни тем более небоскребов из стекла и металла здесь практически нет.
3. В Ивано-Франковске можно погулять по тихим улочкам, отведать вкуснейших блюд и крепкого ароматного кофе, да и просто полюбоваться архитектурой этого милого западного городка.
4. Но даже это не спасает стены от разрушения временем.
5. Загадочные руины поросли бузиной.
6. Здесь даже сохранились следы святилища, которому около ста тысяч лет!
7. Другое дело — куда отправиться?
8. Каждый храм Ивано-Франковска интересен по-своему.

Задание 11. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. Есть сведения, что их строили из камня ... .
2. И сегодня появилась традиция: ... .
3. Если постоять несколько минут возле колодца — ... .
4. Что искали тамплиеры вдали от торговых путей, ...
5. Его перестроили сразу после возведения — ... .
6. Местные инструкторы за несколько занятий ... .
7. Самая старая постройка города ...
8. В те времена он служил крепостью ... .
9. Станислав начинался с ...

Задание 12. Найдите в тексте фразы, иллюстрирующие следующие утверждения.

1. Не умеете кататься на лыжах? Не отчаивайтесь!
2. На самом деле поселение здесь возникло намного раньше.
3. Архитектура смотрится удивительно цельно, без излишеств и нагромождений.
4. За Невицким замком сохранилась слава разбойничьего.

Задание 13. Расскажите:

- а) о шарме Ивано-Франковска;
- б) о Невицком замке;
- в) о Середнянском замке.

Задание 14. Прочитайте план текста. Достаточно ли полно передаёт он содержание текста? Дополните план, если это нужно.

1. Отдых в Славском.

2. Удивительная атмосфера Ивано-Франковска.

3. Ужгородские замки.

Расскажите текст по плану. Используйте в своём рассказе следующие слова и словосочетания:

Сберечь (что?); отправиться (куда?); покататься (на чём?); отведать (чего?); прикоснуться к историческим загадкам; отдохнуть недельку-другую; основы горнолыжного мастерства; не придёт в голову; поклоняться языческим богам; игрушечные декорации; предпочитать натуральное дерево; перестроить после возведения; нешуточная борьба; эскорты новобранцев; последний форпост.

Задание 15. Расскажите об интересных местах вашей страны, в которых вы посоветовали бы побывать туристам.

6. Софиевский заповедник

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов:

пейзаж, невеста, валун, ствол, русло, проект, гранит, грот, чин, скульптура, глыба, храм, орден, оранжерея, скала, пелена, обелиск.

Задание 2. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания:

а) с помощью синонимов или толкования:

обширный

большой

вскоре

быстро, спустя немного времени

предание

легенда, сказание

предварительный

заранее подготовленный

согнать

насильно собрать всех вместе

тесная дружба

крепкая дружба

меланхолический

грустный, печальный

б) с помощью антонимов:

крутой – пологий,

взрослые – юные, молодые

явный - тайный

Задание 3. Скажите, как вы понимаете выделенные слова и словосочетания.

1. Главная аллея, идущая от входа в парк, *обсажена* конскими каштанами.

2. У этих деревьев *общее основание* и три ствола, которые на высоте около 3,5 метров *срастаются*.

3. Богиня охоты как бы смотрит в зеркало *ниспадающей* воды.

Задание 4. Скажите:

а) от каких существительных образованы данные прилагательные:

пейзажный, прохладный, торжественный, природный, лесной, музыкальный, львиный;

б) от каких глаголов образованы следующие существительные:

основатель, строительство, укладка, посетитель, вход, надпись, сооружение, рёв;

в) от каких глаголов образованы причастия:

идуший, сращённый, созданный.

Задание 5. К следующим существительным подберите прилагательные, пользуясь словами для справок.

Парк, магнат, чин, глыба, мост, беседка, массив, каштаны, дерево, статуя, пелена.

Слова для справок: высший, лесной, пейзажный, богатый, каменный, висячий, романтический, конский, тюльпанный, мраморный, прозрачный.

Притекстовые задания

Задание 6. Прочитайте текст. Скажите, о чём в нём идет речь:

- а) о польском магнате графе Феликсе Потоцком;
- б) о создании Уманского парка;
- в) о прекрасной и мудрой женщине Софии;
- г) о великой любви, в честь которой был создан этот замечательный парк;
- д) о подвиге 10 тысяч крепостных крестьян.

Сравните свой ответ с ответами других учащихся. Определите более точный вариант.

Софиевка

Софиевка в городе Умань – один из интереснейших пейзажных парков. Он расположен вдоль русла реки Каменка, на площади около 140 га.

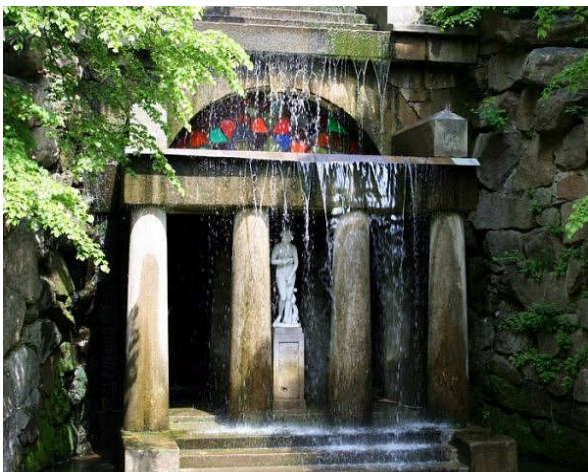
Комплекс Уманского парка Софиевка был создан в 1796-1800 годы. Его основателем был богатый польский магнат граф Феликс Потоцкий, которого Екатерина II наградила высшими чинами и орденами.

Граф Потоцкий поручил своему управляющему – бельгийскому инженеру Метцелю – устроить в Умани обширный пейзажный парк для своей невесты гречанки Софии Клавоне-Витт, которая вскоре стала его женой. Парк строился без предварительного

проекта. Строительство Софиевки проходило в начале 19 века, устанавливались скульптуры, расширялись оранжереи, высаживались растения.

На местности, которая была предназначена для парка, не росли никакие деревья. Здесь были только крутые и пологие склоны, а вся территория усеяна огромными валунами розового гранита.

Для работы в парке были согнаны 10 тысяч крепостных из имений Потоцкого. Только благодаря их труду можно было в такой короткий срок создать ансамбль со сложнейшими гидротехническими сооружениями, укладкой огромных камней,

посадкой привозных взрослых деревьев.

В этом парке главное не план, не композиция зелёных насаждений. Здесь была поставлена задача создания определённого настроения. Здесь много больших камней, вода, которая падает с высоты или спокойно течёт в каменной галерее, прохладные гроты, каменные и висячие мостики,

ущелья и романтические беседки, мраморная скульптура – всё это создаёт впечатление «уманского чуда». Парк является произведением садово-паркового искусства, выдающимся по красоте, мастерству и техническому совершенству.

Парк был торжественно открыт в день именин Софии в 1800 году. На одном из обелисков у входа в сад была сделана надпись: «Любовь подносит Софии». С тех пор парк стал называться Софиевкой.

У посетителей парка создаётся впечатление, что вся территория его представляет природный лесной массив. На склонах растут дубы-великаны, а также грабы, ясени, клёны, липы, белая акация. Главная аллея, идущая от входа в парк, обсажена конскими каштанами. Некоторые растения привозили в парк за тысячи километров. Так в парке оказались вместе западный платан и белая сосна, тюльпанное дерево и мексиканский кипарис.

Есть группа деревьев из четырёх сращённых тополей. У этих деревьев общее основание и три ствола, которые на высоте около 3,5 метров срастаются, а четвёртый отклоняется и растёт отдельно. Считают, что эта группа символично изображала четырёх сыновей Потоцкого, из которых трое были в тесной дружбе, а четвёртый отделился.

В парке много сооружений. Здесь расположен грот, или храм, Венеры с колоннами. Мраморная статуя богини стоит в глубокой нише на высоком пьедестале. Вода, падающая из Верхнего пруда, образует прозрачную пелену, через которую видна как бы купающаяся Венера. Грот «Зеркало Дианы» тоже оформлен водой: со скалы текут мелкие родники. Богиня охоты как бы смотрит в зеркало, падающей вниз, воды. Есть в парке и Нептунова арфа: поток воды, прикрытый плитой, издаёт музыкальные звуки. Львиный, или Громовый, грот производит впечатление самой настоящей пещеры. У входа в грот высечена голова

льва, а войдѣшь внутрь сооружения – услышишь его «рычание». В журчании воды, которая поступает сюда под напором, слышится то ли львиный рѣв, то ли звуки грома.

Ниже по течению Каменки стоит колонна печали. У неё отбита вершина, а недалеко течёт ручеёк или каскад «Три слезы». Согласно преданию, «Колонна печали» и каскад «Три слезы» созданы в

память о трёх умерших детях Софии и Феликса.

В парке много водоёмов. Здесь есть небольшие бассейны и огромные пруды. Верхний пруд занимает более 80 тыс. кв. м. Вода из Верхнего пруда течёт по подземной галерее (река Стикс), которая соединяет Верхний пруд и так называемое Мёртвое озеро. В середине Верхнего пруда расположен искусственно созданный Остров любви. Здесь стоит храм Венеры. Когда – то вокруг него цвели розы и росли пирамидальные тополя. Есть в Софиевке и лабиринт, который извивается между камнями.

В 1929 году парк получил статус государственного заповедника. В 1985 году малая планета № 2259 получила название «Софиевка» в честь Уманского парка.

(По материалам Интернет-изданий)

Послетекстовые задания

Задание 7. Ответьте на вопросы.

1. Где находится пейзажный парк Софиевка?
2. Когда был создан комплекс Уманского парка?

3. Кто был основателем парка?
4. На какой местности создавался парк?
5. Чьим трудом был создан Уманский парк?
6. Как можно охарактеризовать этот парк?
7. Когда он был открыт?
8. Какие деревья растут в этом парке?
9. Когда парк получил статус государственного заповедника?

Задание 8. Проверьте, как вы запомнили новые слова. Вставьте в предложения слова, данные в скобках, в нужной форме.

1. Екатерина II наградила Потоцкого высшими ....
2. Парк строился без предварительного ...
3. На одном из .... у входа в сад была сделана надпись.
4. Вся территория его представляет природный, лесной ...
5. Мраморная .... богини стоит в глубокой нише.
(Массив, чин, обелиск, статуя, проект)

Задание 9. Замените выделенные слова синонимами из текста.

1. Парк строился без *заранее подготовленного проекта*.
2. В середине Верхнего пруда *находится* искусственно созданный Остров любви.

Задание 10. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. Граф Потоцкий поручил своему управляющему устроить в Умани пейзажный парк для.....
2. Парк строился без.....
3. На этой местности, которая ....

4. Для работы в парке ....
5. Парк является.....
6. Парк был торжественно открыт.....
7. У посетителей парка создаётся .....
8. Некоторые растения привозили в парк.....
9. Колонна печали и каскад «Три слезы» созданы....
10. Есть в Софиевке лабиринт, который.....

Задание 11. Составьте план текста. Перескажите текст по этому плану.

Задание 12. Есть ли подобные парки в вашей стране? Что вы можете рассказать об истории их создания?

ЧАСТЬ IV. НАРОДНЫЙ БЫТ, ОБЫЧАИ И ОБРЯДЫ

1. Государственные и народные праздники в Украине

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значение следующих слов.

Торжество, традиция, летоисчисление, обычай, благополучие, разнообразный, повседневный, красочный, воплощаться, отождествляться, утверждать, сопровождать.

Задание 2. Определите, от каких глаголов образованы следующие существительные.

Образец: отношение – относиться.

Приобретение, возвращение, пожелание, сопровождение, покрытие, уважение, окончание, отношение, украшение.

Задание 3. Определите, от каких слов образованы следующие прилагательные.

Образец: календарный – календарь.

Возможный, профессиональный, массовый, государственный, традиционный, творческий, солидарный, календарный, национальный.

Задание 4. Подберите к данным глаголам видовую пару и составьте с ними словосочетания.

Образец: делиться – разделить (на что?), разделить на группы.

Отводиться (что? кому?), оживлять (кого? что?), делиться (на что?),

заканчиваться (чем?), отмечать (что?), поздравлять (кого? с чем?), пожелать (кому? чего?), начинать (что?), называть (кого? что? как?).

Задание 5. Прочитайте предложения. Объясните, как вы понимаете выделенные слова и словосочетания.

1. *В обыденной жизни*, несмотря на все *невзгоды*, важная *роль отводится* праздникам и торжествам.
2. Они (праздники) разнообразят и оживляют *повседневную жизнь*.
3. Последнее время государственные праздники в Украине приобретают все больше *национальных черт*.
4. Возвращается много *прекрасных обычаев*.
5. Они *не отмечены* в календаре.
6. Многие религиозные праздники *сопровождаются давними народными обычаями*.

Притекстовые задания

Задание 6. Прочитайте текст. Скажите, какие праздники являются общими для Украины и вашей страны.

Государственные и народные праздники в Украине

Украинский народ очень трудолюбивый. Но в обыденной жизни, несмотря на все невзгоды, важная роль отводится праздникам и торжествам, в которых воплощается душа народа, национальные особенности и традиции украинцев. Они разнообразят и оживляют повседневную жизнь, дают возможность отдохнуть, набраться духовных и творческих сил.

Украинские праздники делятся на государственные, религиозные, профессиональные, народные и семейные. Торжества, концерты, массовые народные гуляния проходят во всех городах и деревнях Украины.

Государственные праздники официально объявляются выходными днями. К ним относятся и самые большие религиозные праздники, которые отмечает весь христианский мир. Государственными праздниками в Украине являются:

Новый год – 1 января,

Рождество Христово – 7 января,

Международный женский день – 8 марта,

День международной солидарности трудящихся – 1-2 мая,

День Победы – 9 мая,

Пасха – празднуется по религиозному календарю,

День Конституции Украины – 28 июня,

День независимости Украины – 24 августа.

Новый год всегда был одним из самых любимых праздников в Украине. Много радости дарит он и взрослым, и детям: новогодние гуляния, фейерверки, подарки от Деда Мороза и Снегурочки, веселые зимние каникулы, и главное украшение праздника – елка. Кстати, традиция ставить елку в украинских домах пришла из Польши и Литвы

еще в конце XIV столетия, почти одновременно с принятием январского летоисчисления. До того времени украинцы отождествляли начало нового года с приходом весны.

Еще одним зимним праздником является день святого Николая, покровителя детей и

путешественников, который отмечают 19 декабря. По традиции в ночь на святого Николая кладут подарки в детскую обувь или в носочки, которые вывешивают у камина. В Украине принято класть подарок под подушку.

Последнее время государственные праздники в Украине приобретают все больше национальных черт. Возвращается много прекрасных обычаев. Например, в первый день Нового года в домах слышны звонкие пожелания добра, счастья, благополучия: «Сею, вею, посеваю, с Новым годом поздравляю».

Около 60 праздников считаются неофициальными. Они не отмечены в календаре. В большинстве это профессиональные и международные праздники, которые вошли в нашу жизнь в последние годы.

Среди них – День святого Валентина (14 февраля), День национальной культуры (9 марта), День матери (14 мая), День украинской письменности и языка (17 ноября). День Матери праздновали украинцы еще в 1929 году по инициативе Союза украинок Галичины

Отмечают православные украинцы и свыше 20 религиозных праздников. Кроме Рождества, Пасхи, очень торжественно отмечают Крещение (19 января), Благовещение (7 апреля), Вербное воскресенье.

Много религиозных праздников сопровождаются давними народными обычаями. Так, на Троицу украшают дома зелеными ветками клена, липы, ясеня, а полы покрывают травами с приятным запахом мяты и чабреца. Этот праздник утверждает глубокое уважение человека к природе.

В августе украинцы празднуют три праздника, которые называются Спасами. Первый – медовый. В народе его еще зовут Маковеем (14

августа). По традиции в этот день делали вареники и пирожки с маком. Второй Спас – яблочный (19 августа). В этот день едят яблоки с медом. Третий Спас – ореховый отмечают 25 августа, когда созревают орехи. Рассказывают, что именно на медовый Спас князь Владимир принял крещение. В древнем Киеве в этот день святили воду в Днепре, а потом в ней купались. Поэтому в народе еще называют этот праздник «Спасом на воде».

Большое распространение в Украине, особенно в деревнях, получили народные праздники, связанные с началом и окончанием аграрных работ.

(По материалам энциклопедии «Украина»)

Послетекстовые задания

Задание 7. Ответьте на вопросы.

1. Почему важная роль отводится праздникам и торжествам?
2. Как делятся украинские праздники?
3. Какие праздники относятся к государственным?
4. Какие самые большие религиозные праздники?
5. Почему Новый год считается одним из самых любимых праздников?
6. Откуда пошла традиция украшать елку в украинских домах?
7. Какие черты приобретают украинские праздники в последние годы?
8. Какие праздники считаются неофициальными?
9. Какой праздник утверждает уважение человека к природе?
10. Расскажите, что вы узнали о празднике Спаса?
11. С какими праздниками ранее неизвестными вам, вы познакомились в нашей стране?

Задание 8. Выделенные слова замените синонимами или близкими по значению словами из текста.

1. *Приходит* много прекрасных обычаев.
2. Они *не выделены* в календаре.
3. В большинстве это праздники, которые *появились* в нашей жизни в последнее время.
4. Отмечают православные украинцы и *более* 20 религиозных праздников.
5. Кроме Рождества, Пасхи, Троицы, очень торжественно *празднуют* Крещение.

Задание 9. Составьте и запишите план текста. Перескажите текст по плану.

Задание 10. Составьте письменный рассказ на одну из предложенных тем.

1. Государственные праздники в моей стране.
2. Религиозные праздники в моей стране.
3. Особенности встречи Нового года в моей стране.
4. Мои любимые праздники.

2. Пирогово – музей под открытым небом

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значения новых слов.

Этнографический

языческий

мельница

венчание

экспозиция	крещение
вышивальщица	резчик по дереву
ткачиха	кузнец
стеклодувов	гончар
плетение	перенимать – перенять (у кого? что?)
концепция	плотина
усадеб	бричка

Задание 2. Прочитайте и постарайтесь понять данные слова и словосочетания:

а) с помощью синонимов или толкований:

вышиванка	рубашка, вышитая национальным орнаментом
рушник	полотенце
писанка	пасхальное яйцо, расписанное орнаментом
ветряк	ветряная мельница

б) с помощью контекста:

скансен

Это самый большой музей под открытым небом – *скансен*.

Задание 3. Определите значения однокоренных слов. Проверьте себя по словарю. Составьте словосочетания с новыми для вас словами.

Соседствовать, сосед, соседский;

сотрудничать, сотрудничество, сотрудник;

владеть, владелец, владение;

уметь, умение, умелец, умелый;

смотреть, зритель.

Задание 4. Скажите, от каких глаголов образованы следующие существительные, составьте с ними словосочетания.

Образец: посетитель – посещать, посетитель выставки.

Становление, ознакомление, посетитель, иллюстрация, планирование, инсценировка.

Притекстовые задания

Задание 5. Прочитайте текст. . Придумайте для текста другое название.

Пирогово – музей под открытым небом

Специалисты утверждают, что мало какой европейский народ сохранил до наших времен самобытность национальной культуры так, как украинцы. Добрую службу в этом сослужила не только субъективная консервативность украинцев, но и объективно невысокое благосостояние народа, особенно в сельской местности.

В мире этнографических музеев под открытым небом порядка шестисот. В Украине славятся этнографические скансены в Ужгороде, Львове, Черновцах, Переяславе-Хмельницком, Галиче. Однако самый знаменитый этнографический музей под открытым небом – в Пирогово.

«Пирогово» - это слово прекрасно знакомо каждому киевлянину и гостям столицы из разных уголков страны и из-за рубежа. Так они

называют парк-музей архитектуры и быта под Киевом. На самом деле, Пирогово – поселок, с которым соседствует это уникальное учреждение. А само оно носит сухое название «Музей народной архитектуры и быта НАН Украины». Музей создан в 1969 году. Тогда под искусственное Киевское море затопили много сел, в том числе часть старинного села Козаровичи, где можно было увидеть дома 200-300-летней давности. Постановлением правительства УССР был основан музей народной архитектуры и быта. Коллектив музея выполнил экспедиционно-поисковую работу по созданию архитектурных и творческо-бытовых фондов и экспозиции в сжатые сроки к открытию в 1976 году.

Его территория – 150 гектаров, на которой находится около 300 объектов. Возможно, это самый большой в мире музей под открытым небом (скансен). Точно известно, что он самый грандиозный в Восточной Европе. Многие вещи уникальны даже по своему возрасту. Например, казацкая церковь 1600 года, крестьянская хата 1587 года — ни один музей не имеет такого памятника. По словам директора музея, это самый старый памятник народного строительного искусства на территории бывшего Советского Союза. Также среди особенных экспонатов - хата, когда-то принадлежавшая родственникам Тараса Шевченко. Музей имеет неповторимую коллекцию мельниц, и когда в Пирогово приехал владелец водяных мельниц из Германии, он сказал, что такой уникальной коллекции не видел нигде в мире.

В основном, музей воспроизводит сельскую Украину XVIII – начала XX веков. А «Современное село» знакомит с сельской архитектурой 60-70-х годов прошлого века и со скрупулезно восстановленными интерьерами.

Музейные работники наполняли дома и декорировали их продукцией

заводов и фабрик тех областей, которые олицетворяют усадьбы. Можно сказать, это точный макет. А вот старинные хаты – оригинал. Их разбирали в разных концах страны по дощечке, маркировали, перевозили в Пирогово и здесь строили заново.

Еще одна яркая отличительная черта Пирогово – театрализованные действия. Другие музеи сконцентрированы на экспозиции материальной культуры и только сейчас начинают перенимать киевский опыт ознакомления посетителей со старинными народными обычаями.

Возле усадеб и в поле звучат народные песни, часто можно увидеть народных умельцев за работой: вышивальщиц, ткачих, резчиков, кузнецов, гончаров, стеклодувов, мастеров плетения. Всегда можно купить вышиванки, рушники, посуду и игрушки из керамики, деревянные шкатулки, украшения.

Поначалу особого интереса музей на дальней окраине столицы не вызвал. Сначала туда возили школьников, но после «принудительных» поездок многие хотели побывать там вновь и вновь – ведь государственное культурное

учреждение больше напоминало парк и одновременно материализовавшуюся иллюстрацию к украинской сказке. В этом музее не «пахло нафталином».

В музее трудятся более двухсот человек. Летом набирают сезонных зрителей. Музей работает для посетителей круглый год без выходных. Вместе с тем, объекты нуждаются в постоянной реставрации: как минимум, хаты нужно обмазывать глиной и белить, ремонтировать ветряки и плетеные ограды. В Национальном музее народной архитектуры и быта проводится реставрация уникальных экспонатов. Помимо ремонта и поддержания экспонатов музей имеет и другие заботы. В хозяйство скансена входят и коммунальные службы, и лошади, которые катают туристов по территории, и инвентарь, и сады с огородами во дворах старинных хат, и пруд, и плотина, и охрана музея.

За год музей продает порядка 120-130 тыс. билетов. Особенно интересны для туристов культурные мероприятия. Инсценировка обрядов каждый раз привлекает в Пирогово тысячи посетителей. С недавних пор действует прокат лошадей, можно попутешествовать по территории на бричке. Сотрудники музея хотели бы сделать музей ещё более удобным и комфортным для посетителей.

(По материалам Интернет-изданий)

Послетекстовые задания

Задание 6. Ответьте на вопросы.

1. Как украинцам удалось сохранить самобытность национальной культуры?
2. Сколько музеев под открытым небом известно во всём мире?

3. Почему слово «Пирогово» хорошо знакомо украинским и иностранным туристам?
4. Какова территория музея? Сколько экспонатов насчитывает музей?
5. Чем Пирогово отличается от других скансенов Украины?
6. Какие экспонаты музея являются самыми старыми?
7. В каком году музей был открыт? Сразу ли он стал популярным?
8. Что можно увидеть во время театрализованных действий?
9. Экспонаты музея являются оригиналами или макетами?
10. Сколько людей трудится в музее? Что входит в их обязанности?
11. Проводится ли в музее реставрация экспонатов?
12. Приходилось ли вам бывать в Пирогово?
13. Каковы ваши впечатления от музея? Хотели бы вы побывать там ещё раз, показать музей своим друзьям?
14. Скажите, есть ли в вашей стране музеи под открытым небом? Что представляют собой их экспозиции?

Задание 7. Замените выделенные слова синонимами или близкими по значению словами из текста.

1. На самом деле, Пирогово – поселок, который *находится рядом с* этим уникальным учреждением.
2. Многие вещи *неповторимы* даже по своему возрасту.
3. Возле усадеб и в поле звучат народные песни, часто можно увидеть народных *мастеров* в работе.
4. Поначалу особого интереса музей *на околице* столицы не вызвал.
5. Культурное учреждение больше напоминало парк и одновременно – *ожившую картину* к украинской сказке.
6. А «Современное село» знакомит с сельской архитектурой 60-70-х годов прошлого века и *с детально* восстановленными интерьерами.

7. По словам директора музея, это самый старый памятник народной **архитектуры**.

8. **Театральные постановки** обрядов каждый раз привлекает в Пирогово тысячи посетителей.

Задание 8. Проверьте, как вы запомнили новые слова. Вставьте в предложения данные справа слова в нужной форме.

1. В мире ... под открытым небом порядка шестисот.	этнографические музеи
2. ... и в поле звучат народные песни.	усадьбы
3. Музейные работники декорировали дома ... заводов и фабрик тех областей, которые олицетворяют усадьбы.	продукция
4. В музее народной архитектуры и быта проводится реставрация	уникальные экспонаты
5. Особое внимание уделяется реставрации	мельница
6. Можно попутешествовать по территории	бричка

Задание 9. Продолжите предложения так, чтобы они соответствовали содержанию текста.

1. Многие из перечисленных музеев появились ... .
2. А само оно носит сухое название ... .
3. Музей имеет неповторимую коллекцию мельниц, и когда ... .
4. Другие музеи сконцентрированы на экспозиции ...
5. Всегда можно купить ...
6. Тогда под искусственное Киевское море затопили ... .
7. Музейные работники наполняли дома и ... .
8. Самый древний экспонат – ... .

Задание 10. Найдите в тексте и кратко перескажите отрывки, где говорится:

- а) о других музеях под открытым небом;
- б) об уникальности Пирогово;
- в) о работе сотрудников музея;

Задание 11. Составьте и запишите план текста. Перескажите текст по плану.

Задание 12. Расскажите о подобных музеях вашей страны, об их экспозициях.

3. Величайшее изобретение человечества

Предтекстовые задания

Задание 1. Найдите в словаре и запишите значения следующих слов.

Аристократ, деликатес, рожь, пшеница, корж, разрыхление, дрожжи, калач, пряник, каравай, крестины, новоселье, поминки.

Задание 2. Объясните значение слов, исходя из их состава.

Молочнокислый, хлебопекарный, древнегреческий.

Задание 3. От данных прилагательных образуйте превосходную степень сравнения и вставьте их в следующие предложения.

Большой, распространенный, древний

1. У каждого народа хлеб - ... богатство.
2. С хлебом связаны ... обряды славян.

3. Хлебом-солью встречать гостей - ... традиция.

Задание 4. К данным словам подберите однокоренные, составьте с ними предложения.

Образец: верить – вера – верный, верить в свои силы.

Печь, гореть, селиться, верить, украшать.

Притекстовые задания

Задание 5. Прочитайте текст. Подберите к тексту другие названия.

Величайшее изобретение человечества

Человек не может жить без воды, солнца, еды. А в ней первенство принадлежит хлебу. У каждого народа хлеб – самое большое богатство. Гомер сравнивал пшеницу с мозгом человека, имея в виду ее значение в жизни людей. Выдающийся ученый

К.А. Тимирязев назвал хлеб величайшим изобретением человеческого разума.

Первый хлеб появился на свет более 15 тысяч лет назад. Вряд ли понравился бы нам пригоревший корж, испеченный на горячих камнях.

А вот пять тысячелетий назад египтянам удалось получить хлеб, который по качеству не уступал сегодняшнему. Они овладели секретом

разрыхления теста, используя дрожжи и молочнокислые бактерии.

Со временем хлебопекарным искусством овладели греки и римляне. В 776 году до н.э. во время открытия первых Олимпийских игр спортсменов угостили деликатесом. Это был белый пшеничный хлеб. Древнегреческие аристократы ели его как отдельное блюдо.

История хлеба в нашей стране тоже началась в древние времена. В III тысячелетии до новой эры в поселениях Трипольской культуры (территория современной Украины) также выращивали зерновые культуры. В XI столетии наши предки подавали к столу ржаной и пшеничный хлеб, калачи, пряники. Хлеб в каждом доме обязательно лежал на столе, а возле него стояла соль.

Выпекание хлеба имело свои правила. Случалось, что хозяйка, вынимая его из печи, забывала где-то в углу буханку или пирожок. Этот хлеб, который находили, когда на следующий день растапливали печь, называли «забудько», т.е. забытый. С ним связано много поверий. Людям нельзя было его есть: потеряют память, будут все забывать. Особенно опасным считался «забудько» для детей, потому что, откусив от него кусочек, будут расти без памяти, и для молодых девушек: сваты «забудут» их дом. Если девушка сама хотела, чтобы юноша не ходил к ней, она тайно угощала его «забудьком». Такой хлеб давали молодой жене, чтобы не скучала по отчужденному дому и легче привыкала к новому. Скоту, купленному на ярмарке, давали «забудько», чтобы быстрее забыл бывшего хозяина.

Едой и украшением был хлеб во время разных праздников и обрядов. С хлебом на вышитом рушнике шли весной пахать поле, сеять, собирать урожай. До сих пор ни одна свадьба не обходится без каравая.

С хлебом идут на крестины, новоселье, поминки. На Рождество и Новый год обязательно пекут пироги, медовики, которые раздают детям и колядующим. На пасхальном столе обязательно должен быть обрядовый хлеб – кулич. А самая распространенная традиция – хлебом-солью встречать и провожать гостей.

(По материалам Интернет-изданий)

Послетекстовые задания

Задание 6. Ответьте на вопросы.

1. Какое значение в жизни человека имеет хлеб?
2. Когда появился первый хлеб? Был ли он вкусным?
3. Кто и когда испек хлеб, похожий на современный?
4. Как использовали хлеб в Древней Греции?
5. Когда началась история хлеба в Украине?
6. Что такое «забудько»? Какие традиции с ним связаны?
7. В каких случаях использовали и используют сейчас хлеб как обрядовое блюдо?
8. Какие виды хлеба выпекают в вашей стране?
9. Какие традиции вашей страны связаны с хлебом?

Задание 7 В данных предложениях замените выделенные слова синонимами из текста.

1. В XI в. наши *прадеды* подавали к столу ржаной и пшеничный хлеб.
2. Хлеб в каждом доме обязательно лежал на столе, а *рядом с ним* стояла

соль.

3. Иногда девушка сама давала *парню* «забудько».
4. Таким хлебом *кормили* молодую жену, чтобы не скучала по дому.
5. В еде *первое место* принадлежит хлебу.

Задание 8. Используя информацию текста, закончите данные предложения и расположите их в логической последовательности.

1. Такой хлеб называли «забудько», так как верили, что ....
2. Когда египтяне овладели секретом разрыхления теста, ...
3. Выдающимся изобретением человечества назвал ....
4. «Забудько» давали ....
5. Хлеб для украинцев был не только едой, но и ....
6. В Древней Греции белый пшеничный хлеб считался ...

Задание 9. В данных предложениях замените деепричастные обороты придаточными предложениями, определите тип придаточных предложений.

1. Египтяне овладели секретом разрыхления теста, используя дрожжи и молочнокислые бактерии.
2. Особенно опасным считался «забудько» для детей, потому что, откусив от него кусочек, будут расти без памяти.
3. Гомер сравнивал пшеницу с мозгом человека, имея в виду ее значение в жизни людей.
4. Хлеб, который находили на следующий день, разжигая печь, называли «забудько».

Задание 10. Прочитайте пословицы и поговорки, объясните, как вы их понимаете. Вспомните свои национальные пословицы, связанные с хлебом.

Хлеб - батюшка, водица - матушка.

Хлеб в пути не тягость.

Лучше хлеб с водою, чем пирог с бедою.

Хлеб на стол, так и стол престол; а хлеба ни куска — и стол доска.

Кто пахать не ленится, у того и хлеб родится.

Много снега - много хлеба.

Без соли, без хлеба нет обеда.

Хлеб - всему голова.

Хлеб и вода - вот казацкая еда.

Какая пшеница, такой и каравай.

Всегда есть едок на готовый хлебец.

Задание 11. Составьте и запишите план текста. Расскажите текст по плану.

4. Праздник Ивана Купала

Предтекстовые задания

Задание 1. Прочитайте названия цветов и растений, незнакомые найдите в словаре.

Гиацинт, лилия, лотос, папоротник, сакура, роза, тюльпан, хризантема.

Задание 2. В данных предложениях объясните значение выделенных слов и словосочетаний.

1. Праздник Ивана Купала *уходит своими корнями в глубину веков*.
2. Тот, кто победит *нечистого*, сорвет цветок папоротника, будет счастливым, станет ясновидящим.
3. Скатерть надо свернуть и *спрятать за пазуху*.
4. Купальский костер имеет большую *магическую силу*.
5. Если венок плывет хорошо и красиво горит свеча, то девушка выйдет замуж, а если крутится на месте, то еще останется *незамужней*.
6. Празднуют Ивана Купала 7 июля, в период *летнего солнцестояния*.

Задание 3. В данных предложениях найдите слова, которые употребляются в переносном значении. Составьте предложения, употребив эти слова в прямом значении.

1. Не найти, пожалуй, на земном шаре людей, которых не очаровывала бы светлая музыка цветов.
2. Тот, кто получит огненный цветок, будет читать мысли других людей.
3. Через купальский костер прыгают все, проходя таким образом своеобразный ритуал очищения.
4. Если пойдет дождь, через пять дней солнце засмеется.

Притекстовые задания

Задание 4. Прочитайте текст.

Задание 5. Выделите часть, в которой рассказывается легенда о цветке папоротника.

Праздник Ивана Купала

Несмотря на национальные различия, люди разных стран имеют много общего: любовь к детям, к прекрасному, стремление к миру. Не найти, пожалуй, на земном шаре людей, которых не очаровывала бы светлая музыка цветов.

В Древней Греции устраивали праздники в честь лилий и гиацинтов. Во Франции празднуют День роз. В Голландии ежегодно устраивают грандиозные карнавалы, где из миллиона тюльпанов мастера сооружают огромные корзины, башни, фонтаны. Разноцветная процессия движется по городу. В центре ее на цветочном троне - самая красивая девушка - королева цветов. Не менее пышно и впечатляюще проходят праздники сакуры и хризантем в Японии, лотоса в Индии.

Праздник Ивана Купала – самый поэтический из всех славянских праздников - уходит своими корнями в глубину веков. Под разными названиями его знают во многих европейских странах. Празднуют его 7 июля, в период летнего солнцестояния, когда буйно цветет природа.

Отмечают Купала иногда и на американском континенте, в частности в Бразилии, куда его завезли европейцы. Общим для всех народов является дохристианское происхождение праздника и его главные приметы. В этот день наши предки собирали различные травы, плели венки из цветов, прыгали через костер, купались и обливались водой. Считалось, что травы, собранные в этот день, обладают целебными свойствами.

Многим европейским народам известна легенда об удивительном таинственном цветке папоротника. Якобы цветет папоротник всего несколько минут в ночь на Ивана Купала, поэтому сорвать этот цветок очень трудно, и охраняют его черти. Но тот, кто победит нечистого, найдет и получит огненный цветок, будет счастливым, станет ясновидящим, будет знать все о добре и зле, читать мысли других людей.

К заранее выбранному кусту папоротника смельчак отправлялся

вечером накануне Ивана Купала. Он расстилал у растения скатерть, чертил ножом вокруг себя и папоротника круг, кропил вокруг святой водой. После девяти часов вечера черт делает все, чтобы напугать смельчака: стреляет в него, бросает камни. Надо не бояться и не оглядываться, потому

что черт не имеет силы в круге, начерченном ножом. В полночь папоротник расцветает, куст загорается каким-то особым светом - и цветок мгновенно слетает на расстеленную скатерть, которую нужно сразу свернуть и спрятать за пазуху. В Украине праздник Ивана Купала был широко распространен в прошлом, в некоторых регионах и сейчас этот праздник сохраняется в традиционных формах. Обязательно раскладывается большой костер, через который прыгают девушки и парни в одиночку или в паре. Купальский костер согласно преданию имеет

большую магическую силу. Через купальский костер прыгают все, проходя таким образом своеобразный ритуал очищения. Считалось, что когда девушка и парень, которые любят друг друга, взявшись за руки, прыгают через костер и их руки остаются соединенными, то они, всю жизнь проживут вместе.

Девушки бегут от юношей к воде, зажигают свечи и, укрепив на своих венках, пускают плыть по воде. Пока венки плывут, девушки идут вдоль реки и поют. Согласно народному поверью, если венок плывет хорошо и красиво горит свеча, то девушка выйдет замуж, а если он крутится на месте, то еще останется незамужней, а если венок утонет - замуж не выйдет вообще. Если венок уплывет далеко и пристанет к какому-то берегу, это значит, что туда девушка выйдет замуж.

(По материалам энциклопедии «Украина и украинцы»)

Послетекстовые задания

Задание 6. Ответьте на вопросы.

1. Какие праздники, связанные с цветами, вы знали раньше, а о каких узнали впервые?
2. Чему посвящен праздник Ивана Купала?
3. Когда его празднуют?
4. Где распространен этот праздник?
5. Какие обряды и традиции с ним связаны?
6. Какие цветы распространены в вашей стране? Какие цветы вам нравятся больше всего?
7. Есть ли в вашей стране праздники, связанные с растениями?

Задание 7. Используя информацию текста, закончите данные предложения и расположите их в логической последовательности.

1. В купальскую ночь девушки плетут венки ....
2. Сорвать цветок папоротника очень трудно, потому что ....
3. Праздники в честь цветов и растений устраивают в ....
4. Во многих европейских странах знают легенду ....
5. В этот день наши предки собирали разные травы, потому что ....
6. В купальскую ночь юноши и девушки....

Задание 8. Прочитайте описание примет, связанных с праздником Ивана Купала. Объясните, как вы их понимаете. Есть ли у вас схожие приметы?

Если в день Ивана Купала сильная роса, будет богатый урожай огурцов.

Если в ночь на Ивана Купала в небе много звезд, будет много грибов.

Если пойдет дождь, через 5 дней солнце засмеется.

Задание 9. Расскажите легенду о цветке папоротника.

Задание 10. Вспомните какую-нибудь легенду, связанную с цветами или растениями. Запишите ее.

5. Украинские обереги

Предтекстовые задания

Задание 1. Прочитайте данные слова и объясните их значение.

Незнакомые слова найдите в словаре.

Рушник, вышиванка, писанка, горшок, венок, оберег, эмблема.

Задание 2. Прочитайте предложения, объясните, как вы понимаете выделенные слова и словосочетания.

1. Крест считался надежным оберегом от *«темных» сил*.
2. Такие горшки имел право производить только *признанный* в своей местности мастер.
3. Вышиванка - символ здоровья, красоты, любви, *родовой памяти*.
4. Изображение круга - это *магический знак*, символ солнца.
5. Рушниками на свадьбе связывают *молодых и сватов*.

Задание 3. Назовите глаголы, от которых образованы данные существительные, составьте с ними словосочетания.

Образец: вышиванка – вышивать, праздничная вышиванка.

Крест, вышиванка, писанка, оберег, служба, сбор, порча.

Задание 4. В данные предложения вставьте пропущенные прилагательные, пользуясь словами для справок.

1. С огнем связано ... представление об очищающей ... стихии.
2. Встречаются такие кувшины и ... Европе, в частности в XII - XIV вв. в Германии.
3. В венки вплетали ... ленты.
4. Венок был постоянным атрибутом ... одежды.
5. Еще один ... оберег дома и семьи - ...рушник.

Слова для справок: праздничный, цветной, старинный, целебный, языческий, вышитый, средневековый.

Притекстовые задания

Задание 5. Прочитайте текст.

Задание 6. Найдите в тексте поговорки, связанные с оберегами и объясните, как вы их понимаете.

Украинские обереги

Жизнь наших предков не обходилось без вещей, которые были призваны защитить от злых сил, обеспечить здоровье, благополучие и спокойствие в семье. Крест, вышиванка, рушник, пасхальная писанка, венок и т.п. были не просто предметами, а знаками добра и силы, защитниками от несчастий - они были оберегами.

Наибольшего распространения не только у славян, но и у многих других народов приобрел крест, который носили на шее. Он был распространен задолго до возникновения христианства и считался надежным оберегом от «темных» сил со всех четырех сторон - востока, запада, севера и юга. Издавна крест считался еще и эмблемой огня, позже - солнца как огня небесного. С огнем связано языческое представление об очищающей целебной стихии.

Известно, что горшки с крестиками встречаются в скифо-сарматской культуре II столетия до нашей эры, в Древней Греции. Встречаются они и в средневековой Европе, в частности в XIII - XIV веках в Германии.

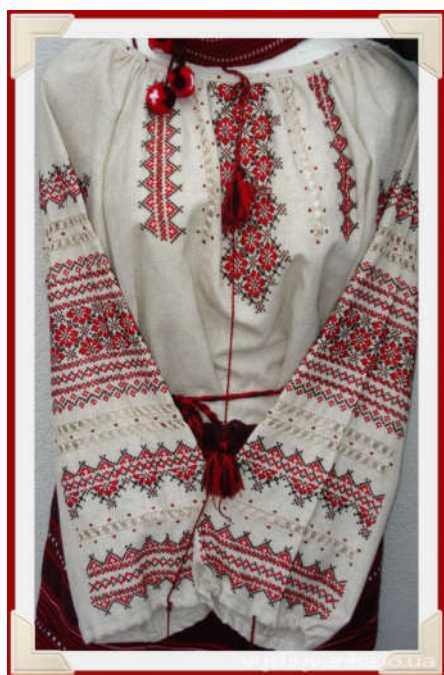

У христиан такие горшки имел право делать только признанный в своей местности мастер и только раз в год: в первую субботу

Великого поста во время богослужения. Гончар начинал делать эти горшки

с первым ударом колокола и делал их столько, , сколько успевал до конца службы, пометая каждый крестиком. Верили, что в такой посуде бывает лучший сбор сливок и он защищает от порчи коров.

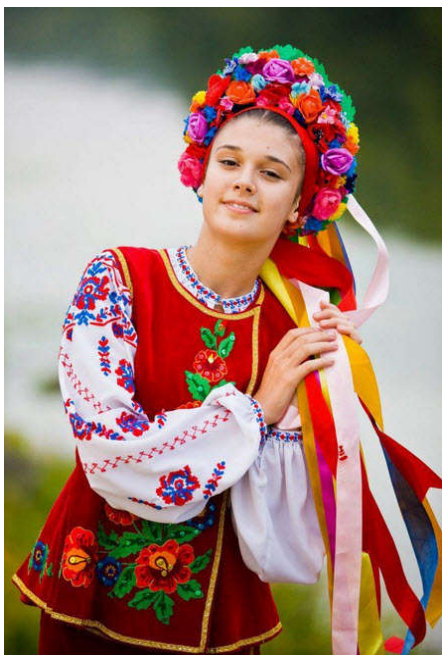
Вышиванка - символ здоровья, красоты, счастья, любви, родовой памяти. Вышивались воротник и низ рубашки, манжеты рукавов. Таким образом вышиванка будто обрамляла тело человека и защищала его от зла.

Вышивка на груди защищала душу. По традиции, матери вышивали рубашки своим детям, девушки - своим женихам в знак верности и любви. Вышиванки хранились и передавались из поколения в поколение, из рода в род как семейные реликвии.

Известно, что изображение круга - это магический знак, символ солнца.

Оберегом от зла был венок, который плели девушки. В полном украинском венке было двенадцать цветков, каждый из которых был символом: бессмертник - символ здоровья, тысячелистник - непокорности, барвинок - жизни и бессмертия человеческой души, цвет вишни и яблони - материнской преданности, любисток и василек - верности в любви, ромашка - девичьей чистоты, роза, мальва и пион - веры, надежды и любви, хмель - гибкости и ума. К венку привязывали цветные ленты. Посредине светло-коричневая лента - символ земли-матери, слева и справа две желтые - символ солнца, светло-зеленая и темно-зеленая - символы живой природы, красоты и юности, далее идут синяя и голубая - символы неба и воды; затем с одной стороны оранжевая - символ хлеба, с другой фиолетовая - символ ума, малиновая - символ

искренности и розовая - символ богатства; по краям венка вязали белые ленты - символ чистоты, на левой внизу вышивали солнце, на правой - месяц. Не вышитые белые ленты не привязывали, это был символ памяти об умерших.

Венок недаром является одним из основных образов, которые фигурируют в народном творчестве. С ним девушки гадали, пуская его плыть по воде, он был постоянным атрибутом праздничной одежды,

особенно на свадьбе.

Оберегом был в древности и пояс. Об этом свидетельствует обряд «завязывания пояса» для мальчиков, достигших трех лет. О человеке, который ведет себя не так, как следует, недостойно, в народе говорят: «Он совсем распоясался».

Еще один старинный оберег дома и семьи, обязательный атрибут народных обрядов (свадьба, крещение, встреча и проводы гостей, похороны и т.д.) – тканый или вышитый рушник. В дохристианский

период такой рушник исполнял роль, похожую на ту, что в дальнейшем перешла к иконе.

И сейчас ими украшают жилище, связывают молодых и сватов на свадьбе, хлебом-солью на рушнике встречают гостей. «Пусть стелется вам судьба рушниками!» - говорят,

желая людям счастья, добра, мира, согласия и любви.

(По материалам энциклопедии «Украина и украинцы»)

Послетекстовые задания

Задание 7. Ответьте на вопросы.

1. О каких украинских оберегах вы узнали?
2. Что символизировал собой крест в дохристианские времена и после введения христианства?
3. Что такое вышиванка?
4. Из чего состоит украинский венок? Вам знакомы цветы, из которых плели венок?
5. Что символизируют цвета лент? Есть ли аналогичная символика в вашей стране?
6. Обязательным атрибутом каких обрядов является рушник?
7. Как используются все описанные обереги в современной жизни?
8. Какие украинские обереги, не упомянутые в тексте, вы знаете?

Задание 8. В данных предложениях замените выделенные слова синонимами из текста.

1. Это были не просто предметы, а знаки добра и силы, *заступники* от несчастий.
2. Наибольшего распространения у многих народов *получил* крест.
3. Венок является одним из основных образов, которые фигурируют в *фольклоре*.
4. Обязательный *элемент* народных обрядов – вышитый рушник.

Задание 9. Используя информацию текста, закончите данные предложения и расположите их в логической последовательности.

1. Известно, что изображение круга - это ...
2. С давних времен крест считался ...

3. Матери вышивали рубашки своим детям, девушки - ...
4. О том, что пояс был оберегом, свидетельствует ...
5. Не просто предметами, а оберегами были ...
6. Гончар горшки с крестиками мог делать ...
7. Тканый или вышитый рушник в дохристианский период ...

Задание 10. Прочитайте стихи. Скажите, каким оберегам они посвящены.

Два цвета

Дмитрий Павлычко

Когда весною, на рассвете дней,
Я рвался в мир, в далёкие просторы,
Мне сшила мать сорочку – а на ней
Лишь красные и чёрные,
Лишь красные и чёрные узоры.

Два цвета, оба вы на полотне,
Два цвета, оба вы в душе моей всегда.
Два цвета, вы на ткани и во мне:
Цвет красный – то любовь, а чёрный – то беда.

Под солнцем шёл, блуждал и в темноте,
Но возвращался я в сторонку эту.
Переплелись, как нитки на холсте,
Пути мои счастливые
И горькие пути мои по свету.
Повеяла в глаза мне седина,

Но что ж везу домой я из скитаний?
Со мной лишь ветхий свёрток полотна:
Там жизнь моя, там жизнь моя,
Там жизнь моя, что вышита на ткани.

Два цвета, оба вы на полотне,
Два цвета, оба вы в душе моей всегда.
Два цвета, вы на ткани и во мне:
Цвет красный – то любовь, а чёрный – то беда.

(Перевод с украинского С. Шоргина)

* * *

Андрей Малышко

Мать родная моя, ты до зорьки вставала
И водила меня на поля из села.
Собрала в путь-дорогу и меня далеко провожала,
И расшитый рушник мне на счастье дала.

Пусть сияет на нем, как весенняя сказка,
В соловьиную ночь расцветающий сад.
И любви материнской улыбнётся мне тихая ласка,
И очей твоих синих задумчивый взгляд.

Я возьму тот рушник, расстелю, словно долю,
В тихом шелесте трав, в щебетанье дубров.
И на вышивке тонкой расцветет все родное до боли,
И разлука, и детство мое, и любовь.

(Перевод с украинского Б. Палийчука)

Задание 11. Выберите из текста основную информацию и кратко перескажите его.

Задание 12. Составьте устный рассказ об берегах, которые существуют в вашей стране. Запишите примеры поговорок, которые с ними связаны.

СПРАВОЧНЫЕ МАТЕРИАЛЫ ПО ГРАММАТИКЕ

I. Активный и пассивный обороты речи

Активным оборотом речи называется такое предложение, в котором подлежащее обозначает действующее лицо или предмет, а дополнение обозначает предмет, на который переходит действие. **Например:** *Студент читает книгу. Собрание решило важный вопрос.*

Пассивным оборотом речи называется такое предложение, в котором подлежащее обозначает предмет, на который переходит действие, а дополнение обозначает действующее лицо или предмет. **Например:** *Студентом читается книга. Собранием решен важный вопрос.*

Активный оборот обычно можно заменить пассивным и наоборот.

АКТИВНЫЙ ОБОРОТ	↔	ПАССИВНЫЙ ОБОРОТ
1. <u>Подлежащее</u> (И.п.,1)	↔	1. <u>Дополнение</u> (Т.п.,5)
2. <u>Дополнение</u> (В.п.,4)	↔	2. <u>Подлежащее</u> (И.п.,1)
3. <u>Сказуемое</u> :	↔	3. <u>Сказуемое</u> :
а) глагол НСВ	↔	а) глагол с частицей –ся
б) глагол СВ	↔	б) краткая форма пассивного
причастия + глагол <i>быть</i>		

Пассивный оборот может не иметь дополнения в творительном падеже, обозначающего действующее лицо или предмет: *В этом магазине продается обувь. Задача решена двумя способами.* При замене такого пассивного оборота активным получается неопределенно-личное предложение (нет подлежащего, сказуемое – глагол в форме 3 лица

множественного числа): *В этом магазине продают обувь. Задачу решили двумя способами.*

II. Образование причастий

Причастие – это особая форма глагола, которая имеет признаки прилагательного и глагола. Причастия редко употребляются в разговорной речи, но они очень употребительны в научной и книжной речи. Различают действительные (активные) и страдательные (пассивные) причастия.

Активное причастие относится к слову, обозначающему предмет, который производит действие, выраженное причастием:

Ученый, читающий лекцию, работает в нашем университете.

Товарищ, прочитавший новую книгу, рассказал нам ее содержание.

Активные причастия настоящего времени			
Инфинитив	Основа настоящего времени	Суффиксы	Окончания
писать играть	пиш+ут игра+ют	-ущ- -ющ-	пиш+ущ+ий (-ая, -ее, -ие) игра+ющ+ий
слышать спорить	слыш+ат спор+ят	-ащ- -ящ-	слыш+ащ+ий спор+ящ+ий

Активные причастия прошедшего времени			
Инфинитив	Основа прошедшего времени	Суффиксы	Окончания
писать написать	писа+л написа+л	-вш-	писа+вш+ий (-ая, -ее, -ие) написа+вш+ий
нести	нёс	-ш-	нёс+ш+ий

Пассивное причастие относится к слову, обозначающему предмет, который находится под действием другого предмета (под действием, выраженным причастием):

Премия, вручаемая лауреату, является очень престижной.

Книга, прочитанная товарищем, заинтересовала слушателей.

Пассивные причастия настоящего времени			
Инфинитив	Основа настоящего времени	Суффиксы	Окончания
изучать	изуча+ем	-ем-	изуча+ем+ый (-ая, -ое, -ые)
любить	люб+им	-им-	люб+им+ый (-ая, -ое, -ые)

Пассивные причастия прошедшего времени			
Инфинитив	Основа совершенного вида	Суффиксы	Окончания
прочитать	прочита+л	-нн-	прочита+нн+ый
открыть	откры+л	-т-	откры+т+ый
купить	купи+л	-енн-	купл+енн+ый
принести	принёс	-ённ-	принес+ённ+ый

III. Причастный оборот и придаточное определительное предложение

Причастие с зависимыми от него словами называется *причастным оборотом*. Он имеет такое же значение, как определительное придаточное предложение со словом *который*. Причастный оборот всегда можно заменить придаточным предложением. Замена определительного придаточного предложения причастным оборотом возможна, если:

1. Слово *который* стоит в именительном или винительном падеже без предлога.

2. Сказуемое придаточного предложения выражено глаголом в настоящем или прошедшем времени или кратким пассивным причастием.

Замена причастного оборота придаточным определительным предложением.

Причастный оборот	Придаточное определительное предложение	Примеры
С активным причастием настоящего времени	<i>который</i> И.п.(1) + глагол наст. времени	Дом, <i>стоящий на горе</i> , виден издалека. - Дом, <i>который стоит на горе</i> , виден издалека.
С активным причастием прошедшего времени	<i>который</i> И.п.(1) + глагол прошедшего времени	Дети, <i>игравшие во дворе</i> , подбежали к нам. – Дети, <i>которые играли во дворе</i> , подбежали к нам.
С пассивным причастием настоящего времени.	1) <i>который</i> И.п.(1) + глагол настоящего времени с частицей –ся; 2) <i>который</i> В.п. (4) + глагол прошедшего времени, дополнение в Т.п.(5) становится подлежащим (И.п.,1)	Перед нами лежит долина, <i>пересекаемая рекой</i> . – 1) Перед нами лежит долина, <i>которая пересекается рекой</i> . 2) Перед нами лежит долина, <i>которую пересекает река</i> .
С пассивным причастием прошедшего времени	1) <i>который</i> И.п. (1) + краткая форма пассивного причастия (+ глагол <i>быть</i> в прошедшем времени); 2) <i>который</i> В.п. (4) + глагол прошедшего времени, дополнение в Т.п. становится подлежащим (И.п.,1)	Ребенок, <i>разбуженный шумом</i> , громко заплакал. –1) Ребенок, <i>который был разбужен шумом</i> , громко заплакал. 2) Ребенок, <i>которого разбудил шум</i> , громко заплакал.

IV. Замена деепричастного оборота придаточными предложениями

Деепричастие с зависящими от него словами называется *деепричастным оборотом*. В предложении он выделяется запятыми.

Деепричастным оборотам могут соответствовать придаточные предложения времени, причины, условия, уступительные. Деепричастные обороты и соответствующие им придаточные предложения могут заменять друг друга:

Возвращаясь домой, мы дружески беседовали. – Когда мы возвращались домой, мы дружески беседовали. Не поняв вопроса, студент не смог ответить. – Так как студент не понял вопроса, он не смог ответить.

Придаточное предложение более точно указывает на время, причину или условие действия, чем деепричастный оборот. Иногда один и тот же деепричастный оборот можно заменить разными придаточными предложениями: *Услышав шум на улице, она подошла к окну. – Когда она услышала шум на улице, она подошла к окну. – Так как она услышала шум на улице, она подошла к окну.*

Замена придаточного предложения деепричастным оборотом возможна только тогда, когда в главном и придаточном предложениях подлежащим является слово, обозначающее одно и то же действующее лицо.

Тип придаточного предложения	Союзы	Примеры
Времени (когда?)	Когда, после того как, во время того как, по мере того как	Сдав все экзамены, студенты разъехались на каникулы. – Когда студенты сдали все экзамены, они разъехались на каникулы.
Причины (почему? из-за чего? по какой причине?)	Так как, потому что, из-за того что, благодаря тому что, в результате того что, по причине того что	Плохо зная русский язык, он не понял нашего разговора. – Так как он плохо знает русский язык, он не понял нашего разговора.

Условия (при каком условии?)	Если	Вернувшись пораньше , я смогу зайти к тебе. – Если я вернусь пораньше , я смогу зайти к тебе.
Уступительное (несмотря на что?)	Несмотря на то что, хотя	Бегло просмотрев статью , профессор все же заметил противоречия в рассуждениях автора. – Хотя профессор бегло просмотрел статью , он все же заметил противоречия в рассуждениях автора.

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ

Предлагаемое двуязычное учебное пособие «Україна: історія й сучасність. Украина: история и современность» является составной частью комплекса учебных материалов для иностранных студентов, которая обеспечивает лингвострановедческий аспект в изучении украинского и русского языков как иностранных. Поэтому оно может выборочно использоваться для изучающего чтения со студентами-нефилологами 1-4 курсов высших учебных заведений при освоении соответствующих коммуникативных тем учебных программ дисциплин «Украинский язык как иностранный», «Русский язык как иностранный».

Цель пособия – развитие умений изучающего чтения, устной и письменной речи, коммуникативной и лингвострановедческой компетенций студентов-иностранцев, подготовка к чтению неадаптированных текстов страноведческой тематики.

Изучающее чтение является одним из главных видов чтения, которые используются при изучении украинского и русского языков как иностранных. Его цель – максимально полное восприятие и понимание читаемого текста. Чтение происходит в более медленном темпе, сопровождается повторным чтением отдельных фрагментов текста. Этот вид предусматривает тщательную предварительную работу над текстом, цель которой – снятие лексико-грамматических трудностей, которые усложняют восприятие содержания (предтекстовые задания), а также систему упражнений и заданий, связанных с разными уровнями понимания текста после его чтения, с выходом в устную и письменную речь (послетекстовые задания).

Предтекстовые задания предлагаемого пособия рекомендуется выполнять в аудитории под руководством и контролем преподавателя.

Чтение текста может выполняться частично в аудитории (при необходимости совершенствования и контроля техники чтения), частично – как домашнее задание.

Послетекстовые устные задания обязательно выполняются в аудитории, так как это дает возможность преподавателю организовать коллективные формы работы (фиксация и исправление студентами ошибок друг друга, диалог-опрос, диалог-беседа, презентация и т.п.). Послетекстовые письменные задания могут выполняться как домашние с последующим обсуждением в аудитории.

К каждому тексту в учебном пособии есть задания по составлению плана. Составители сознательно не конкретизировали тип планов (вопросный, номинативный, простой, сложный, тезисный), оставляя это на выбор преподавателя с учетом уровня конкретной группы и цели занятия.

На освоение каждого текста пособия рекомендуется отводить от 4 до 6 аудиторных часов и до 3 часов самостоятельной работы студентов.

В соответствии с учебными программами дисциплин «Украинский язык как иностранный», «Русский язык как иностранный» и программами кредитных модулей для бакалавров (1-4 курсы) Национального технического университета Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского» рекомендуется использовать материалы учебного пособия «Україна: історія й сучасність. Україна: история и современность» следующим образом.

1 курс: «Киев – столица Украины», «Киево-Печерская Лавра», «Пирогово – музей под открытым небом» (1 семестр); «ЭВМ была создана в Киеве», «Образование в Украине», «Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского» (2 семестр).

2 курс: «Украинские земли в древние времена», «Киевская Русь», «О чем рассказывают фрески Софии Киевской», «Национальная символика Украины», «Государственные и народные праздники в Украине», «Величайшее изобретение человечества», «Праздник Ивана Купала», «Украинские обереги», «Национальные особенности и менталитет украинцев» (3 семестр).

3 курс: «Софиевский заповедник», «Харьков», «Город у моря», «Город Льва», «Галицкий шарм Ивано-Франковска» (5-6 семестры).

4 курс: материалы учебного пособия рекомендуются для самостоятельной работы и повторения студентами с целью подготовки монологических высказываний и к диалогам-беседам по темам, которые выносятся программой на экзамен в конце 7 семестра.

ЛІТЕРАТУРА

ЛИТЕРАТУРА

1. Вінницька В.М. Українська мова. Практичний курс граматики для студентів-іноземців / В.М. Вінницька, Н.П. Плющ. – К. : «Правда ярославичів», 1997. – 247 с.
2. Галицький шарм Івано-Франковска. [Електронний ресурс]: Единственная. Режим доступу: <http://edinstvennaya.Ua/view/151>
3. Древнейшая история Украины и ее народов [Електронний ресурс]: Всеукраинский интернет-портал. Режим доступу: <http://history.ui.ua/>
4. Из книги Михаила Грушевского «История Украины» – Харьков - история - Основание Харькова. [Електронний ресурс]: Твой любимый Харьков. Режим доступу: <http://tvoj.kharkov.ua/history/hst.php?r=0>
5. Интересные факты из истории Одесских улиц. [Електронний ресурс]: Открой для себя красивые места. Режим доступу: <http://www.niceplaces.com/articles/ukraine/odessa/385.htm>
6. История Львова. [Електронный ресурс]: Город Львов. Режим доступу: <http://www.lvivbeermuseum.com/ru/lvov/istoriya>
7. История создания музея Пирогово. [Електронний ресурс]: Пирогово – музей под открытым небом. Режим доступу: <http://pirogovo.org.ua/history.html>
8. История хлеба. [Електронный ресурс]: eda-server.ru. Режим доступу: <http://www.eda-server.ru/cook-book/muchnye/raznoe/st00228.htm>
9. Календарные праздники и обряды. [Електронний ресурс] podil. Режим доступу: <http://www.podil.com/nation/rituals1.htm>
10. Киев - история - Основание Киева [Электронный ресурс]: Твой Киев. Режим доступа: <http://tvoj.kiev.ua/history/osnovanie-kieva/>
11. Краткая история города. [Електронний ресурс]: История Одессы.

Режим доступу: http://www.odessaguide.net/history_short.ru.html

12. Музей народной архитектуры и быта Украины Пирогов (Пирогово). [Електронний ресурс]: [ukraine-for-business](http://ukraine-for-business.com/ru/places-interesting-to-visit/66-national-open-air-museum-pyrohiv). Режим доступу: <http://ukraine-for-business.com/ru/places-interesting-to-visit/66-national-open-air-museum-pyrohiv>
13. Новітній українсько-російський словник. 150 000 слів / Л.П. Коврига, М.І.Степаненко. - Харків: Белкар-книга, 2006. - 1280 с
14. Праздник Ивана Купалы: история и традиции. [Електронний ресурс]: Искра света. Режим доступу: http://iskrasveta.io.ua/s846075/prazdnik_ivana_kupaly_istoriya_i_tradicii
15. Продолжаем изучать русский / [Н. Ю. Царёва,, М. Б. Будильцева,, М. А. Кацевич, та ін.]. – Москва: Русский язык, 2003. – 288 с.
16. Пулькина И. М. Учебник русского языка для студентов-иностранцев [Текст] : Практ. грамматика с упражнениями / И. М. Пулькина, Е. Б. Захава-Некрасова. – 5-е изд., испр. – Москва: Русский язык, 1975. – 518 с.
17. Російсько-український словник 80 000 слів /під ред. М.Я. Калиновича. –Київ: Видавництво Академії наук УРСР, 1956 - 804 с
18. Словари и энциклопедии на Академике [Електронний ресурс] - В.И. Даль. Пословицы русского народа Режим доступу: <http://dic.academic.ru/contents.nsf/>
19. Софийский парк в Умани. [Електронний ресурс]: [ukraine-for-business](http://ukraine-for-business.com/ru/places-interesting-to-visit/73-sophia-park-in-uman). Режим доступу: <http://ukraine-for-business.com/ru/places-interesting-to-visit/73-sophia-park-in-uman>
20. Україна та українці: Шкільна енциклопедія народознавства – Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2009. – 256 с.
21. Україна. Повна енциклопедія/ Авт.-упорядники В.М. Складенко, Т.В. Іовлева та ін. - Харків: Фоліо, 2006. - 463 с.
22. Українсько-російський словник. 65 000 слів/ Укладачі: В.С. Ільїн,

К.П. Дорошенко, С.П. Шевченко та ін. – Київ: Наукова думка, 1976. – 944 с.

23. Харьков - история - Развитие Харькова. [Электронный ресурс]: Твой любимый Харьков. Режим доступа: <http://tvoj.kharkov.ua/history/hst.php?r=3>

24. Харьков - история - Университет им. В.Н. Каразина. [Электронный ресурс]: Твой любимый Харьков. Режим доступа: <http://tvoj.kharkov.ua/history/hst.php?r=11>

25. Я читаю и говорю по-русски. Средний этап. Под ред. Н.Е. Кухаревич - 2-е изд., стереотип. -М.: Рус. яз., 2001. - 166 с.